

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยย่อยที่ 2

การพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการ
ท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)
Development of resource and Activities to Support
Preservation of Cultural Heritages Areas
(Architecture)

โดย

ดร.อัมเรศ เทพมา และคณะ

พฤษภาคม 2563

เลขที่สัญญา RDG62T0072

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยย่อยที่ 2

การพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว

ในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)

Development of resource and Activities to Support Preservation of
Cultural Heritages Areas (Architecture)

คณะผู้วิจัย

ดร.อัมเรศ เทพมา

มหาวิทยาลัยพะเยา

ผศ.สีบพงศ์ จรรย์สีปศรี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

นายชินวร ชมภูพันธ์

นักวิจัยอิสระ

ชุดโครงการ การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์
มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)

สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์

วิจัยและนวัตกรรม (สกว.)

(ความคิดเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

โครงการย่อย 2 การพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เป็นการมุ่งเน้นในการนำสวิชาทางการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม พัฒนาทางด้านกายภาพของอาคารสิ่งปลูกสร้าง ทั้งในด้านป้องกันรักษาอย่างยั่งยืน และในด้านการพัฒนาในฐานะทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ตลอดจนการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่โดยซึ่งจะช่วยตอบสนองต่อการท่องเที่ยวในอนาคต โครงการนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ประจำปีงบประมาณ 2562 (ทุนมุ่งเป้าด้านการท่องเที่ยว) โครงการวิจัยได้รับความร่วมมือที่ดีจากภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ได้แก่ เทศบาลเมืองลำพูน เทศบาลเมืองแพร่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญชัย ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดลำปาง สำนักงานจังหวัดแพร่ เครือข่ายลูกหลานเมืองแพร่ ชุมชนวัดมहांวัน ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่จังหวัดลำพูน มหาวิทยาลัยพะเยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ที่อนุเคราะห์นักวิจัยเข้าร่วมการศึกษาค้นคว้าวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี เนื่องมาจากความร่วมมือร่วมใจจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังกล่าวคณะผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่กล่าวถึงข้างต้น และขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม(สกสว.) และ รศ. รอ. ดร.ชูวิทย์ สุจนายา ร.น., รศ. ดร.ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, คุณวัชร ชูรักษา, คุณพรทิพย์ บุญทรง ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้โอกาสคณะผู้วิจัยได้มีส่วนช่วยพัฒนางานที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ขอขอบคุณผู้ประสานงานจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรมทุกท่าน ที่ช่วยอำนวยความสะดวกและให้คำปรึกษาในการจัดทำงานวิจัยฉบับนี้จนสำเร็จลงไปได้เป็นอย่างดี

(ดร.อัมเรศ เทพมา)

ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

บทสรุปผู้บริหาร
การพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวใน
เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)
Development of resource and Activities to Support Preservation of
Cultural Heritages Areas (Architecture)

1.คณะนักวิจัย

ดร.อัมเรศ เทพมา

มหาวิทยาลัยพะเยา

ผศ.สืบพงศ์ จรรย์สืบศรี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

นายชินวร ชมภูพันธ์

นักวิจัยอิสระ

2.ที่มาและความสำคัญ

ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 65 ได้กำหนดให้ยุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศ ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ประเด็นที่ 3 สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ พบว่ามีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ในปี พ.ศ. 2560 – 2564 ที่เน้นในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจรากฐานของประเทศเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการวางรากฐานของประเทศในระยะยาว ตลอดจนความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ในด้านการส่งเสริมการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวผ่านการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน ประกอบกับสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้า และบริการด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเมืองเพื่อสร้างความสมดุลเชิงพื้นที่ และการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ ให้มีความหลากหลายของกิจกรรมเพื่อสร้างสมดุลเชิงเวลาและฤดูกาลการท่องเที่ยว จึงทำให้การศึกษานี้จะต้องพัฒนาแนวทางใหม่สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งเป็นฐานทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง

การศึกษาเรื่อง แนวทางการกำหนดเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา (อัมเรศ, 2559) โดยเฉพาะเขตพื้นที่เมืองเก่าลำพูนและแพร่ มีพื้นที่ซึ่งพบการรวมตัวกันของกลุ่มอาคารและมรดกทางสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญสูงอยู่ในย่านชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่เมืองเก่าของทั้งสองเมือง ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าซึ่งตรงตามแผนยุทธศาสตร์ชาติที่ต้องการเพิ่มนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และพื้นที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ในปัจจุบันสำหรับการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าลำพูนและแพร่ ซึ่งถูกกำหนดขึ้นเป็นเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) จัดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural tourism) แต่กลับพบว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ดังกล่าวยังมีจุดด้อยในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อม ตลอดจนอาคารรูปแบบดั้งเดิมมีสภาพที่ทรุดโทรมที่สมควรอย่างยิ่งที่ต้องดูแลรักษาและปรับปรุงสภาพโดยเร่งด่วนเพื่อสืบต่อคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมและนำไปเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการสนับสนุนการท่องเที่ยว ดังนั้นการวิจัยเพื่อค้นหาคณะวนทัศน์ทางด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมโดยผสมผสานให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่ใช้ในการท่องเที่ยวจึงสำคัญและจำเป็นที่ต้องได้รับการศึกษาวิจัย

การท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มีความสนใจพิเศษ จัดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่ตอบสนองต่อการดูแลรักษาคุณค่าทางมรดกทางวัฒนธรรม โดยการท่องเที่ยวพร้อมกับกิจกรรมในลักษณะผสมผสานการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมอย่างเป็นระบบ จะสามารถสร้างประโยชน์แก่การอนุรักษ์และรักษาอาคารสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวเอาไว้

ทั้งนี้จากการศึกษาของกาญจนา สมมิตร และคณะ(2555) เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ซึ่งมีรูปแบบเดียวกับการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม ซึ่งดำเนินการศึกษาวิจัยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนพบว่า กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ด้านการก่อสร้างและการทำนุบำรุงสาธารณูปโภค ตลอดจนกิจกรรมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมจัดเป็นกิจกรรมยอดนิยมที่กลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์นิยมเข้ามาทำในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มผู้มีความสนใจพิเศษจึงถือเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่มีศักยภาพอย่างยิ่งในการนำมาขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมการอนุรักษ์ภายในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ซึ่งตรงตามความต้องการในกระบวนการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวอันมีคุณค่าในระหว่างการท่องเที่ยวควบคู่กัน และการท่องเที่ยวประเภทนี้ควรได้รับการส่งเสริมควบคู่กับการท่องเที่ยวรูปแบบเดิมที่มุ่งเน้นการเรียนรู้มรดกทางสถาปัตยกรรมและการชื่นชมวิถีชีวิตด้วยวิธีการต่างๆ

ด้วยเหตุนี้การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มผู้มีความสนใจพิเศษ จึงมีความสำคัญและจำเป็นที่ต้องได้รับการศึกษาแนวทางการสร้างสรรค์กิจกรรมโดยประยุกต์ใช้กิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมให้เกิดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ให้มีแนวทางที่ชัดเจนภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ

ดังนั้นจากประเด็นของปัญหาเร่งด่วนและแนวทางการศึกษาวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้เกิดการพิจารณาเพื่อศึกษาวิจัยในโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)” ขึ้น โดยจะเป็นการศึกษาวิจัยต่อเนื่องและเป็นการขยายผลของการศึกษาวิจัย เรื่อง “การบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา” ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทุนวิจัยมุ่งเป้าปีพุทธศักราช 2559 และแผนงานวิจัยเรื่อง “การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจท้องถิ่นจากการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา” ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทุนวิจัยมุ่งเป้าปีพุทธศักราช 2560 และการยกระดับเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทุนวิจัยมุ่งเป้าปีพุทธศักราช 2561 โดยเป็นการนำข้อมูลจากแผนงานวิจัยในปีที่ 2559-2561 มาวิเคราะห์ช่องว่างของปัญหาและแนวทางการต่อยอดศักยภาพให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม และร่วมขับเคลื่อนพื้นที่วิจัยไปสู่การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ฐานจากการศึกษาและการอนุรักษ์ทางด้านสถาปัตยกรรมอย่างเป็นระบบ และเป็นแนวทางเชิงพัฒนาที่มุ่งเป้าและหวังผลในการพัฒนาทางด้านกายภาพ ของอาคารสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าในพื้นที่วิจัย ลำพูน และแพร่อย่างเหมาะสม ทั้งในด้านป้องกันรักษาอย่างยั่งยืนและในด้านการพัฒนาในฐานะทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนต่อไป

3 วัตถุประสงค์

3.1 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

3.2 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

4 ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ชุมชนภายในพื้นที่เมืองเก่าตามประกาศคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าในพื้นที่จังหวัดลำพูน จังหวัดแพร่เป็นพื้นที่การศึกษา โดยถือให้เป็นพื้นที่ตัวแทนพื้นที่ของแหล่งวัฒนธรรมล้านนา โดยการใช้การคัดเลือกตัวอย่างพื้นที่การศึกษาวิจัยแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ด้วยการคัดเลือกพื้นที่ศักยภาพต้นแบบเขตอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ภายในเขตเมืองเก่า ซึ่งได้กำหนดขอบเขตภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจากการศึกษาวิจัยปีที่ 1 งบประมาณปี 2559 2560 และ 2561 โดยดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ลำพูน และแพร่ ซึ่งมีพื้นที่ต่อเนื่องกันและมีรูปแบบของขอบเขตที่มีรูปแบบของเขตเมืองเก่าซึ่งมีรูปแบบคล้ายกัน และเนื่องด้วยทั้ง 2 จังหวัดเป็นเมืองท่องเที่ยวรองที่มีศักยภาพแต่ยังขาดกระบวนการศึกษาด้านการพัฒนาทางทรัพยากรทางกายภาพและกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1.1 กลุ่มตัวอย่างของการศึกษาวิจัยในด้านพื้นที่

ใช้พื้นที่ศึกษาวิจัยจำนวน 2 พื้นที่ ประกอบด้วยเขตอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ภายในเขตเมืองเก่าของจังหวัดลำพูนและแพร่ ซึ่งความหมายของทรัพยากรทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ทั้งสองพื้นที่จะดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ประกอบกิจกรรมในตัวอาคารซึ่งขึ้นทะเบียนอาคารทรงคุณค่า และพื้นที่นาร่องด้านการพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมสถาปัตยกรรม ภายในพื้นที่เมืองเก่าทั้ง 2 จังหวัด

4.1.2 กลุ่มตัวอย่างการวิจัยประเภทกลุ่มอาคารดั้งเดิม

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จำกัดความหมายของทรัพยากรทางกายภาพ อันหมายถึง สิ่งปลูกสร้างทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมโดยรอบสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งสามารถมองเห็นได้ว่าเป็นรูปธรรม เช่น เรือนพักอาศัย องค์ประกอบของเรือน อัน หมายถึง ก่อสร้างซึ่งเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งทางสถาปัตยกรรม เช่น ถนน ทางเดินเท้า ฯลฯ โดยการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้กลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มอาคารดั้งเดิม ประเภทกลุ่มอาคารสีแดง (กลุ่มอาคารที่สำคัญระดับชาติ) และ สีส้ม (กลุ่มอาคารที่สำคัญระดับจังหวัด) และพื้นที่โดยรอบพื้นที่อาคาร เป็นตัวอย่างในการศึกษาวิจัยรวมกันอย่างน้อย 1 อาคาร/ ต่อ 1 เขตเมืองเก่า

4.2 ขอบเขตด้านประชากร

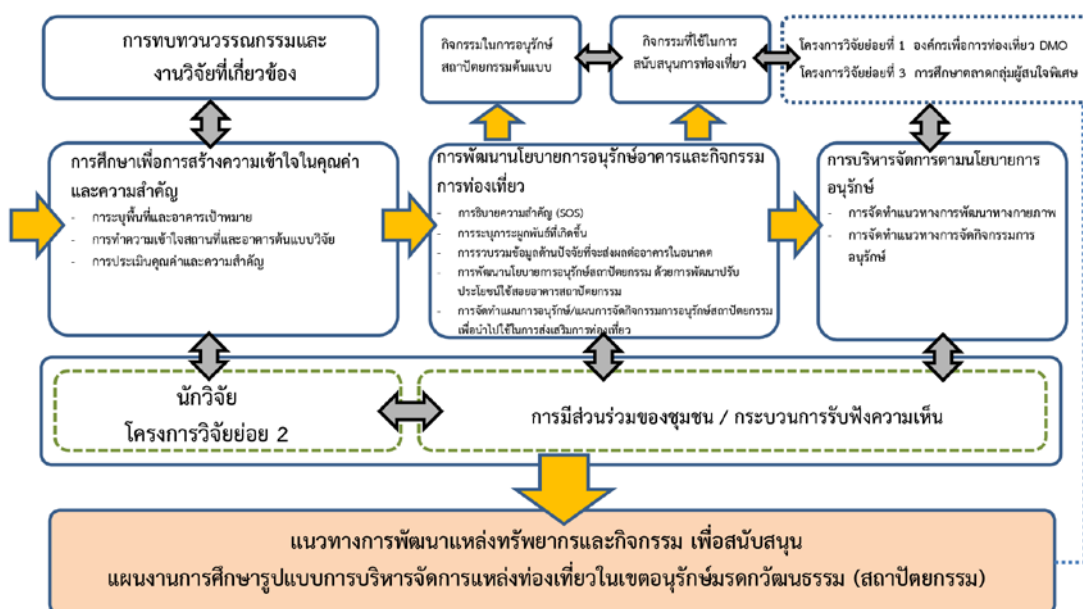
สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ประชากรการศึกษาประกอบด้วย ผู้นำชุมชนหรือตัวแทนจากองค์กรชุมชนภายในพื้นที่ศึกษา ประชาชนชุมชนและสมาชิกในชุมชนที่มีความสนใจ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ระดับจังหวัดและระดับภาค เจ้าหน้าที่ภาครัฐและเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ ด้านการท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรม ด้านวิชาการ ด้านแผนงาน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในการจัดการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการวางแผนพื้นที่และชุมชน

4.3 ขอบเขตด้านเวลา

โครงการวิจัยนี้มีระยะเวลาในการดำเนินงาน 1 ปี

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ได้ประยุกต์ขั้นตอนการศึกษาจากแนวทางของตามแนวทางของกฎบัตรบูรา (Burra Charter ; Australia ICOMOS Burra Charter) ซึ่งมีขั้นตอนการศึกษาที่สอดคล้องกับกฎบัตรข้างต้น ซึ่งขั้นตอนจากการประยุกต์ใช้ตามแนวทางสากลมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการศึกษาวิจัย

5.1 การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการทบทวนองค์ความรู้ แนวคิด ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นและพื้นที่ที่ทำการศึกษา ผ่านการศึกษาเอกสารชั้น

ปฐมภูมิ และเอกสารชั้นทุติยภูมิ ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในบางประเด็น ทั้งนี้ ในการทบทวนวรรณกรรมสามารถแบ่งประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องได้ดังต่อไปนี้

- 1) ความหมายและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม
- 2) แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดแนวทางการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 3) แนวคิดการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพภายในพื้นที่กรณีศึกษาตามแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 4) แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายและข้อบังคับที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพภายในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม
- 5) แนวคิดการกิจกรรมด้านท่องเที่ยวด้วยการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

ผลผลิตที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม คือ องค์ความรู้และกรอบความคิดสำคัญในการพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)

5.2 การศึกษาเพื่อการสร้างความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญ

1) การระบุนาอาคารเป้าหมาย

ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนการระบุนาอาคารสถาปัตยกรรมที่จะนำมาใช้ในการศึกษาวิจัย ซึ่งในขั้นการศึกษานี้ได้มีการกำหนดอาคารสถาปัตยกรรมทรงคุณค่าซึ่งอยู่ในระดับความสำคัญระดับชาติ(สีแดง) ระดับภูมิภาค/ชุมชน (สีส้ม) และระดับสิ่งปลูกสร้างดั้งเดิม (สีเหลือง) ตามกระบวนการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการกำหนดเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานของการศึกษาในขั้นถัดไป

2) การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสถานที่และการคัดเลือกอาคารสถาปัตยกรรมต้นแบบการศึกษาวิจัย

ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนเพื่อการศึกษาอาคารสถาปัตยกรรมที่มีข้อมูลอ้างอิงที่น่าเชื่อถือได้ ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และองค์ประกอบแวดล้อมพื้นฐาน หรือหลักฐาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา ตลอดจนการคัดเลือกอาคารสถาปัตยกรรมต้นแบบ ซึ่งจะดำเนินการโดยนักวิชาการชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

3) การประเมินคุณค่าความสำคัญของอาคารต้นแบบ

ในขั้นนี้ดำเนินการเพื่อกำหนดความสำคัญของสถานที่และการประเมินสภาพทางกายภาพ ซึ่งทั้งสองกระบวนการจะต้องดำเนินการประเมินคุณค่าความสำคัญ เพื่อดำเนินการจัดทำพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาศักยภาพตามมาตรฐานการบริการด้านการท่องเที่ยว

5.3 การศึกษาการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยว

ในขั้นนี้การพัฒนานโยบาย การกำหนดกลยุทธ์และกระบวนการพัฒนา การระบุนความรับผิดชอบเพื่อการตัดสินใจ และการเตรียมแผนการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ประกอบด้วย

1) การอธิบายคุณค่าและความสำคัญ (SOS)

ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนการระบุนความสำคัญของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม อาคารสถาปัตยกรรมที่นำมาเป็นต้นแบบการศึกษาวิจัยซึ่งมรดกสถาปัตยกรรมแต่ละอาคารจะมีคุณค่าและความสำคัญที่แตกต่างกัน

2) การระบุภาระผูกพันที่เกิดขึ้น

ในขั้นนี้เป็นการศึกษาเพื่อการระบุภาระหน้าที่อันอาจเกิดขึ้นจากความต้องการในอนาคต

3) การรวบรวมข้อมูลด้านปัจจัยที่จะส่งผลต่ออาคารในอนาคต

ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนของการวิเคราะห์ปัจจัยที่จะส่งผลต่ออาคารในอนาคต

4) การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ด้วยการพัฒนาปรับเปลี่ยนใช้สอยอาคารสถาปัตยกรรม

ในขั้นนี้เป็นการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมด้วยแนวทางการปรับเปลี่ยนการใช้สอยอาคาร (Adaptive Reuse) เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอย่างเป็นสากล ซึ่งจะประกอบด้วยการศึกษาดังนี้

4.1) การตรวจสอบและวินิจฉัยสภาพอาคาร เป็นการศึกษา

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์และข้อมูลทางสถาปัตยกรรม เพื่อการทำความเข้าใจลักษณะทางกายภาพอาคาร วัสดุและวิธีการก่อสร้าง สภาพความเสื่อมของอาคารรวมถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอาคารในช่วงเวลาต่าง ๆ

4.2) การพิจารณาคุณค่าและความสำคัญของอาคาร เป็น

ขั้นตอนการประเมินคุณค่าเพื่อนำมาใช้ในการจัดลำดับความสำคัญ และพิจารณาเลือกใช้วิธีการในการอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับอาคาร คุณค่าจะ

ประกอบด้วย คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าด้านสถาปัตยกรรม คุณค่าทางด้านจิตใจ คุณค่าด้านสุนทรียภาพ คุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม คุณค่าด้านการใช้งาน

4.3) การวางแผนการจัดการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และการปรับปรุงประโยชน์ใช้สอยอาคาร เป็นขั้นตอนการวางแผนการออกแบบกิจกรรมการอนุรักษ์อาคารให้สอดคล้องกับการปรับปรุงอาคาร หรือการปรับปรุงประโยชน์ใช้สอยอาคาร ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์และการปรับปรุงอาคาร ที่จะต้องดำเนินการให้เกิดความสัมพันธ์กับตัวอาคารดั้งเดิม และคำนึงถึงการรักษาคุณค่าและบูรณภาพของอาคาร

4.4) การวางแผนการจัดการปรับปรุงประโยชน์ใช้สอยอาคาร และกำหนดระดับวิธีการอนุรักษ์ เป็นการดำเนินการออกแบบโปรแกรมการใช้สอยอาคารที่เหมาะสมไปกับพื้นที่ภายในอาคาร และลักษณะสำคัญทางประวัติศาสตร์ของอาคารและบริบทที่ตั้ง รวมถึงสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นได้ เพื่อให้ได้แนวทางการใช้สอยที่ดีที่สุดต่ออาคาร

4.5) การกำหนดระดับและวิธีการอนุรักษ์ ขั้นตอนพิจารณาการกำหนดระดับวิธีการอนุรักษ์ ซึ่งจะทำการสรุปเพื่อเลือกระดับ และวิธีการปรับปรุงอาคารเบื้องต้น โดยระดับของการปรับปรุงประโยชน์ใช้สอย (Douglas, 2006) ประกอบด้วย ระดับ 1 ระดับซ่อมบำรุงขึ้นพื้นฐาน (maintenance) ระดับ 2 ระดับเสริมความแข็งแรง (stabilization) ระดับ 3 ระดับการปรับปรุงและบำรุงรักษาอาคาร (consolidation) ระดับ 4 ระดับการสร้างใหม่ (reconstruction) ซึ่งภายหลังจากขั้นตอนนี้จะสามารถแบ่งระดับของกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในอาคารต้นแบบ เพื่อจะสามารถนำไปคัดเลือกกิจกรรม เพื่อนำไปเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

5) การจัดทำแผนการอนุรักษ์และแผนการจัดการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมเพื่อนำไปใช้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

เป็นการเตรียมแผนการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับแนวทางการคัดเลือกกิจกรรมการอนุรักษ์ ตลอดจนการแบ่งระดับของการเข้าถึงกิจกรรมของนักท่องเที่ยวในกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

5.4 แนวทางการบริหารจัดการตามนโยบาย

5.4.1 การจัดทำแนวทางการพัฒนาทางกายภาพอาคารสถาปัตยกรรม เป็นขั้นตอนของการจัดทำแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของทรัพยากรประเภทอาคารสถาปัตยกรรม โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

5.4.2 การจัดทำแนวทางการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม

ผลผลิตที่ได้จากขั้นตอนนี้คือแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของทรัพยากรประเภทอาคารสถาปัตยกรรม โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและแนวทางการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวในลักษณะประเภทต่างๆเหมาะสม

5.5 สรุปผลการศึกษา

ขั้นตอนนี้เป็นการสรุปผลการดำเนินการตลอดโครงการวิจัย โดยคณะผู้วิจัยจะทำการสรุปข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการต่าง ๆ ในลักษณะการพรรณนาและสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

6. สรุปผลการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านวิชาการด้านการพัฒนาและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยผลการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย ประกอบด้วย

6.1 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

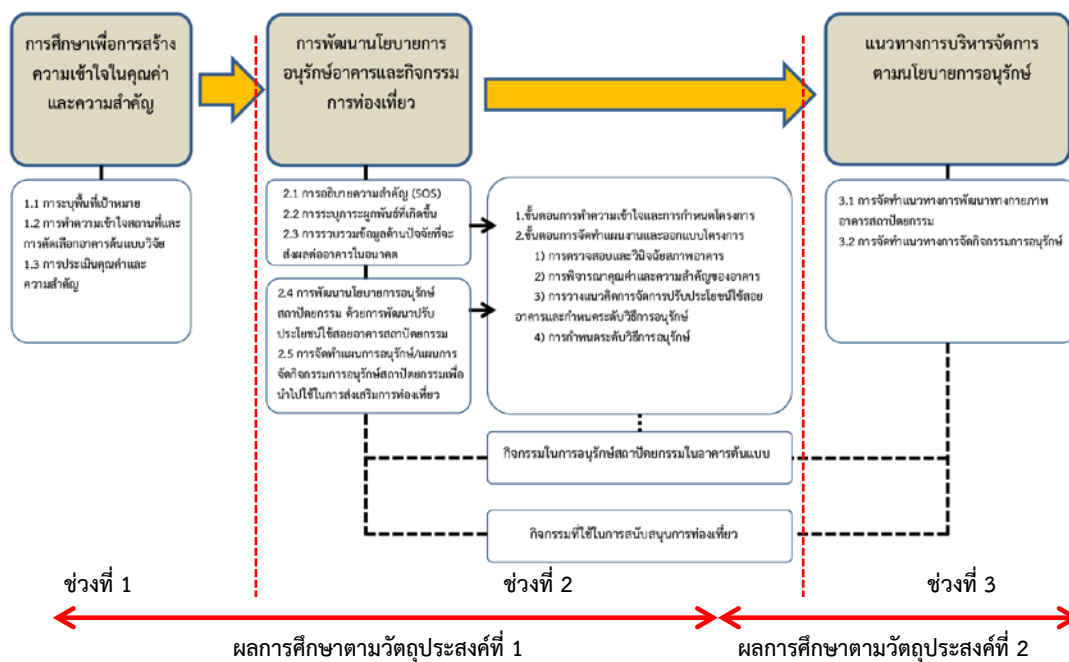
6.2 ผลการศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

ทั้งนี้สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้แนวทางการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)

ของจังหวัดลำพูนและแพร่ โดยการประยุกต์ขั้นตอนการศึกษาวิจัยให้เป็นไปตามแนวทางสากล ตามแนวทางของกฎบัตรบูรา (Burra Charter ; Australia ICOMOS Burra Charter) ซึ่งประกอบด้วย

แนวทางการอนุรักษ์ใน 3 ช่วง คือ 1) การทำความเข้าใจความสำคัญของพื้นที่ (understand significance) 2) การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์ (develop policy) 3) การบริหารจัดการนโยบายการอนุรักษ์ (management)

ภาพที่ 2 แนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรม ตามแนวทางสากล

การพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรม

จากการศึกษาแนวทางของการอนุรักษ์โดยพัฒนาแนวทางตามหลักมาตรฐานสากลจึงพบว่าควรมีแนวทางการดำเนินการตามกระบวนการอนุรักษ์ไว้อย่างน้อย 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 การศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญ

ช่วงที่ 2 การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยวต้นแบบที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์

ช่วงที่ 3 การบริหารจัดการนโยบายการอนุรักษ์

จากแนวทางการอนุรักษ์ทั้ง 3 ช่วง ข้างต้นจึงได้นำมาศึกษาวิจัยเปรียบเทียบกับแนวทางทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่ สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ดังนี้

6.1.1 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ด้านแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรม ตามแนวทางสากล ในกรณีศึกษาวิจัยพื้นที่ลำพูน และแพร่ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ผลการศึกษาช่วงที่ 1 การศึกษาเพื่อการสร้างความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญ

เพื่อให้การศึกษาก่อนนโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เป็นต้นแบบของการศึกษาอย่างเป็นสากลจึงได้ดำเนินการประยุกต์ใช้แนวคิดของการอนุรักษ์ ตามแนวทางของกฎบัตรบูรา ในระยะที่ 1 คือ การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจความสำคัญของพื้นที่ (understand significance) ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนการศึกษาต่างๆ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) การระบุพื้นที่และอาคารเป้าหมาย (Identify Place and Associations)

ขั้นตอนของการระบุพื้นที่และอาคารเป้าหมาย สามารถสรุปได้ดังนี้

ลำพูนเป็นเมืองในฐานะศูนย์กลางของอาณาจักรหริภุญชัย ซึ่งเป็นราชธานีแห่งแรกของภาคเหนือซึ่งเป็นรากฐานของอารยธรรมล้านนา ความสำคัญของลำพูนอยู่บริเวณพื้นที่เมืองเก่าบริเวณพื้นที่วัดพระธาตุหริภุญชัยซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญที่ก่อเกิดกิจกรรมทางสังคม ประเพณี ความเชื่อต่างๆ เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวลำพูนและเป็นจุดหมายสำคัญซึ่งนักท่องเที่ยวต้องการมาเยือน ดังนั้นการกำหนดขอบเขตพื้นที่ศักยภาพของเมืองลำพูนจึงมีขนาด 0.19 ตารางกิโลเมตร โดยมีการกำหนดขอบเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ครอบคลุมวัดพระธาตุหริภุญชัยและพื้นที่โดยรอบ โดยพื้นที่ทิศตะวันออกจรดแม่น้ำกวง ทิศตะวันตกจรดวัดมหายันี ทิศใต้จรดคุ้มเจ้าหลวงลำพูน และทิศเหนือจรดขอบแนวเขตของศาลากลาง โดยบริเวณนี้มีสถานที่สำคัญเช่น คุ้มเจ้าหลวง และคุ้มเจ้านายต่างๆอยู่บริเวณถนนรถแก้ว พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญชัย วัดมหายันี ศาลากลางจังหวัด และพื้นที่อื่น ในแนวถนนไชยมงคล ถนนมุกดา ถนนจามเทวี ถนนแวนคำ และถนนอัฐารส เป็นต้น

แพร่ เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในฐานะเมืองประวัติศาสตร์และเมืองมรดกทางวัฒนธรรมเนื่องด้วยความสมบูรณ์ของมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ประเภทบ้านไม้กระเจียวตัวอยู่ในพื้นที่ทั่วไปภายในขอบเขตเมืองเก่าและรอบนอกเขตเมืองเก่า แต่จะมีการกระจุกตัวมากเป็นพิเศษในบริเวณถนนถนนคำลือ ซึ่งมีอาคารสถาปัตยกรรมที่สร้างด้วยไม้ประกอบด้วยบ้านสามัญชน และบุคคลชั้นเจ้านายในอดีตซึ่งเรียกว่า “คุ้ม” การกำหนดขอบเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ครอบคลุม 2 บริเวณพื้นที่ คือ

(1) บริเวณถนนคำลือภายในเขตเมืองเก่า และ (2) บริเวณถนนเจริญเมืองเขตการค้าที่สำคัญของแพร่ ซึ่งมีพื้นที่รวมทั้งสองพื้นที่เมืองเก่าแพร่มีขอบเขตพื้นที่ศักยภาพ 0.436 ตารางกิโลเมตร

2) การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสถานที่และการคัดเลือกอาคารสถาปัตยกรรมต้นแบบการศึกษาวิจัย (Gather and Record Information about the Place Sufficient to Understand Significance)

ในขั้นตอนของการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสถานที่และการคัดเลือกอาคารสถาปัตยกรรมต้นแบบการศึกษาวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ขอบเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองลำพูน คัดเลือกย่านถนนรถแก้วซึ่งเป็นย่านที่ตั้งของ“คุ้ม” ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญทางสังคมอันเป็นหมุดหมายแห่งพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ซึ่งความสำคัญของถนนรถแก้วมีแนวแกนถนนที่พาดผ่านจากทิศตะวันออกจากสู่ทิศตะวันตก จากวัดพระยืนพาดผ่านเจดีย์และวัดพระธาตุหริภุญชัยจุดหมายตาสำคัญของเมืองลำพูน พาดผ่านไปยังวัดมหายานและวัดพระนางจามเทวี สำหรับความสำคัญของย่านถนนรถแก้วในปัจจุบันย่านถนนดังกล่าวยังเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญชัยและพื้นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน และยังมีสถานที่สำคัญเช่น คุ้มเจ้ายอดเรือน คุ้มเจ้าสุริยา คุ้มแสนคำ และวัดมหายาน เป็นต้น

ภาพที่ 3 ตำแหน่งอาคารสำคัญบริเวณแนวแกนถนนรถแก้วภายในพื้นที่เมืองเก่าลำพูน

ขอบเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองแพร่คัดเลือกย่านถนนคำลือ ซึ่งเป็นย่านชุมชนที่สำคัญ เป็นบริเวณที่มีการจัดกิจกรรมของเมือง ถนนคำลือมีระยะทางยาวจนไปสิ้นสุดที่บริเวณแยกประตุมาน ในปัจจุบันเส้นทาง

ถนนคำลือเป็นถนนที่กลับมามีความสำคัญเนื่องจากเป็นถนนที่รองรับการสัญจรมากกว่าถนนส่ววงศ์ซึ่งเป็นถนนสายหลักที่เชื่อมต่อตัวเมืองเก่าแพร์กับเมืองบริวารรอบไป นอกจากนี้ถนนคำลือเป็นถนนที่มีความสำคัญทางสังคมนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน ถนนสายนี้ทำหน้าที่ทางสังคมนอกจากเส้นทางที่เชื่อมไปยังส่วนต่างๆของแพร์ซึ่งใช้สำหรับการให้ช่างลากไม้ วัวเทียมเกวียน รถมอเตอร์ จักรยาน และมอเตอร์ไซด์แล้ว ยังเป็นเส้นทางเคลื่อนศพของชาวบ้านคนธรรมดาสามัญซึ่งอาศัยอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองเก่าแพร์ไปยังป่าช้าซึ่งอยู่บริเวณประตูม่านทางด้านทิศตะวันตกของเมืองเก่าแพร์ เพื่อเลี่ยงเส้นทางรถลากศพผ่านหน้าคุ้มเจ้าหลวงและเป็นเส้นทางที่มีลักษณะที่เป็นแนวแกนเส้นตรงทำให้ง่ายต่อการบูรณศพขึ้นเนินตรงบริเวณแยกประตูม่าน

ภาพที่ 4 ตำแหน่งอาคารสำคัญบริเวณแนวแกนถนนรถเกวภายในพื้นที่เมืองเก่าแพร์

3) การประเมินคุณค่าความสำคัญของอาคารต้นแบบ (Assess Significance)

ในขั้นตอนของการประเมินคุณค่าความสำคัญของอาคารต้นแบบ ได้ดำเนินการประเมินด้วยเกณฑ์การประเมินความทรงคุณค่า ซึ่งครอบคลุมการประเมิน ด้านประวัติศาสตร์ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านมุมมองสภาพทางกายภาพ จากการประเมินความทรงคุณค่าพบว่า ทั้ง 2 พื้นที่มีผลของค่าคะแนนการประเมินอยู่ในระดับสูงมาก ทั้งนี้จากเกณฑ์การประเมินสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) พื้นที่ทั้ง 2 พื้นที่ มีค่าคะแนนมากกว่า 100 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ของการเป็นพื้นที่ศักยภาพ และทั้ง 2 พื้นที่ มีคะแนนของค่าศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งหรือพื้นที่

ทางการท่องเที่ยวสูง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีศักยภาพในการพัฒนาและการยกระดับสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งอยู่ภายในพื้นที่เพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งใหม่ได้

2) จากการศึกษาพบว่าแหล่งพื้นที่ศักยภาพบริเวณถนนคำลือ เขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในเขตเมืองเก่าแพร่ มีค่าคะแนนที่สูงกว่าพื้นที่ถนนรถแก้วในพื้นที่เมืองเก่าลำพูน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีศักยภาพในการพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งใหม่ได้

ผลการศึกษาช่วงที่ 2 การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยว ต้นแบบที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์

เพื่อให้เกิดการศึกษาการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เป็นต้นแบบของการศึกษาอย่างเป็นสากล จึงได้ดำเนินการประยุกต์ใช้แนวคิดของการอนุรักษ์ตามแนวทางของกฎบัตรบูรา ในระยะที่ 2 คือ ขั้นตอนการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์ (develop policy) มาใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) การศึกษาในขั้นตอนการแถลงคุณค่าและความสำคัญ

การศึกษาในขั้นตอนการแถลงคุณค่าและความสำคัญ (Statement of Significant) ของเขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในพื้นที่เขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูน และแพร่ สามารถสรุปได้ดังนี้

เขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูน

“เขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูน เป็นพื้นที่เก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ เป็นพื้นที่ซึ่งวัดพระธาตุหรือภูชัยเป็นศูนย์กลางแห่งความเชื่อและความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา มีชุมชนดั้งเดิมตั้งอยู่บริเวณแนวถนนรถแก้วอันเป็นพื้นที่ซึ่งเกิดขึ้นจากรากฐานทางประวัติศาสตร์ สังคม และประเพณีวัฒนธรรมอย่างยาวนาน”

เขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าแพร่

“พื้นที่เมืองประวัติศาสตร์อันประกอบขึ้นด้วยสภาพสังคมหลากหลายชาติพันธุ์ที่เข้มแข็งและมีรากฐานการพัฒนาและเติบโตทางเศรษฐกิจจากอุตสาหกรรมป่าไม้”

ในด้านการศึกษาเพื่อประเมินคุณค่าความสำคัญของอาคารและสิ่งปลูกสร้าง โดยการวิจัยในครั้งนี้ใช้กระบวนการลำดับศักระเบียงเทคนิค (analytic Hierarchy Process: AHP) บนระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) ซึ่งประกอบด้วยการให้ค่าคะแนนแบบถ่วงน้ำหนัก และการซ้อนทับแบบขอบเขตร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์ลำดับศักระเบียงของมรดกทางวัฒนธรรม โดย

เกณฑ์ที่นำมาพิจารณาให้ค่าคะแนนแบบถ่วงน้ำหนักนั้น ประกอบด้วยคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม 6 ด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี คุณค่าด้านองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดจินตภาพการเป็นเมืองเก่า คุณค่าด้านสุนทรียภาพ คุณค่าด้านวิทยาการและการศึกษา และคุณค่าด้านสภาพและขนาดของมรดกทางวัฒนธรรม โดยสามารถแบ่งระดับของลำดับศักยภาพความสำคัญ

ระดับที่ 1 เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในทุกมิติ

ระดับที่ 2 เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในบางมิติคุณค่า โดยถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญอย่างมากในระดับเมืองเก่า

ระดับที่ 3 เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความสำคัญภายในระดับชุมชน โดยถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในระดับปานกลางและเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบเมืองเก่า

การประเมินคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ พื้นที่ของระดับความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมภายในบริเวณพื้นที่ศักยภาพบริเวณถนนรณท้าว เมืองเก่าลำพูน และบริเวณถนนคำลือ เมืองเก่าแพร่ ผลการประเมิน พบว่ามีอาคารดั้งเดิมอยู่ในระดับที่ 1 และระดับที่ 2 ซึ่งเป็นกลุ่มอาคารที่มีระดับความสำคัญในทุกมิติและความสำคัญในระดับที่มีความสำคัญอย่างมากในระดับเมืองเก่า ผลจากการประเมินได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่มอาคารซึ่งควรมีการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาเป็นอาคารต้นแบบการศึกษา โดยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มอาคารที่มีความสำคัญในระดับที่ 1 ในทั้ง 2 พื้นที่ พื้นที่ละ 1 อาคาร เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยซึ่งเป็นตัวแทนของข้อมูลอาคารสิ่งปลูกสร้างในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรม สามารถสรุปได้ดังนี้

เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม) จ. ลำพูน คัดเลือกอาคาร คุ่มเจ้ายอดเรือน

เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม) จ.แพร่ คัดเลือกอาคาร บ้านสล่าวงศ์ (คุณอดุล อดุลวัฒนศิริ)

2) การระบุภาระผูกพันเพื่อระบุความรับผิดชอบ

ในด้านการระบุภาระผูกพันเพื่อระบุความรับผิดชอบของการดำเนินการภายหลังการปรับปรุงเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว สามารถสรุปได้ว่า

คุ่มเจ้ายอดเรือน อาคารเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน ยังคงมีการใช้งานเพื่อประโยชน์ในการเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้ท้องถิ่น ในนามพิพิธภัณฑ์คุ่มเจ้ายอดเรือนยังคงได้รับการดูแลรักษาทั้งภายในอาคารและพื้นที่โดยรอบ ทั้งนี้สิทธิ์ในการบริหารจัดการอาคารอยู่ในสิทธิ์ของเทศบาลเมืองลำพูนในฐานะผู้เช่าอาคาร โดยเทศบาลเป็นผู้สนับสนุนการบริหาร

จัดการพิพิธภัณฑ์ ส่วนการดูแลรักษาซ่อมแซมตัวอาคารเป็นหน้าที่ของเจ้าของอาคาร ทั้งนี้ในด้านการดูแลรักษาอาคารเจ้าของอาคารเปิดรับคำขอรับการสนับสนุนอาคารในหลายรูปแบบ บ้านส่ววงศ์ (คุณอดุล อดุลวัฒน์ศิริ) อาคารเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน โดยไม่มีการใช้อาคารเพื่อการอยู่อาศัย โดยใช้พื้นที่อาคารบางส่วนสำหรับการเก็บของและเลี้ยงสัตว์ การดูแลรักษาซ่อมแซมตัวอาคารเป็นหน้าที่ของเจ้าของอาคาร ทั้งนี้ในด้านการดูแลรักษาอาคารเจ้าของอาคารยังคงจะปฏิบัติด้วยตนเอง

3) ในด้านการรวบรวมข้อมูลด้านปัจจัยที่จะส่งผลต่ออาคารในอนาคต

ในด้านการรวบรวมข้อมูลด้านปัจจัยที่จะส่งผลต่ออาคารในอนาคตต่ออาคารที่ดำเนินการอนุรักษ์ในอนาคต พบว่ามีปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่ออาคารเสื่อมโทรมของอาคารต้นแบบการศึกษาวิจัยไม่น้อยกว่า 12 ปัจจัย โดยปัจจัยส่วนใหญ่มีผลกระทบโดยตรงต่ออาคาร โดยพบว่าส่วนใหญ่เป็นปัจจัยที่สามารถควบคุมได้ แต่มีบางปัจจัยอันเกิดขึ้นจากแผนการบริหารจัดการของหน่วยงานราชการดังเช่นที่คุ้มเจ้ายอดเรือน จังหวัดลำพูน

4) การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

สำหรับการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม เป็นขั้นตอนของการการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมท่องเที่ยวต้นแบบที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ด้วยการพัฒนาปรับประโยชน์ใช้สอยอาคารสถาปัตยกรรม

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงประยุกต์ใช้ขั้นตอนการศึกษาวิจัยให้เป็นไปตามแนวทางสากล ตามแนวทางของกฎบัตรบูราในระยยะที่ 2 ด้านการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์ (develop policy) และระยะที่ 3 การบริหารจัดการนโยบายการอนุรักษ์ (management)

ในขั้นตอนการตรวจสอบและวินิจฉัยสภาพอาคารการเก็บข้อมูลทางกายภาพของอาคารสิ่งปลูกสร้างในครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลอาคารตัวอย่างกรณีศึกษา ด้วยการใช้วิธีการสำรวจและรังวัดทางสถาปัตยกรรม (Architectural Measurework) และได้มีการประเมินสภาพขององค์ประกอบของอาคารและสิ่งปลูกสร้างด้วยการประเมินระดับของความเสียหายแบ่งออกเป็น 5 ระดับ เรียงจากระดับความเสียหายน้อยมาก ไปถึงเสียหายมากซึ่งอาคารต้นแบบการศึกษาพบว่ามีระดับความเสียหายที่แตกต่างกันไป โดยอาคารต้นแบบการศึกษาของจังหวัดแพร่มีความเสียหายมากที่สุดเนื่องจากสาเหตุของการขาดการดูแลรักษาและการอยู่อาศัยในสภาพการใช้งานในปกติ

ในด้านการพิจารณาคุณค่าและความสำคัญสามารถพิจารณาคุณค่าและความสำคัญของอาคารต้นแบบการศึกษาสามารถสรุปได้ ดังนี้

“คุ้มเจ้ายอดเรือน” เป็นตัวแทนของกลุ่มอาคารและสถาปัตยกรรมรูปแบบดั้งเดิมในเขตถนนรถแก้วที่แสดงถึงเอกลักษณ์เรือนพื้นถิ่นรูปแบบดั้งเดิมในเขตเมือง

เก่าลำพูน ซึ่งอาคารมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ของลำพูนโดยตรงกับเจ้าผู้ครองนครลำพูน

“บ้านสล่าวงศ์ (คุณอดุล อดุลวัฒนศิริ)”เป็นตัวแทนของกลุ่มอาคารของชนชั้นกลางในเขตถนนคำลือ ซึ่งรูปแบบอาคารมีอิทธิพลกับการก่อสร้างอาคารไม้ในกลุ่มชนชั้นกลางในเมืองเก่าแพร่ ซึ่งพบรูปแบบใกล้เคียงกันกระจายโดยทั่วไปในเขตเมืองเก่าแพร่ จากอิทธิพลของอาชีพการเป็นช่างไม้ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการสร้างรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่เมืองเก่าแพร่

การวางแผนคิดการปรับปรุงโยชนใช้สอยอาคารและการกำหนดระดับและวิธีการอนุรักษ์เป็นขั้นตอนการวางกรอบแนวคิดสำหรับการแนวทางการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อาคารอนุรักษ์ ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้อาคารต้นแบบทั้งสองอาคาร เป็นอาคารพักอาศัยของเอกชนซึ่งมีคุณค่าและความสำคัญในฐานะตัวแทนของกลุ่มอาคารและสถาปัตยกรรมในรูปแบบดั้งเดิมซึ่งอาคารมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์และอิทธิพลของการสร้างอาคารสถาปัตยกรรม สำหรับแนวคิดของการปรับปรุงโยชนใช้สอยของอาคารจึงวางแผนคิดให้ทั้งสองอาคารเป็นพื้นที่เพื่อการศึกษาสำหรับเมืองเก่า ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้และกิจกรรมด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งการวางแผนคิดดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการของเจ้าของอาคารในปัจจุบัน ซึ่งแสดงเจตจำนงค์ที่จะให้อาคารทั้งสองเป็นอาคารที่สาธารณะชนสามารถเข้ามาศึกษาหาความรู้ หรือ เป็น “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรือ ศูนย์รวมของกิจกรรม”

การกำหนดระดับและวิธีการอนุรักษ์

การกำหนดระดับและวิธีการอนุรักษ์การปรับปรุงสภาพอาคารเพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนั้น จากสภาพอาคารในปัจจุบันจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้อาคารกลับมาอยู่ในสภาพสมบูรณ์ ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ใช้กระบวนการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์ให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือที่ใช้ในการอนุรักษ์อาคารต้นแบบการศึกษาวิจัย กิจกรรมการอนุรักษ์อาคารที่สอดคล้องกับการปรับปรุงอาคารหรือการปรับปรุงโยชนใช้สอยอาคาร ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์และการปรับปรุงอาคารต้องดำเนินการให้เกิดความสัมพันธ์กับตัวอาคารดั้งเดิมและคำนึงถึงการรักษาคุณค่าและบูรณภาพของอาคาร

การกำหนดระดับและวิธีการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมใช้หลักการตามแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล ซึ่งระดับของการเข้าถึงกิจกรรมการอนุรักษ์ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย ระดับผิวเผิน ระดับปานกลาง และระดับลึกซึ้ง ผลจากการประเมินผลพบว่า

กิจกรรมการอนุรักษ์สำหรับกิจกรรมในด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ซึ่งสามารถนำมาใช้ส่งเสริมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย

1) ลักษณะกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นโดยใช้พื้นที่ภายนอกอาคารเป็นแหล่งกิจกรรม มีลักษณะเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยอ้อมมีลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานเอากิจกรรมท่องเที่ยวในลักษณะอื่น มาผสมผสานในโปรแกรมการท่องเที่ยวโดยมุ่งหวังเพื่อสร้างความน่าสนใจในการสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยว ที่มีความแปลกใหม่ ภายใต้การจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบ เช่น กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงผจญภัย หรือ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เป็นต้น

2) ลักษณะจากกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นโดยใช้อาคารเป็นแหล่งกิจกรรม มีลักษณะเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง ซึ่งลักษณะของกิจกรรมได้จากกระบวนการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม ผ่านกระบวนการสำรวจ การประเมินสภาพอาคาร และวิเคราะห์ประเมินสภาพความแข็งแรงดาวน์ในการซ่อมแซมอาคาร ตามหลักวิชาการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม ทั้งนี้เพื่อนำเอากิจกรรมการอนุรักษ์ในแต่ละลักษณะ มาจัดเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งได้แบ่งระดับของการเข้าถึงกิจกรรมของนักท่องเที่ยวไว้ ตามความสามารถและทักษะของกลุ่มนักท่องเที่ยวใน 3 ระดับ ประกอบด้วย ระดับผิวเผิน ระดับปานกลาง และระดับลึกซึ้ง ซึ่งพบว่า กิจกรรมการอนุรักษ์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับการเข้าถึงแบบผิวเผินและระดับปานกลาง ส่วนในกิจกรรมการอนุรักษ์ระดับลึกซึ้ง จะเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์บางประเภทที่ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญหรือนักท่องเที่ยวที่มีทักษะ ซึ่งเป็นกิจกรรมตามกระบวนการอนุรักษ์ที่เป็นไปตามมาตรฐานวิชาการด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

ในด้านการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมเพื่อนำไปใช้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว จากการวิเคราะห์สถานการณ์ท่องเที่ยว ประเด็นปัญหาด้านการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม และแนวคิดในการพัฒนากิจกรรมอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่เขต อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) จังหวัดลำพูนและแพร่ พบว่าสามารถจัดทำแผนเพื่อการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมผ่านการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและการนำแผนการไปสู่กระบวนการปฏิบัติใช้อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย 4 แผนงาน คือ

1) แผนการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และพื้นที่เมืองเก่า ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของแผนเพื่อสร้างการรับรู้ความสำคัญและแหล่งที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า และมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ในพื้นที่เมืองเก่าลำพูนและแพร่

2) แผนการการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของแผนเพื่อสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายในทุกพื้นที่ตั้งของแหล่งกิจกรรมได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง ตลอดจนเป็นการสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีแตกต่าง และมีระยะเวลาของกิจกรรมที่ช่วยเพิ่มการพักค้างแรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่า

3) แผนการสนับสนุนกระบวนการดูแลรักษาอาคารทรงคุณค่าตามมาตรฐานทางวิชาการในแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของแผนเพื่อสร้างระบบการสนับสนุนทั้ง ทางด้านงบประมาณ และระบบการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน ที่ไม่สามารถใช้งบประมาณจากทางราชการไปใช้ดำเนินการดูแลรักษาได้ทั้งหมด

4) แผนการส่งเสริมการสร้างสรรคกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของแผนเพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว รูปแบบใหม่โดยผสมผสานกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) กับ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในด้านของระดับของวิธีการอนุรักษ์การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้เอาแนวคิดของการแบ่งระดับวิธีการอนุรักษ์ โดยแบ่ง ระดับการอนุรักษ์เป็น 4 ระดับ ประกอบด้วย ระดับ 1 ระดับซ่อมบำรุงขั้นพื้นฐาน (maintenance) ระดับ 2 ระดับเสริมความแข็งแรง (stabilization) ระดับ 3 ระดับการปรับปรุงและบำรุงรักษาอาคาร (consolidation) ระดับ 4 ระดับการสร้างใหม่ (reconstruction) ซึ่งเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับกิจกรรมที่สามารถเกิดขึ้นได้ในอาคารต้นแบบการศึกษาพบว่า มีกิจกรรมที่สามารถนำไปส่งเสริมเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์ได้ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับผิวเดิน ปานกลาง และลึกซึ้ง และมีระดับของความเสียหายของอาคารในทุกระดับตั้งแต่น้อยไปถึงมากที่สุด ซึ่งส่งผลให้เกิดกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมเกิดขึ้นจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการและความเร่งด่วนของการดูแลรักษาอาคารต้นแบบการศึกษา

5) การจัดทำแผนการอนุรักษ์อาคารต้นแบบ

การจัดทำแผนการอนุรักษ์ในอาคารต้นแบบในครั้งนี้ใช้แนวคิดของการจัดทำแผนที่สอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ตามรูปแบบสากล ซึ่งแบ่งระดับของการอนุรักษ์เป็น 4 ระดับ โดยการจัดทำแผนการอนุรักษ์ครั้งนี้จึงได้ดำเนินการออกแบบแผนการอนุรักษ์อาคารต้นแบบโดยประยุกต์ใช้แนวทางตามระดับวิธีการอนุรักษ์ ประกอบด้วย 4 แผนงาน ดังนี้

แผนที่ 1 แผนการบำรุงซ่อมแซมรักษาสภาพอาคารอาคารต้นแบบ

แผนที่ 2 แผนการเสริมความแข็งแรงแก่อาคารต้นแบบ

แผนที่ 3 แผนการปรับปรุงและบำรุงรักษาอาคาร

แผนที่ 4 แผนการสร้างใหม่

ทั้งนี้จากผลการศึกษาแผนที่ทั้ง 4 แผนพบว่ากิจกรรมการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับแผนการอนุรักษ์อาคารประกอบด้วยกิจกรรมอย่างหลากหลายและมีระดับของความเร่งด่วนของกิจกรรมแตกต่างกันตั้งแต่ระดับเร่งด่วนน้อย ไปจนถึงระดับความเร่งด่วนมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างมีนัยยะสำคัญว่า กิจกรรมการอนุรักษ์มีความสำคัญต่อการรักษาสภาพอาคารทางมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมาก ในขณะเดียวกันกับที่กิจกรรมการอนุรักษ์นั้นตัวกิจกรรมและแหล่งกิจกรรมสามารถนำมาบริหารจัดการและสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้อยู่ในระดับกิจกรรมแบบผิวเผินและปานกลาง โดยพบว่ากิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมและเหมาะสมสำหรับการนำมาเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ เช่น ชัดทำความสะอาดพื้นผิว การทำความสะอาดอาคาร งานทาสี ซ่อมแซมอาคารบางพื้นที่ เปลี่ยนแผ่นกระเบื้องมุงหลังคา เปลี่ยนกรอบไม้ใหม่ การปรับพื้นผิว การทาสีเคลือบผิวไม้ ทาสีเคลือบผิวเหล็ก ซ่อมแซมทำความสะอาดผิวโครงสร้างไม้ เป็นต้น

6.1.2) ผลการศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

ในด้านแนวทางการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมในกลุ่มอาคารต้นแบบ เกิดขึ้นจากการพิจารณานำกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมไปเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งมีแนวทางการจัดกิจกรรมผ่านการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและสามารถนำแผนการจัดกิจกรรมนำไปสู่กระบวนการปฏิบัติใช้อย่างเป็นรูปธรรม

จากการศึกษาภาคสนามร่วมกับการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ การพบว่ามีสภาพปัญหาและอุปสรรคของจำนวน 6 ด้าน ประกอบกับการสรุปกรอบแนวคิดซึ่งได้จากการหารือแบบกลุ่ม ในด้านอุปสรรคที่มีผลต่อแนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและสามารถนำไปเพื่อนำไปปฏิบัติ โดยเน้นหนักการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวกับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ เช่น บริษัท และองค์กรที่มีกิจกรรม CSR ด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และ กลุ่มสถาบันการศึกษาที่มีกิจกรรมด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศ และในต่างประเทศ ในเอเชียแปซิฟิก ตลอดจนกลุ่มนักท่องเที่ยวจากกลุ่มสมาคม ชมรม บริษัทนำเที่ยว และเอ

แผนการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย 4 แผนซึ่งแต่ละแผนมีรายละเอียดแนวทางการจัดกิจกรรม ดังนี้

1) แผนการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และพื้นที่เมืองเก่า

มีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองเก่าโดยมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สถาปัตยกรรมโดยนำเอาเครื่องมือด้านการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม ประเภท การสำรวจอาคาร การถ่ายภาพเพื่อบันทึกข้อมูลกายภาพ การใช้การสัมภาษณ์เพื่อบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ การสื่อความหมายด้วยการเขียนภาพ มาเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรม

2) แผนการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์

แผนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง และการสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่แตกต่าง เพิ่มการพักค้างแรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่า แผนนี้มีแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สถาปัตยกรรม โดยจัดกิจกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในโปรแกรมเส้นทางการท่องเที่ยว สลับกับการโปรแกรมการท่องเที่ยวประเภทอื่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น และการเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายแปลกใหม่ เน้นการท่องเที่ยวเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างแรงบันดาลใจ เช่น กิจกรรมการตัดแต่งต้นไม้ การปลูกต้นไม้ การเก็บขยะ กิจกรรมทำความสะอาดอาคาร กิจกรรมการทาสีอาคาร กิจกรรมจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ทั้งนี้เน้นหนักกิจกรรมในแผนนี้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ เช่น บริษัท และองค์กรที่มีกิจกรรม CSR ด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และ กลุ่มสถาบันการศึกษาที่มีกิจกรรมด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศ และในต่างประเทศในเอเชียแปซิฟิก ตลอดจนกลุ่มนักท่องเที่ยวจากกลุ่มสมาคม ชมรม บริษัทนำเที่ยว และเอเจนต์

3) แผนการสนับสนุนกระบวนการดูแลรักษาอาคารทรงคุณค่าตามมาตรฐานทางวิชาการในแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล

แผนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างระบบการสนับสนุนทั้งทางด้านงบประมาณ และระบบการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมอย่างเป็นมาตรฐานทาง

วิชาการ ทั้งนี้การดูแลรักษาอาคารซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนที่ไม่สามารถใช้งบประมาณจากทางราชการไปดำเนินการดูแลรักษาได้ทั้งหมด โดยแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สถาปัตยกรรมตามแผนนี้จะอาศัยความร่วมมือในการจัดกิจกรรมด้านกิจกรรมการซ่อมแซมอาคาร ตามแผนกิจกรรมขององค์กรหรือสถาบันการศึกษา ที่มีกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ประจำปี การดำเนินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะตามแผนนี้มีความจำเป็นต้องเป็นลักษณะความร่วมมืออย่างเป็นทางการ และมีการตั้งงบประมาณค่าใช้จ่ายไว้ล่วงหน้ารายปีอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้การดำเนินการตามแผนจะมีระดับตั้งแต่ง่ายไปจนถึงยากที่การทำงานต้องร่วมมือกับร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในกิจกรรมการอนุรักษ์ระดับที่ 1-4 เช่น กิจกรรมการซ่อมแซมอาคาร และ กิจกรรมการสร้างองค์ประกอบอาคารทางสถาปัตยกรรม เป็นต้น

4) แผนการส่งเสริมการสร้างสรรค์กิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

แผนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่โดยแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในครั้งนี้จะผสมผสานกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นหนักการร้อยเรื่องราว (Story telling) ระหว่างแหล่งท่องเที่ยว และการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งอยู่ในเขตมรดกทางวัฒนธรรม กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดำเนินการส่งเสริมประกอบด้วย กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ในพื้นที่ใกล้เคียงเมืองเก่า ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวระหว่างกัน

5) แนวทางการบริหารจัดการตามนโยบายการอนุรักษ์

การนำแผนการพัฒนาทางกายภาพแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่ไปปฏิบัตินั้น ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะได้ส่งต่อแผนดังกล่าว ไปสู่การปฏิบัติ โดยองค์กรเพื่อการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) หรือบริษัทบริหารจัดการเมือง ซึ่งจะขับเคลื่อนภายใต้คณะทำงานต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งทาง

สถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน
และแพร่ ภายใต้อำนาจหน้าที่ 4 แผนงาน

7.อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สามารถทำให้เห็นภาพรวมของมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) การศึกษาครั้งนี้สามารถสรุปให้เห็นผลของภาพรวมของการศึกษาในมิติต่างๆได้ดังนี้

1) การพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ทั้งในพื้นที่ลำพูนและแพร่เป็นสิ่งที่เร่งด่วนและมีความจำเป็นอย่างมาก ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นว่ามรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) มีความสำคัญและทรงคุณค่าอยู่ในระดับสูงทั้งทางด้านพื้นที่และตัวอาคารสถาปัตยกรรม แต่ในขณะเดียวกันผลการวิจัยตามมาตรฐานการอนุรักษ์ในระดับสากลกลับแสดงผลของการวิจัยที่ได้สะท้อนถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางมรดกวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ที่สำคัญตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงระดับสูงมาก และมีความเร่งด่วนจากน้อยไปถึงมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภาวะความเร่งด่วนและความสำคัญที่ต้องพัฒนาระบบ กลไก และกระบวนการในการอนุรักษ์รักษามรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เหล่านี้

2) แนวทางการพัฒนาระบบและกลไก การอนุรักษ์จำเป็นต้องจัดทำอย่างมีระเบียบและแบบแผน ซึ่งในแนวทางการอนุรักษ์อย่างเป็นมาตรฐานสากลควรมีแนวทางการดำเนินการอนุรักษ์โดยการประยุกต์ใช้แนวทางตามหลักสากลอย่างน้อย 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 การศึกษาเพื่อการสร้างความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญ ช่วงที่ 2 การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยวต้นแบบที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ ช่วงที่ 3 การบริหารจัดการนโยบายการอนุรักษ์ ซึ่งทั้งสามช่วงนั้นเป็นรากฐานต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว โดยนำเอากิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมมาส่งเสริมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวได้โดยไม่กระทบต่อกระบวนการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม

3) แนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยนำเอากิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมมาส่งเสริมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว จำเป็นที่ต้องมีการผสมผสานร่วมกับโปรแกรมการกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทอื่นเพื่อสร้างโปรแกรมท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ และเป็นโปรแกรมที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับประสบการณ์ท่องเที่ยวอย่างเข้าใจและเข้าถึง ด้วยการสร้างกิจกรรมเชิงรับผิดชอบต่อสังคม

4) การนำเอากิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมมาส่งเสริมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยวในกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มสมาคม ชมรม ชุมชน ชุมชน และเอเจนต์ เป็นการเปิดประสบการณ์

ใหม่แห่งความทรงจำแก่กลุ่มนักท่องเที่ยวเหล่านี้ซึ่งเป็นการสร้างนวัตกรรมทางด้านสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว

8. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าการพัฒนาแหล่งทรัพยากรมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ทั้งสิ่งปลูกสร้างดั้งเดิมและองค์ประกอบแวดล้อม มีความสำคัญอย่างมาก และมีความสำคัญในทุกมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม ซึ่งพบว่าอยู่ในภาวะที่ถูกคุกคามจากการเปลี่ยนแปลงจากสภาพทางกายภาพ ซึ่งมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการอนุรักษ์ รักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมและการส่งเสริมให้มีการพัฒนาไปสู่การบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมด้วยระบบบริหารจัดการในทิศทางที่ดีขึ้น ดังนั้นหน่วยงานราชการท้องถิ่นและหน่วยงานที่รับผิดชอบดังเช่นสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม (สวส.) ต้องดำเนินการเร่งสนับสนุนหรือผลักดัน ให้มีการดำเนินงานจัดตั้งองค์กรเพื่อการท่องเที่ยว ดังเช่น บริษัทบริหารจัดการเมืองในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรมอย่างและโดยเร็วที่สุด เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว อย่างเป็นระบบและหากเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นอาคารทรงคุณค่าที่ต้องดำเนินการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

2) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ามรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในพื้นที่เมืองเก่าลำพูนและแพร่ มีความโดดเด่นทั้งทางด้านพื้นที่และตัวอาคารสถาปัตยกรรม และบริบทแวดล้อมของการเป็นพื้นที่เมืองเก่า แต่กลับพบว่ายังขาดกระบวนการอนุรักษ์อย่างที่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ และตลอดจนการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ ดังนั้นภาคราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการส่งเสริมเพื่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยอาศัยศักยภาพของมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งอาจบรรจุแนวทางการพัฒนาไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองเก่าของแต่ละเมือง และการบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและมีแนวทางในการพัฒนาไปอย่างพร้อมเพรียงและไปในทิศทางเดียวกัน

3) จากการศึกษาในด้านกระบวนการมีส่วนร่วมพบว่าเจ้าของอาคารยังขาดความรู้ความเข้าใจต่อกระบวนการอนุรักษ์และการพัฒนาในเชิงการท่องเที่ยว อีกทั้งยังขาดทุนทรัพย์ในการดูแลรักษาอาคารทรงคุณค่า การดำเนินงานด้านการศึกษาและการสร้างกระบวนการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม จึงจำเป็นที่จะต้องเริ่มจากกระบวนการสร้าง

ความเข้าใจ และในระหว่างการจัดทำแผน หรือ การปฏิบัติตามแผนการจัดกิจกรรม ควรต้องจัดให้ชุมชนและเจ้าของอาคารได้แสดงบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการเข้าไปดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ

4) ในสถานที่และแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมฯ ซึ่งหน่วยงานและองค์กรต่างๆ จะดำเนินการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ ควรมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในแหล่งทรัพยากรมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ให้มีมาตรฐานด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำ ทางลาดสำหรับคนพิการ ป้ายประชาสัมพันธ์ที่มีข้อมูลและเนื้อหาอย่างครบถ้วน และมีเนื้อหาข้อมูลเป็นไปในรูปแบบเนื้อหาในทิศทางเดียวกัน เป็นต้น

5) ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานเทศบาล และสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ฯลฯ ควรมีการบรรจุแผนการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในแผนพัฒนาของหน่วยงาน เพื่อสนับสนุนงบประมาณทั้งในด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การประชาสัมพันธ์และการสื่อความหมายอย่างเป็นปัจจุบัน

6) นักวิจัยควรเป็นที่ปรึกษา ผู้ให้ข้อมูลและประสานความร่วมมือในด้านต่างๆ เพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) หรือ บริษัทบริหารจัดการเมือง และผลักดันแผนการพัฒนาและแผนการจัดกิจกรรมต่างๆ ไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ทางการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

7) สถาบันการศึกษาต้องพิจารณาให้การสนับสนุนด้านวิชาการโดยการถ่ายทอดความรู้ชุมชนด้านเทคนิควิชาการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมและการถ่ายทอดการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่

8) นอกจากการพัฒนาอาคารและแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมดังเช่น กลุ่มอาคารทรงคุณค่าซึ่งได้ถูกนำเสนอในรายงานวิจัยฉบับนี้แล้ว หน่วยงานและองค์กรซึ่งมีหน้าที่และบทบาทในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ควรต้องดำเนินการควบคู่กับการพัฒนาสิ่งปลูกสร้างอันเป็นองค์ประกอบแวดล้อมทางวัฒนธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการดำเนินการไปโดยพร้อมเพรียงกัน ทั้งตัวอาคารทรงคุณค่า และสภาพแวดล้อมอันเป็นบริบทที่ส่งเสริมอาคารให้เกิดความโดดเด่นและความทรงคุณค่า ดังเช่น กำแพงเมือง ประตูเมือง คูน้ำ คันดิน และสถานที่ต่างๆ ที่แสดงถึงมรดกทางวัฒนธรรม

8.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) หลังจากเสร็จสิ้นโครงการวิจัยนี้แล้ว ควรส่งเสริมให้มีการทำวิจัยในประเด็นต่อเนื่อง เช่น การพัฒนาเรื่องราวในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม

2) ควรมีการศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจังและอย่างยั่งยืน

3) ควรศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมและการพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวในมุมมองต่างๆ เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

8.3 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

1) ควรมีการส่งเสริมรูปแบบวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม ประเพณี อันดี

2) ชุมชนควรถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับลูกหลาน ผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และกิจกรรมของงานหน่วยงานราชการที่จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

3) ควรมีการปลูกฝังให้เยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาภายใน ท้องถิ่นของตนเพื่อให้เกิดความรู้และความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม

4) ควรมีการพัฒนาภูมิทัศน์ภายในชุมชนให้สวยงาม สะอาด พร้อมทั้งจะเตรียมต้อนรับผู้มาท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ชุมชน

5) ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ทางด้านมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

9. ผลสำเร็จและความคุ้มค่าของการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ในเรื่อง การพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เป็นผลให้มีกรอบแนวทางต้นแบบในการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และกรอบแนวทางการกิจกรรมอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เพื่อนำไปใช้สนับสนุนเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่เขตมรดกทางมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูนและแพร่ โดยการศึกษาครั้งนี้หวังผลในการขยายต้นแบบการศึกษาไปสู่พื้นที่เมืองเก่าในพื้นที่อื่นๆ

งานวิจัยนี้มีผลการศึกษาตามเป้าประสงค์

10. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

มีการนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาดูแลซ่อมแซมอาคารต้นแบบการศึกษาวิจัยและการนำกิจกรรมในโครงการวิจัยไปใช้ในการจัดกิจกรรมของชุมชนในพื้นที่เมืองเก่าลำพูน

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ดำเนินการภายในพื้นที่เขตเมืองเก่าและเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ลำพูนและแพร่ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยใช้กลุ่มตัวอย่างการวิจัยด้านพื้นที่ใน 2 พื้นที่ ประกอบด้วยเขตอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ภายในเขตเมืองเก่าลำพูนและแพร่ และใช้กลุ่มตัวอย่างการวิจัยประเภทกลุ่มอาคารจากกลุ่มอาคารดั้งเดิมในพื้นที่วิจัยข้างต้นมาดำเนินการประเมินผลเพื่อคัดเลือกตัวแทนอาคารทรงคุณค่าที่มีความสำคัญในระดับชาติและระดับจังหวัดพื้นที่ละ 1 อาคาร ผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์แรก พบว่าแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมซึ่งประยุกต์ใช้กระบวนการตามแนวทางการอนุรักษ์สากลมีแนวทางการดำเนินการตามกระบวนการอนุรักษ์จำนวน 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 การศึกษาเพื่อการสร้างความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญ ช่วงที่ 2 การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยวต้นแบบที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ ช่วงที่ 3 การบริหารจัดการนโยบายการอนุรักษ์ ผลการศึกษาวิจัยได้แสดงให้เห็นว่ามรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) มีความสำคัญและทรงคุณค่าอยู่ในระดับสูงทั้งทางด้านพื้นที่และตัวอาคารสถาปัตยกรรม แต่ในขณะเดียวกันผลการวิจัยได้แสดงถึงระดับความเสื่อมโทรมของอาคารตัวแทนข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ที่อยู่ในระดับระดับน้อยมากถึงระดับมากที่สุด และมีความเร่งด่วนในการดูแลรักษาด้วยกระบวนการอนุรักษ์อย่างเป็นมาตรฐานจากระดับน้อยไปถึงมากที่สุด โดยมีแนวทางการพัฒนาทางกายภาพตามแผนการอนุรักษ์ใน 4 แผนงาน ประกอบด้วย แผนที่ 1 แผนการบำรุงซ่อมแซมรักษาสภาพอาคารอาคารต้นแบบ แผนที่ 2 แผนการเสริมความแข็งแรงแก่อาคารต้นแบบ แผนที่ 3 แผนการปรับปรุงและบำรุงรักษาอาคาร และแผนที่ 4 แผนการสร้างใหม่ ในวัตถุประสงค์ที่สองด้านแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมมีแนวทางการจัดกิจกรรมผ่านการจัดทำแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สามารถนำไปสู่กระบวนการปฏิบัติใช้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นหนักการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวกับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ในกลุ่มบริษัทและองค์กรที่มีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรม หรือกลุ่มสถาบันการศึกษาที่มีกิจกรรมด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศและในต่างประเทศกลุ่มเอเชียแปซิฟิก ตลอดจนกลุ่มนักท่องเที่ยวจากกลุ่มสมาคม ชมรม บริษัทนำเที่ยว และ

เอเยนซ์การท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย 4 แผน คือ (1) แผนการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และพื้นที่เมืองเก่า (2) แผนการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว (3) แผนการสนับสนุนกระบวนการดูแลรักษาอาคารทรงคุณค่าตามมาตรฐานทางวิชาการในแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล และ (4) แผนการส่งเสริมการสร้างสรรค์กิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

คำสำคัญ : สิ่งปลูกสร้างดั้งเดิม เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม

Abstract

The objectives of this research are to study the guidelines for physical development of architectural tourism resources in the preserved area of cultural heritages (architecture) and to study the guidelines for organizing appropriate activities of participatory tourism in the preserved area of cultural heritages (architecture). The study was conducted in the old towns and the preserved area of cultural heritages (architecture) of Lamphun and Phrae, deploying action research with a focus on the development of resources and activities to support tourism. The samples used in this study include traditional buildings in the two areas. Those buildings were evaluated for their value, and one was selected for each town based on their significance in the national and provincial level. The study result showed that ,for the first objective, the guidelines for physical development of architectural tourism resources, which applied the international conservation guidelines for implementing the conservation process, consist of three phases: Phase 1) study for understanding the value and significance of buildings; Phase 2) develop the building conservation policies and model tourism activities that are consistent with the conservation; Phase 3) process the conservation policy management. The results of the study show that the cultural heritage (architecture) is of high significance and value in both spatial and architectural dimension. Meanwhile, the results show the deterioration level of the representative buildings from very low to the highest level. The urgent need to maintain the buildings by standardized conservation process was in the very low to the highest level. The guidelines for physical development consist of 4 plans: Plan 1) the maintenance plan for maintaining the original buildings; Plan 2, the plan to strengthen the model building; Plan 3) the plan for building renovation and maintenance; and Plan 4) the plan for the new building. For the second research objective, the guidelines for organizing appropriate activities that can be practically implemented are based on the activities with cultural tourists, volunteer tourists from companies and organizations or from educational institutions that have architectural conservation activities both domestically and internationally, especially in the Asia-Pacific region, as well as the tourist groups from associations, clubs, and travel agencies. The guidelines consist of 4 plans which are (1) tourism

plans to promote learning about cultural heritage (architecture) and the old town area (2) plans to link tourism sites and tourism activities (3) plans to support the process of maintaining valuable buildings based on the standards of international conservation guidelines, and (4) plans to promote tourism activity creation with community participation.

Keyword : Traditional building, Cultural preserved area, Architecture

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร	-1-
บทคัดย่อ	ก
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	3
1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย	3
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	8
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	11
2.1 ความหมายและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage)	11
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดแนวทางการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทาง กายภาพเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว	17
2.3 แนวคิดการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพภายในพื้นที่กรณีศึกษาตามแผนแม่บท และผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าของสำนักงานนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	21
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายและข้อบังคับที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบทางกายภาพภายในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม	23
2.5 แนวคิดกิจกรรมด้านท่องเที่ยวด้วยการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม	27
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	44
3.1 ประชากร	44
3.2 เครื่องมือในการวิจัย	45
3.3 วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล	46
บทที่ 4 ผลการดำเนินการวิจัย	52
4.1 การศึกษาเพื่อการสร้างความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญ	53
4.2 การศึกษาการพัฒนา นโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยว	65
4.3 แนวทางการบริหารจัดการตามนโยบาย	192
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	202

5.1 สรุปผลการศึกษา.....	202
5.2 อภิปรายผล.....	216
5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	217
ภาคผนวก ก.....	220
เอกสารอ้างอิง	225

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	โครงการการบำเพ็ญประโยชน์แบ่งตามระดับความเข้มข้นของกิจกรรม	37
ตารางที่ 2	แสดงตารางแสดงเกณฑ์การประเมินมรดกทางวัฒนธรรม	61
ตารางที่ 3	ตารางแสดงค่าถ่วงน้ำหนัก	63
ตารางที่ 4	แสดงการวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่เป้าหมาย	64
ตารางที่ 5	แสดงอาคารทรงคุณค่าภายในบริเวณถนนรถแก้ว	71
ตารางที่ 6	แสดงอาคารทรงคุณค่าภายในบริเวณถนนคำลือ	77
ตารางที่ 7	แสดงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ พื้นที่ถนนรถแก้ว เมืองเก่าลำพูน	81
ตารางที่ 8	แสดงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ พื้นที่ถนนคำลือ เมืองเก่าแพร่	82
ตารางที่ 9	แสดงการคัดเลือกอาคารต้นแบบการศึกษาและคุณค่าความสำคัญของอาคาร กรณีศึกษา.....	83
ตารางที่ 10	แสดงภาระผูกพันที่เกิดขึ้น	84
ตารางที่ 11	สรุปด้านปัจจัยที่จะส่งผลต่ออาคารในอนาคต	85
ตารางที่ 12	การประเมินสภาพอาคาร (คุ้มเจ้ายอดเรือน).....	92
ตารางที่ 13	การประเมินสภาพอาคารบ้านสล่าวงศ์ (คุณอดุล อดุลวัฒนศิริ).....	99
ตารางที่ 14	แสดงการคัดเลือกอาคารต้นแบบการศึกษาและคุณค่าความสำคัญของอาคาร กรณีศึกษา.....	124
ตารางที่ 15	แนวคิดของการนำอาคารต้นแบบมาปรับประโยชน์ใช้สอย	137
ตารางที่ 16	ลักษณะกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว	140
ตารางที่ 17	แผนการอนุรักษ์อาคารต้นแบบเปรียบเทียบกับระดับความเสียหายของอาคาร	143
ตารางที่ 18	ตารางกิจกรรมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว	147
ตารางที่ 19	ประเมินความเสียหายขององค์ประกอบอาคารและระดับความเสียหายของอาคาร ...	157
ตารางที่ 20	การประเมินความมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว	162
ตารางที่ 21	กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยว	167
ตารางที่ 22	สรุปกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวจากกิจกรรมการอนุรักษ์ที่นักท่องเที่ยว มีส่วนร่วมได้	171
ตารางที่ 23	แนวทางการจัดกิจกรรมในกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย	178
ตารางที่ 24	แสดงกรอบแนวคิดการจัดกิจกรรมและแนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	179
ตารางที่ 25	แสดงแผนการกิจกรรมอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)	183
ตารางที่ 26	แนวทางการบริหารจัดการตามนโยบายโดยการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ	196

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย	5
ภาพที่ 2 ขั้นตอนการศึกษาวิจัย.....	7
ภาพที่ 3 พื้นที่เขตอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูน	8
ภาพที่ 4 พื้นที่เขตอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าแพร่.....	9
ภาพที่ 5 ภาพแสดงแนวทางการดำเนินการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมตามแนวคิดของ Burra Charter.....	25
ภาพที่ 6 The Burra Charter Process: flow chart from the Australia ICOMOS Burra Charter, 2013, p10.© Australia ICOMOS Incorporated 2017.....	46
ภาพที่ 7 ขั้นตอนการศึกษาวิจัย.....	51
ภาพที่ 8 กรอบแนวคิดวิจัย	52
ภาพที่ 9 เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูน	54
ภาพที่ 10 เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เขตเมืองเก่าแพร่.....	55
ภาพที่ 11 คู่มือจ่ายอดเรือน	56
ภาพที่ 12 ตำแหน่งอาคารสำคัญบริเวณแนวแกนถนนรถแก้วภายในพื้นที่เมืองเก่าลำพูน	57
ภาพที่ 13 กิจกรรมในบริเวณถนนคำลื้อและบริเวณชุมชนพระนอน	59
ภาพที่ 14 กิจกรรมในบริเวณถนนคำลื้อและบริเวณชุมชนพระนอน	59
ภาพที่ 15 กิจกรรมในบริเวณถนนคำลื้อและบริเวณชุมชนพระนอน	59
ภาพที่ 16 เส้นทางเท้าเพื่อไปยังประตูมาน เขตเมืองเก่าแพร่	60
ภาพที่ 17 เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เขตเมืองเก่าแพร่ บริเวณถนนคำลื้อ	60
ภาพที่ 18 เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เขตเมืองเก่าแพร่ บริเวณถนนคำลื้อ	60
ภาพที่ 19 พื้นที่ซึ่งมีกลุ่มอาคารทรงคุณค่าตั้งอยู่ในระดับความเข้มข้นสูงบริเวณถนนรถแก้ว	66
ภาพที่ 20 ตำแหน่งอาคารทรงคุณค่าของเมืองเก่าในพื้นที่ถนนรถแก้ว	67
ภาพที่ 21 แสดงตำแหน่งของอาคารทรงคุณค่าในพื้นที่ถนนรถแก้ว เขตอนุรักษ์มรดกทาง วัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูน.....	67
ภาพที่ 22 มุมมองบนถนนรถแก้วด้านทิศตะวันออกจรดแนวกำแพงวัดพระธาตุหริภุญชัย	68
ภาพที่ 23 มุมมองบนถนนรถแก้วด้านทิศตะวันออกจรดแนวกำแพงวัดพระธาตุหริภุญชัย	69
ภาพที่ 24 มุมมองบนถนนรถแก้วด้านทิศตะวันตกจรดแนวกำแพงเมืองเก่าและวัดมหารวัน	70
ภาพที่ 25 พื้นที่ซึ่งมีกลุ่มอาคารทรงคุณค่าตั้งอยู่ในระดับความเข้มข้นสูงบริเวณถนนคำลื้อ	74

ภาพที่ 26 ตำแหน่งอาคารทรงคุณค่าของเมืองเก่าในพื้นที่ถนนคำลือ	74
ภาพที่ 27 แสดงตำแหน่งของอาคารทรงคุณค่าในพื้นที่ถนนคำลือ เขตอนุรักษ มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าแพร่	74
ภาพที่ 28 มุมมองบนถนนคำลือ ด้านทิศตะวันตกจรดแนวกำแพงเมืองเก่าแพร่บริเวณ ประตูม่าน.....	75
ภาพที่ 29 มุมมองบนถนนคำลือ ด้านทิศตะวันออกจรดแยกวัดพระนอน	76
ภาพที่ 30 ภาพแสดงความเสียหายพื้น คุ่มเจ้ายอดเรือน	87
ภาพที่ 31 ภาพแสดงความเสียหายผนัง คุ่มเจ้ายอดเรือน	87
ภาพที่ 32 ภาพแสดงความเสียหายหลัง คุ่มเจ้ายอดเรือน	87
ภาพที่ 33 ภาพแสดงความเสียหายเสา บ้านสล่าวงศ์.....	88
ภาพที่ 34 ภาพแสดงความเสียหายคาน บ้านสล่าวงศ์	88
ภาพที่ 35 ภาพแสดงความเสียหายพื้น บ้านสล่าวงศ์.....	88
ภาพที่ 36 ภาพแสดงความเสียหายผนัง บ้านสล่าวงศ์	89
ภาพที่ 37 ภาพแสดงความเสียหายหลังคา บ้านสล่าวงศ์	89
ภาพที่ 38 ภาพแสดงความเสียหายประตู บ้านสล่าวงศ์	89
ภาพที่ 39 ภาพแสดงความเสียหายหน้าต่าง บ้านสล่าวงศ์	90
ภาพที่ 40 ภาพแสดงความเสียหายบันได บ้านสล่าวงศ์	90
ภาพที่ 41 ภาพคุ่มเจ้ายอดเรือน	123
ภาพที่ 42 ภาพบ้านสล่าวงศ์ อาคารตัวอย่างการศึกษาวิจัย เมืองแพร่.....	123
ภาพที่ 43 แปลนพื้นอาคารคุ่มเจ้ายอดเรือนในรูปแบบดั้งเดิม.....	124
ภาพที่ 44 แปลนพื้นบ้านสล่าวงศ์ในรูปแบบดั้งเดิม.....	125
ภาพที่ 45 แปลนพื้นที่ชั้นที่ 1 คุ่มเจ้ายอดเรือน	125
ภาพที่ 46 แปลนพื้นที่ชั้นที่ 2 คุ่มเจ้ายอดเรือน	126
ภาพที่ 47 แปลนหลังคา คุ่มเจ้ายอดเรือน	126
ภาพที่ 48 รูปด้าน A คุ่มเจ้ายอดเรือน.....	126
ภาพที่ 49 รูปด้าน B คุ่มเจ้ายอดเรือน	127
ภาพที่ 50 รูปด้าน C คุ่มเจ้ายอดเรือน.....	127
ภาพที่ 51 รูปด้าน D คุ่มเจ้ายอดเรือน.....	127
ภาพที่ 52 ทศนิยมภาพอาคารคุ่มเจ้ายอดเรือน	128
ภาพที่ 53 แปลนพื้นที่ชั้นที่ 1 บ้านสล่าวงศ์	128
ภาพที่ 54 แปลนพื้นที่ชั้นที่ 2 บ้านสล่าวงศ์	128

ภาพที่ 55	แปลนหลังคา บ้านสล่าวงศ์.....	129
ภาพที่ 56	รูปด้าน A บ้านสล่าวงศ์	129
ภาพที่ 57	รูปด้าน B บ้านสล่าวงศ์	129
ภาพที่ 58	รูปด้าน C บ้านสล่าวงศ์	130
ภาพที่ 59	รูปด้าน D บ้านสล่าวงศ์	130
ภาพที่ 60	ทัศนียภาพอาคารบ้านสล่าวงศ์	130
ภาพที่ 61	ผังบริเวณคุ่มเจ้ายอดเรือน	131
ภาพที่ 62	แปลนพื้นที่คุ่มเจ้ายอดเรือน	131
ภาพที่ 63	แปลนหลังคาคุ่มเจ้ายอดเรือน.....	132
ภาพที่ 64	รูปด้าน A คุ่มเจ้ายอดเรือน.....	132
ภาพที่ 65	รูปด้าน B คุ่มเจ้ายอดเรือน	133
ภาพที่ 66	รูปด้าน C คุ่มเจ้ายอดเรือน.....	133
ภาพที่ 67	รูปด้าน D คุ่มเจ้ายอดเรือน.....	134
ภาพที่ 68	แปลนพื้นที่ชั้นที่ 1 บ้านสล่าวงศ์	134
ภาพที่ 69	แปลนพื้นที่ชั้นที่ 2 บ้านสล่าวงศ์	135
ภาพที่ 70	แปลนหลังคา บ้านสล่าวงศ์.....	135
ภาพที่ 71	รูปด้าน A บ้านสล่าวงศ์	136
ภาพที่ 72	รูปด้าน B บ้านสล่าวงศ์	136
ภาพที่ 73	รูปด้าน C บ้านสล่าวงศ์	136
ภาพที่ 74	รูปด้าน D บ้านสล่าวงศ์	137
ภาพที่ 75	ภาพแสดงสถิติการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน	172
ภาพที่ 76	ภาพแสดงสถิติการท่องเที่ยวจังหวัดแพร่.....	174
ภาพที่ 77	แผนการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และพื้นที่เมืองเก่า	186
ภาพที่ 78	ลักษณะกิจกรรมจากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.....	187
ภาพที่ 79	ลักษณะกิจกรรมจากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.....	188
ภาพที่ 80	ลักษณะกิจกรรมจากแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย	188
ภาพที่ 81	การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมตามมาตรฐาน ทางวิชาการ ในแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล	189
ภาพที่ 82	การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมตามมาตรฐาน ทางวิชาการ ในแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล	190

ภาพที่ 83 การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมตามมาตรฐาน ทางวิชาการ ในแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล	191
ภาพที่ 84 แผนการส่งเสริมการสร้างสรรค์กิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม	192
ภาพที่ 85 แสดงกระบวนการจัดทำแนวทางการบริหารจัดการตามนโยบายการอนุรักษ์	193
ภาพที่ 86 ภาพแสดงแนวทางการบริหารจัดการเขตอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมสถาปัตยกรรม	194
ภาพที่ 87 แนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ทางสถาปัตยกรรม ตามแนวทางสากล	203
ภาพที่ 88 ตำแหน่งอาคารสำคัญบริเวณแนวแกนถนนรถแก้วภายในพื้นที่เมืองเก่าลำพูน	205
ภาพที่ 89 ตำแหน่งอาคารสำคัญบริเวณแนวแกนถนนรถแก้วภายในพื้นที่เมืองเก่าแพร่	206

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 65 ได้กำหนดให้ยุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศ ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ประเด็นที่ 3 สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ พบว่ามีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ในปี พ.ศ. 2560 – 2564 ที่เน้นในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจรากฐานของประเทศเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการวางรากฐานของประเทศในระยะยาว ตลอดจนความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ในด้านการส่งเสริมการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวผ่านการส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์และเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทยที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชน ประกอบกับสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ในยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้า และบริการด้านการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเมืองเพื่อสร้างความสมดุลเชิงพื้นที่ และการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ ให้มีความหลากหลายของกิจกรรม เพื่อสร้างสมดุลเชิงเวลาและฤดูกาลการท่องเที่ยว จึงทำให้การศึกษาวิจัยจะต้องพัฒนาแนวทางใหม่สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งเป็นฐานทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง

การศึกษาเรื่อง แนวทางการกำหนดเขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดลำนานา (อัมเรศ, 2559) โดยเฉพาะเขตพื้นที่เมืองเก่าลำพูนและแพร่ มีพื้นที่ซึ่งพบการรวมตัวกันของกลุ่มอาคารและมรดกทางสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญสูงอยู่ในย่านชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่เมืองเก่าของทั้งสองเมือง ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าซึ่งตรงตามแผนยุทธศาสตร์ชาติที่ต้องการเพิ่มนักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และพื้นที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ในปัจจุบันสำหรับการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าลำพูนและแพร่ ซึ่งถูกกำหนดขึ้นเป็นเขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) จัดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural tourism) แต่กลับพบว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ดังกล่าวยังมีจุดด้อยในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อม ตลอดจนอาคารรูปแบบดั้งเดิมมีสภาพที่ทรุดโทรม

ที่สมควรอย่างยิ่งที่ต้องดูแลรักษาและปรับปรุงสภาพโดยเร่งด่วนเพื่อสืบทอดคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม และนำไปเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมในการสนับสนุนการท่องเที่ยว ดังนั้นการวิจัยเพื่อค้นหา กระบวนทัศน์ทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมโดยผสมผสานให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมที่ใช้ในการท่องเที่ยวจึงสำคัญและจำเป็นที่ต้องได้รับการศึกษาวิจัย

การท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มีความสนใจพิเศษ จัดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่ตอบสนองต่อการดูแลรักษาคุณค่าทางมรดกทางวัฒนธรรม โดยการท่องเที่ยวพร้อมกับกิจกรรมในลักษณะผสมผสานการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมอย่างเป็นระบบ จะสามารถสร้างประโยชน์แก่การอนุรักษ์และรักษาอาคารสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวเอาไว้ ทั้งนี้จากการศึกษาของกาญจนา สมมิตรและคณะ (2555) เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ซึ่งมีรูปแบบเดียวกับการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม ซึ่งดำเนินการศึกษาวิจัยในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนพบว่า กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ด้านการก่อสร้างและ การทำนุบำรุงสาธารณูปโภค ตลอดจนกิจกรรมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมจัดเป็นกิจกรรมยอดนิยมที่ กลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์นิยมเข้ามาทำในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ด้วยเหตุนี้ การท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มผู้มีความสนใจพิเศษจึงถือเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่มีศักยภาพอย่างยิ่งในการนำมาขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมการอนุรักษ์ภายใน เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ซึ่งตรงตามความต้องการในกระบวนการมีส่วนร่วม ในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวอันมีคุณค่าในระหว่างการท่องเที่ยวควบคู่กัน และการท่องเที่ยว ประเภทนี้ควรได้รับการส่งเสริมควบคู่กับการท่องเที่ยวรูปแบบเดิมที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ มรดกทางสถาปัตยกรรมและการชื่นชมวิถีชีวิตด้วยวิธีการต่างๆ

ด้วยเหตุนี้การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มผู้มีความสนใจพิเศษ จึงมีความสำคัญและจำเป็นที่ต้องได้รับการศึกษาแนวทางการสร้างสรรค์กิจกรรมโดยประยุกต์ใช้กิจกรรม การอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมให้เกิดเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ให้มีแนวทาง ที่ชัดเจนภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ

ดังนั้นจากประเด็นของปัญหาเร่งด่วนและแนวทางการศึกษาวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้เกิดการพิจารณาเพื่อศึกษาวิจัยในโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อ สนับสนุนการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)” ขึ้น โดยจะเป็น การศึกษาวิจัยต่อเนื่องและเป็นการขยายผลของการศึกษาวิจัย เรื่อง “การบริหารจัดการการท่องเที่ยว ในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา” ซึ่งได้รับงบประมาณ สนับสนุนจากทุนวิจัยมุ่งเป้าปีพุทธศักราช 2559 และแผนงานวิจัยเรื่อง “การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ท้องถิ่นจากการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในพื้นที่กลุ่ม

จังหวัดลำนานา” ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทุนวิจัยมุ่งเป้าปีพุทธศักราช 2560 และการยกระดับเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่กลุ่มจังหวัดลำนานา ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากทุนวิจัยมุ่งเป้าปีพุทธศักราช 2561 โดยเป็นการนำข้อมูลจากแผนงานวิจัยในปีที่ 2559-2561 มาวิเคราะห์ช่องว่างของปัญหาและแนวทางการต่อยอดศักยภาพให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม และร่วมขับเคลื่อนพื้นที่วิจัยไปสู่การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ฐานจากการศึกษาและการอนุรักษ์ทางด้านสถาปัตยกรรมอย่างเป็นระบบ และเป็นแนวทางเชิงพัฒนาที่มุ่งเป้าและหวังผลในการพัฒนาทางด้านกายภาพ ของอาคารสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าในพื้นที่วิจัย จังหวัดลำพูนและแพร่อย่างเหมาะสม ทั้งในด้านป้องกันรักษาอย่างยั่งยืนและในด้าน การพัฒนาในฐานะทรัพยากรทางการด้านการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

1.3 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) แนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่
- 2) แนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

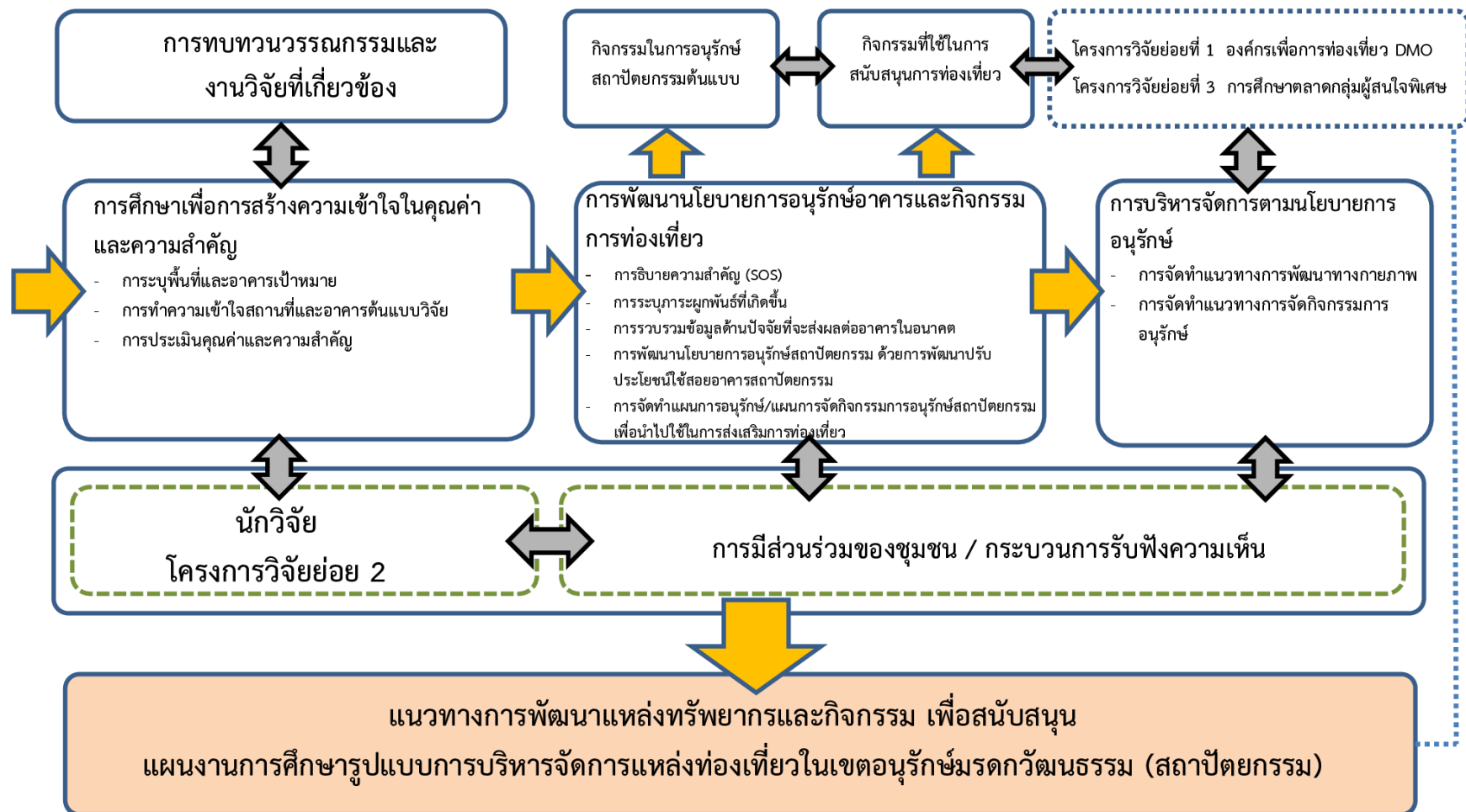
1.4.1 สมมติฐานการวิจัย

พื้นที่ของเมืองเก่าลำพูนและแพร่ มีกลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมที่มีศักยภาพในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สนับสนุนการท่องเที่ยว ซึ่งได้ก่อให้เกิดมิติเชิงบรรยากาศที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนในเขตเมืองเก่าของภาคเหนือ ซึ่งเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างกลุ่มอาคารสิ่งปลูกสร้าง พื้นที่และสภาพแวดล้อม

ผสมผสานกับวิถีชีวิตและวิถีวัฒนธรรมอย่างสัมพันธ์กันซึ่งได้ก่อให้เกิดสุนทรีย์และบรรยากาศของการท่องเที่ยว การอนุรักษ์และรักษาเพื่อคงไว้ซึ่งกายภาพและบรรยากาศการท่องเที่ยวในเขตเมืองมรดกทางวัฒนธรรมจำเป็นต้องอาศัยกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผสมผสานกับการรักษาองค์ประกอบทางกายภาพข้างต้น ไว้อย่างเป็นระบบและมีความสัมพันธ์กัน

1.4.2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านวิชาการในด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปรับกระบวนการทัศนเพื่อค้นหาวิธีที่จะสามารถธำรงรักษาไว้ซึ่งองค์ประกอบทางกายภาพของอาคารสถาปัตยกรรมทรงคุณค่าในแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยอาศัยการสร้างความสัมพันธ์ของการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมควบคู่กับการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้มีความสนใจพิเศษซึ่งเป็นการพัฒนาต่อยอดศักยภาพของพื้นที่และแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะกลุ่มอาคารทางสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า เพื่อพัฒนาสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวควบคู่กับกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกระดับ ซึ่งกรอบแนวคิดการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

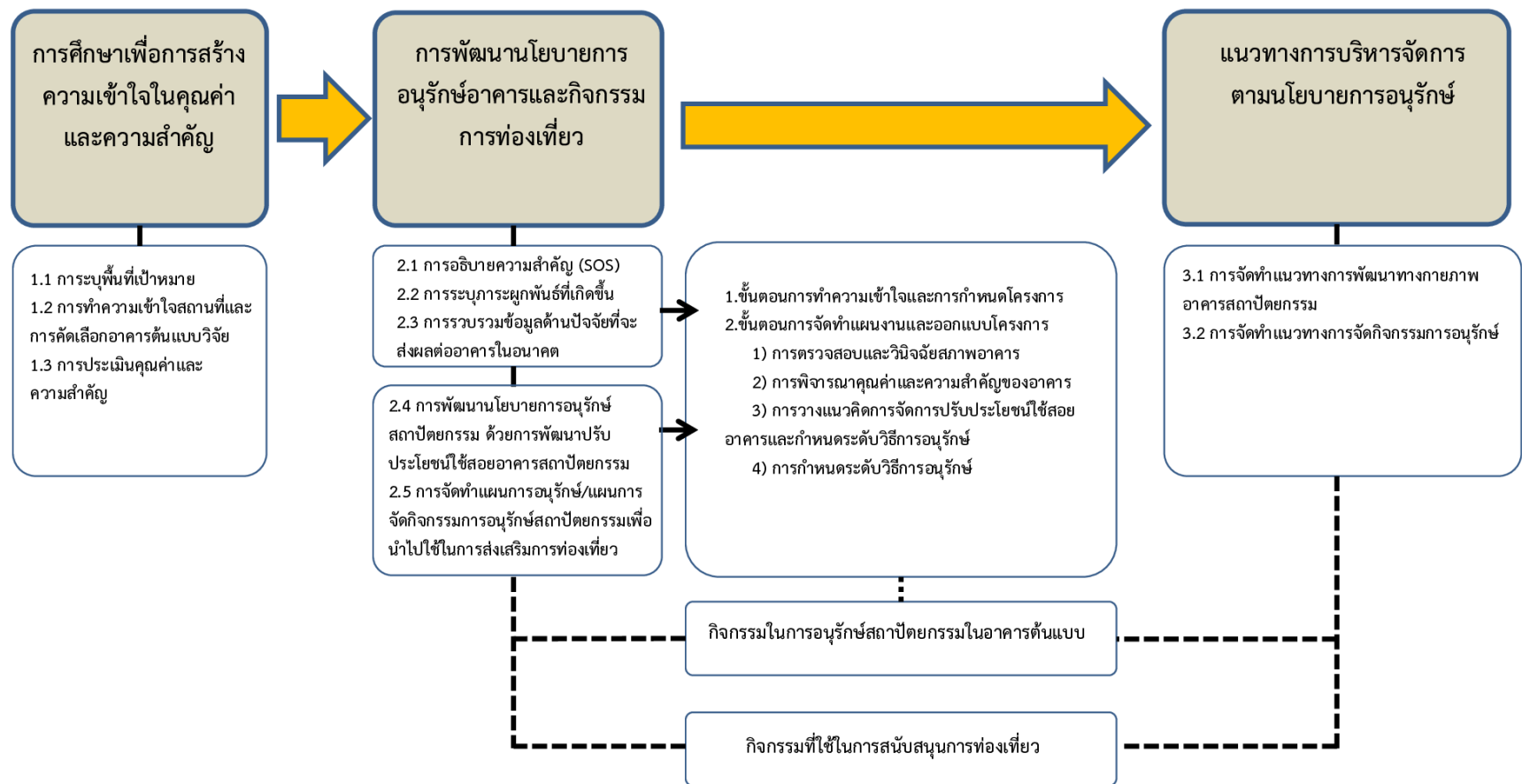

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.4.3 ขั้นตอนการศึกษาวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ได้ประยุกต์ขั้นตอนการศึกษาจากแนวทางของตามแนวทางของกฎบัตรบูรา (Burra Charter ; Australia ICOMOS Burra Charter) ซึ่งมีขั้นตอนการศึกษาที่สอดคล้องกับกฎบัตรข้างต้น ซึ่งขั้นตอนจากการประยุกต์ใช้ตามแนวทางสากลมีรายละเอียดของขั้นตอนการศึกษาดังต่อไปนี้

- 1) การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) การศึกษาเพื่อการสร้างความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญ
 - 2.1) การระบุพื้นที่และอาคารเป้าหมาย
 - 2.2) การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสถานที่และการคัดเลือกอาคารสถาปัตยกรรมต้นแบบการศึกษาวิจัย
 - 2.3) การประเมินคุณค่าความสำคัญของอาคารต้นแบบ
- 3) การศึกษาการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยว
 - 3.1) การอธิบายความสำคัญ (SOS)
 - 3.2) การระบุภาระผูกพันที่เกิดขึ้น
 - 3.3) การรวบรวมข้อมูลด้านปัจจัยที่จะส่งผลต่ออาคารในอนาคต
 - 3.4) การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ด้วยการพัฒนาปรับประโยชน์ใช้สอยอาคารสถาปัตยกรรม
 - 3.4.1) การตรวจสอบและวินิจฉัยสภาพอาคาร
 - 3.4.2) การพิจารณาคุณค่าและความสำคัญของอาคาร
 - 3.4.3) การวางแผนคิดการปรับประโยชน์ใช้สอยโครงสร้างและการออกแบบโปรแกรมการใช้สอยอาคาร
 - 3.4.4) การกำหนดระดับวิธีการอนุรักษ์
 - 3.5) การจัดทำแผนการอนุรักษ์ต้นแบบ/แผนการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 4) แนวทางการบริหารจัดการตามนโยบาย

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการศึกษาวิจัย

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

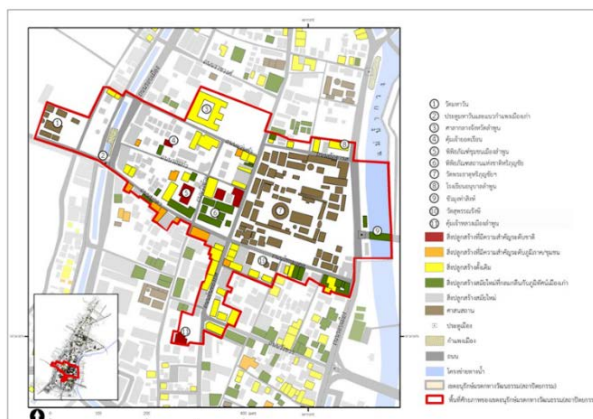
1.5.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ชุมชนภายในพื้นที่เมืองเก่าตามประกาศคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าในพื้นที่จังหวัดลำพูน จังหวัดแพร่เป็นพื้นที่กรณีศึกษา โดยถือให้เป็นพื้นที่ตัวแทนพื้นที่ของแหล่งวัฒนธรรมล้านนา โดยใช้การคัดเลือกตัวอย่างพื้นที่การศึกษาวิจัยแบบเฉพาะเจาะจง (proposive sampling) ด้วยการคัดเลือกพื้นที่ศักยภาพต้นแบบเขตอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ภายในเขตเมืองเก่าซึ่งได้กำหนดขอบเขตภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจากการศึกษาวิจัย ปีที่ 1 งบประมาณปี 2559 2560 และ 2561 โดยดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ลำพูนและแพร่ ซึ่งมีพื้นที่ต่อเนื่องกันและมีรูปแบบของขอบเขตที่มีรูปแบบของเขตเมืองเก่าซึ่งมีรูปแบบคล้ายกัน และเนื่องด้วยทั้ง 2 จังหวัดเป็นเมืองท่องเที่ยวรองที่มีศักยภาพแต่ยังขาดกระบวนการศึกษาด้านการพัฒนาทางทรัพยากรทางกายภาพ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.5.1.1 กลุ่มตัวอย่างของการศึกษาวิจัยในด้านพื้นที่

ใช้พื้นที่ศึกษาวิจัยจำนวน 2 พื้นที่ ประกอบด้วยเขตอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ภายในเขตเมืองเก่าของจังหวัดลำพูน และแพร่ ซึ่งความหมายของทรัพยากรทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่

ทั้งสองพื้นที่จะดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ประกอบกิจกรรมในตัวอาคารซึ่งขึ้นทะเบียนอาคารทรงคุณค่า และพื้นที่นำร่องด้านการพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมสถาปัตยกรรม ภายในพื้นที่เมืองเก่าทั้ง 2 จังหวัด

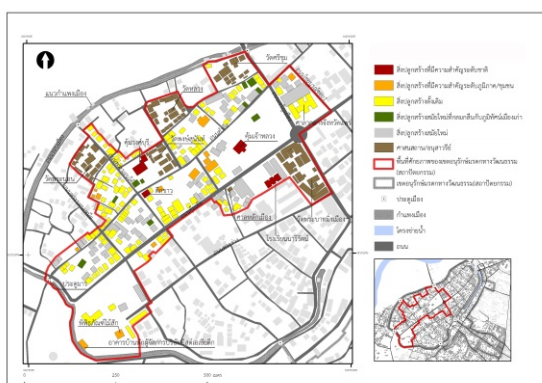

ภาพที่ 3 พื้นที่เขตอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูน

ที่มา : อัมเรศ เทพมาและคณะ, 2559 หน้า 203

1) เมืองเก่าลำพูน ได้รับการประกาศให้เป็นเมืองเก่ากลุ่มที่ 1 จากคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เมืองเก่าลำพูน ถือเป็นเมืองเก่าที่มีความเก่าแก่มากมาตั้งแต่สมัยทวารวดี โดยในอดีตถือเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในฐานะศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาเถรวาท ทั้งนี้จากบทบาทและความสำคัญตั้งแต่อดีตทำให้ลำพูนถือเป็นพื้นที่ที่มีความเจริญทางวัฒนธรรมในรูปแบบของตนเอง โดยสามารถเรียกวัฒนธรรมในพื้นที่แห่งนี้ว่า “วัฒนธรรมแบบหริภุญชัย” (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553, น. 6)

เมืองเก่าลำพูนมีเนื้อที่ทั้งหมด 0.648 ตารางกิโลเมตร (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553, น. 7) ในปัจจุบันภายในเขตเมืองเก่าลำพูนยังปรากฏให้เห็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าในอดีตทั้งที่จำต้องได้และจำต้องไม่ได้ อาทิ คูเมือง กำแพงเมือง ประตูเมือง ศาสนาสถาน เจดีย์ และกลุ่มอาคารเก่าต่าง ๆ โดยจากการสำรวจของเทศบาลเมืองลำพูน (2558) พบว่าภายในพื้นที่เขตเมืองเก่านั้นมีบ้านโบราณและอาคารเก่าแก่สูงถึง 62 หลัง

ภาพที่ 4 พื้นที่เขตอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าแพร่
ที่มา : อัมเรศ เทพมาและคณะ, 2560

2) เมืองเก่าแพร่ เป็นเมืองเก่าในกลุ่มที่ 2 โดยถือเป็นพื้นที่เมืองที่มีความเก่าแก่ตั้งแต่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ (วันวิสาข มหัทธินาญ, 2551, น. 61) เรื่อยมา ทั้งนี้แม้เมืองแพร่จะไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดเกี่ยวกับผู้สร้างเมือง หากแต่จากการศึกษาจากตำนานและเอกสารทางประวัติศาสตร์อื่นๆ ทำให้มีการสันนิษฐานว่าเมืองแพร่น่าจะมีอายุใกล้เคียงกับอาณาจักรหริภุญชัย โดยในอดีตมีชื่อว่า เมืองพลนครหรือเมืองแพล

จากประวัติศาสตร์ของเมืองที่อยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านนามาเป็นระยะเวลานาน ทำให้เมืองแพร่ได้รับการถ่ายทอดศิลปะตลอดจนประเพณี และวัฒนธรรมจากอาณาจักรล้านนาเป็นจำนวนมาก พื้นที่เมืองเก่าแพร่ ถือเป็นพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสมบูรณ์ท่ามกลางกระแสการพัฒนาและการกลายเป็นเมือง โดยภายในพื้นที่นั้นปรากฏทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่จำต้องได้และจำต้องไม่ได้ อาทิ แนวกำแพงเมือง ป้อมประตู วัด คู่มเจ้าหลวง และบ้านเรือนพื้นถิ่นต่างๆ (วันวิสาข์ มหิทธิหาญ, 2551, น. 17) ทั้งนี้ในปัจจุบันจากความอุดมสมบูรณ์ของมรดกทางวัฒนธรรมต่างๆ ทั้งในระดับองค์ประกอบของเมืองและระดับสถาปัตยกรรม ส่งผลให้พื้นที่เมืองเก่าแพร่ยังคงสะท้อนร่องรอยหรือภาพของวัฒนธรรมล้านนาได้เป็นอย่างดี ซึ่งพื้นที่เมืองเก่าแพร่มีเนื้อที่รวมกันทั้งหมดประมาณ 1.56 ตารางกิโลเมตร

1.5.1.2 กลุ่มตัวอย่างการวิจัยประเภทกลุ่มอาคารดั้งเดิม

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จำกัดความหมายของทรัพยากรทางกายภาพอันหมายถึง สิ่งปลูกสร้างทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อมโดยรอบสิ่งปลูกสร้างซึ่งสามารถมองเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น เรือนพักอาศัย องค์ประกอบของเรือนอันหมายถึงก่อสร้างซึ่งเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งทางสถาปัตยกรรม เช่น ถนน ทางเดินเท้า ฯลฯ โดยการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้กลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มอาคารดั้งเดิมประเภทกลุ่มอาคารสีแดง (กลุ่มอาคารที่สำคัญระดับชาติ) และ สีส้ม (กลุ่มอาคารที่สำคัญระดับจังหวัด) และพื้นที่โดยรอบพื้นที่อาคาร เป็นตัวอย่างในการศึกษาวิจัยรวมกันอย่างน้อย 1 อาคาร/ ต่อ 1 เขตเมืองเก่า

1.5.2 ขอบเขตด้านประชากร

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ประชากรการศึกษาประกอบด้วย ผู้นำชุมชนหรือตัวแทนจากองค์กรชุมชนภายในพื้นที่ศึกษา ประชาชนชุมชนและสมาชิกในชุมชนที่มีความสนใจผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ระดับจังหวัดและระดับภาค เจ้าหน้าที่ภาครัฐและเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ ด้านการท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรม ด้านวิชาการ ด้านแผนงาน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในการจัดการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการวางแผนพื้นที่และชุมชน

1.5.3 ขอบเขตด้านเวลา

1 ปี

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาเพื่อดำเนินการจัดทำแผนการพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และการเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพภายในพื้นที่นั้น คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาและทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องเบื้องต้น โดยจำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ 4 ประเด็นได้แก่

2.1 ความหมายและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage)

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดแนวทางการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.3 แนวคิดการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพภายในพื้นที่กรณีศึกษาตามแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายและข้อบังคับที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพภายในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

2.5 แนวคิดการกิจกรรมด้านท่องเที่ยวด้วยการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

2.1 ความหมายและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage)

ในอดีตการอนุรักษ์มุ่งความสนใจให้กับงานศิลปะหรือโบราณสถานที่มีความสำคัญ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์อาคารและวัตถุเพียงอย่างเดียวเท่านั้น นับตั้งแต่ปี 1950 ประชาชนเริ่มตระหนักว่าการดำรงชีวิตมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ รวมทั้งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางจิตใจ และเพื่อการยกระดับการดำรงชีวิต จึงเกิดแนวความคิดของมรดกทางวัฒนธรรม (cultural heritage) ขึ้น จากความสำคัญของบริบท และสิ่งแวดล้อมของเมืองและชุมชนที่อยู่อาศัยทำให้เกิดคำจำกัดความเกี่ยวกับ Cultural heritage และ Cultural landscape ขึ้นดังนี้

2.1.1 มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage)

Feilden and Jokileht (1998) ให้ความหมายของมรดกวัฒนธรรมว่า “มรดกทางวัฒนธรรมนั้นมีหลายประเภท มิได้เป็นเพียงโบราณสถาน, อาคาร, พื้นที่ประวัติศาสตร์และสวนเท่านั้น แต่หมายรวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นทั้งหมดรวมทั้งระบบนิเวศเป็นเครื่องหมายแสดงกิจกรรมและความสำเร็จของมนุษย์ในอดีต และเป็นหนึ่งในทรัพยากรที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ที่สำคัญของโลก”

องค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้กำหนดว่า “มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ประกอบด้วยสิ่งสร้างสรรค์ ของคนในอดีตที่เป็นรูปแบบที่จับต้องได้ เช่น ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง แต่รวมทั้งนามธรรม (Intangible) เช่น ภาษา ศิลปกรรม จริยธรรม สุนทรียศาสตร์ ตลอดจนอาหารการกิน การแต่งกาย ศาสนา และความเชื่อฯ” และ ในการประชุมสมัยสามัญขององค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ครั้งที่ 17 เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน ปี 2515 ณ กรุงปารีส ที่ประชุมได้มติอนุมัติ ว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของโลก ได้ให้คำจำกัดความในเรื่องของมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) และมรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) ไว้ดังนี้

2.1.1.1 มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) หมายถึง

- อนุสรณ์ (Monuments) คือ ผลงานทางสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ส่วนประกอบหรือโครงสร้างทางโบราณคดี ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาศาสตร์

- กลุ่มอาคาร (Groups of building) เป็นกลุ่มของอาคารที่แยกกัน หรือต่อเนื่องกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม ความร่วมลักษณะ หรือที่ตั้งอันเหมาะสมในภูมิทัศน์

- สถานที่ (Sites) คือผลงานของมนุษย์ หรือผลงานอันผสมกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ เป็นสถานที่ซึ่งไม่มีอาคารอยู่เลย แต่เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ (Historical) สุนทรียภาพ (Aesthetic) ชาติพันธุ์วิทยา (Ethnological) หรือมานุษยวิทยา (Anthropological)

2.1.1.2 มรดกทางธรรมชาติ (Natural Heritage) หมายถึง ลักษณะทางธรรมชาติอันประกอบด้วย ภูมิสถานทางกายภาพ – ชีวภาพ มีคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์และวิทยาศาสตร์ รวมไปถึงสถานที่ทางธรรมชาติ หรือพื้นที่ที่ธรรมชาติกำหนดของเขตไว้น้ำชาติ มีคุณค่าทางด้านวิทยาศาสตร์ (Science) การอนุรักษ์ (Conservation) หรือความงามแห่งธรรมชาติ (Natural Beauty) ในการจัดมรดกทางวัฒนธรรม ได้จัดประเภทของอนุสรณ์สถานเอาไว้ 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

- กลุ่มที่ 1 ซากอารยธรรม (Dead Monuments) คือ สถานภาพของโบราณสถานนั้น มีลักษณะเป็นซากหลักฐานทางอารยธรรมในอดีต มากกว่าจะใช้สอยได้ในปัจจุบัน

- กลุ่มที่ 2 อนุสรณ์ที่ยังใช้ประโยชน์ (Living Monuments) คืออนุสรณ์สถานที่ยังคงประโยชน์ทางการใช้สอยสืบทอดประเพณีทางศิลปะ และมีการตกแต่งเสริมความมั่นคงตามลักษณะของสถาปัตยกรรมนั้นๆ

2.1.2 สถาปัตยกรรมทรงคุณค่า

เทิดศักดิ์ เตะกะกิจจกร (2554, น. 130-152) ศึกษาถึงความหมายและขั้นตอนของการกำหนดเขตอนุรักษ์กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้างดั้งเดิมทรงคุณค่าในประเทศญี่ปุ่นไว้ ดังนี้

2.1.2.1 ความหมายของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

การอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมแบบกลุ่มพื้นที่ในระดับท้องถิ่นในประเทศญี่ปุ่นเกิดขึ้นครั้งแรกภายหลังการบังคับใช้กฎหมาย “เขตเพื่อการอนุรักษ์กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้างแบบดั้งเดิมทรงคุณค่า” (Denken System) ในปี ค.ศ. 1975 ซึ่งความหมายของคำว่า “Denken” ในภาษาอังกฤษ กรมวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นให้ความหมายซึ่งแปลว่า “Preserve District” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า “เขตอนุรักษ์”

1) “Denken” ในภาษาญี่ปุ่นสามารถแบ่งออกเป็น 2 นัยยะ ประกอบด้วย

1.1) “Dentou-tekki-Kenzoubutsu-gun-Hozon-Chiku” มีชื่อย่อเรียกว่า “DenkenChiku” แปลว่า “เขตสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิม” เป็นข้อกำหนดภายใต้ระเบียบข้อที่ 1 และ 2 ของกฎหมายคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมข้อที่ 143 มีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตพื้นที่เพื่อจัดวางผังเฉพาะ ซึ่งจัดทำโดยหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น หมู่บ้าน ตำบล และ เทศบาล

1.2) “ Juuyou-Dentou-tekki-Kenzoubutsu-gun Hozon-Chiku” มีชื่อย่อเรียกว่า “JuuDenken” หรือ “Denken” หรือ “JuuDenkenChiku” แปลว่า “เขตสถาปัตยกรรมดั้งเดิมทรงคุณค่า” หรือเขตเพื่อการอนุรักษ์กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้างแบบดั้งเดิมทรงคุณค่า เป็นการกำหนดและบังคับใช้กฎหมายภายใต้กฎหมายคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมข้อที่ 144 โดยกระทรวงศึกษาธิการและวิทยาศาสตร์ หลังจากการตัดสินใจแล้วว่าทรงคุณค่าเป็นพิเศษ

2.1.2.2 ที่มาของการอนุรักษ์

ประเทศญี่ปุ่นการประกาศและบังคับใช้กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมตั้งแต่ปี ค.ศ. 1978 โดยกรมวัดและศาลเจ้าซึ่งสังกัด

กระทรวงมหาดไทยในขณะนั้นได้บังคับใช้กฎหมายการอนุรักษ์ซึ่งพัฒนามาจากการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมแบบหลังเดียว เช่น วัง วัด และศาลเจ้า โดยกฎหมายฉบับดังกล่าวได้ให้ความสำคัญในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมทั้งสิ่งที่เป็นกายภาพจับต้องได้ เช่น อาคารสถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้าง และการให้ความสำคัญกับ สิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น เทคนิควิธีขั้นตอนในการสร้าง การซ่อมแซม การปรับปรุงอาคารสถาปัตยกรรม และสิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น

การพัฒนาที่ดินอย่างไว้ระเบียบในช่วงที่ประเทศญี่ปุ่นอยู่ในช่วงของการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองส่งผลต่อสภาพทางภูมิทัศน์ทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์และหมู่บ้านในชนบทที่ทำให้อาคารและสิ่งปลูกสร้างแบบดั้งเดิมลดลงและถูกแทนที่ด้วยอาคารสมัยใหม่ การอนุรักษ์สภาพเมืองและหมู่บ้านแบบดั้งเดิมจึงเริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงปลายทศวรรษที่ 1960s เมื่อชาวบ้านได้ตระหนักถึงความสำคัญในปัญหาดังกล่าว จึงได้ออกมาเคลื่อนไหวและผลักดันให้หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นออกระเบียบเฉพาะเพื่อดำเนินการรักษาสภาพภูมิทัศน์ดังเช่น กรณีของการอนุรักษ์สภาพภูมิทัศน์เมืองและปราสาทโอปีในช่วงต้นทศวรรษที่ 1970 โดยนายกเทศมนตรีเมืองนิจินัน จังหวัดมียาซากิ ในภูมิภาคคิวชู ทำให้ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายโดยรัฐบาลกลางในการปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมในปี ค.ศ. 1975 เพื่ออนุรักษ์ภูมิทัศน์ของหมู่บ้านและเมือง ดังเช่น เมืองรอบปราสาท เมืองท่าชาวประมง เมืองสำหรับที่พักกรรมถนนสายหลักในสมัยเอโดะ เมืองหน้าประตูปราสาท เป็นต้น โดยพื้นที่ซึ่งได้รับการประกาศให้เป็นเขตเพื่อการอนุรักษ์กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้างแบบดั้งเดิมทรงคุณค่าครั้งแรกสุดในปี ค.ศ. 1976 ได้แก่ กลุ่มอาคารที่พักชามูไรในเขตเซนโบะคุ ในจังหวัดอะคิตะ กลุ่มอาคารที่พักกรรมถนนสายหลักในสมัยเอโดะ ในเขตนะเคโอะในจังหวัดนางะโน กลุ่มอาคารในเขตชิราคะวะในจังหวัดกิฟุ ฯลฯ

2.1.2.3 ขั้นตอนและกระบวนการกำหนดเขตอนุรักษ์

การกำหนดเขตอนุรักษ์กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้างแบบดั้งเดิมทรงคุณค่า นั้น มีมาตรฐานการคัดเลือกประกอบด้วย 3 หมวด คือ

หมวดที่ 1 คือ เขตพื้นที่ ซึ่งมีลักษณะกลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้าง โดยรวมการก่อสร้างขึ้นมาด้วยเทคนิคการออกแบบที่เป็นเลิศ

หมวดที่ 2 คือ เขตพื้นที่ซึ่งมีรูปแบบที่ดินและสภาพภูมิทัศน์ดั้งเดิมสมบูรณ์เป็นพิเศษ

หมวดที่ 3 คือ เขตพื้นที่ซึ่งมีสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิทัศน์ที่แสดงออกอย่างชัดเจนถึงลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นนั้น

กระบวนการกำหนดเขตอนุรักษ์กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้างแบบดั้งเดิมทรงคุณค่าจะประกอบด้วยคณะกรรมการสองฝ่าย คือ คณะทำงานในส่วนภูมิภาค ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้สรุป “การกำหนดเขตอนุรักษ์กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้างแบบดั้งเดิม” และ คณะกรรมการในส่วนรัฐบาลกลางจะทำหน้าที่เป็นผู้ออกประกาศ “การกำหนดเขตอนุรักษ์กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้างแบบดั้งเดิมทรงคุณค่า” โดยคณะกรรมการทั้งสองคณะ มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

(ก) ขั้นตอนการดำเนินการของคณะทำงานในส่วนภูมิภาคประกอบด้วย ดังนี้

- ขั้นตอนการศึกษาเพื่อกำหนดมาตรการการอนุรักษ์ เป็นขั้นตอนการสำรวจและศึกษาประวัติศาสตร์ ที่มา ลักษณะและสภาพปัจจุบันของอาคารและสิ่งปลูกสร้าง และองค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญอื่นๆที่ประกอบขึ้นเป็นหมู่บ้านเมือง หรือ ภูมิทัศน์ เพื่อใช้ประกอบในการประเมินคุณค่าทางวัฒนธรรม

- ขั้นตอนการกำหนดระเบียบเพื่อการอนุรักษ์ เป็นขั้นตอนของการจัดเตรียมเอกสาร ขั้นตอนการกำหนดแนวเขตอนุรักษ์ ขั้นตอนการตรวจสอบเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายควบคุมอาคารและกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนการพิจารณาเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคาร และขั้นตอนการพิจารณาแนวทางการสนับสนุนงบประมาณเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์และการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดต่างๆ

- ขั้นตอนการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาแนวทางการอนุรักษ์ เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากในการดำเนินงาน เนื่องจากกรรมการชุดนี้จะเป็นผู้ชี้ขาดร่างแนวทางการอนุรักษ์และชี้ขาดขอบเขตพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์

- ขั้นตอนการกำหนดขอบเขตพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ เป็นขั้นตอนของการชี้ขาดขอบเขตพื้นที่เพื่อบังคับใช้ผังเฉพาะ ซึ่งมีหน่วยงานรับผิดชอบสองหน่วยงาน คือ คณะกรรมการการศึกษาของเขตปกครองส่วนท้องถิ่น และ หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น

- ขั้นตอนการวางแผนเพื่อการอนุรักษ์ เป็นขั้นตอนการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยขั้นตอนการจำแนกประเภท ขั้นตอนการวางแผนจัดการด้านการอนุรักษ์และจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งทุกขั้นตอนในการดำเนินการอยู่ในความรับผิดชอบของคณะกรรมการการศึกษาของเขตปกครองส่วนท้องถิ่น

- ขั้นตอนการออกระเบียบเพื่อผ่อนผันกฎหมายควบคุมอาคาร เป็นขั้นตอนการสนับสนุนทางด้านกายภาพในการขออนุญาตเป็นพิเศษในการปลูกสร้างอาคาร ซึ่งไม่เป็นไปตามกฎหมายควบคุมอาคารและกฎหมายอื่น

- ขั้นตอนการยื่นเรื่องเสนอเพื่อการพิจารณา เป็นขั้นตอนสุดท้ายเพื่อการพิจารณาว่าพื้นที่ใดจะได้รับการกำหนดให้เป็น “เขตอนุรักษ์กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้างแบบดั้งเดิมทรงคุณค่า” โดยพื้นที่ซึ่งถูกเสนอชื่อเพื่อพิจารณาจะต้องได้รับการสนับสนุนและยินยอมด้วยเสียงข้างมากจากชาวบ้านในท้องถิ่น จากนั้นจึงจะรวบรวมเอกสารและเสนอชื่อไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและวิทยาศาสตร์

(ข) ขั้นตอนการดำเนินการของคณะทำงานในส่วนรัฐบาลกลาง ประกอบด้วย

- ขั้นตอนการสนับสนุนด้านงบประมาณ เป็นขั้นตอนการศึกษาเพื่อกำหนดมาตรการการอนุรักษ์และรวมถึงการช่วยเหลือด้านงบประมาณตามแผน ภายหลังจากการประกาศกำหนดเขตอนุรักษ์กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้างแบบดั้งเดิมทรงคุณค่า

- การให้คำแนะนำในขั้นตอนต่างๆ เป็นขั้นตอนการสนับสนุนการดำเนินงานด้านวิชาการ และงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง

- การพิจารณาการกำหนดขอบเขตพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์อย่างเป็นทางการ เป็นขั้นตอนการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาความเหมาะสมและตัดสินใจให้พื้นที่เป็น เขตอนุรักษ์กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้างแบบดั้งเดิมทรงคุณค่า และนำเสนอให้รัฐบาลเป็นผู้ออกประกาศผลการพิจารณาอย่างเป็นทางการ

- การสนับสนุนด้านงบประมาณ หน่วยงานรัฐบาลจะดำเนินการสนับสนุนงบประมาณสามารถจำแนกได้เป็นสี่ประเภทงานตามการรับผิดชอบแต่ละภาคส่วน ประกอบด้วย การสนับสนุนงบประมาณซ่อมแซมอาคาร ภูมิทัศน์ และการป้องกันอัคคีภัยโดยผ่านงบประมาณของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งรับผิดชอบโดยตรง การสนับสนุนงบประมาณเพื่อผู้ถือครองอาคาร เพื่อใช้ซ่อมแซมอาคารและสิ่งปลูกสร้างและการป้องกันอัคคีภัย โดยผ่านหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น การสนับสนุนด้านงบประมาณ ซึ่งหน่วยงานส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการ เช่น การซื้ออาคาร และการติดตั้งป้ายข้อมูลข่าวสารต่างๆ การสนับสนุนงบประมาณทางอ้อม ซึ่งเกี่ยวกับการจัดเก็บรายได้ของรัฐบาลกลางและหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ การยกเว้นภาษีต่างๆ เป็นต้น

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดแนวทางการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว

การกำหนดแนวทางการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพในเมืองเก่าหรือเมืองมรดกทางวัฒนธรรมนั้น Fileden (1993) ได้กำหนดหลักการสำคัญในการออกแบบสิ่งก่อสร้างทดแทนว่า การออกแบบอาคารใหม่หรือโครงสร้างหรือส่วนต่อเติมนั้น ควรมีพื้นฐานมาจากการวิเคราะห์ที่ชัดเจนและเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของเนื้อเมือง หน้าที่ใช้สอยและการประยุกต์ใช้หลักการของการออกแบบชุมชนเมืองและความงามของเมือง โดยในส่วนของอาคารเก่า ควรมีการกำหนดมาตรการการควบคุมการพัฒนาที่มีมากเกินไปด้วยการกำหนดขนาดและรูปแบบอาคาร การจำกัดปริมาณการจราจร และการจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม

สำหรับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าในประเทศไทยนั้น นิจ วิทยุธีระนันท์ ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาและการก่อสร้างเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติและศิลปกรรมในเมืองไว้ว่าควรคำนึงถึง (1) การออกแบบสถาปัตยกรรมให้มีความกลมกลืนกับอาคารข้างเคียง (2) การควบคุมความสูงไม่ให้บดบังหรือบดบังอาคารเดิม รวมถึงเสาไฟฟ้า เสาโทรเลข (3) การควบคุมลักษณะภายนอกของอาคาร (4) การบำรุงรักษาให้อาคารและสภาพแวดล้อมดำรงคุณค่าอยู่เสมอ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 3-4)

อนึ่งในการกำหนดแนวทางการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพภายในพื้นที่เมืองเก่านั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิจารณาถึงแนวคิดและหลักการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านชุมชนเก่าเป็นสำคัญ ทั้งนี้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ม.ป.ป.), น. 22-23) ได้กำหนดหลักการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนเก่าไว้ 6 ประการ ได้แก่ (1) การรักษาคุณค่า (2) การรักษาคุณภาพ (3) การควบคุมการเปลี่ยนแปลงเชิงปริมาณ (4) ความเชื่อมโยง (5) ความสมดุล และ (6) เงื่อนไขของเวลา ทั้งนี้ประเด็นสำคัญที่สะท้อนผ่านหลักการดังกล่าวและส่งผลต่อการพัฒนาแนวทางการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพนั้นก็คือการรักษาคุณค่าและการควบคุมการเปลี่ยนแปลงเชิงปริมาณ ที่ต้องคำนึงถึงการดำรงอยู่ของคุณค่าทางวัฒนธรรมภายในย่านชุมชนเก่าไม่ให้สูญหาย

ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าแนวคิดในการพยายามรักษาคุณค่า ตลอดจนลักษณะกายภาพแบบดั้งเดิมของเมืองนั้นเป็นไปตามแนวคิดภายใต้ The Nara Document on Authenticity ซึ่งเป็นเอกสารที่สภาโบราณสถานระหว่างประเทศกำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์คุณค่า (Value) และความแท้ (authenticity) ของมรดกทางวัฒนธรรมอันจะนำไปสู่การดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเมืองดั้งเดิมที่เหมาะสม โดยภายใต้แนวคิดดังกล่าวนี้ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง ฝีมือช่าง รูปแบบ ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

สำหรับในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น บุญยस्थ्य อเนกสุข (2557, น. 240) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีกว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรมีมาตรฐานเกี่ยวกับความหนาแน่นของสิ่งปลูกสร้างในแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงมีมาตรฐานการ ห้ามออกแบบหรือปลูกสร้างอาคารที่ขัดแย้งและหรือสร้างความแปลกปลอมให้กับ โบราณสถานหรือวัฒนธรรมในชุมชน ตลอดจนควรมีการทำป้ายบอกทางหรือเครื่องมือในการสื่อความหมายเพื่อเป็นการให้ข้อมูลรายละเอียดทางวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว

ด้วยเหตุนี้จากแนวคิดข้างต้นจึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า การกำหนดมาตรการเพื่อควบคุมสิ่งก่อสร้างไม่ให้ขัดแย้งกับมรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนภูมิทัศน์ดั้งเดิมให้มีความสวยงามถือเป็นแนวคิดสำคัญในการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพภายในชุมชนดั้งเดิม ทั้งในมิติการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว

สำหรับแผนการพัฒนาเมืองเก่านั้น คณะกรรมการผู้ดำเนินการและสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก็ได้มีแนวคิดในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและระบบกายภาพภายในพื้นที่เขตเมืองเก่าไว้เบื้องต้นเช่นกัน หากแต่แนวทางดังกล่าวเป็นแนวทางกว้างๆ ที่ไม่ระบุรายละเอียดในการปรับปรุงหรือวิธีแก้ไขที่ชัดเจนมากนัก ตัวอย่างเช่น ในการจัดทำขอบเขตเมืองเก่าแพร่ คณะกรรมการและสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2555, น. 18) ได้กำหนดแนวทางในการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพไว้เป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ กล่าวคือ

1) ขยายบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าระดับเมือง ในการดูแลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่กระทบต่อลักษณะกายภาพที่สำคัญของสิ่งก่อสร้างในย่านเมืองเก่า และส่งเสริมให้มีการบำรุงรักษาสภาพภายนอกของอาคารอย่างต่อเนื่อง โดยเลือกใช้วัสดุที่มีลักษณะคล้ายหรือสอดคล้องกับของเดิมมากที่สุด หรือส่งเสริมให้มีการนำวัสดุของเดิมกลับมาใช้ประโยชน์มากที่สุด

2) รักษาสภาพแวดล้อมโดยกำหนดความสูง สัดส่วนพื้นที่ว่าง ขนาด ลักษณะรูปทรง ฯลฯ ของอาคารให้สอดคล้องและกลมกลืนหรือไม่ทำลายแหล่งโบราณสถานในพื้นที่ โดยพิจารณาการใช้วัสดุและสีของอาคารเพื่อสร้างบรรยากาศการเข้ามาถึงบริเวณสำคัญของเขตพื้นที่เมืองเก่า

3) จำกัดการก่อสร้างลานจอดรถขนาดใหญ่ซึ่งเป็นมลภาวะทางสายตาที่ขัดแย้งกับสภาพแวดล้อมเมืองเก่า

4) สร้างเส้นทางต่อเนื่องระหว่างตำแหน่งองค์ประกอบเมือง โบราณสถาน และพื้นที่เปิดโล่งในเมือง โดยจัดให้มีทางคนเดิน จักรยาน หรือยานพาหนะขนาดเล็ก

5) จัดทางคนเดินที่ปลอดภัยพร้อมอุปกรณ์สาธารณูปโภคอำนวยความสะดวก เช่น โคมไฟ ม้านั่ง ถังขยะ ป้ายบอกทาง ฯลฯ

6) พิจารณาการวางข้อกำหนดความสูงและแนวถอยร่นอาคาร รวมทั้งขนาดมวลอาคาร เพื่อรักษาสัดส่วนที่เหมาะสมของขนาดอาคารที่ไม่ทำลายแหล่งโบราณสถานในพื้นที่

7) พิจารณาการใช้วัสดุและสีของอาคาร เพื่อส่งเสริมบรรยากาศในเขตพื้นที่เมืองเก่า

8) พิจารณาการใช้ประโยชน์อาคารเก่าที่ยังคงสภาพ หรือสามารถฟื้นฟูได้ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการท่องเที่ยว

9) แนวถนนที่สร้างทับอยู่บนแนวกำแพงเมืองหรือคูเมืองเดิม ควรมีสัญลักษณ์แสดงถึงสิ่งก่อสร้างในอดีต สร้างตำแหน่งจุดหมายที่ตำแหน่งประตูเมืองเดิม หรือป้ายชื่อที่สื่อความหมายถึงแนวกำแพงเมืองหรือคูเมืองเดิม

สำหรับชุมชนดั้งเดิมอื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ภายในเขตพื้นที่เมืองเก่านั้น สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ([ม.ป.ป.], น. 24-31) ก็ได้กำหนดกรอบแนวทางการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพภายในเขตชุมชนดั้งเดิมไว้ อาทิ

- การรักษาองค์ประกอบที่สำคัญของเมือง โดยพยายามรักษาความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนมวลอาคารและระยะที่โล่งภายในชุมชน

- การรักษารูปทรงและลักษณะกายภาพทั้งภายในและภายนอกอาคาร ซึ่งได้แก่ โครงสร้างอาคาร ปริมาตร รูปแบบ สัดส่วน วัสดุ สี และการประดับตกแต่ง

- การรักษาความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ย่านชุมชนเก่ากับบริบทแวดล้อม ทั้งธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น

- การรักษาประโยชน์ใช้สอย กิจกรรมในย่านชุมชนเก่าให้หลากหลาย และต่อเนื่องตามช่วงเวลาและยุคสมัย

- การสืบทอดประเพณี ภูมิปัญญาและคุณค่าของสถานที่ เพื่อนำไปสู่การคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของสถานที่ของย่านชุมชนเก่า

- การออกแบบสถาปัตยกรรมใหม่ หรือการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเก่า ลักษณะของสถาปัตยกรรมร่วมสมัยควรคำนึงถึงความเชื่อมโยงเชิงที่ว่างกับโครงสร้างเดิมของย่านชุมชนเก่าและบริบทโดยรอบ โดยสถาปัตยกรรมสมัยใหม่สามารถแสดงออกถึงลักษณะเฉพาะแห่งการออกแบบของสถาปนิกได้ โดยมีสัดส่วนและลักษณะทางกายภาพที่กลมกลืนไปกับบริบทเดิม

ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการกำหนดแนวทางการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพภายในชุมชนดั้งเดิมของประเทศไทย คือ การประกาศเทศบัญญัติ เรื่อง “การกำหนดประเภท ลักษณะ แบบ รูปทรง ระยะหรือระดับของ

อาคาร และห้ามก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคาร บางชนิด หรือบางประเภท ในท้องที่เทศบาลตำบลเชียงคาน” ซึ่งเป็นพื้นที่ชุมชนดั้งเดิม โดยเทศบัญญัติฉบับนี้ได้มีการกำหนดเงื่อนไขการก่อสร้างและดัดแปลงอาคารภายในพื้นที่หลายประการ อาทิ การกำหนดสีหลังคาให้เป็นโทนสีน้ำตาล เทาขาว หรือสีของวัสดุธรรมชาติ การกำหนดสีนอกอาคารให้เป็นสีโทนธรรมชาติตามวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น สีอิฐ สีน้ำตาล สีครีม การกำหนดองค์ประกอบและส่วนประดับทางสถาปัตยกรรมที่กลมกลืนกับอาคารไม้เก่าที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นต้น

Guidelines for Envelop Control Sites ของประเทศสิงคโปร์ ถือเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการกำหนดมาตรการในการควบคุมและดูแลการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบกายภาพภายในเมืองดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นอาคารดั้งเดิม อาคารของกลุ่มคนที่เข้ามาอยู่อาศัยใหม่ พื้นที่สาธารณะ องค์ประกอบต่าง ๆ ของเมือง ลักษณะการใช้ที่ดิน หรือแม้กระทั่งลักษณะของป้ายประกาศภายในพื้นที่ ทั้งนี้ประเทศสิงคโปร์ได้ใช้แนวคิดการอนุรักษ์กลุ่มอาคารและย่านชุมชนดั้งเดิม คือ 3R : Maximum Retention, Sensitive Restoration และ Careful Repair (Urban Redevelopment Authority, 2011, น. 17)

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดและมีความใกล้เคียงกับลักษณะทางสถาปัตยกรรมของพื้นที่การศึกษา คือ การกำหนดแนวทางการปรับปรุงการก่อสร้างองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมภายในเมืองหลวงพระบาง ซึ่งเป็นเมืองมรดกโลก ทั้งนี้ได้มีการประกาศข้อบังคับเพื่อควบคุมและรักษามรดกทางสถาปัตยกรรมตลอดจนสภาพภูมิทัศน์ของเมืองตามแนวเขตการใช้ที่ดิน โดยแนวคิดในการออกแบบและปรับปรุงก่อสร้างคือ ความพยายามในการรักษาความกลมกลืนของลักษณะทางกายภาพใหม่ให้กลมกลืนกับองค์ประกอบเมืองเดิมเพื่อปกป้องรักษาสภาพภูมิทัศน์ดั้งเดิมของเมือง (ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง, 2546, น. 120)

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าแนวคิดดังกล่าวข้างต้นเป็นเพียงกรอบที่ใช้ในการดำเนินงานเท่านั้น ในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อปรับปรุงหรือก่อสร้างองค์ประกอบทางกายภาพภายในชุมชนดั้งเดิม ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี นั้นยังจำเป็นต้องมีการศึกษาและพัฒนาฝีมือการออกแบบหรือรูปแบบที่เหมาะสมอีกครั้งหนึ่งโดยในการดำเนินการจัดทำจำเป็นต้องพิจารณาลักษณะของชุมชนในมิติต่าง ๆ ร่วมกับวัตถุประสงค์ของการก่อสร้างหรือ

การออกแบบ เพื่อให้องค์ประกอบกายภาพที่เกิดขึ้นมีความสอดคล้องและกลมกลืนกับบริบทของพื้นที่และตอบรับการใช้อย่างแท้จริง

สำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น การกำหนดแนวทางการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่แหล่งท่องเที่ยวเท่านั้น หากแต่ยังต้องหมายรวมถึงองค์ประกอบทางกายภาพอื่นๆ ที่สนับสนุนการท่องเที่ยวอีกด้วย ด้วยเหตุนี้เพื่อเป็นการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมภายในชุมชน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ การจัดทำแนวทางการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อรองรับและสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงเป็นประเด็นที่สำคัญประเด็นหนึ่งที่ต้องมีการจัดทำแนวทางไว้อย่างชัดเจน

2.3 แนวคิดการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพภายในพื้นที่การศึกษาตามแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตามระเบียบของสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการ วางนโยบาย กำหนดพื้นที่ และจัดทำแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี และความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน และจากระเบียบดังกล่าวได้มีการกำหนดให้สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ

ในการนี้ คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า จึงได้เริ่มมีการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดขึ้น โดยแผนแม่บทที่ดำเนินการจัดทำขึ้นนั้นจะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไปตามสภาพของพื้นที่และลักษณะปัญหาที่พบ

2.3.1 เมืองเก่าลำพูน

“เมืองคือสิ่งมีชีวิต” คือแนวคิดหลักในการบริหารจัดการ และพัฒนาเมืองเก่าลำพูน ที่คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าลำพูนจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553, น. 1)

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2553, น. 13-23) ได้ดำเนินการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา และผลักดันให้เกิดการรื้อฟื้น

คุ้มครอง ปกป้อง และดูแลพื้นที่บริเวณเมืองเก่าลำพูนให้ได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างเหมาะสม จำนวน 3 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาไกลและกระบวนการบริหารจัดการเมืองเก่าลำพูนแบบบูรณาการ ยุทธศาสตร์ที่ 2 พื้นฟู ดูแลรักษาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิทัศน์เมืองเก่าลำพูน ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และเสริมสร้างความเข้าใจถึงประโยชน์ของเมืองเก่า และรักษาเมืองเก่าให้เป็นแหล่งเรียนรู้อย่างยั่งยืน

สำหรับยุทธศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพภายในพื้นที่ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 2 พื้นฟู ดูแลรักษาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิทัศน์เมืองเก่าลำพูน โดยเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของยุทธศาสตร์ดังกล่าวพบว่า หลักสำคัญของการดำเนินการคือ การพัฒนาเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการปรับปรุงหรือฟื้นฟูที่เกิดขึ้นจะต้องระวังไม่ให้เกิดการตกแต่งมากจนส่งผลกระทบหรือไปเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมเดิมจนกลายเป็นการตกแต่งเมือง (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553, น. 14)

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2553, น. 14-15) ได้กำหนดแผนงานเพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ที่ 2 ไว้ทั้งหมด 2 แผนงานได้แก่ (1) การกำหนดแนวทางการฟื้นฟูและดูแลรักษาพื้นที่เมืองเก่าลำพูน ที่มุ่งเน้นการกำหนดมาตรการการอนุรักษ์และการวางผังเมืองเฉพาะ และ (2) แผนงานการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมภูมิทัศน์พื้นที่เมืองเก่าลำพูน ซึ่งประกอบด้วย การปรับปรุงภูมิทัศน์ อนุรักษ์ พื้นฟู องค์ประกอบที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของเมืองในบริเวณต่าง ๆ ได้แก่ บริเวณแนวกำแพงเมือง ประตูเมือง คูเมือง ศาสนสถาน อาคารเก่า ระบบสัญจร และอุปกรณ์ถนนต่าง ๆ

2.3.2 เมืองเก่าแพร่

สำหรับเมืองเก่าแพร่นั้น ในปัจจุบันยังไม่ได้มีการดำเนินการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า หากแต่ได้มีการดำเนินการกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ภายใต้โครงการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าแพร่ โดยเมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ในการจัดทำแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าแพร่นั้น เป็นการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ในภาพกว้างเท่านั้น โดยแนวทางที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยนี้ ได้แก่

1) แนวทางการบริหารจัดการอาคารและสภาพแวดล้อม ที่มุ่งเน้นการรักษาสภาพแวดล้อมโดยกำหนดความสูง สัดส่วนพื้นที่ว่าง ขนาด ลักษณะ แบบ รูปทรง ของอาคารให้สอดคล้องและกลมกลืน หรือไม่ทำลายแหล่งโบราณสถานในพื้นที่ โดยพิจารณาจากการใช้วัสดุ และสีของอาคารเพื่อสร้างบรรยากาศการเข้ามาถึงบริเวณสำคัญของพื้นที่เมือง

เก่า (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 19) นอกจากนั้นยังควรพิจารณาถึงการใช้ประโยชน์อาคารเก่าที่ยังคงสภาพ หรือสามารถฟื้นฟูได้ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเรียนรู้และการท่องเที่ยว (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 20)

2) แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ ที่กำหนดให้มีการสร้างเส้นทางต่อเนื่องระหว่างตำแหน่งองค์ประกอบเมือง โบราณสถาน และพื้นที่เปิดโล่งในเมือง โดยจัดให้มีทางคนเดิน จักรยาน หรือยานพาหนะขนาดเล็ก และจัดทางคนเดินที่ปลอดภัย พร้อมอุปกรณ์สาธารณูปโภคอำนวยความสะดวก เช่น โคมไฟ ม้านั่ง ถังขยะ ป้ายบอกทาง (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555, น. 19) สำหรับสาธารณูปโภคต่าง ๆ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2555, น. 20) แนะนำให้มีการเปลี่ยนวัสดุพื้นผิวจราจรให้มีสีและสัมผัสที่แตกต่างจากถนนทั่วไป และจัดให้มีอุปกรณ์ สาธารณูปโภคเพื่ออำนวยความสะดวกและเป็น

นอกจากนั้นในแผนที่ 4 แผนด้านเศรษฐกิจยังมีการกำหนดเป้าหมายให้เกิดการท่องเที่ยว ที่ไม่ทำลายเอกลักษณ์และคุณลักษณะเฉพาะของพื้นที่อีกด้วย (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548, น. 9-3)

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายและข้อบังคับที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพภายในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อให้คงอยู่เดิมของอัตลักษณ์ การเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพภายในเขตอนุรักษ์เพื่อเป็นอนุรักษ์และคุ้มครองโบราณสถาน จึงก่อให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง

กฎบัตรบูรา (Burra Charter) ถือเป็นกฎบัตรระหว่างประเทศกฎบัตรหนึ่งที่ประเทศนอกทวีปยุโรปนิยมนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรม โดยมีความแตกต่างจากกฎบัตรเวนิสในประเด็นสำคัญที่มีการขยายขอบเขตจากการอนุรักษ์จากโบราณสถานมาครอบคลุมถึงสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและมุ่งเน้นการคุณค่าของแหล่งประวัติศาสตร์ต่าง ๆ (ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัชนิติ, 2552, น. 16-17)

กฎบัตรบูรา¹ (the Burra Charter ; Australia ICOMOS Burra Charter) จัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1979 ที่เมืองบูรา ประเทศออสเตรเลีย (ได้รับการปรับปรุงแก้ไขครั้งล่าสุดในปี ค.ศ.2013) โดยเป็นผลจากการประชุมสมานานาชาติว่าด้วยการดูแลอนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี (ICOMOS)

¹ Australia ICOMOS. (2013). **the Burra Charter**. Retrieved March 12, 2019, from <https://australia.icomos.org/wp-content/uploads/The-Burra-Charter-2013-Adopted-31.10.2013.pdf>

ซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพทางมรดกวัฒนธรรมในระดับสากล มีเป้าหมายการทำงานเพื่อการอนุรักษ์และปกป้องคุ้มครองโบราณสถานในลักษณะขององค์กรอิสระ โดยมีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาอย่างเป็นทางการของยูเนสโกและคณะกรรมการมรดกโลก ในหลักการและวิธีการเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในสถานที่ขึ้นพื้นฐาน

กฎบัตรบูรา ได้กำหนดกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนดั้งเดิมว่าประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ จำนวน 10 ขั้นตอน โดยสามารถแบ่งขั้นตอนดังกล่าวเป็นช่วงของการทำงานได้ 3 ช่วงดังรายละเอียดต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 การทำความเข้าใจความสำคัญของพื้นที่ (understand significance) ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

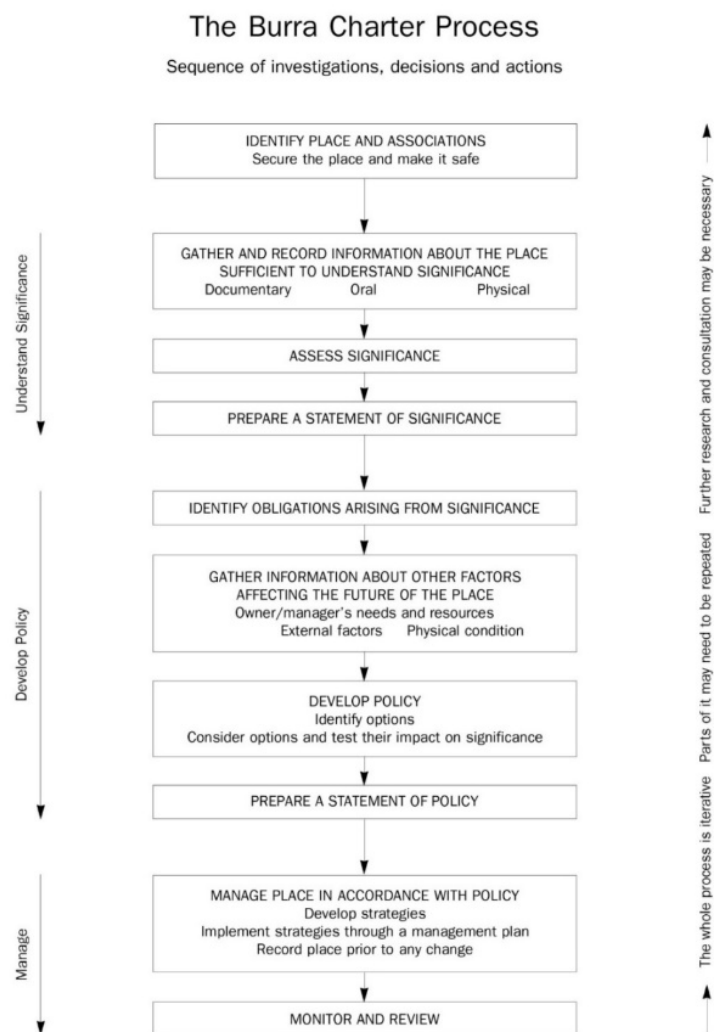
- การระบุพื้นที่และส่วนเกี่ยวเนื่อง (Identify Place and Associations)
- การรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของพื้นที่ (Gather and Record Information about the Place Sufficient to Understand Significance)
- การประเมินความสำคัญ (Assess Significance)

ช่วงที่ 2 การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์ (develop policy) ประกอบด้วย ดังนี้

- การจัดเตรียมคำอธิบายเรื่องความสำคัญ (Prepare a Statement of Significance)
- การระบุภาระผูกพันที่เกิดขึ้นจากความสำคัญ (Identify Obligations Arising from Significance)
- การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อสถานที่ในอนาคต (Gathering Information about Other Factors Affecting the Future of the Place)
- การพัฒนานโยบาย (Develop Policy)
- การจัดเตรียมคำอธิบายของนโยบาย (Prepare a Statement of Policy)

ช่วงที่ 3 การบริหารจัดการนโยบายการอนุรักษ์ (management) ประกอบด้วยดังนี้

- การบริหารจัดการพื้นที่ตามนโยบายที่กำหนด (Manage Place in Accordance with Policy)
- การติดตามและทบทวนนโยบาย (Monitor and Review)

ภาพที่ 5 ภาพแสดงแนวทางการดำเนินการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมตามแนวคิดของ Burra Charter
ที่มา : Australia Icomos, 1999

ขั้นตอนในการอนุรักษ์สถานที่ต่างๆของ The Burra Charter, The Australia ICOMOS Charter²

มาตรา 1 : การให้ความหมายในการใช้ประโยชน์ของ Charter เช่น การให้ความหมายว่าสถานที่ หมายถึง พื้นที่ที่ดิน อาคารหรืองานอื่นๆ วัฒนธรรม หมายถึง ความงามประวัติศาสตร์ สังคมคุณค่าของความเชื่อ การอนุรักษ์ หมายถึง กระบวนการทั้งหมดที่ดูแลรักษาสถานที่รวมถึงการทำให้วัฒนธรรมนั้นและสังคมนั้นอยู่เป็นต้น

² รศ.ดร.วรรณศิลป์ พิรพันธุ์, (2543), คู่มือสำหรับชุมชน เพื่อการพิทักษ์และคุ้มครองแหล่งมรดกสถานของท้องถิ่น (Protecting Local Heritage Places : a guide for Communities), หน้า 62-63.

มาตรา 2 : การอนุรักษ์และการจัดการในขั้นตอนนี้ เป็นการกำหนดสิ่งที่จะอนุรักษ์และรักษา รวมไปถึงการรวมเอาการอนุรักษ์เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการที่ดี

มาตรา 3 : การมุ่งเน้นในแต่ละจุดอย่างรอบคอบ มีการคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่หรือสถานที่ที่จะเปลี่ยนแปลงไป การทำลายทั้งทางกายภาพ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสถานที่เหล่านั้นได้ให้ความหมายไว้

มาตรา 4 : การให้ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเทคนิค มีการคำนึงถึง ความรู้ ทักษะที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในการอนุรักษ์ ในการอนุรักษ์นั้นต้องใช้เทคนิคที่เป็นของดั้งเดิม และวัสดุที่ใกล้เคียงกับของเดิมมากที่สุด ซึ่งโดยรวมแล้วจะไม่สร้างความแตกต่าง หรือความขัดแย้งให้กับสถานที่นั้น

มาตรา 5 : ในการอนุรักษ์ควรสามารถบ่งบอกได้เกี่ยวกับคุณค่าของวัฒนธรรมที่พื้นที่นั้นแสดงออกและระดับความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมซึ่งอาจนำไปสู่ที่แตกต่างกัน

มาตรา 6 : Process Burra Charter ในบทความนี้จะกล่าวถึงการตั้งประเด็น การทำความเข้าใจ และการสร้างนโยบายที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์กล่าวคือ

- สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของสถานที่และบริเวณอื่นๆที่ส่งผลกระทบต่อสถานที่ในอนาคต คือสิ่งที่ทำให้เราสามารถเข้าใจได้ดีที่สุด โดยทำการเก็บความถี่และวิเคราะห์ข้อมูลก่อนที่ทำการตัดสินใจ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มาอันดับแรก หลังจากนั้นนโยบายในการพัฒนาและการจัดการพื้นที่ขั้นสุดท้ายให้เป็นไปตามนโยบายที่วางไว้ ขั้นตอนของ Burra Charter หรือ ลำดับของการสืบค้นการตัดสินใจ และการปฏิบัติ

- นโยบายสำหรับการจัดการพื้นที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจเกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นๆ

- นโยบายการพัฒนาควรทำการตัดสินใจไปพร้อมกับการคำนึงตัวแปรต่างที่ส่งผลกระทบต่ออนาคต ยกตัวอย่างเช่น ความต้องการของเจ้าของ ทรัพยากร สิ่งต่างๆภายนอก และข้อจำกัดทางกายภาพของพื้นที่

- ส่วนในบทความต่อไปจะกล่าวถึงขั้นตอนการนำไปใช้ไปปฏิบัติซึ่งจะเกี่ยวข้องอยู่ในขั้นตอนอื่นๆ ต่อไป

มาตรา 7 : การนำไปใช้ การใช้พื้นที่ที่มีสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมนั้น ควรได้รับการรักษาไว้ ถ้าสถานที่นั้นมีการใช้อยู่ในปัจจุบัน ควรมีนโยบายในการใช้สถานที่นั้นอย่างครอบคลุม

มาตรา 8 : การจัดตั้ง

มาตรา 9 : สถานที่ตั้ง มีการคำนึงถึงสถานที่ตั้งทางกายภาพของพื้นที่ ที่มีสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมคำนึงถึงการโยกย้าย อาคารงานต่างๆ ว่าควรอยู่ในสถานที่อย่างไร

มาตรา 10 : เนื้อหา คำนึงถึงเนื้อหา วัตถุ รวมถึงรายละเอียดต่างๆ ที่ควรได้รับการรักษา บำรุง ซ่อมแซม หรือปรับปรุงให้คงความเป็นเอกลักษณ์และการบอกเรื่องราวในอดีตของพื้นที่

มาตรา 11 : สถานที่และสิ่งต่างๆ ที่ใกล้เคียง สถานที่และสิ่งต่างๆ ที่ใกล้เคียงนั้นสามารถเป็น สิ่งส่งเสริมหรือขัดแย้งกับพื้นที่ที่ควรได้รับการอนุรักษ์ได้ ดังนั้นควรมีข้อกำหนด มีการจัดการ และ ควบคุมพื้นที่โดยรอบด้วย

มาตรา 12 : การมีส่วนร่วมในการทำการอนุรักษ์สถานที่ต่างๆ รวมไปถึงการจัดการของพื้นที่ ดังกล่าวควรมีการมีส่วนร่วมของผู้คนที่ได้รับผลกระทบจากการอนุรักษ์นั้นๆ ทั้งผลดีและผลเสียเพื่อทำ ให้การอนุรักษ์นั้นมีประสิทธิผลมากที่สุด

นอกจากนี้กฎบัตรบูรา ยังได้ถือพิจารณาแบ่งคุณค่าของอาคารเป็น 4 หมวดหมู่ ที่สะท้อนให้ เป็นถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์

- 1) คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพ (Aesthetic value)
- 2) คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ (Historic value)
- 3) คุณค่าทางด้านวิทยาศาสตร์ (Scientific value)
- 4) คุณค่าทางด้านสังคม (Social value)

2.5 แนวคิดกิจกรรมด้านท่องเที่ยวด้วยการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

ในการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ประสบผลสำเร็จโดยจะขึ้นอยู่กับความร่วมมือจากทุก ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เมื่อทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือจะก่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน ดังนั้นการ วางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ การจัด กิจกรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบการท่องเที่ยวจึงสำคัญเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน

2.5.1 ปัจจัย 5 ประการของการท่องเที่ยว

ทฤษฎี 5 A's เป็นทฤษฎีที่สำนักงานการท่องเที่ยวประเทศออสเตรเลียตะวันตก (Tourism Western Australia) ได้กล่าวว่าสำหรับการท่องเที่ยวนั้น ได้มีความสำคัญต่อการ พัฒนาการท่องเที่ยวให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งประกอบไปด้วย

- 1) สถานที่ท่องเที่ยว (Attractions) ซึ่งหมายถึง แหล่งหรือสถานที่ที่สามารถสร้างความ สนใจให้แก่นักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชม โดยสถานที่ดังกล่าวอาจมีความสำคัญหรือความ โดดเด่นทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ มีความงดงามของธรรมชาติหรือสิ่งปลูกสร้าง หรือเป็น สถานที่ทำกิจกรรมพิเศษนอกเหนือจากงานปกติของนักท่องเที่ยว
- 2) การเข้าถึง (Access) หมายถึง ระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับการต่อ การเดินทางไปยังสถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวและอีกทั้งยังเอื้ออำนวย

ความสะดวกให้นักท่องเที่ยว ซึ่งจะหมายรวมถึงถนนหนทาง และยานพาหนะที่ใช้เดินทางไปยังสถานที่นั้น

3) ที่พักแรม (Accommodation) หมายถึงสถานที่พักค้างคืนสำหรับนักท่องเที่ยวที่จะอำนวยความสะดวกในระดับต่างๆกัน ซึ่งจะมีค่าบริการที่แตกต่างกันไป มีตั้งแต่แคมป์ โฮมสเตย์ เกสเฮาส์ บังกโล โรงแรม รีสอร์ท

4) กิจกรรม (Activities) หมายถึง กระทำต่างๆที่ได้จากการเดินทางท่องเที่ยวซึ่งกิจกรรมเหล่านั้นจะเป็นประสบการณ์และอยู่ในความทรงจำ เช่น การเล่นกีฬาทางน้ำ การดูนก การเดินป่า รวมไปถึงการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนในสถานที่ท่องเที่ยวด้วย

5) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) หมายถึง บริการต่างๆไม่ว่าจะเป็นสถานที่หรือบุคคลที่สามารถให้อำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขา ไพรซ์ลิสต์ ร้านอาหาร ศูนย์บริการข้อมูล บริการการสื่อสารและบริการฉุกเฉินต่างๆ ร่ายขายของที่ระลึก

องค์ประกอบทั้ง 5 ประการ ควรมีอยู่บนระบบฐานข้อมูลการจัดการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งที่เป็นจุดหมายปลายทาง (Destination Management System : DMS)

2.5.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม

พฤติกรรม คือ สิ่งที่เราทำที่บ่งบอกหรืออาจคล้ายคำว่านิสัย แต่จะแตกต่างกันเพียงของการแสดงออก แต่ถ้าหากไม่มีการแสดงออกมาให้เห็นเราอาจเรียกว่า นิสัย ตรงกับภาษาอังกฤษที่ว่า Behaviour หรือ อเมริกันเรียกว่า Behavior ซึ่งแปลว่า การปฏิบัติตัว ความประพฤติ คุณสมบัติ พฤติกรรม อาการ หรือการแสดงออก

อีกทั้งพฤติกรรมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ พฤติกรรมภายใน คือ กระบวนการทางานของสมอง และ พฤติกรรมภายนอก คือ สิ่งที่แสดงออก โดยมีองค์ประกอบของพฤติกรรม ที่ประกอบด้วย ความมุ่งหมาย ความพร้อม สถานการณ์ การแปลความหมาย การตอบสนอง ผลที่ได้รับและปฏิกิริยาต่อความผิดหวัง

ในส่วนของ พฤติกรรมนักท่องเที่ยว หรือ Tourist Behavior หมายถึง การแสดงออกลักษณะการกระตือรือร้นของนักท่องเที่ยวต่างๆ โดยมีปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ดังนี้

1) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic Factor) เศรษฐกิจเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวและสามารถบ่งบอกถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวแต่ละชาติ หากนักท่องเที่ยวกลุ่มใดที่เดินทางมาจากต่างประเทศที่มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจดี

2) ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ (Demographic Factor) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากกลุ่มประเทศที่มีประชากรมากๆ การแสดงออกของนักท่องเที่ยว

โดยมากแล้วจะแตกต่างจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากประเทศ ที่มีประชากร น้อยๆ

3) ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ (Geographic Factor) มีผลต่อการแสดงออกของ นักท่องเที่ยว โดยปัจจัยด้านนี้นับว่ามีผลกระทบมากต่อการแสดงออกของพฤติกรรม นักท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวถูก ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรมหล่อหลอม มาตลอด และถ่ายทอดมาเป็นทัศนคติกลุ่มคนเหล่านั้น ทัศนคติและวัฒนธรรมของ ท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งจะเป็นตัวกำหนดรสนิยมและค่านิยมในการเดินทาง การซื้อ สินค้า การเดินทางท่องเที่ยวของคนกลุ่มนั้นๆ ซึ่งมีผลต่อการปรับปรุงผลิตภัณฑ์การ ท่องเที่ยวว่าจะอยู่ในระดับใดและรูปแบบใด

4) ปัจจัยทางการเมือง (Political Factor) ปัจจัยทางการเมืองเป็นปัจจัยที่ กระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยเฉพาะต่อนักท่องเที่ยวด้วยเหตุที่ นักท่องเที่ยวโดยมากเดินทางท่องเที่ยวด้วยเหตุผลหลักคือการพักผ่อนหย่อนใจ ดังนั้น นักท่องเที่ยวย่อมไม่นิยมที่จะเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดปัญหาทาง การเมือง

5) ปัจจัยทางสื่อมวลชน (Media Factor) ด้วยวิทยาการอันกว้างไกลในยุค โลกาวิวัฒน์ ปัจจัยด้านสื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทและส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจ ในการเดินทางท่องเที่ยวของท่องเที่ยวอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารกันทางสื่อ อิเลคทรอนิกส์ หรือสื่อทางดาวเทียม และอื่นๆ ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชนสามารถ สร้างเสริมและทำลาย การท่องเที่ยวได้ทั้งทางตรงและอ้อม

6) ปัจจัยทางเวลา สภาพและสุขภาพ (Factor of Timing, Situation and Healthy) ปัจจัยด้านนี้มีผลต่อการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมากด้วย นักท่องเที่ยวจะวางแผนการท่องเที่ยวหรือเดินทางแต่ละครั้ง ปัจจัยทั้งสามอย่าง จะต้องพร้อม หากมีปัจจัยใด ปัจจัยหนึ่งไม่พร้อมก็อาจจะกระทบต่อการเดินทาง ทันที อาจก่อให้เกิดปัญหาต่อการเดินทางท่องเที่ยว

7) ปัจจัยทางเทคโนโลยี (Technology Factor) ปัจจัยทางเทคโนโลยี ได้แก่ ปัจจัยในการผลิตสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว รวมถึงการให้การ บริการด้านความสะดวกสบายต่อนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวเป็นผู้บริโภคที่ต้องการสินค้าและบริการแตกต่างจากการบริโภคสินค้า ทั่วไปและสินค้าอุตสาหกรรมทั่วไป ผู้ประกอบการจำเป็นต้องค้นหาพฤติกรรม การบริโภค ของนักท่องเที่ยวว่ามีพฤติกรรมการซื้อ ก่อนและหลังการใช้บริการอย่างไร เพื่อช่วยให้ฝ่าย

การตลาด สามารถจัดกลยุทธ์และกิจกรรมการตลาดให้ตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจท่องเที่ยว กล่าวว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจท่องเที่ยวหมายถึง ปฏิบัติการของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการได้รับหรือการใช้บริการทางการท่องเที่ยว รวมทั้งกระบวนการต่างๆในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งพอจะสรุปถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจท่องเที่ยวว่ามีขั้นตอนสำคัญอยู่ 9 ขั้นตอนดังต่อไปนี้คือ

ขั้นที่ 1 การส่งเสริมตลาดทางการท่องเที่ยว (Tourism Promotion) เป็นการอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวให้แก่กลุ่มเป้าหมายโดยผ่านสื่อต่างๆและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับข่าวสารเหล่านั้น

ขั้นที่ 2 ความต้องการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแต่ละคน (Need) เมื่อนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายได้รับทราบข้อมูลทางการท่องเที่ยวแล้ว ก็จะก่อให้เกิดความต้องการท่องเที่ยวขึ้นภายในจิตใจของนักท่องเที่ยวแต่ละคน

ขั้นที่ 3 สิ่งจูงใจสำหรับนักท่องเที่ยว (Motivation) เป็นแรงกระตุ้นให้อยากท่องเที่ยวซึ่งเกิดจากปัจจัย 2 ประการคือ Push Factor เป็นแรงผลักดันให้เกิดความอยากท่องเที่ยว และ Pull Factor เป็นแรงดึงดูดใจให้ไปชมแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

ขั้นที่ 4 การตัดสินใจของนักท่องเที่ยว (Decision Making) เป็นแรงกระตุ้นจากสิ่งจูงใจ จะทำให้เกิดภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว (Tourist Image) ของแต่ละท้องถิ่นขึ้น เพื่อประกอบการตัดสินใจว่าจะไปท่องเที่ยวที่ไหนดีที่สุด โดยคำนึงถึงความสะดวก ปลอดภัย สะดวกสบาย และความอริยมย์มากที่สุดเป็นเกณฑ์

ขั้นที่ 5 การวางแผนค่าใช้จ่ายการท่องเที่ยว (Planning for Expenditure) คือ การเตรียมวางแผนค่าใช้จ่ายทางการท่องเที่ยวว่าค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่จะเกิดขึ้น ในการท่องเที่ยวสถานที่นั้นๆ เช่น ค่าพาหนะเดินทาง ค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายซื้อของที่ระลึก เป็นต้น

ขั้นที่ 6 การเตรียมการเดินทาง (Travel Preparation) คือ การเตรียมตัวในเรื่องของการจองตั๋วพาหนะที่จะเดินทาง การจองรายการท่องเที่ยว การยืนยันการเดินทาง เช่น หนังสือเดินทาง การอนุญาตเข้าประเทศ เป็นต้น

ขั้นที่ 7 การเดินทางท่องเที่ยว (Travel) เป็นการออกเดินทางจากบ้านเพื่อท่องเที่ยว จนกระทั่งท่องเที่ยวเสร็จแล้วถึงกลับบ้าน

ขั้นที่ 8 ประสบการณ์นักท่องเที่ยว (Experience) เมื่อนักท่องเที่ยวได้มี การประเมินผลการเดินทางท่องเที่ยว อาจเป็นสถานที่ สภาพแวดล้อม ผู้คน การบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก ก็จะได้ผลของประสบการณ์การท่องเที่ยว ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ

- 1) มีความพึงพอใจ
- 2) ไม่มีความพึงพอใจ

ขั้นที่ 9 ทศคติของนักท่องเที่ยว (Attitude) เมื่อนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากการท่องเที่ยวแล้ว ก็เกิดทัศนคติต่อการท่องเที่ยวครั้งนี้ ถ้าหากว่านักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจ ก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวครั้งนี้ อาจทำให้เขากลับมาท่องเที่ยวอีกครั้งหรือบอกเล่าให้บุคคลอื่นมาท่องเที่ยว ถ้าหากนักท่องเที่ยวได้รับความไม่ พึงพอใจก็จะมีทัศนคติไม่ดีต่อการท่องเที่ยวครั้งนี้ อาจทำให้ไม่อยากเดินทางมาท่องเที่ยวอีกหรือบอกเล่าให้บุคคลอื่นไม่อยากเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวด้วย

2.5.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับตัวแปรเรื่องการรับรู้

จันทร พันธรักษ์ติวงศ์ (2559) ได้กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริโภคเลือกรับต่อสิ่งเร้า และทำความเข้าใจในความหมายของสิ่งเร้าเหล่านั้น

2.5.3.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

ปัจจัยเป็นตัวกำหนดการรับรู้ไว้ว่าสิ่งเร้าอย่างเดียวกัน อาจส่งผลต่อการรับรู้ของคนสองคนต่างกัน การที่มนุษย์สามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างและจะรับรู้ได้ดีมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ เช่น ประสบการณ์ วัฒนธรรม การศึกษาดังนั้นการที่บุคคลจะเลือกรับรู้สิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งในขณะใดขณะหนึ่งนั้นจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้มี 2 ประเภท คือ

1. อิทธิพลที่มาจากภายนอก ได้แก่ ความเข้มและขนาดของสิ่งเร้า (Intensively and Size) การกระทำซ้ำๆ (Repetition) สิ่งที่ตรงกันข้าม (Contrast) การเคลื่อนไหว (Movement)

2. อิทธิพลที่มาจากภายใน ได้แก่ แรงจูงใจ (Motive) การคาดหวัง (Expectancy) ความสนใจอารมณ์ความคิดและจิตนาการความรู้สึกต่างๆ ที่บุคคลได้รับ

2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

1. ลักษณะของผู้รับรู้ พิจารณาจากการที่บุคคลจะเลือกรับรู้สิ่งใดก่อนหรือหลัง มากหรือน้อยอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับรู้ด้วยเป็นสำคัญประการ

หนึ่ง ปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้รับรู้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านกายภาพ กับ ด้านจิตวิทยา

2. ลักษณะของสิ่งเร้า พิจารณาจากการที่บุคคลจะเลือกรับรู้สิ่งใด ก่อนหรือหลัง มากหรือน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับว่าสิ่งเร้าดึงดูดความสนใจ ความตั้งใจมากน้อยเพียงใด หรือไม่ ลักษณะของสิ่งเร้าที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้มีดังนี้

ได้กล่าวถึงกระบวนการรับรู้ว่า เครื่องมือของกระบวนการรับรู้ประกอบด้วยอวัยวะสำคัญ คือ Sensory Organs ซึ่งทำหน้าที่เก็บข่าวสารการกระตุ้นต่าง ๆ และ Sensory Centers ซึ่งทำหน้าที่รวบรวมและแปลข่าวของการกระตุ้น

2.5.3.2 องค์ประกอบของการรับรู้ องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลมีดังต่อไปนี้

1) ความตั้งใจ (Attention) คือการเอาใจใส่ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทำให้การรับรู้จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจของคนแยกได้ดังนี้

1. สิ่งเร้าภายนอก คุณสมบัติของสิ่งเร้าภายนอกที่ดึงดูดความตั้งใจหรือความสนใจ คือ สิ่งของที่มีขนาดใหญ่ระดับความเข้ม หรือความหนักเบาของสิ่งเร้า การกระทำซ้ำๆ การเคลื่อนที่ หรือการเปลี่ยนระดับการเคลื่อนย้ายไปมา การตัดกัน

2. สิ่งเร้าภายใน ได้แก่ ความสนใจ ความต้องการ หรือความหวังแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

- ความสนใจชั่วขณะ (Momentary Interest) ได้แก่ ความสนใจที่มีอยู่ขณะนั้นๆ เช่น นักกีฬารอฟังเสียงสัญญาณ

- ความสนใจที่ติดเป็นนิสัย (Habitual Interest) ได้แก่ ความสนใจเดิมที่บุคคลติดเป็นนิสัยคนที่มีความพร้อมที่จะเลือกสนใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามความสนใจเดิมของตน

2) การเตรียมพร้อมที่จะรับ (Preparatory Set) หมายถึง สภาพของจิตใจที่สงบและแน่วแนในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงสิ่งเดียว การรับรู้พร้อมที่จะเกิดขึ้นได้

3) ความต้องการ หมายถึง สภาพจิตใจที่อยากได้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่อเป็นความอยากได้การรับรู้ที่เกิดขึ้นจะมีประสิทธิภาพ ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการรับรู้ดังนี้

1. มีสิ่งเร้าที่จะรับรู้ (Stimulus) เช่น รูป รส กลิ่น เสียง
2. ประสาทสัมผัส (Sense Organs) และความรู้สึกลสัมผัส เช่น หู ตา จมูก ลิ้น ผิวหนัง
3. ประสบการณ์เดิม หรือความรู้เดิมเกี่ยวกับสิ่งเร้าที่ได้สัมผัส

4. การแปลความหมายจากสิ่งที่สัมผัส เช่น เห็นสัญญาณไฟแดงที่สี่แยก หมายถึงให้รถหยุดเป็นต้น

จากขั้นตอนการรับรู้ทำให้เกิดกระบวนการของการรับรู้ (Process of Perception) ซึ่งเป็นกระบวนการที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความเข้าใจ (Understand) การคิด (Thinking) การรู้สึก (Sensing) ความจำ (Memory) การเรียนรู้ (Learning) การตัดสินใจ (Decision) การแสดงพฤติกรรม(Behavior)

2.5.4 แนวคิดการจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยว

สวิษฐา ศุภอุดมฤกษ์ ตรีรัตน์ ,รักธิดา ศิริ และพัฒนพงศ์ จันทร์สว่าง (2558) กล่าวถึงหัวใจสำคัญของโปรแกรมท่องเที่ยวที่ดี คือ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านให้เกิดการเรียนรู้และเกิดความประทับใจ ประกอบไปด้วย 1) หลักการออกแบบโปรแกรมท่องเที่ยว 2) องค์ประกอบที่สำคัญในการออกแบบโปรแกรมท่องเที่ยว 3) รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4) การวิเคราะห์ขีดความสามารถในการรองรับ 5) ลักษณะของขีดความสามารถในการรองรับ 6) การควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์และกฎกติกาในการกำหนดขีดความสามารถ ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังต่อไปนี้

2.5.4.1 หลักการของการออกแบบโปรแกรมท่องเที่ยว

1. มีความสนุกสนาน
2. สร้างความรู้ ความเข้าใจต่อตนเอง พื้นที่ คนท้องถิ่น และประวัติศาสตร์
3. เกิดการเรียนรู้
4. มีการจัดการที่ดี ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย และเกิดความไว้วางใจ

5. เกิดความเข้าใจท้องถิ่น ธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น

2.5.4.2 องค์ประกอบที่สำคัญในการออกแบบโปรแกรมท่องเที่ยว

1. พิจารณาถึงกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวก
2. ประเมินความสามารถและขีดจำกัดของทรัพยากรที่จะทำให้นักท่องเที่ยวสนุก มีความสุข และไม่ก่อผลกระทบ
3. กำหนดเนื้อหาสาระของสิ่งที่ต้องการนำเสนอ โดยที่ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย
4. โปรแกรมต้องเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยอยู่บนหลักการ (ความสนใจ อายุ เพศ) ของการเคารพวัฒนธรรมชุมชน และไม่ก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
5. มีระบบการประสานงานและจัดวางคนที่เหมาะสม

6. มีระบบการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว

7. มีระบบการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

2.5.4.3 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1. การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

2. เดินเที่ยวในหมู่บ้าน

3. ร่วมกิจกรรมในวิถีชีวิต

- ในหมู่บ้าน เช่น การทำอาหาร ตำข้าว ทอผ้า ทำบุญใส่บาตร

- นอกหมู่บ้าน เช่น การทำสวน ทำนา หาปลา

4. ร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของชุมชน เช่น การทำกิจกรรมกับเด็กนักเรียนใน โรงเรียน การปลูกป่าทำแนวกันไฟ

5. เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เรียนดนตรี เรียนแกะสลัก เรียนทอผ้า เรียนการย้อมสีธรรมชาติ

6. กิจกรรมศึกษาธรรมชาติอื่นๆ เช่น ดูนก ดูผีเสื้อ พายเรือ ขี่จักรยาน วาดรูป

2.5.4.4 การวิเคราะห์ขีดความสามารถในการรองรับ

ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ในการพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยว หมายถึง ปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่สามารถอยู่ได้ด้วยความปลอดภัยและได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอย่าง เหมาะสมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหนึ่งๆ โดยไม่ทำให้สภาพแวดล้อมถูกทำลายหรือถูกทำลายน้อยที่สุด ยังคงรักษาสภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีไว้ได้มากที่สุด ทั้งนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องไม่ กระทบต่อความจำเป็นพื้นฐานและความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในท้องถิ่นด้วย

ลักษณะของขีดความสามารถในการรองรับ

1. ความสามารถในการรองรับทางด้านเศรษฐกิจ (Economic carrying capacity) เป็นระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้ระบบเศรษฐกิจได้ผลตอบแทนสูงสุดภายใต้ข้อจำกัด โดยไม่กระทบต่อการลงทุนและค่าครองชีพของชาวบ้านในพื้นที่

2. ความสามารถในการรองรับทางกายภาพ (Physical carrying capacity) เป็นระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวสูงสุดที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางกายภาพของทรัพยากรท่องเที่ยว รวมถึงระดับความอึดตัวของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น

3. ความสามารถในการรองรับทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and culture carrying capacity) เป็นระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่ไม่ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคม ศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นถูกทำลายด้วยการให้บริการเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

4. ความสามารถในการรองรับทางสิ่งแวดล้อม (Environment carrying capacity) เป็นระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่จะไม่ทำให้สภาพแวดล้อมระบบนิเวศในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวถูกทำลายหรือถูกใช้อย่างไม่เป็นธรรมต่อคนท้องถิ่น

5. ความสามารถในการรองรับทางด้านความรู้สึก (Perceptual carrying capacity) เป็นระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่จะไม่ทำให้ความเป็นส่วนตัวของทั้งสองฝ่ายคือคนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวขาดความรู้สึกความเป็นส่วนตัว

2.5.4.5 การควบคุมดูแลการใช้ประโยชน์และกฎกติกาในการกำหนดขีดความสามารถ

1. การจำกัดปริมาณการใช้ประโยชน์
2. การกระจายการใช้ประโยชน์
3. การรวมการใช้ประโยชน์
4. การจำกัดระยะเวลาการใช้ประโยชน์
5. การจำกัดฤดูกาลในการใช้ประโยชน์
6. การจำกัดขนาดของกลุ่มนักท่องเที่ยว

2.5.5 แนวคิดเรื่องกลุ่มและรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์

การท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ เป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการรับผิดชอบต่อสังคม จะมีลักษณะการท่องเที่ยวที่ผสมผสานกันในรูปแบบความสนใจพิเศษกับกิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์ในพื้นที่ท่องเที่ยว การดำเนินกิจกรรมจะมีโปรแกรมการท่องเที่ยวกำหนดไว้ โดยตัวแทนในการดำเนิน และเสียค่าใช้จ่ายตามที่ตัวแทนกำหนด

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์³ สามารถแบ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญออกเป็น 10 กลุ่ม ดังนี้

- 1) กลุ่มประชาสงเคราะห์ ได้แก่ ดูแลสัตว์ ดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้อพยพงานเกี่ยวกับเยาวชนบรรเทาสาธารณภัย กฎหมาย บริจาค
- 2) กลุ่มการสอน ได้แก่ สอนคอมพิวเตอร์ ภาษา อาชีพ กฎหมาย เป็นต้น

³ กาญจนา สมมิตร และคณะ, การวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน, 2556, 11.

3) กลุ่มการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ได้แก่ สัตว์ป่า ป่าปลูกป่า เก็บขยะ ทำความสะอาด ทำฝาย ทำแนวกันไฟป่า เป็นต้น

4) กลุ่มพัฒนาธุรกิจ ได้แก่ การช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำสวน ทำนา ทำบัญชี การจัดการ การตลาด ช่วยทำรายงาน เว็บไซต์ ขอบทุน เป็นต้น

5) กลุ่มก่อสร้าง ได้แก่ ก่อสร้าง ปรับปรุง บูรณปฏิสังขรณ์สิ่งปลูกสร้างต่างๆ เป็นต้น

6) กลุ่มพัฒนาวัฒนธรรม ได้แก่ ศิลปะ พัฒนาบุคลิกภาพ อนุรักษ์ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

7) กลุ่มการวิจัยและศึกษาสภาพแวดล้อม ได้แก่ การวิจัยพืช การวิจัยสัตว์ การเรียนรู้ดูแลสภาพแวดล้อม เป็นต้น

8) กลุ่มทางการแพทย์ ได้แก่ งานสาธารณสุข แพทย์ฝึกหัด ทำงานในโรงพยาบาล เป็นต้น

9) กลุ่มการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การปรับภูมิทัศน์ที่อยู่อาศัย เป็นต้น

10) การท่องเที่ยวในชุมชน ได้แก่ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าทั้งสองคนจำแนกกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ที่แตกต่างกันไป ซึ่งอาจมาจากรูปแบบพื้นที่ที่ศึกษาต่างกัน โดยได้แบ่งประเภทกิจกรรมตามระดับความเข้มข้นของกิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งประกอบไปด้วยตัวแปร 6 ด้าน ดังตารางต่อไป

ตารางที่ 1 โครงการการบำเพ็ญประโยชน์แบ่งตามระดับความเข้มข้นของกิจกรรม

ตัวแปร	ความยืดหยุ่นของ ระยะเวลาในการเข้า ร่วมกิจกรรม	การส่งเสริมการตลาด ของกิจกรรมเทียบกับ เส้นทางการท่องเที่ยว	จุดมุ่งหมายของ นักท่องเที่ยว-เพื่อผู้อื่นหรือ ตามความสนใจของตนเอง	ทักษะหรือคุณสมบัติ นักท่องเที่ยว	การมีส่วนร่วมอย่าง กระตือรือร้นและไม่ กระตือรือร้น	ระดับการสร้างประโยชน์ต่อชุมชน ท้องถิ่น
ผิวเผิน	ระดับการยืดหยุ่นและ ทางเลือกของ นักท่องเที่ยวสูง	มีการส่งเสริมการตลาด เส้นทางการท่องเที่ยว และโอกาสทางการ เดินทางท่องเที่ยวอย่าง มาก	ส่งเสริมประสบการณ์และ ทักษะให้ได้ตามวิชาที่เรียน	ไม่จำกัดทักษะที่ ต้องการ	มีส่วนร่วมแบบไม่ กระตือรือร้น	การสร้างประโยชน์ยังจำกัดอยู่กับ ความต้องการส่วนบุคคลแต่ก็ยังคงมี คุณค่าต่อท้องถิ่นอยู่บ้างการมีส่วน ร่วมกับท้องถิ่นในการตัดสินใจมี จำกัด
ปานกลาง	ระดับการยืดหยุ่นและ ทางเลือกของ นักท่องเที่ยวสูง	มีการส่งเสริมกิจกรรม ภายในบริบทของ เส้นทางการท่องเที่ยว	ส่งเสริมประสบการณ์และ ทักษะให้ได้ตามวิชาที่เรียน ไปพร้อมกับ การทำงานใน พื้นที่	จำกัดทักษะที่จำเป็น ในระดับกลาง	มีส่วนร่วมปานกลาง	ระดับการสร้างประโยชน์ปานกลาง มีความต้องการเฉพาะบุคคลเป็น พื้นฐาน สร้างคุณค่าที่ชัดเจนให้ ท้องถิ่นข้อมูลการมีส่วนร่วมในการ
ลึกซึ้ง	ระยะเวลาถูกกำหนด โดยองค์กรมากกว่า นักท่องเที่ยว	มีการส่งเสริมโครงการ กิจกรรมต่างๆชุมชน ท้องถิ่นและคุณค่าของ กิจกรรมต่อพื้นที่นั้นๆ	มีการเน้นคุณค่าในชุมชน ส่งเสริมการสร้างประโยชน์ ต่อชุมชนการเรียนรู้ วัฒนธรรมรางวัลเกิดขึ้น ภายในจิตใจและ ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน	เน้นทักษะ ประสบการณ์ คุณสมบัติ หรือเวลา	มีส่วนร่วมอย่าง กระตือรือร้นฝังตัวอยู่ ในพื้นที่ชุมชน	การสร้างประโยชน์ค่อนข้างโดดเด่น สร้างผลกระทบโดยตรงกับท้องถิ่น ข้อมูลในการมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจมีความชัดเจน

2.5.6 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ในปัจจุบัน ความต้องการของนักท่องเที่ยวไม่ได้เพียงแค่ต้องการใช้จ่ายใช้สอยถ่ายภาพเท่านั้น โดยนักท่องเที่ยวมีความสนใจเฉพาะในตัวกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้นให้เกิด ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่หลากหลายรูปแบบเพื่อเป็นการสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง ดังเช่น

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จัดเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของการท่องเที่ยว (New travel paradigm) ที่ตอบสนองกับความต้องการอย่างใหม่ของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หรือ Creative tourism ได้มีการอ้างอิงเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ.2536 โดย เพอร์ซและบัทเลอร์ ใน หนังสือ Tourism Research : Critiques and Challenges. ในฐานะที่เป็นกรรูปแบบการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีศักยภาพ แต่ไม่ได้มีการให้คำนิยามไว้ แต่หลังจากนั้น Richards and Raymond (2000) ได้ร่วมกำหนดคำนิยาม Creative Tourism ขึ้นเป็นครั้งแรกว่า

“การท่องเที่ยวซึ่งมอบโอกาสให้กับผู้เดินทางในการพัฒนาศักยภาพการสร้างสรรค์ของตน ผ่าน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง ที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมาย ที่ได้ท่องเที่ยว”

และองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) และหน่วยงาน อื่นๆจะได้ปรับคำนิยามให้เฉพาะเจาะจงไปตามเป้าหมายการทำงานและบริบทของตนเอง (UNESCO,2006)

“การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์อันแท้จริง ซึ่งได้มาจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะของ พื้นที่และน ามาซึ่งความเชื่อมโยงกับผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และเป็นผู้รังสรรค์วัฒนธรรมที่มีชีวิตนั้น”

คณะทำงานโครงการต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (2555) กล่าวได้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” เป็นพัฒนาการของ “การท่องเที่ยววัฒนธรรม” (Cultural Tourism) ในอีกรูปแบบหนึ่งและในขณะเดียวกันก็ได้เกี่ยวพันกับการท่องเที่ยววัฒนธรรมในการ “เที่ยวชม” (Viewing) “มองดู” (Seeing) “คิดใคร่ครวญ” (Contemplating) แต่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์วางอยู่บนพื้นฐานของ “การมีประสบการณ์” (Experiencing) “การเข้าไปมีส่วนร่วม” (Participating) และ “การเรียนรู้” (Learning) โดยผ่านการตระหนักรู้ตนเอง (Self-actualisation) ในกระบวนการของการพัฒนาทักษะและการสร้างสรรค์ร่วมกับเจ้าของพื้นที่

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวจากการเรียนรู้ประสบการณ์ของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่

แนวความคิดของ “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” มีนัยเกี่ยวข้องกับ “การสร้างสรรค์ร่วม” (cocreation หรือ co-makership) ระหว่างนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่น การสร้างสรรค์ผสมผสานรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับวิถีทางของผลิตภัณฑ์ การบริการ และประสบการณ์รวมเป็นหนึ่งเดียวกันในนามของทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรู้เกี่ยวกับสินค้าจากผู้บริโภคมาพัฒนาและจัดหาเตรียมการไว้ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภค

ชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มหลายประการของการบริโภคที่แสดงถึงบทบาทสำคัญของการสร้างสรรค์ที่เพิ่มมากขึ้นในการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่

- ความไม่พึงพอใจต่อรูปแบบของการบริโภคในปัจจุบัน
- การแบ่งแยกที่เริ่มพราเลี่ยนของการทำงาน (work) และการพักผ่อนหย่อนใจ (Leisure)
- การเพิ่มขึ้นของความปรารถนาที่จะพัฒนาตนเอง และการฝึกฝนทักษะบางอย่าง
- ความกระหายประสบการณ์ของผู้บริโภคสมัยใหม่ (post modern consumer)
- ความต้องการที่จะประกอบสร้างเรื่องเล่า (Building narrative) ผ่านชีวประวัติและอัตลักษณ์ของตนเอง
- ความน่าสนใจของการสร้างสรรค์ในฐานะรูปแบบของการแสดงออก

รูปแบบของประสบการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีความหลากหลายรูปแบบ เช่น ใน กิจกรรมการเรียนรู้ (Learning) เช่น การปั่นเครื่องสังคโลก, ทอผ้า ก็สามารถใช้รูปแบบของกิจกรรมในการ จัดการอบรมปฏิบัติการ (Workshops) การชิม (Testing) อาหารท้องถิ่น ขนม หรือการทำเหล้าองุ่น, เหล้าพื้นบ้านก็สามารถจัดให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ผ่าน การเข้าร่วมการชิมไวน์/เหล้าพื้นบ้าน/ขนม พร้อมกับให้ความรู้ไปพร้อมๆ กับการลงมือปฏิบัติ (Experience/open ateliers) การเยี่ยมชม (Seeing) แทนที่จะเป็นการเดินทางเข้าไปชมเฉพาะจุดก็จัดให้มีการเยี่ยมชมตาม เส้นทาง เช่น เส้นทางเที่ยวสวน การซื้อของ (Buying) ก็สามารถปรับกิจกรรมดังกล่าวไปสู่รูปแบบประสบการณ์ของการเดินตามแกลเลอรี หรือการเยี่ยมชมตามห้างสรรพสินค้าชั้นนำ (Galleries/Shop window)

ที่มาและพัฒนาการของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในไทย วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2555 องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดงานแถลงข่าวเปิดตัว “โครงการต้นแบบ

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์” เพื่อดำเนินงานพัฒนาด้านแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในการสร้างความสมดุลของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม หลังจากได้ริเริ่มพัฒนาขึ้นที่ประเทศนิวซีแลนด์ก่อนที่จะขยายรูปแบบที่แตกต่างกันไปอย่างกว้างขวางในเมือง และประเทศต่างๆ

2.5.6.1 หลักเกณฑ์ 10 ประการ ในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีรูปแบบที่ชัดเจน จำเป็นต้องมีเรื่องของการสร้างสรรค์ (Creativity) และกระบวนการออกแบบ การท่องเที่ยว ซึ่งเรียกว่า The 3S Principles ประกอบด้วย Stories Telling : Senses : Sophistication (เกร็ก ริชาร์ดส ,จุฑามาศ วิศาลสิงห์ และเอเลนา พาสชิน เเจอร์ ,2561)

เรื่องราว (Stories) มีเรื่องราวจากทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ผ่านการสืบค้น ร้อยเรียงออกแบบ และนำเสนอได้อย่างน่าสนใจ อรรถรส (Senses) สามารถจับต้องได้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 (Sensory Analysis) ได้แก่ การมองเห็น (Seeing) การดมกลิ่น (Smelling) การได้ยิน (Hearing) การสัมผัส (Touching) และการลิ้มรส (Tasting) สลีลา (Sophistication) โดยกระบวนการออกแบบใน 3 หมวดใหญ่นี้ สามารถแยกย่อยออกเป็น 10 ข้อ ได้แก่

การสืบค้นให้ได้ “เรื่องราว” (Stories)

1. กิจกรรมถูกออกแบบมาจากพื้นฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่น
2. มีปราชญ์/ศิลปิน หรือ คนเล่าเรื่อง ที่สามารถออกแบบเรื่องราวที่สร้างแรงบันดาลใจและเกิดความดึงดูดความน่าสนใจในการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ผลงาน

การร้อยเรียงให้ได้อรรถรส (Senses)

3. การออกแบบกิจกรรมเป็นการได้ฟังเพื่อเรียนรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์จริงได้ร่วมทำสัมผัสจริงทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและได้ความสนุก
4. มีการออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ได้มีส่วนร่วมพูดคุยโต้ตอบและแลกเปลี่ยนความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรมได้ลงมือปฏิบัติร่วมกันระหว่างผู้มาเยือนกับเจ้าของบ้านหรือศิลปิน
5. กิจกรรมออกแบบโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 (สุนทรีภาพ) คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส อย่างครบถ้วน

6. สถานที่จัดกิจกรรมมีการออกแบบไว้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนและทำกิจกรรม

การออกแบบอย่างมีลีลาเหนือชั้นน่าประทับใจ (Sophistication)

7. กิจกรรมถูกออกแบบไว้ให้มีความไหลลื่นสามารถกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และได้สุนทริยภาพ

8. การออกแบบกิจกรรมเปิดโอกาสให้พัฒนาศักยภาพ ในการสร้างสรรค์ ผลงานของตัวเอง ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวอาจจะถึงขั้น สามารถสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ทั้งผู้มาเยือน และเจ้าของบ้านหรือศิลปิน

9. นักออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีศักยภาพในการสร้างความแตกต่างของกิจกรรมสร้างเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใครเพื่อประโยชน์ทางการตลาด

10. นักออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีความพร้อมในการสื่อสารประชาสัมพันธ์และพัฒนากิจกรรมในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกกรณีศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียง กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์ ในแต่ละกรณีศึกษา เพื่อนำระดับการมีส่วนร่วมและเทคนิคหรือวิธีการมีส่วนร่วมมาพิจารณา และปรับใช้ในพื้นที่ศึกษาต่อไป โดยมีผลจากการศึกษา ดังนี้

กรณีศึกษา ศาลา วัดคู จังหวัดสงขลา เป็นแหล่งโบราณสถานมีอายุกว่าร้อยปี ในปัจจุบันอยู่ในสภาพทรุดโทรมเนื่องจากการใช้สอย จึงก่อให้เกิดการบูรณะเพื่อให้ลูกหลานได้ศึกษาถึงอดีตของท้องถิ่น จากการร่วมมือของคนในชุมชน ในการหาทุนและการลงมือปรับปรุงซ่อมแซม โดยใช้ช่างท้องถิ่นเป็นทีมหลัก และเชิญผู้เชี่ยวชาญมาดำเนินการเฉพาะส่วนที่ไม่สามารถทำได้เอง นอกจากนี้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการซ่อมแซม เริ่มตั้งแต่การรื้อถอนศาลา ตลอดจนถึงการร่วมขุดล้างกระเบื้อง หลังคาที่ละแผ่น เป็นต้นซึ่งได้ใช้งบประมาณ 350,000 บาท จากชุมชนและสถาบันฯ (สถาบันอาศรมศิลป์, ม.ป.ป.)

กรณีศึกษา วัดกลางโคกค้อ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ จัดเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอันบริสุทธิ์ จึงควรจะดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ให้กลับคืน รูปแบบดั้งเดิมให้มากที่สุด โดยการซ่อมแซมส่วนที่ผุพัง, เสริมความมั่นคงของโครงสร้าง, กำจัดปลวก, และติดตั้งส่วน จึงจะต้องมีการดำเนินงานดังต่อไปนี้ เจาะเย็บผนังส่วนที่แยกร้าวด้วยเหล็กเส้น และ อัดฉีดรอยร้าวด้วยปูนซีเมนต์. ซ่อมแซมส่วนที่ฉาบปูนด้วยปูนขาวหมัก ส่วนฐาน ที่เป็นบัวคว่ำน่าจะได้บูรณะให้มีรูปแบบดั้งเดิม ซ่อมแซมโครงหลังคาที่ไ้โย่ให้ตรง และเปลี่ยนไม้โครงสร้างหลังคาที่จำเป็น กำจัดปลวก โดยใช้ยา กำจัดปลวกอัดฉีดลงไปในส่วนฐานอาคาร ทำความสะอาดชิ้นส่วนโครงสร้างไม้ที่รักษาไว้และทาน้ำยากันปลวกสำหรับไม้ทั้งหมด มุงหลังคาด้วยกระเบื้องดินเผาใหม่ เสริมเข้าไปกับกระเบื้องที่มีอยู่เดิมใน

การนี้ได้กระเบื้องที่สั่งทำด้วยมือเป็นพิเศษ กระเบื้องเดิมให้นำลงมาขัดล้างทำความสะอาด โดยได้แรงจากชาวบ้านคือและนักศึกษาอาจารย์ ทำขึ้นส่วนประดับสถาปัตยกรรมที่ขาดหายไปด้วย ไฟเบอร์กลาสหรือไม้ ตามแบบที่ปรากฏอยู่ ปูกระเบื้องดินเผา ทำความสะอาดและลงรักปิดทองพระประธานใหม่ จัดทำป้ายประวัติ โดยมีนักศึกษาเข้าร่วมโครงการประมาณ 20 คน และทางคณะได้จัดสรรงบประมาณค่าวัสดุ ส่วนหนึ่งสมทบกับงบประมาณที่ได้รับบริจาคเดิมและเพิ่มเติม จากอาจารย์, นักศึกษา, ผู้ใหญ่บ้าน, ชาวบ้านคือ และผู้มีจิต (ธาดา สุทธิธรรม, 2554)

กรณีศึกษา หอแจกไม้ วัดห้วยนารี บ้านห้วยแก้วห้วยสำราญ อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด จัดเป็นสถาปัตยกรรมไม้ พื้นถิ่นที่หาได้ยากยิ่งและเหลืออยู่เพียงไม่กี่หลังหอแจกวัดห้วยนารี “หอแจก หรือ ศาลาโรงธรรม” (ภาคกลางเรียกว่า “ศาลาการเปรียญ”) เป็น อาคารสาธารณะแห่งแรกของชุมชนและมีเอกลักษณ์ ภายใต้การดูแลจากผู้เขียนและช่าง ผู้ชำนาญการจากห้างหุ้นส่วนจำกัดไพรลดา ซึ่งเป็นผู้รับเหมาให้กับกรมศิลปากร โดยเน้นการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอย่างเหมาะสม เพื่อการรักษาชิ้นส่วนไม้เดิมไว้ให้มากที่สุด โดยส่วนที่ผู้มากใช้วิธีตัดต่อและอุดซ่อมการซ่อมยึดเสา โครงสร้างหลักทั้งหมดของอาคารที่ เอียงโย้ รวมทั้งเปลี่ยนวัสดุผนังหลังคาจากสังกะสีที่ผุและรั่วเป็นหลังคากระเบื้องซีเมนต์ (กระเบื้องลอนเล็ก) ซึ่งได้รับงบประมาณค่า วัสดุจากการบริจาคและบางส่วนก็ซื้อหาจากงบประมาณค่าวัสดุของการฝึกอบรม ส่วนแรงงานทั้งหมดเป็นความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านและผู้เข้าอบรมการทำความสะอาดและโยกย้ายสิ่งของออกจากหอแจกเป็นงานที่เยาวชนและชาวบ้านร่วมกันทำ (ธาดา สุทธิธรรม, 2554)

กรณีศึกษา วัดโพธิ์ศรี บ้านศิลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น: เป็นการฟื้นฟูและสืบทอดภูมิปัญญาเชิงช่างสู่เยาวชนโดยช่างฝีมือจากภาคเอกชนผู้รับเหมางานอนุรักษ์โบราณสถานร่วมกับช่างในหมู่บ้านและชาวบ้าน โดยมีขั้นตอนคือ ทำความสะอาดอาคาร อดฉินยาฆ่าปลวก รื้อสังกะสีออกและถอดชิ้นส่วนประดับหลังคา (ล่ายองและข้อฟ้า) ลงมาเพื่อซ่อมแซม ซ่อมโครงหลังคาไม้ และทาน้ำยากันปลวก ก่ออิฐใหม่เสริมส่วนฐาน และฉาบปูนใหม่ ตัดโคนเสาที่ผุออกต่อกับตอม่อคอนกรีตเสริมเหล็ก มุงกระเบื้องใหม่ด้วยกระเบื้องซีเมนต์ รูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ขนาดและสีตามแบบเดิมตามคำบอกของผู้เฒ่าในหมู่บ้าน โดยสั่งทำโดยเฉพาะจากโรงงานที่ทำกระเบื้อง ซ่อมแซมและติดตั้งส่วนประดับสถาปัตยกรรมที่ขาดหายไป โดยได้รับความร่วมมือ คือ ตัดต่อซ่อมแซมของเดิมด้วยไม้จริง แกะสลักไม้ขึ้นมาใหม่ ด้วยวิธีโบราณโดยช่างท้องถิ่นจัดทำและฝึกให้คนหนุ่มและเยาวชนเป็นผู้สืบทอดวิชาและหล่อแบบด้วยไฟเบอร์กลาสและเรซินสำหรับส่วนที่ขาดหายไปและไม่อาจแกะสลัก อังผิ้งไม้แกะสลักที่ปลวกเข้าไปทำรังอยู่โดยวิธีทำให้แข็ง (plasticization) โดยการอัดฉีดโพลีเอสเตอร์ เข้าไปให้เต็มช่องกลวง ซึ่งเป็นการอนุรักษ์อยู่กับที่เนื่องจากไม่สามารถเคลื่อนย้ายออกมาได้ การล้างฉีดทำความสะอาดก็ทำไม่ได้เพราะบอบบางมาก เนื่องจากเนื้อไม้ภายในถูกปลวกกำลังกินจนเกือบทะลุถึงภายนอกแล้ว ภายในจึงมีปลวกแล ช่องว่างของโพรงอากาศอยู่จำนวนมากเหลือไว้เพียงผิวภายนอกที่ยังแสดง

ลวดลายไม้แกะสลัก ทาสีและแต้มสีเช่นเดียวกับของเดิม และในส่วนของงบประมาณได้จากการบริจาคสิ่งของและแรงงานจากชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธา ร่วมกับกองทุนของทางวัดและวัสดุบางส่วนจากโครงการ อบรมเรื่องเทคนิคการซ่อมบูรณะอาคารของมหาวิทยาลัย ขอนแก่น (ธาดา สุทธิธรรม, 2554)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

โครงการวิจัยการพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (participatory action research) เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ทั้งนี้ในการดำเนินการวิจัยได้มีขั้นตอนและรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ประชากร

3.2 เครื่องมือการวิจัย

3.3 ขั้นตอนการวิจัย

3.1 ประชากร

กลุ่มตัวอย่างงานวิจัย ประชากร และผู้ให้ข้อมูลหลัก

3.1.1 กลุ่มตัวอย่างงานวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จำกัดความหมายของทรัพยากร อันหมายถึง อาคารสิ่งปลูกสร้างทางสถาปัตยกรรม ซึ่งสามารถมองเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังเช่น เรือนพักอาศัย ซึ่งมีองค์ประกอบของเรือนทางสถาปัตยกรรม โดยการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้กลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มอาคารดั้งเดิมประเภทกลุ่มอาคารสีแดง (กลุ่มอาคารที่สำคัญระดับชาติ) และ สีส้ม (กลุ่มอาคารที่สำคัญระดับจังหวัด) และพื้นที่โดยรอบพื้นที่อาคาร เป็นตัวอย่างในการศึกษาวิจัยรวมกันอย่างน้อย 1 อาคาร/ ต่อ 1 เขตเมืองเก่า

3.1.2 ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

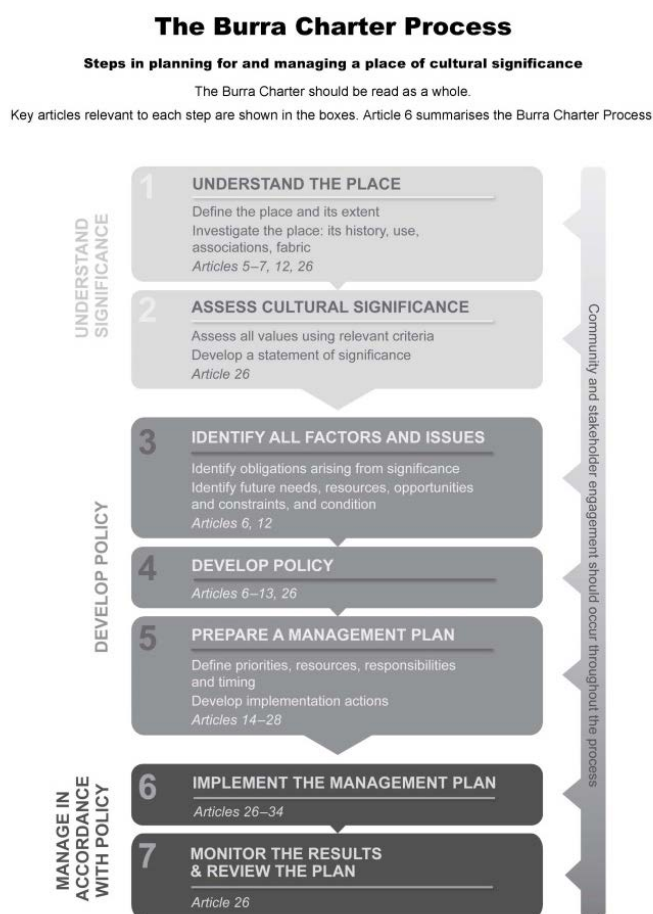
สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ประชากรการศึกษาประกอบด้วย ผู้นำชุมชนหรือตัวแทนจากองค์กรชุมชนภายในพื้นที่ศึกษา ประชาชนชุมชนและสมาชิกในชุมชนที่มีความสนใจผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ระดับจังหวัดและระดับภาค เจ้าหน้าที่ภาครัฐและเจ้าหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ ด้านการท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรม ด้านวิชาการ ด้านแผนงาน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในการจัดการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการวางแผนพื้นที่และชุมชน

3.2 เครื่องมือในการวิจัย

เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ชัดเจน รอบคอบและตรงตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ระหว่างผู้คนในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และคณะผู้วิจัย ผ่านกระบวนการเรียนรู้ และทำความเข้าใจองค์ประกอบทางวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม) ในพื้นที่ซึ่งใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาสนับสนุนการท่องเที่ยว ที่สะท้อนเอกลักษณ์และความเป็นตัวตนของวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ โดยมีวิธีและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

- ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากข้อมูลที่เป็นเอกสาร หนังสือและสิ่งพิมพ์ต่างๆ เพื่อนำมาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
- ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Data) จากการศึกษาภาคสนาม (Field Research) ในพื้นที่เขตเมืองเก่าทั้ง 2 จังหวัด ทำการสำรวจ สังเกต ถ่ายภาพ (Field Survey) เก็บบันทึกเรื่องราวจากคำบอกเล่า (Oral History) และเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ในชุมชน หรือเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาในท้องถิ่น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Group Discussion) รวมทั้งการศึกษาดูงานชุมชนตัวอย่าง (Case Study)
- การจัดประชุมกลุ่มย่อย เป็นกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของชุมชนและหน่วยงานส่วนท้องถิ่น เพื่อรับฟังความต้องการของชุมชน และความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนการพัฒนาร่องประกอบทางกายภาพที่จะดำเนินการจัดทำภายในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)
- การประชุมสรุปความคิดเห็นและผลการดำเนินงาน และส่งต่อข้อมูลผลการวิจัยแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อนำเสนอผลการศึกษาและผลักดันสู่การใช้งานภายในพื้นที่

3.3 วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

ภาพที่ 6 The Burra Charter Process: flow chart from the Australia ICOMOS Burra Charter, 2013, p10.© Australia ICOMOS Incorporated 2017

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ได้ประยุกต์ขั้นตอนการศึกษาจากแนวทางของตามแนวทางของกฎบัตรบูรา (Burra Charter ; Australia ICOMOS Burra Charter) ซึ่งมีขั้นตอนการศึกษาที่สอดคล้องกับกฎบัตรข้างต้น ซึ่งขั้นตอนจากการประยุกต์ใช้ตามแนวทางสากลมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.3.1 การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการทบทวนองค์ความรู้ แนวคิด ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นและพื้นที่ที่ทำการศึกษา ผ่านการศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ และเอกสารชั้นทุติยภูมิ ตลอดจนการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในบางประเด็น ทั้งนี้ในการทบทวนวรรณกรรมสามารถแบ่งประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องได้ดังต่อไปนี้

- 1) ความหมายและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม
 - 2) แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดแนวทางการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว
 - 3) แนวคิดการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพภายในพื้นที่กรณีศึกษาตามแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - 4) แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายและข้อบังคับที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบทางกายภาพภายในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม
 - 5) กิจกรรมการอนุรักษ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ผลผลิตที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม คือ (1) องค์ความรู้และกรอบความคิดสำคัญในการพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)

3.3.2 การศึกษาเพื่อการสร้างความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญ

1) การระบุนาอาคารเป้าหมาย

ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนการระบุนาอาคารสถาปัตยกรรมที่จะนำมาใช้ในการศึกษาวิจัย ซึ่งในขั้นการศึกษานี้ได้มีการกำหนดอาคารสถาปัตยกรรมทรงคุณค่าซึ่งอยู่ในระดับความสำคัญระดับชาติ (สีแดง) ระดับภูมิภาค/ชุมชน (สีส้ม) และระดับสิ่งปลูกสร้างดั้งเดิม (สีเหลือง) ตามกระบวนการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการกำหนดเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานของการศึกษาในขั้นถัดไป

2) การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสถานที่และการคัดเลือกอาคารสถาปัตยกรรมต้นแบบการศึกษาวิจัย

ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนเพื่อการศึกษาอาคารสถาปัตยกรรมที่มีข้อมูลอ้างอิงที่น่าเชื่อถือได้ ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และองค์ประกอบแวดล้อมพื้นฐาน หรือหลักฐาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาตลอดจนการคัดเลือกอาคารสถาปัตยกรรมต้นแบบ ซึ่งจะดำเนินการโดยนักวิชาการชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

3) การประเมินคุณค่าความสำคัญของอาคารต้นแบบ

ในขั้นนี้ดำเนินการเพื่อกำหนดความสำคัญของสถานที่และการประเมินสภาพทางกายภาพ ซึ่งทั้งสองกระบวนการจะต้องดำเนินการประเมินคุณค่า

ความสำคัญ เพื่อดำเนินการจัดทำพื้นที่ต้นแบบการพัฒนาศักยภาพตามมาตรฐาน
การบริการด้านการท่องเที่ยว

3.3.3 การศึกษาการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยว

ในขั้นนี้การพัฒนานโยบาย การกำหนดกลยุทธ์และกระบวนการพัฒนา การระบุ
ความรับผิดชอบเพื่อการตัดสินใจ และการเตรียมแผนการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์
ประกอบด้วย

1) การอธิบายคุณค่าและความสำคัญ (SOS)

ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนการระบุความสำคัญของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม
อาคารสถาปัตยกรรมที่นำมาเป็นต้นแบบการศึกษาวิจัยซึ่งมรดกสถาปัตยกรรมแต่ละ
อาคารจะมีคุณค่าและความสำคัญที่แตกต่างกัน

2) การระบุภาระผูกพันที่เกิดขึ้น

ในขั้นนี้เป็นการศึกษาเพื่อการระบุภาระผูกพันอันอาจเกิดขึ้นจากความ
ต้องการในอนาคต

3) การรวบรวมข้อมูลด้านปัจจัยที่จะส่งผลต่ออาคารในอนาคต

ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนของการวิเคราะห์ปัจจัยที่จะส่งผลต่ออาคารในอนาคต

4) การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ด้วยการพัฒนาปรับประโยชน์ใช้ สอยอาคารสถาปัตยกรรม

ในขั้นนี้เป็นการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมด้วยแนวทางการปรับ
ประโยชน์การใช้สอยอาคาร (Adaptive Reuse) เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์
สถาปัตยกรรมอย่างเป็นสากล ซึ่งจะประกอบด้วยการศึกษาดังนี้

4.1) การตรวจสอบและวินิจฉัยสภาพอาคาร เป็นการศึกษาข้อมูล
ทางประวัติศาสตร์และข้อมูลทางสถาปัตยกรรม เพื่อการทำความเข้าใจลักษณะทาง
กายภาพอาคาร วัสดุและวิธีการก่อสร้าง สภาพความเสื่อมของอาคารรวมถึง
ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอาคารในช่วงเวลาต่าง ๆ

4.2) การพิจารณาคุณค่าและความสำคัญของอาคาร เป็นขั้นตอน
การประเมินคุณค่าเพื่อนำมาใช้ในการจัดลำดับความสำคัญ และพิจารณาเลือกใช้
วิธีการในการอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับอาคาร คุณค่าจะประกอบด้วย คุณค่า
ด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าด้านสถาปัตยกรรม คุณค่าทางด้านจิตใจ คุณค่า
ด้านสุนทรียภาพ คุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคม คุณค่าด้านการใช้งาน

4.3) การวางแผนการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และการปรับประโยชน์
ใช้สอยอาคาร เป็นขั้นตอนการวางแผนกรอบแนวคิดสำหรับการออกแบบกิจกรรมการ

อนุรักษ์อาคารให้สอดคล้องกับการปรับปรุงอาคารหรือการปรับประโยชน์ใช้สอยอาคาร ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์และการปรับปรุงอาคาร ที่จะต้องดำเนินการให้เกิดความสัมพันธ์กับตัวอาคารดั้งเดิม และคำนึงถึงการรักษาคุณค่าและบูรณภาพของอาคาร

4.4) การกำหนดระดับวิธีการอนุรักษ์ ขั้นตอนพิจารณาการกำหนดระดับวิธีการอนุรักษ์ ซึ่งจะทำให้การสรุปเพื่อเลือกระดับ และวิธีการปรับปรุงอาคารเบื้องต้น โดยระดับของการปรับประโยชน์ใช้สอย (Douglas, 2006) ประกอบด้วย ระดับ 1 ระดับซ่อมบำรุงขั้นพื้นฐาน (maintenance) ระดับ 2 ระดับเสริมความแข็งแรง (stabilization) ระดับ 3 ระดับการปรับปรุงและบำรุงรักษาอาคาร (consolidation) ระดับ 4 ระดับการสร้างใหม่ (reconstruction) ซึ่งภายหลังจากขั้นตอนนี้จะสามารถแบ่งระดับของกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นในอาคารต้นแบบ เพื่อจะสามารถนำไปคัดเลือกกิจกรรม เพื่อนำไปเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

5) การจัดทำแผนการอนุรักษ์ต้นแบบ/แผนการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

เป็นการเตรียมแผนการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับแนวทางการคัดเลือกกิจกรรมการอนุรักษ์ ตลอดจนการแบ่งระดับของการเข้าถึงกิจกรรมของนักท่องเที่ยวในกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

3.3.4 แนวทางการบริหารจัดการตามนโยบาย

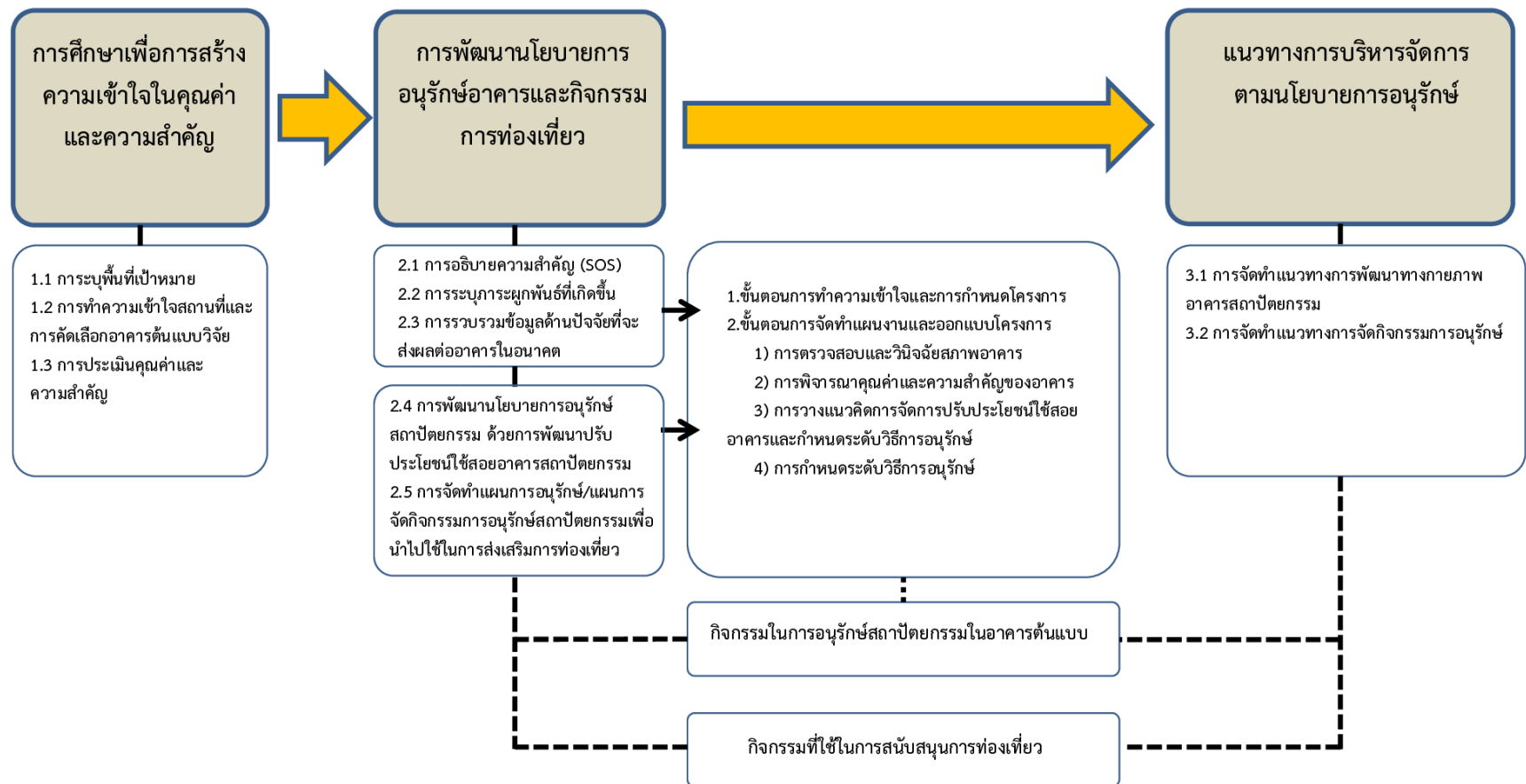
1) การจัดทำแนวทางการพัฒนาทางกายภาพอาคารสถาปัตยกรรม เป็นขั้นตอนของการจัดทำแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของทรัพยากรประเภทอาคารสถาปัตยกรรม โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

2) การจัดทำแนวทางการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม

ผลผลิตที่ได้จากขั้นตอนนี้คือแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของทรัพยากรประเภทอาคารสถาปัตยกรรม โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและแนวทางการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวในลักษณะประเภทต่างๆเหมาะสม

3.3.5 สรุปผลการศึกษา

ขั้นตอนนี้เป็นสรุปผลการดำเนินการตลอดโครงการวิจัย โดยคณะผู้วิจัยจะทำการสรุปข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการต่าง ๆ ในลักษณะการพรรณนาและสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

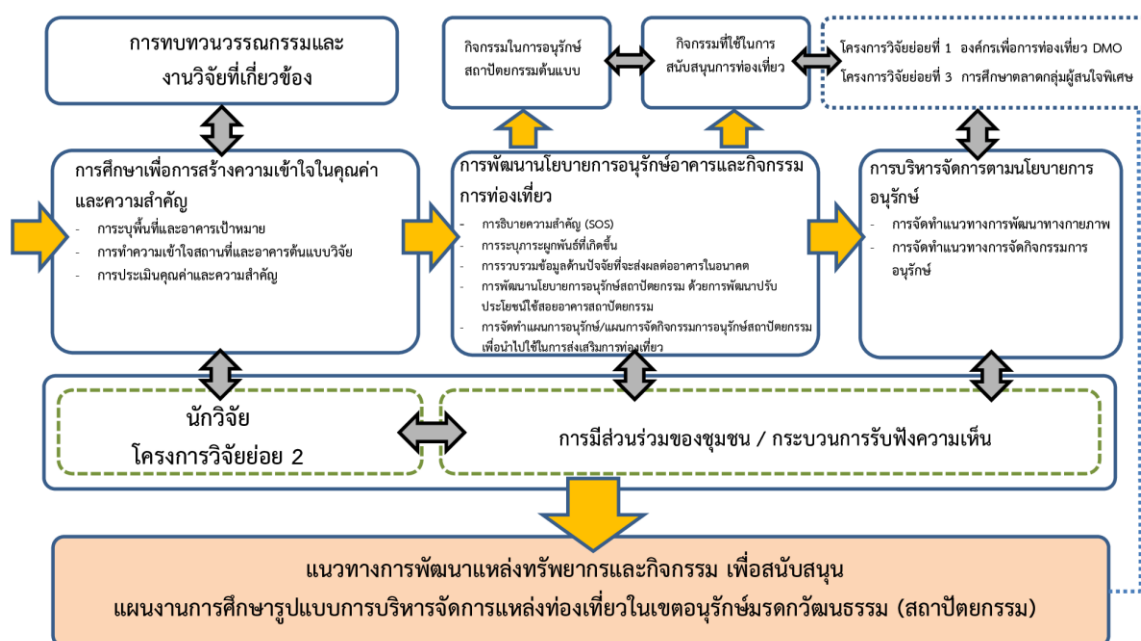

ภาพที่ 7 ขั้นตอนการศึกษาวิจัย

บทที่ 4

ผลการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ดำเนินการศึกษาวิจัยตามกรอบการวิจัยซึ่งมีกรอบแนวคิดการวิจัยและขั้นตอนการศึกษาวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 8 กรอบแนวคิดวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้กระบวนการโดยการประยุกต์ขั้นตอนการศึกษาวิจัยให้เป็นไปตามแนวทางสากล ตามแนวทางของกฎบัตรบูรา (Burra Charter ; Australia ICOMOS Burra Charter) โดยขั้นตอนของการศึกษาและคัดเลือกกลุ่มอาคารตามแนวทางของกฎบัตรบูรา ได้แบ่งช่วงกระบวนการดำเนินการอนุรักษ์ไว้ 3 ช่วง คือ 1) การทำความเข้าใจความสำคัญของพื้นที่ (understand significance) 2) การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์ (develop policy) 3) การบริหารจัดการนโยบายการอนุรักษ์ (management) ซึ่งนำมาสู่แนวทางการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยขั้นตอนการศึกษาวิจัยในด้านการศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมมีรายละเอียดในส่วนของผลการศึกษาดังนี้

4.1 การศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญ

4.1.1 การระบุพื้นที่และอาคารเป้าหมาย

4.1.2 การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสถานที่และการคัดเลือกอาคารสถาปัตยกรรม

ต้นแบบการศึกษาวิจัย

- 4.1.3 การประเมินคุณค่าความสำคัญของอาคารต้นแบบ
- 4.2 การศึกษาการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยว
 - 4.2.1 การอธิบายความสำคัญ (SOS)
 - 4.2.2 การระบุภาระผูกพันที่เกิดขึ้น
 - 4.2.3 การรวบรวมข้อมูลด้านปัจจัยที่จะส่งผลต่ออาคารในอนาคต
 - 4.2.4 การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ด้วยการพัฒนาปรับประโยชน์ใช้สอยอาคารสถาปัตยกรรม
 - 1) การตรวจสอบและวินิจฉัยสภาพอาคาร
 - 2) การพิจารณาคุณค่าและความสำคัญของอาคาร
 - 3) การวางแผนการจัดการปรับประโยชน์ใช้สอยอาคารและกำหนดระดับวิธีการอนุรักษ์
 - 4) การกำหนดระดับวิธีการอนุรักษ์
 - 4.2.5 การจัดทำแผนการอนุรักษ์ต้นแบบ/แผนการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 4.3 แนวทางการบริหารจัดการตามนโยบาย

4.1 การศึกษาเพื่อการสร้างความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญ

ในการศึกษาวิจัยขั้นต้นนี้ได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลเพื่อการคัดเลือกกลุ่มอาคารตามแนวทางของกฎบัตรบูรณาดังกล่าวในช่วงที่ 1 ขั้นตอนของการทำความเข้าใจความสำคัญของพื้นที่ (understand significance) เพื่อพัฒนาและประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการพัฒนากลุ่มอาคารดั้งเดิมภายในเขตพื้นที่เมืองเก่าทั้งสองเมือง ซึ่งกระบวนการวิจัยเริ่มต้นด้วยกระบวนการดังนี้

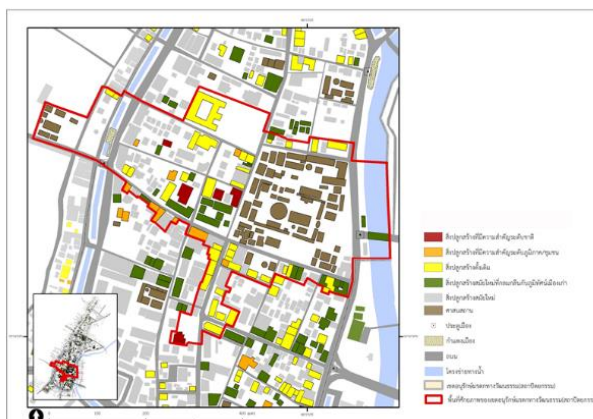
4.1.1 การระบุพื้นที่และอาคารเป้าหมาย (Identify Place and Associations)

ในขั้นตอนของการวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดพื้นที่ศึกษาวิจัยในพื้นที่เมืองเก่าลำพูนและเมืองเก่าแพร่ ซึ่งในการศึกษาวิจัยในปี 2559 ได้มีการกำหนดพื้นที่เขตมรดกทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมและพื้นที่ศักยภาพภายในเขตพื้นที่เมืองเก่า โดยมีรายละเอียดของการกำหนดขอบเขตพื้นที่ไว้ ดังนี้

1) พื้นที่เมืองเก่าลำพูน

ลำพูนเป็นเมืองในฐานะศูนย์กลางของอาณาจักรหริภุญชัย ซึ่งเป็นราชธานีแห่งแรกของภาคเหนือซึ่งเป็นรากฐานของอารยธรรมล้านนา ล้านช้าง และสิบสองปันนา ซึ่งมีหลักฐานอันยืนยันได้จากงานศิลปกรรมและจารึกอักษรมอญโบราณในสมัยพุทธศตวรรษที่ 15-17 ที่มีอิทธิพลต่ออักษรมอญในพุกาม สะเทิม อักษรพม่า

และอักษรล้านนา (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553) จากการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการกำหนดเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา โดย อัมเรศ เทพมาและคณะ (2559) ได้มีการศึกษาวิจัยและกำหนดเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของเมืองเกาลำพูน ด้วยการกำหนดขอบเขตในขั้นตอนต่างๆ ซึ่งได้ชี้ชัดให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่วัดพระธาตุหริภุญชัยซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญที่ก่อเกิดกิจกรรมทางสังคม ประเพณี ความเชื่อต่างๆ เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวลำพูนและเป็นจุดหมายสำคัญซึ่งนักท่องเที่ยวต้องการมาเยือน ดังนั้นการกำหนดขอบเขตพื้นที่ศักยภาพของเมืองลำพูนจึงมีขนาด 0.19 ตารางกิโลเมตร โดยมีขอบเขตครอบคลุมหัวใจหลักสำคัญของลำพูนคือวัดพระธาตุหริภุญชัยและพื้นที่โดยรอบ โดยพื้นที่ทิศตะวันออกจรดแม่น้ำกวัง ทิศตะวันตกจรดวัดมहांวัน ทิศใต้จรดคุ่มเจ้าหลวงลำพูน และทิศเหนือจรดขอบแนวเขตของศาลากลางในปัจจุบัน ในบริเวณดังกล่าวมีสถานที่สำคัญเช่น คุ่มเจ้าหลวง คุ่มเจ้านายต่างๆบริเวณถนนรถแก้ว พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญชัย วัดมहांวัน ศาลากลางจังหวัด และพื้นที่อื่น ในแนวถนนไฮแมงคล ถนนมุกดา ถนนจามเทวี ถนนแวนคำ และถนนอัฐารส เป็นต้น

ภาพที่ 9 เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเกาลำพูน

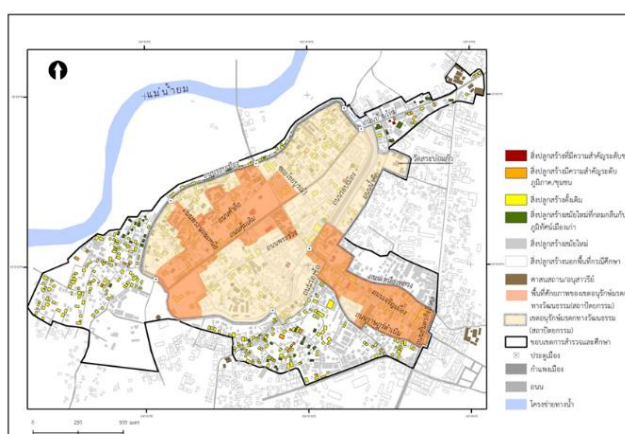
ที่มา : อัมเรศ เทพมาและคณะ, 2559, น. 203

2) พื้นที่เมืองเก่าแพร่

จังหวัดแพร่เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในฐานะเมืองประวัติศาสตร์ซึ่งพบหลักฐานจากเอกสารที่ได้กล่าวถึงเมือง พลนคร (เมืองแพร่ในปัจจุบัน) ในตำนานวัดหลวง สันนิษฐานว่าสร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. 1371 โดยพ่อขุนหลวงพล พระราชันดดาแห่งกษัตริย์น่านเจ้า และในตำนานอย่างเช่นตำนานสิงหนวัตร ถูกปกครองใน

ช่วงเวลาต่อมาโดยพญาธิ์บาแห่งแคว้นทริภุญชัย และเปลี่ยนจากชื่อเมืองพลนคร เป็น โกศยนคร หรือ เวียงโกสัย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแพร์และลำพูน คือเมืองที่มีการสร้างขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน โดยเป็นที่สอดคล้องกับศิลาจารึกของ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ในหลักที่ 1 ด้านที่ 4 และบรรทัดที่ 24-25 ซึ่งได้กล่าวถึง เมืองแพล เมืองน่าน เมืองพลัว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 1826 เป็นต้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่ง กรุงรัตนโกสินทร์ จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการปกครอง โดยเจ้าพิริยชัยเทพวงศ์ (เจ้าผู้ครองนครแพร่องค์ที่ 18) เป็นเจ้าหลวงกำกับด้วยข้าหลวงซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าได้โปรดเกล้าฯให้พระยาไชยบูรณ์ข้าหลวงคนแรก (สำนักงาน จังหวัดแพร่, 2560)

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการกำหนดเขตอนุรักษ์มรดกทาง วัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา โดย อัมเรศ เทพมาและคณะ (2559) ได้มีการศึกษากำหนดเขตอนุรักษ์มรดกทาง วัฒนธรรมของแพร์ในขั้นตอนต่างๆ ซึ่งได้ชี้ชัดให้เห็นถึงจุดเด่นของความเป็น เมืองมรดกทางวัฒนธรรมด้วยความสมบูรณ์ของมรดกทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรม ประเพณีบ้านไม้ ทั้งบ้านไม้สำหรับชาวบ้านทั่วไป และบุคคลชั้นเจ้านายในอดีตซึ่ง เรียกว่า “คุ้ม” นั้น กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ทั่วไปภายในขอบเขตเมืองเก่าและรอบ นอกเขตเมืองเก่า แต่จะมีการกระจุกตัวมากเป็นพิเศษในบริเวณถนนถนนคำลือ การกำหนดขอบเขตศักยภาพเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาจึงแบ่งขอบเขตครอบคลุม 2 บริเวณพื้นที่ คือ (1) บริเวณถนนคำลือภายในเขตเมืองเก่า และ (2) บริเวณถนน เจริญเมืองเขตการค้าที่สำคัญของแพร์ ซึ่งมีพื้นที่รวมทั้งสองพื้นที่เมืองเก่าแพร์มี ขอบเขตพื้นที่ศักยภาพ 0.436 ตารางกิโลเมตร

ภาพที่ 10 เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เขตเมืองเก่าแพร์

ที่มา : อัมเรศ เทพมา 2559, น. 221

4.1.2 การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสถานที่และการคัดเลือกอาคารสถาปัตยกรรมต้นแบบ การศึกษาวิจัย (Gather and Record Information about the Place Sufficient to Understand Significance)

ในขั้นตอนการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยโดยมุ่งเน้นแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และใช้กิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมมาเป็นแนวทางส่งเสริมและสร้างกิจกรรมในการท่องเที่ยว การศึกษาในครั้งนี้เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อความสำคัญของพื้นที่อันจะนำไปสู่กระบวนการวิเคราะห์และประเมินความสำคัญของ สถาปัตยกรรมสิ่งปลูกสร้างในกระบวนการช่วงถัดไปนั้น จึงได้มีการรวบรวมข้อมูลของพื้นที่ต้นแบบซึ่งอยู่ในพื้นที่ศักยภาพของทั้งสองพื้นที่วิจัยและได้มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ศักยภาพในการศึกษาวิจัยก่อนหน้านี้ ผลการศึกษามีดังนี้

1) พื้นที่เมืองเก่าลำพูน

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการยกระดับสิ่งปลูกสร้างในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา โดยอัมเรศ เทพมา และคณะ (2561) ได้ดำเนินการศึกษาพื้นที่ศักยภาพในพื้นที่ 0.19 ตารางกิโลเมตรนั้นได้พบว่าในย่านถนนรถแก้ว เป็นย่านประวัติศาสตร์สำคัญที่มีความสำคัญต่อหน้าประวัติศาสตร์ของลำพูนทั้งในอดีตและปัจจุบัน ชื่อถนนรถแก้วนั้นสอดคล้องกับพระนามของ “แม่เจ้ารถแก้ว หรือ ม.ร.ว.หญิงรถแก้ว อิศรเสนา เป็นพระธิดาของ ม.จ.ศักรบุตร อิศรเสนา กับเจ้าหญิงองค์หนึ่งในสกุล “เชื้อเจ็ดตน” ความสำคัญของแม่เจ้ารถแก้วนั้น พระองค์เป็นชายาของเจ้าหลวงอินททยงยศโชติ ซึ่งได้สมรสกันตั้งแต่สมัยที่เจ้าหลวงอินททยงยศโชติยังรับราชการในตำแหน่งพระยาไชยสงครามของนครลำพูน ในสมัยเจ้าหลวงดาราธิเรกรัตนไพโรจน์เป็นเจ้าผู้ครองนครลำพูน” (สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ประวัติเจ้าแม่รถแก้ว, 2562: ออนไลน์)

ภาพที่ 11 คุ้มเจ้ายอดเรือน

ที่มา : คุณหาญจนา มหาเสน

ย่านถนนรกรแก้วเป็นย่านที่ตั้งของ“คุ้ม” หรืออาคารพักอาศัยของเจ้านาย ลำพูนหลายหลัง เป็นพื้นที่สำคัญทางสังคม อันเป็นหมุดหมายแห่งพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของลำพูน แนวแกนของถนนรกรแก้วมีแนวแกนถนนที่พาดผ่านจากทิศตะวันออกจากสู่ทิศตะวันตก จากวัดพระยืนพาดผ่านเจดีย์และวัดพระธาตุหริภุญชัยจุดหมายตาสำคัญของเมืองลำพูน พาดผ่านไปยังวัดมहांวันและวัดพระนางจามเทวี สำหรับความสำคัญของย่านถนนรกรแก้วในปัจจุบันย่านถนนดังกล่าวยังเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญชัยและพื้นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานเมืองลำพูน และยังมีสถานที่สำคัญเช่น คุ้มเจ้ายอดเรือน คุ้มเจ้าสุริยา คุ้มแสนคำ และวัดมहांวัน เป็นต้น

ภาพที่ 12 ตำแหน่งอาคารสำคัญบริเวณแนวแกนถนนรกรแก้วภายในพื้นที่เมืองเก่าลำพูน

2) พื้นที่เมืองเก่าแพร่

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการยกระดับสิ่งปลูกสร้างในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา โดยอัมเรศ เทพมา และคณะ (2561) ได้มีการมุ่งเน้นศึกษาในการพัฒนาทางการยกระดับสิ่งปลูกสร้างในบริเวณพื้นที่ถนนคำลือ ซึ่งเป็นย่านชุมชนที่สำคัญในพื้นที่เมืองเก่าแพร่ ย่านพระนอนใต้ บริเวณถนนคำลืออยู่ในเขตตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เริ่มต้นตั้งแต่สี่แยกชุมชนบ้านศรีชุม ผ่านชุมชนวัดหลวง ชุมชนพงษ์สุนันท์ และชุมชนพระนอน ในอดีตเป็นเพียงถนนแคบๆและไม่ได้เชื่อมกับถนนคำแสนซึ่งอยู่ชุมชนหัวข่วงทะเลไปที่ประตูเวียงหรือประตูม้าสันนิษฐานว่าเจ้าคำลือและเจ้าคำแสนคงได้เวนที่ดินให้ถนนตัดผ่านจึงได้มีการนำชื่อทั้งสองท่านมาตั้งเป็นชื่อถนนและเป็นหมุดหมายในการเรียกชื่อย่านนั้นถนนคำลือมีระยะทางยาวจนไปสิ้นสุดที่บริเวณแยกประตูมาน เช่นเดียวกับถนนสล่าวงศ์ที่ผ่านหน้าคุ้มเจ้าหลวงเมืองแพร่ชานไปกับถนนคำลือ ในปัจจุบันเส้นทางถนนคำลือเป็น

ถนนที่กลับมามีความสำคัญเนื่องจากเป็นถนนที่รองรับการสัญจรมากกว่าถนนสล่าวังศ์ซึ่งเป็นถนนสายหลักที่เชื่อมต่อตัวเมืองเก่าแพร์กับเมืองบริวารรอบไป เช่น เมืองมาน(ทางอำเภอเด่นชัยในปัจจุบัน มีอ่างเก็บน้ำแม่มาน) อำเภอลอง ชุมชนบ้านร่องชี่ปลา บ้านสุพรรณ บ้านน้ำโค้ง บ้านห้วยขมิ้น เมืองลอง ซึ่งเป็นแหล่งไม้สักและเป็นแหล่งทรัพยากรต่างๆ เช่น เห็ด ไม้ไผ่ และของป่าอื่นๆ ที่จะลำเลียงผ่านไป บ้านนาแหลมทุ่งไธ้ง ร่องกวาง นอกจากนี้ถนนคำลือเป็นถนนที่มีความสำคัญทางสังคมนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน ถนนสายนี้ทำหน้าที่ทางสังคมนอกจากเส้นทางที่เชื่อมไปยังส่วนต่างๆของแพร์ซึ่งใช้สำหรับการให้ช้างลากไม้ วัวเทียมเกวียน รถยนต์ จักรยาน และมอเตอร์ไซด์แล้ว ยังเป็นเส้นทางเคลื่อนศพของชาวบ้าน คนธรรมดาสามัญซึ่งอาศัยอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองเก่าแพร์ไปยังป่าช้าซึ่งอยู่บริเวณประตูม่านทางด้านทิศตะวันตกของเมืองเก่าแพร์ เพื่อเลี้ยวเส้นทางการลากจูงศพผ่านหน้าคุ้มเจ้าหลวงและเป็นเส้นทางที่มีลักษณะที่เป็นแนวแกนเส้นตรงทำให้ง่ายต่อการจูงรถขนส่งขึ้นเนินตรงบริเวณแยกประตูม่าน ถนนคำลือและย่านชุมชนพระนอนซึ่งเป็นบริเวณที่มีการจัดกิจกรรมของเมืองดังเช่น กาดกองเก่าในปัจจุบันนั้น ในอดีตนั้นมีคนอาศัยค่อนข้างหนาแน่น มีการตั้งร้านค้าริมทางจำนวนมาก ดังเช่น ร้านขายของชำ(ร้านแคบหมูวิจิตร) ร้านขายของโช้วห่วย (เฮือนบานบุรี) ร้านตัดเสื้อและร้านเสริมสวย(บ้านเลขที่84 ที่เป็นกองอำนวยการกาดกองเก่า) ตลาดสดบริเวณสี่แยกพระนอนใต้ ร้านกวยเตี๋ยว ร้านขายของจิปาละ ซึ่งสาเหตุที่มีร้านรวงมากมายนั้นสันนิษฐานว่ามาจากในช่วงก่อน พ.ศ.2530 เคยมีสะพานไม้ซึ่งเชื่อมจากชุมชนเขตวัน ซึ่งเป็นชุมชนที่มีที่ตั้งอยู่ต่อจากชุมชนพระนอนออกไปบริเวณนอกตัวเมืองเก่าแพร์ซึ่งสามารถเชื่อมไปบ้านสุพรรณได้ ในปัจจุบันจะสามารถสังเกตเห็นอาคารห้องแถวซึ่งมีอายุอยู่ประมาณ 60 ปี ตั้งอยู่บนถนนเขตวันซึ่งเชื่อมกับถนนคำลือ และมีโรงเรียนการป่าไม้ที่รับนักเรียนจากทั่วประเทศปีละ 200 คนอยู่ในบริเวณนี้ด้วย อีกทั้งระบบเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นใหม่ที่เกิดขึ้นในราวช่วงเวลาปี พ.ศ. 2490-2500 นั้นได้ส่งเสริมให้เกิดอาชีพใหม่ขึ้น เช่น ตัดเย็บเสื้อผ้า เสริมสวย ตัดผมชาย สีนค้าใหม่ๆ เช่น ถ่านไฟฉาย ข้าว ซึ่งเข้ามาทดแทนอาชีพของชาวบ้านมีที่นาแต่ได้ถูกเวนคืนจากรัฐบาลเพื่อนำไปสร้างสนามบิน โรงพยาบาล นอกจากนี้ นอกกำแพงเมืองตั้งแต่ชุมชนหัวข่วง ศรีชุม วัดหลวง พงษ์สุนันท์ พระนอน เขตวัน ในช่วงหน้าแล้งชาวบ้านจะใช้ที่ดินริมน้ำที่แห้งปลูกผักสวนครัวต่างๆ สร้างรายได้มากมาย

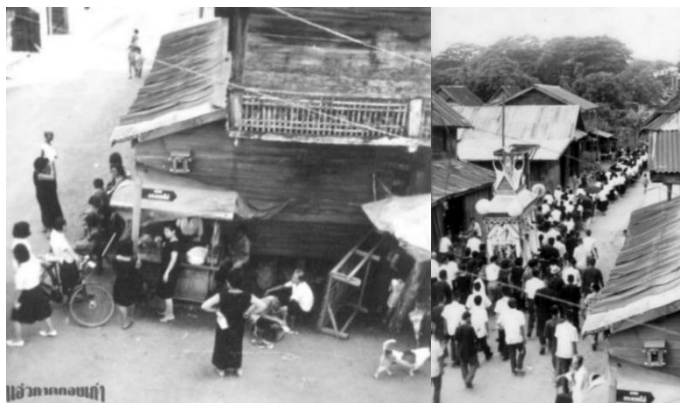
ภาพที่ 13 กิจกรรมในบริเวณถนนคำลือและบริเวณชุมชนพระนอน
ที่มา : โชติ ชมภูพันธ์

ภาพที่ 14 กิจกรรมในบริเวณถนนคำลือและบริเวณชุมชนพระนอน
ที่มา : เกียงคำ แผ่นทอง

ภาพที่ 15 กิจกรรมในบริเวณถนนคำลือและบริเวณชุมชนพระนอน
ที่มา : โชติ ชมภูพันธ์

ภาพที่ 16 เส้นทางแพทย์เพื่อไปยังประตุมาน เขตเมืองเก่าแพร่
ที่มา : เกียงคำ แผ่นทอง

ภาพที่ 17 เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เขตเมืองเก่าแพร่ บริเวณถนนคำลือ
ที่มา : อัมเรศ เทพมา 2559,น. 221

ภาพที่ 18 เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เขตเมืองเก่าแพร่ บริเวณถนนคำลือ
ที่มา : อัมเรศ เทพมา 2559,น. 221

4.1.3 การประเมินคุณค่าความสำคัญของอาคารต้นแบบ (Assess Significance)

1) การประเมินความสำคัญของพื้นที่อาคารต้นแบบและองค์ประกอบแวดล้อม

1.1) การประเมินความสำคัญของพื้นที่

ในขั้นนี้เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อการคัดเลือกย่านและพื้นที่ต้นแบบเพื่อใช้ในการศึกษาและนำมาพัฒนาเป็นต้นแบบเป็นพื้นที่ศักยภาพในการศึกษาครั้งนี้จึงได้กำหนดเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการประเมินพื้นที่ โดยการศึกษาในครั้งนี้ได้พัฒนาเกณฑ์การประเมินที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนเมืองเก่าในประเทศไทย โดยการพัฒนาเกณฑ์ประเมินได้สอดคล้องและครอบคลุมเกณฑ์มาตรฐานต่างๆ ที่นานาชาติยอมรับ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการพัฒนาและอนุรักษ์อย่างเป็นสากล ซึ่งสามารถพัฒนาให้เกิดเกณฑ์การประเมินความทรงคุณค่า ดังนี้

1.1.1) ด้านประวัติศาสตร์ หมายถึง เรื่องราวความเป็นมา คุณค่าและความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ โดยมุ่งเน้นด้านการประเมินทางด้านอายุ และคุณค่าทางวิชาการ

1.1.2) ด้านสังคม หมายถึง พัฒนาการและคุณค่าทางสังคม การมีส่วนร่วม การใช้สอยจากสังคม

1.1.3) ด้านวัฒนธรรม หมายถึง คุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณี

1.1.4) มุมมองสภาพทางกายภาพภาพ หมายถึง สภาพทางกายภาพ ภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมของบริบทโดยรอบ

ตารางที่ 2 แสดงตารางแสดงเกณฑ์การประเมินมรดกทางวัฒนธรรม

ความ ทรงคุณค่า	รายละเอียดเกณฑ์ การประเมิน	ระดับการประเมินความสำคัญ				
		5	4	3	2	1
ประวัติศาสตร์ (History)	ความเก่าแก่ (อายุ)	มากกว่า / เท่ากับ 50 ปี	30-40	20-30	10-20	10-0
	คุณค่าทางวิชาการ ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และพัฒนาการทาง ประวัติศาสตร์และโบราณคดี	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	ต่ำ	ไม่มี
สังคม (Social)	คุณค่าทางสังคม	มากที่สุด	มาก	สำคัญ	ธรรมดา	ไม่มี
	การใช้สอยของสังคมศักยภาพ ในการพัฒนาเป็นแหล่ง/พื้นที่	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี

ความ ทรงคุณค่า	รายละเอียดเกณฑ์ การประเมิน	ระดับการประเมินความสำคัญ				
		5	4	3	2	1
	ท่องเที่ยว					
	การมีส่วนร่วมภาคสังคม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
วัฒนธรรม (Culture)	ความสำคัญทางเศรษฐกิจ สังคมที่เกี่ยวข้อง	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
	วิถีชีวิต และ คติความเชื่อ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
สภาพทาง กายภาพ (Tangible)	ความเป็นของแท้ดั้งเดิมและ บูรณภาพ (Authenticity and Integrity)	ปรับ เปลี่ยน ไม่เกิน 20%	ปรับ เปลี่ยน ไม่เกิน 40%	ปรับ เปลี่ยน ไม่เกิน 60%	ปรับ เปลี่ยน ไม่เกิน 80%	เปลี่ยน สภาพ
	ความเป็นกลุ่มก้อนและความ หนาแน่น	สูงมาก	สูง	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
	รูปแบบทางสถาปัตยกรรม	ดีมาก	ดีมาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
	สภาพทางวิศวกรรมโครงสร้าง	ดีมาก	ดี	ปานกลาง	พอใช้	อยู่ใน สภาพ เสื่อม โทรม
	ทัศนียภาพและองค์ประกอบ แวดล้อม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
	ความต่อเนื่องของการใช้งาน	มากกว่า / เท่ากับ 50 ปี		30 - 50	10 - 30	10

จากเกณฑ์การประเมินมรดกทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงได้นำเกณฑ์การประเมินดังกล่าวไปดำเนินการประเมินย่านและพื้นที่ศักยภาพภายในเขตนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ซึ่งได้ดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ จำนวน 2 พื้นที่ เพื่อดำเนินการประเมิน โดยดำเนินการประเมินโดยใช้ผลคูณในการถ่วงน้ำหนัก ระดับ 1 – 3 เพื่อการมุ่งเน้นความสำคัญในมุมมองด้านต่างๆ โดยกำหนด ดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางแสดงค่าถ่วงน้ำหนัก

ความทรงคุณค่า	รายละเอียดเกณฑ์การประเมิน	ระดับ
ประวัติศาสตร์ (History)	ความเก่าแก่ (อายุ)	2
	คุณค่าทางวิชาการ ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี	2
สังคม (Social)	คุณค่าทางสังคม	3
	การใช้สอยของสังคม ศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่ง/พื้นที่ท่องเที่ยว	3
	การมีส่วนร่วมภาคสังคม	3
วัฒนธรรม (Culture)	ความสำคัญทางเศรษฐกิจ สังคมที่เกี่ยวข้อง	2
	วิถีชีวิต และ คติความเชื่อ	2
สภาพทางกายภาพ (Tangible)	ความเป็นของแท้ดั้งเดิมและบูรณภาพ	3
	ความเป็นกลุ่มก้อนและความหนาแน่น	2
	รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม และสภาพแวดล้อม	3
	สภาพทางวิศวกรรมโครงสร้าง	2
	ทัศนียภาพและองค์ประกอบแวดล้อม	3
	ความต่อเนื่องของการใช้งาน	1

ตารางที่ 4 แสดงการวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่เป้าหมาย

ความทรงคุณค่า	รายละเอียดเกณฑ์การประเมิน	พื้นที่ศักยภาพเป้าหมาย					
		ลำพูน ถนนรถแก้ว			แพร่ ถนนคำลือ		
ประวัติศาสตร์ (History)	ความเก่าแก่ (อายุ)	2	5	10	2	5	10
	คุณค่าทางวิชาการ ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี	2	3	6	2	5	10
สังคม (Social)	คุณค่าทางสังคม	3	3	9	3	5	15
	การใช้สอยของสังคม ศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่ง/พื้นที่ท่องเที่ยว	3	5	15	3	5	15
	การมีส่วนร่วมภาคสังคม	3	3	9	3	5	15
วัฒนธรรม (Culture)	ความสำคัญทางเศรษฐกิจ สังคมที่เกี่ยวข้อง	2	1	2	2	5	10
	วิถีชีวิต และ คติความเชื่อ	2	1	2	2	4	8
สภาพทางกายภาพ (Tangible)	ความเป็นของแท้ดั้งเดิมและบูรณภาพ (Authenticity and Integrity)	3	2	6	3	4	12
	ความเป็นกลุ่มก้อนและความหนาแน่น	2	5	10	2	4	8
	รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม และสภาพแวดล้อม	3	3	9	3	4	12
	สภาพทางวิศวกรรมโครงสร้าง	2	3	6	2	4	8
	ทัศนียภาพและองค์ประกอบแวดล้อม	3	4	12	3	5	15
	ความต่อเนื่องของการใช้งาน ศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนา	3	2	6	3	5	15
รวมคะแนนผลการประเมิน		102			153		

ที่มา : นายอัมเรศ เทพมา และคณะ,2561

จากการวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่เป้าหมายในทั้ง 2 พื้นที่ภายในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรม โดยใช้เกณฑ์ที่นำมาใช้ในการประเมินพื้นที่ ซึ่งสามารถพัฒนาให้เกิดเกณฑ์การประเมินความทรงคุณค่าของพื้นที่ย่าน พบว่า ทั้ง 2 พื้นที่ที่มีผลของค่าคะแนนการประเมินอยู่ในระดับสูงมาก ทั้งนี้จากเกณฑ์การประเมินสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) พื้นที่ทั้ง 2 พื้นที่ มีค่าคะแนนมากกว่า 100 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ของการเป็นพื้นที่ศักยภาพ และทั้ง 2 พื้นที่ มีคะแนนของค่าศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งหรือพื้นที่ท่องเที่ยวสูง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีศักยภาพในการพัฒนาศักยภาพและการยกระดับสิ่งปลูกสร้างซึ่งอยู่ภายในพื้นที่เพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งใหม่ได้

2) พื้นที่ทั้ง 2 พื้นที่พบว่า ตัวแหล่งพื้นที่ศักยภาพบริเวณถนนคำลือเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมในเขตเมืองเก่าแพร่ มีศักยภาพในการยกระดับสิ่งปลูกสร้างเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวมากกว่าพื้นที่ลำพูน

จากผลการประเมินด้วยเกณฑ์การประเมินพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม ประกอบกับการศึกษาวิจัยที่ได้มีการดำเนินการก่อนหน้านี้ สามารถสรุปการแปลงคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ (Statement of Significant) ทั้ง 2 พื้นที่และนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางเพื่อการพัฒนาพื้นที่เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ทั้ง 2 พื้นที่

4.2 การศึกษาการพัฒนา นโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยว

4.2.1 การอธิบายคุณค่าและความสำคัญ (SOS)

4.2.1.1 คุณค่าและความสำคัญเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

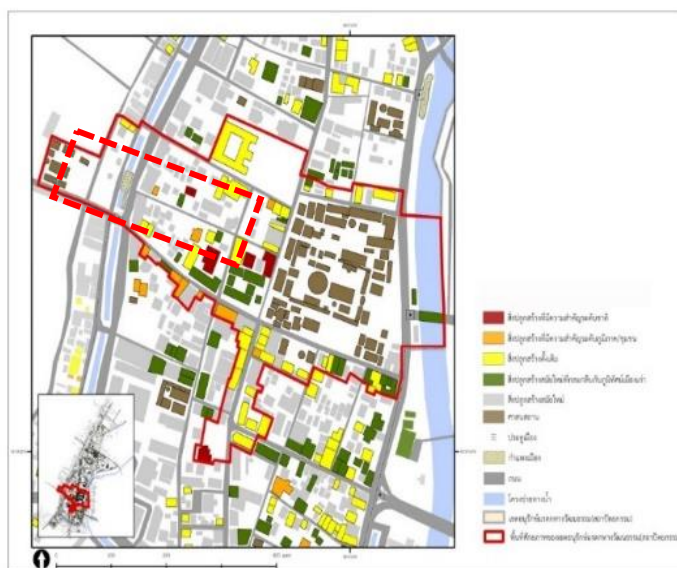
1) เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าลำพูน

เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของลำพูนเป็นพื้นที่ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งมีศูนย์กลางแห่งศรัทธาได้แก่ วัดพระธาตุหริภุญชัย ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญที่ก่อเกิดกิจกรรมทางสังคม ประเพณี ความเชื่อต่างๆ สามารถคงอัตลักษณ์พื้นที่แห่งความเชื่อ และความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุหริภุญชัย อันเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวลำพูน และเป็นจุดหมายสำคัญทางด้านการท่องเที่ยว

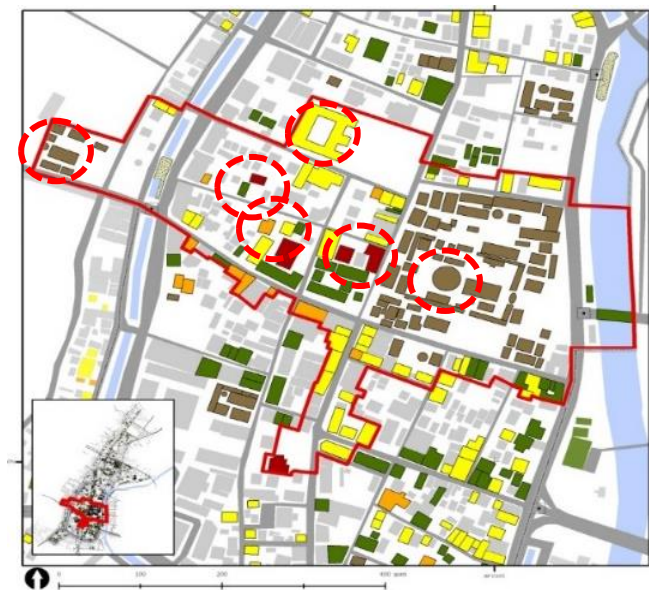
ในการศึกษาวิจัยในปี 2559 ได้มีการกำหนดขอบเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพที่มีขนาด 0.19 ตารางกิโลเมตร โดยมีขอบเขตครอบคลุมพื้นที่ที่สำคัญของลำพูนคือวัดพระธาตุหริภุญชัย และพื้นที่โดยรอบ มีสถานที่สำคัญ เช่น คุ่มเจ้า พิพิธภัณฑสถาน และอาคารส่วนราชการของจังหวัดที่สามารถพัฒนาให้เป็นเส้นทางและพื้นที่ท่องเที่ยวแหล่งใหม่ ในแนວถนนไฮยมงคล ถนนมุกดา ถนนจามเทวี ถนนแวนคำ และถนนอัฐารส เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น พื้นที่เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูน จึงสามารถแสดงคุณค่าและความสำคัญเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูน (Statement of Significant) คือ

“เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูน เป็นพื้นที่เก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ เป็นพื้นที่ซึ่งวัดพระธาตุหริภุญชัยเป็นศูนย์กลางแห่งความเชื่อและความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา มีชุมชนดั้งเดิมตั้งอยู่บริเวณแนวแกนถนนรถแก้วอันเป็นพื้นที่ซึ่งเกิดขึ้นจากรากฐานทางประวัติศาสตร์ สังคม และประเพณีวัฒนธรรมอย่างยาวนาน”

ภาพที่ 19 พื้นที่ซึ่งมีกลุ่มอาคารทรงคุณค่าตั้งอยู่ในระดับความเข้มข้นสูงบริเวณถนนรถแก้ว

ภาพที่ 20 ตำแหน่งอาคารทรงคุณค่าของเมืองเก่าในพื้นที่ถนนรถแก้ว

ภาพที่ 21 แสดงตำแหน่งของอาคารทรงคุณค่าในพื้นที่ถนนรถแก้ว เขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูน

สภาพพื้นที่ในปัจจุบันพบว่า สถานภาพของถนนรถแก้วยังคงใช้งานได้ในปัจจุบัน ในลักษณะถนนรอง ใช้สัญจรในชุมชน เป็นลักษณะถนนพื้นลาดยางมะตอย ไม่มีพื้นที่ฟุตบอลทั้งสองด้านตัวอาคารที่ตั้งอยู่บริเวณสองฝั่งถนนประกอบด้วยกลุ่มอาคารทางราชการ โรงเรียน คุ้มเจ้า และอาคารเอกชน สภาพแวดล้อมของถนนโดยทั่วไปมีต้นไม้ทั้งประเภทยืนต้นไม้ประดับตกแต่ง และกลุ่มไม้ซึ่งเป็นพืชสวน

มุมมองทางสายตา ทางด้านทิศตะวันออก มุมมองจรดแนวกำแพงฝั่งทิศตะวันตก วัดพระธาตุหริภุญชัยมองเห็นพระธาตุหรือพระเจดีย์ของวัด

พระธาตุหริภุญชัย และมุมมองในด้านทิศตะวันออกจรดแนวกำแพงเมือง
ลำพูนและวัดมहांวัน

ภาพที่ 22 มุมมองบนถนนรถแก้วด้านทิศตะวันออกจรดแนวกำแพงวัดพระธาตุหริภุญชัย

ภาพที่ 23 มุมมองบนถนนรถแก้วด้านทิศตะวันออกจรดแนวกำแพงวัดพระธาตุหริภุญชัย

ภาพที่ 24 มุมมองบนถนนรถแก้วด้านทิศตะวันตกจรดแนวกำแพงเมืองเก่าและวัดมหาวน

ในการคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบในครั้งนี้จึงได้พบว่าบริเวณถนนรถแก้ว มีแกนหลักสำคัญที่มีจุดหมายตาไปยังเจดีย์ของวัดพระธาตุหริภุญชัย และในบริเวณถนนรถแก้วมีจำนวนของกลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมทรงคุณค่า ตั้งอยู่หลายหลัง เช่น วัดพระธาตุหริภุญชัย บ้านคุณสันต์ เทพมณี พิพิธภัณฑสถานชุมชนเมืองลำพูน คุ้มเจ้ายอดเรือน คุ้มเจ้าสุริยา ณ.ลำพูน บ้านนายอินเนตร ชติยบุรี ประตุมืองลำพูน วัดมหาวน เป็นต้น ดังตารางที่

ตารางที่ 5 แสดงอาคารทรงคุณค่าภายในบริเวณถนนรถแก้ว

ลำดับ	ชื่ออาคาร	ภาพอาคาร
1	วัดพระธาตุหริภุญชัย	
2	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญชัย	
3	อาคารพาณิชย์ด้านหน้าถนนคำลือ	
4	พิพิธภัณฑฯชุมชนเมืองลำพูน	

ลำดับ	ชื่ออาคาร	ภาพอาคาร
5	คุ้มเจ้าสุริยา	
6	คุ้มเจ้ายอดเรือน	
7	คุ้มแสนคำ	
8	วัดมหาวัน	

2) เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเมืองแพร่

แพร่เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในฐานะเมืองประวัติศาสตร์ซึ่งพบหลักฐานจากเอกสารที่ได้กล่าวถึงเมือง พลนคร (เมืองแพร่ในปัจจุบัน) ใน

ตำนานวัดหลวง สันนิษฐานว่าสร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. 1371 โดยพ่อขุนหลวงพล พระราชนัดดา แห่งกษัตริย์น่านเจ้า และในตำนานอย่างเช่นตำนานสิงหนวัตร ถูกปกครองในช่วงเวลาต่อมาโดยพญาเย่บาแห่งแคว้นหริภุญชัย และเปลี่ยนจากชื่อเมืองพลนครเป็น โกศัยนคร หรือ เวียงโกสัย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแพร่และลำพูน คือเมืองที่มีการสร้างขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน โดยเป็นที่สอดคล้องกับศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ในหลักที่ 1 ด้านที่ 4 และบรรทัดที่ 24-25 ซึ่งได้กล่าวถึง เมืองแพล เมืองน่าน เมืองพลว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 1826 เป็นต้น ในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการปกครอง โดยเจ้าพิริยชัย เทพวงศ์ (เจ้าผู้ครองนครแพร่องค์ที่ 18) เป็นเจ้าหลวงกำกับด้วยข้าหลวงซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าได้โปรดเกล้าฯให้พระยาไชยบูรณ์ ข้าหลวงคนแรก (สำนักงานจังหวัดแพร่, 2560)

เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของแพร่มีจุดเด่นด้านความสมบูรณ์ของ รดกทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมประเภท”เรือนไม้” หรือ บ้านไม้ ทั้งในรูปแบบของบ้านไม้ของชาวบ้านธรรมดาสามัญและบุคคลในชั้นเจ้านายนับแต่อดีตซึ่งเรียกว่า “คุ้ม” กระจายตัวอยู่ในเขตเมืองเก่าและรอบนอกเขตเมืองเก่าแพร่ แต่จะมีการกระจุกตัวมากเป็นพิเศษในบริเวณถนนถนนคำลือ ซึ่งทำให้การกำหนดขอบเขตศักยภาพเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาจึงแบ่งขอบเขตครอบคลุม 2 บริเวณพื้นที่ คือ 1 บริเวณถนนคำลือภายในเขตเมืองเก่า และ บริเวณถนนเจริญเมือง เขตการค้าที่สำคัญของแพร่ ซึ่งพื้นที่ทั้งสองมีพื้นที่ซึ่งมีศักยภาพที่ได้มีการกำหนดขอบเขตไว้ประมาณ 0.436 ตารางกิโลเมตรซึ่งการกำหนดขอบเขตศักยภาพเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาได้มุ่งเน้นการศึกษาพื้นที่ต้นแบบในบริเวณถนนคำลือเป็นหลัก

จากที่กล่าวมาข้างต้น พื้นที่เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าแพร่จึงสามารถแสดงคุณค่าและความสำคัญเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าแพร่ (Statement of Significant) คือ

“พื้นที่เมืองประวัติศาสตร์อันประกอบขึ้นด้วยสภาพสังคมหลากหลายชาติพันธุ์ที่เข้มแข็งและมีรากฐานการพัฒนาและเติบโตทางด้านเศรษฐกิจจากอุตสาหกรรมไม้สัก”

สภาพพื้นที่ในปัจจุบันพบว่าถนนค้ำล้อคงใช้งานในปัจจุบันเพื่อใช้สัญจรเป็นหลัก ผ่านศูนย์กลางชุมชนพระนอนได้ ผิวถนนเป็นลักษณะถนนพื้นแอสฟัลติกส์ ไม่มีพื้นที่ทางเดินเท้าทั้งสองด้าน ตัวอาคารที่ตั้งอยู่บริเวณสองฝั่งถนนประกอบด้วยกลุ่มอาคารของราชการและเอกชนซึ่งเป็นลักษณะเรือนร้านค้า และกลุ่มอาคารทรงคุณค่าที่สำคัญดังเช่น คຸ່ມເຈົ້າที่สำคัญของแพร์ สภาพแวดล้อมของถนนโดยทั่วไปมีต้นไม้ทั้งประเภทยืนต้น ไม้ประดับ ตกแต่ง และกลุ่มไม้ซึ่งเป็นพืชสวน สองฟากถนนมีรั้วบ้านของเอกชนติดชิดริมถนน ผิวทางมีเลนส์จักรยาน

มุมมองทางสายตา ทางด้านทิศตะวันออก มุมมองจรดแยกวัดพระนอน ตรงจุดปลายสายตามีคຸ່ມวงศ์บุรีตั้งอยู่ มุมมองด้านทิศตะวันตกจรดประตูมาน

ภาพที่ 28 มุมมองบนถนนค้ำล้อ ด้านทิศตะวันตกจรดแนวกำแพงเมืองเก่าแพร์บริเวณประตูมาน

ภาพที่ 29 มุมมองบนถนนคำลือ ด้านทิศตะวันออกจรดแยกวัดพระนอน

ในการคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบในครั้งนี้จึงได้พบว่าบริเวณถนนคำลือ มีแกนหลักสำคัญที่มีจุดหมายปลายทางไปยังเจดีย์ของวัดพระนอน และในบริเวณ ถนนคำลือมีจำนวนของกลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมทรงคุณค่าตั้งอยู่หลาย หลังเช่น คุ่มวงศ์บุรี วัดพระนอนใต้ เรือนร้านค้ากาตองเก่า อาคารพาณิชย์ สี่แยกพระนอนใต้ บ้านสล่าวงศ์ เรือนร้านค้าประตุมาน เป็นต้น ดังตารางที่

ตารางที่ 6 แสดงอาคารทรงคุณค่าภายในบริเวณถนนคำลือ

ลำดับ	ชื่ออาคาร	ภาพอาคาร
1	คุ้มวงศ์บุรี	
2	วัดพระนอนไต้	
3	เรือนร้านค้ากาดกองเก่า	
4	อาคารพาณิชย์สีแยกพระนอนไต้	
5	บ้านสล่าวงศ์	

ลำดับ	ชื่ออาคาร	ภาพอาคาร
6	เรือนร้านค้าประตุมาน	

4.2.1.2 การประเมินความสำคัญของอาคารและสิ่งปลูกสร้างโดยรอบ

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ประยุกต์ใช้เกณฑ์การประเมินคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมภายใต้เกณฑ์การประเมินที่ครอบคลุมเนื้อหาของการประเมินมรดกทางวัฒนธรรมตามหลักเกณฑ์ที่นักอนุรักษ์หรือผู้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์นิยม นำมาใช้ในการพิจารณาคัดเลือกหรือตัดสินใจเพื่อบูรณรักษ์ ได้แก่ (Cantanse & Snyder, 1969)

1) สุนทรียภาพ (Aesthetic) ความสวยงาม แบบอย่าง (Style) ความสำเร็จในการออกแบบหรือการก่อสร้างในสมัยหนึ่ง ความพิเศษ มีคุณค่าทางศิลปะ สถาปัตยกรรม และวิศวกรรม

2) ตัวแทน (Typical) อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่เป็นตัวแทนของรูปแบบทางศิลปะสถาปัตยกรรม และวิศวกรรมที่แพร่หลาย

3) หายาก (Scarcity) อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มีลักษณะพิเศษ แปลกไม่มีที่อื่นในโลก หรือยังเหลืออยู่เพียงหลังเดียว

4) ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ (Historic Role) อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญในสมัยใดสมัยหนึ่งหรือเหตุการณ์หนึ่งในประวัติศาสตร์

5) ส่งเสริมบริเวณข้างเคียง (Enhancement of Adjacent Areas) อาคารกลุ่มอาคารหรือบริเวณที่ช่วยส่งเสริมให้บริเวณนั้นโดยรวมทั้งหมดมีคุณค่า หากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งจะทำให้คุณค่าลดลง

6) ความเป็นเลิศในทางใดทางหนึ่ง (Superlatives) อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มีความเป็นเลิศหรือยอดเยี่ยมในทางใดทางหนึ่ง เช่น อาคารหลังแรก เก่าที่สุด สูงที่สุด ยาวที่สุด ใหญ่ที่สุด ฯลฯ

7) ความสำคัญทางด้านวัฒนธรรม (Cultural Significance) อาคารสถานที่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี แนวปฏิบัติ วิถีชีวิตของผู้คน กลุ่มเชื้อชาติ

การสักการบูชาและพิธีกรรมทางศาสนาอาจมีความสำคัญทางด้านวัฒนธรรมสำหรับชุมชนใดชุมชนหนึ่งโดยเฉพาะ

ประกอบกับลักษณะมรดกวัฒนธรรมตามมาตรฐาน (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม ร่วมกับมูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย, 2556) ต้องประกอบด้วย 1) ให้คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิชาการ หรือศิลปะ 2) แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของวิถีชีวิตของกลุ่มชนและสังคมที่ได้มีการสืบทอดกันมา 3) มีรูปแบบดั้งเดิมสามารถสืบค้นถึงที่มาในอดีตได้ 4) มีลักษณะบ่งบอกถึงความเป็นชุมชนหรือท้องถิ่น 5) หากไม่มีการอนุรักษ์รักษาไว้จะ สูญหายไปในที่สุด

การพัฒนาเครื่องมือเพื่อนำไปใช้เป็นเกณฑ์สำหรับประเมินกลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมได้ประยุกต์เกณฑ์การประเมินให้ครอบคลุมหลักการมาตรฐานสากลดังกล่าวและในการวิจัยในครั้งนี้ ได้พัฒนาเกณฑ์การประเมินที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนเมืองเก่าในประเทศไทยโดยเกณฑ์ประเมินจะสอดคล้องและครอบคลุมเกณฑ์มาตรฐานต่างๆที่นานาชาติยอมรับ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการพัฒนาและอนุรักษ์อย่างเป็นสากล ซึ่งสามารถพัฒนาเกณฑ์การประเมินความทรงคุณค่าดังนี้

1). ด้านสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง พัฒนาการและคุณค่าทางสังคม การมีส่วนร่วม การใช้สอยจากสังคม และ คุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณี โดยมีระดับค่าถ่วงน้ำหนัก เท่ากับ 6

2) ด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี หมายถึง เรื่องราวความเป็นมา คุณค่าและความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ โดยมุ่งเน้นด้านการประเมินทางด้านอายุ และคุณค่าทางวิชาการ โดยมีระดับค่าถ่วงน้ำหนัก เท่ากับ 5

3) คุณค่าด้านจินตภาพเมือง หมายถึง ความเป็นหมุดหมายและความทรงจำของเมือง โดยมีระดับค่าถ่วงน้ำหนัก เท่ากับ 4

4) คุณค่าด้านสุนทรียภาพ ความสวยงาม สภาพทางกายภาพ ภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมของบริบทโดยรอบ โดยมีระดับค่าถ่วงน้ำหนัก เท่ากับ 3

5) ด้านวิทยาการและการศึกษา ความเหมาะสมกับการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้การเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีระดับค่าถ่วงน้ำหนัก เท่ากับ 2

6) ด้านสภาพและขนาด หมายถึง สภาพอาคาร การปรับปรุงอาคาร และขนาดของตัวอาคาร โดยมีระดับค่าถ่วงน้ำหนัก เท่ากับ 1

การวิจัยในครั้งนี้การประเมินคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมใช้กระบวนการลำดับศักระเบียงเทคนิค (analytic Hierarchy Process: AHP) บนระบบสารสนเทศ

ทางภูมิศาสตร์ (GIS) ซึ่งประกอบด้วยการให้ค่าคะแนนแบบถ่วงน้ำหนัก และการซ้อนทับแบบขอบเขตร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์ลำดับศักยภาพของมรดกทางวัฒนธรรมภายในบริเวณเมืองเก่าพะเยา โดยเกณฑ์ที่นำมาพิจารณาให้ค่าคะแนนแบบถ่วงน้ำหนักนั้น ประกอบด้วยคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม 6 ด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี คุณค่าด้านองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดจินตภาพการเป็นเมืองเก่า คุณค่าด้านสุนทรียภาพ คุณค่าด้านวิทยาการและการศึกษา และคุณค่าด้านสภาพและขนาดของมรดกทางวัฒนธรรม โดยสามารถแบ่งระดับของลำดับศักยภาพความสำคัญ

ระดับที่ 1 เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในทุกมิติ

ระดับที่ 2 เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในบางมิติคุณค่า โดยถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญอย่างมากในระดับเมืองเก่า

ระดับที่ 3 เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความสำคัญภายในระดับชุมชน โดยถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในระดับปานกลางและเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบเมืองเก่า

ตารางที่ 7 แสดงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ พื้นที่ถนนรถแก้ว เมืองเก่าลำพูน

ค่าถ่วงน้ำหนัก	คุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม พื้นที่ถนนรถแก้ว เมืองเก่าลำพูน													
	คุณค่าด้านสังคม และวัฒนธรรม		คุณค่าด้าน ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี		คุณค่าด้าน จินตภาพเมือง		คุณค่าด้าน สุนทรียภาพ		ด้านวิทยาการและ การศึกษา		ด้านสภาพและ ขนาด		คะแนนรวม	ลำดับศักยภาพของมรดกทางวัฒนธรรม
	6		5		4		3		2		1			
	ค่าคะแนน	ระดับคุณค่า	ค่าคะแนน	ระดับคุณค่า	ค่าคะแนน	ระดับคุณค่า	ค่าคะแนน	ระดับคุณค่า	ค่าคะแนน	ระดับคุณค่า	ค่าคะแนน	ระดับคุณค่า		
พิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติหริภุญชัย	3	18	3	15	3	12	2	6	2	6	3	3	60	1
อาคารพาณิชย์ด้านหน้า ถนนคำลือ	1	12	3	15	3	12	2	6	1	2	3	3	50	1
พิพิธภัณฑชุมชนเมือง ลำพูน	3	18	3	15	3	12	2	6	2	6	2	2	59	1
คุ้มเจ้าสุริยา	3	18	3	15	3	12	2	6	2	6	1	1	58	1
คุ้มเจ้ายอดเรือน	3	18	3	15	3	12	2	6	2	6	2	2	59	1
คุ้มแสนคำ	2	12	1	5	3	12	2	6	2	6	2	2	43	2
วัดมหาวัน	3	18	3	15	3	12	2	6	2	6	3	3	60	1

ตารางที่ 8 แสดงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ พื้นที่ถนนคำลือ เมืองเก่าแพร่

ค่าถ่วงน้ำหนัก	คุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม พื้นที่ถนนคำลือ เมืองเก่าแพร่													
	คุณค่าด้านสังคม และวัฒนธรรม		คุณค่าด้าน ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี		คุณค่าด้าน จินตภาพเมือง		คุณค่าด้าน สุนทรียภาพ		ด้านวิทยาการและ การศึกษา		ด้านสภาพและ ขนาด		คะแนนรวม	ลำดับศักยภาพของมรดกทางวัฒนธรรม
	6		5		4		3		2		1			
	ค่าคะแนน	ระดับคุณค่า	ค่าคะแนน	ระดับคุณค่า	ค่าคะแนน	ระดับคุณค่า	ค่าคะแนน	ระดับคุณค่า	ค่าคะแนน	ระดับคุณค่า	ค่าคะแนน	ระดับคุณค่า		
คุ้มวงศ์บุรี	3	18	3	15	3	12	3	6	3	6	3	3	60	1
วัดพระนอนไต้	3	18	3	15	3	12	3	6	3	6	3	3	60	1
เรือนร้านค้ากาดกองเก่า	3	18	3	15	3	12	2	6	2	4	2	2	57	1
อาคารพาณิชย์บริเวณ แยกวัดพระนอนไต้	3	18	3	15	3	12	2	6	2	4	1	1	56	1
บ้านสล่าวงศ์	3	18	3	15	3	12	2	6	3	6	3	3	60	1
เรือนร้านค้าประตุมาน	2	12	2	10	3	12	2	6	2	4	2	2	46	2

การประเมินคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมด้านต่างๆพื้นที่ของระดับความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมภายในบริเวณพื้นที่ศักยภาพบริเวณถนนรถแก้ว เมืองเก่าลำพูน และบริเวณถนนคำลือ เมืองเก่าแพร่ ผลการประเมิน พบว่ามีอาคารดั้งเดิมอยู่ในระดับที่ 1 และระดับที่ 2 ซึ่งเป็นกลุ่มอาคารที่มีระดับความสำคัญในทุกมิติและความสำคัญในระดับที่มีความสำคัญอย่างมากในระดับเมืองเก่า ผลจากการประเมินได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่มอาคารซึ่งควรมีการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาเป็นอาคารต้นแบบการศึกษา โดยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเอากลุ่มอาคารที่มีความสำคัญใน ระดับที่ 1 ในทั้ง 2 พื้นที่ พื้นที่ละ 1 อาคาร เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยซึ่งเป็นตัวแทนของข้อมูลอาคารสิ่งปลูกสร้างในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรม สามารถสรุปได้ ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 แสดงการคัดเลือกอาคารต้นแบบการศึกษาและคุณค่าความสำคัญของอาคารกรณีศึกษา

จังหวัด	ต้นแบบ	คุณค่าและความสำคัญของอาคาร
เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม) จ. ลำพูน	คุ้มเจ้ายอดเรือน	เป็นตัวแทนของกลุ่มอาคารและสถาปัตยกรรมรูปแบบดั้งเดิมในเขตถนนรถแก้วที่แสดงถึงเอกลักษณ์เรือนพื้นถิ่นรูปแบบดั้งเดิมในเขตเมืองเก่าลำพูน ซึ่งอาคารมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ของลำพูนโดยตรงกับเจ้าผู้ครองนครลำพูน
เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม) จ. แพร่	บ้านสล่าวงศ์ (คุณอดุล อดุลวัฒนศิริ)	เป็นตัวแทนของกลุ่มอาคารของชนชั้นกลางในเขตถนนคำลือ ซึ่งรูปแบบอาคารมีอิทธิพลกับการก่อสร้างอาคารไม้ในกลุ่มชนชั้นกลางในเมืองเก่าแพร่ ซึ่งพบรูปแบบใกล้เคียงกันกระจายโดยทั่วไปในเขตเมืองเก่าแพร่ จากอิทธิพลของอาชีพการเป็นช่างไม้ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการสร้างรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่เมืองเก่าแพร่

4.2.2 การระบุภาระผูกพันที่เกิดขึ้น

จากการศึกษาในพื้นที่อาคารต้นแบบการศึกษาวิจัยเพื่อระบุความรับผิดชอบของการดำเนินการภายหลังการปรับปรุงเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว

ตารางที่ 10 แสดงภาระผูกพันที่เกิดขึ้น

ต้นแบบ	สถานะอาคาร	สถานะการใช้งานอาคาร	สถานะการดูแลรักษา	สถานะการสนับสนุนงบประมาณ	สถานะการขอรับการสนับสนุน
คุ้มเจ้ายอดเรือน	อาคารทรัพย์สินเอกชน	อาคารมีการใช้งานสำหรับเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นบริหารจัดการโดยเทศบาลเมืองลำพูน	ได้รับการดูแลรักษาอาคารทั้งภายในอาคารและภายนอกอาคาร	- งบประมาณสำหรับบริหารพิพิธภัณฑ์สนับสนุนโดยเทศบาลเมืองลำพูนในฐานะผู้เช่าอาคาร - งบประมาณในการซ่อมแซมดูแลรักษาอาคารโดยงบประมาณเจ้าของอาคาร	ขอการสนับสนุนงบประมาณ
บ้านสล่าวงศ์ (คุณอดุล อดุลวัฒนศิริ)	อาคารทรัพย์สินเอกชน	ไม่มีการใช้งานภายในอาคารเพื่อการอยู่อาศัยแต่มีการใช้งานบางส่วนของพื้นที่และอาคารเพื่อทำการเลี้ยงสัตว์	อาคารไม่ได้รับการดูแลรักษา	งบประมาณสำหรับดูแลรักษาโดยเจ้าของอาคาร	ไม่ขอการสนับสนุนงบประมาณใช้จากเจ้าของอาคารโดยตรง

จากตารางสรุปได้ว่า คุ้มเจ้ายอดเรือน อาคารเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน ยังคงมีการใช้งานเพื่อประโยชน์ในด้านการเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้ท้องถิ่น ในนามพิพิธภัณฑ์คุ้มเจ้ายอดเรือนยังคงได้รับการดูแลรักษาทั้งภายในอาคารและพื้นที่โดยรอบ ทั้งนี้สิทธิ์ในการบริหารจัดการอาคารอยู่ในสิทธิ์ของเทศบาลเมืองลำพูนในฐานะผู้เช่าอาคาร โดยเทศบาลเป็นผู้สนับสนุนการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ส่วนการดูแลรักษาซ่อมแซมตัวอาคารเป็นหน้าที่ของ

เจ้าของอาคาร ทั้งนี้ในด้านการดูแลรักษาอาคารเจ้าของอาคารเปิดรับคำขอรับการสนับสนุนอาคารในหลายรูปแบบ

บ้านส่ววงศ์ (คุณอดุล อดุลวัฒนศิริ) อาคารเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน โดยไม่มีการใช้อาคารเพื่อการอยู่อาศัย โดยใช้พื้นที่อาคารบางส่วนสำหรับการเก็บของและเลี้ยงสัตว์ การดูแลรักษาซ่อมแซมตัวอาคารเป็นหน้าที่ของเจ้าของอาคาร ทั้งนี้ในด้านการดูแลรักษาอาคารเจ้าของอาคารยังคงจะปฏิบัติด้วยตนเอง

4.2.3 การรวบรวมข้อมูลด้านปัจจัยที่จะส่งผลต่ออาคารในอนาคต

ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนของการวิเคราะห์ปัจจัยที่จะส่งผลต่ออาคารในอนาคต สามารถสรุปปัจจัยที่อาจส่งผลดังนี้

ตารางที่ 11 สรุปด้านปัจจัยที่จะส่งผลต่ออาคารในอนาคต

ลำดับ	ปัจจัยผลกระทบ	คุ้มเจ้ายอดเรือน	บ้านส่ววงศ์
1	ปัจจัย ด้านกายภาพของอาคาร	✓	✓
2	ปัจจัย ด้านสิ่งแวดล้อมของอาคาร	✓	✓
3	ปัจจัยด้านนโยบายการบริหารจัดการอาคาร	✓	✓
4	ปัจจัยด้านเทคนิคและวิธีการก่อสร้าง วัสดุก่อสร้าง	✓	✓
5	ปัจจัยด้านบุคลากร	✓	✓
6	ปัจจัยด้านแผนการดำเนินงาน		✓
7	ปัจจัยด้านระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย	✓	
8	ปัจจัยด้านงบประมาณ	✓	✓
9	ปัจจัยด้านเวลา	✓	✓
10	ปัจจัยด้านคุณภาพฝีมือช่าง	✓	✓
11	ปัจจัยด้านการสื่อสาร		✓
12	ปัจจัยอื่นๆ		

ที่มา : อัมเรศ เทพมา และคณะ,2563

จากตารางข้างต้นพบว่าจะมีปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อการเสื่อมโทรมของอาคารต้นแบบการศึกษาวิจัยไม่น้อยกว่า 12 ปัจจัย โดยปัจจัยส่วนใหญ่มีผลกระทบโดยตรงต่ออาคาร โดยพบว่าส่วนใหญ่เป็นปัจจัยที่สามารถควบคุมได้ แต่มีบางปัจจัยอันเกิดขึ้นจากแผนการบริหารจัดการของหน่วยงานราชการดังเช่นที่คุ้มเจ้ายอดเรือน จังหวัดลำพูน

4.2.4 การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ด้วยการพัฒนาปรับปรุงประโยชน์ใช้สอยอาคารสถาปัตยกรรม

4.2.4.1 การตรวจสอบและวินิจฉัยสภาพอาคาร

ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาข้อมูลทางสถาปัตยกรรม เพื่อการทำความเข้าใจลักษณะทางกายภาพอาคาร วัสดุและวิธีการก่อสร้าง สภาพความเสื่อมของอาคาร รวมถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอาคารในช่วงเวลาต่าง ๆ

การเก็บข้อมูลทางกายภาพของอาคารสิ่งปลูกสร้างในครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลอาคารตัวอย่างกรณีศึกษา ด้วยการใช้วิธีการสำรวจและรังวัดทางสถาปัตยกรรม (Architectural Measurework) :ซึ่งดำเนินการ ด้วยเครื่องมือวัดระยะพื้นฐาน ประกอบด้วยสายวัดระยะ ตลับเมตร เครื่องมือวัดระยะชนิดเลเซอร์ โดยดำเนินการในพื้นที่วิจัยจังหวัดลำพูนในอาคารคุ้มเจ้ายอดเรือน และแพร่ในอาคารบ้านสล่าวงศ์ เพื่อเก็บข้อมูลสภาพอาคารต้นแบบการวิจัยซึ่งเป็นตัวแทนของข้อมูลสิ่งปลูกสร้างรูปแบบดั้งเดิมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เพื่อนำไปใช้ในกระบวนการประเมินสภาพอาคาร และการประเมินระดับการเข้าถึงกิจกรรมการท่องเที่ยว อีกทั้งในด้านการประเมินความเร่งด่วนของกิจกรรม เป็นต้น

การเก็บข้อมูลการสำรวจและรังวัดสภาพอาคาร จะดำเนินการเก็บข้อมูลและประเมินสภาพอาคารด้วยเครื่องมือตารางการประเมินสภาพอาคาร ซึ่งมีแบ่งการประเมินการองค์ประกอบอาคารและสิ่งปลูกสร้าง ประกอบด้วย 3 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 หมวดโครงสร้างอาคาร ประกอบด้วย โครงสร้างฐานราก โครงสร้างพื้น โครงสร้างผนัง และโครงสร้างหลังคา เป็นต้น

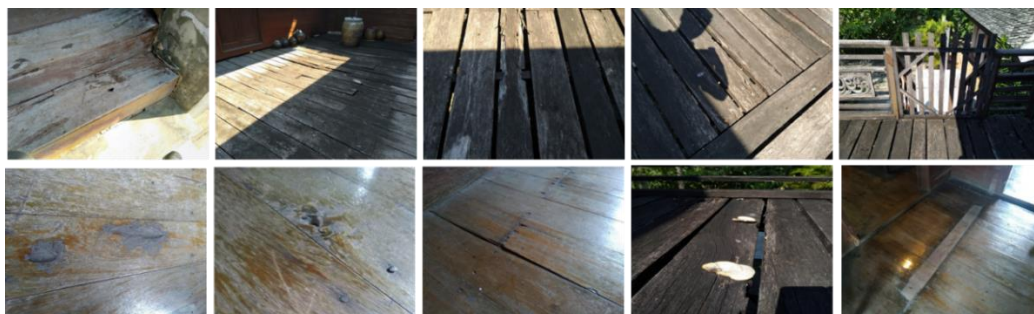
หมวดที่ 2 หมวดงานสถาปัตยกรรม ประกอบด้วย แผ่นพื้น ผนัง ประตู หน้าต่าง บันได สี แผ่นหลังคา เป็นต้น

หมวดที่ 3 หมวดงานตกแต่งทางสถาปัตยกรรม ประกอบด้วย งานตกแต่งภายใน เฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น

รายละเอียดการเก็บข้อมูลสภาพอาคารทั้ง 2 อาคารในพื้นที่วิจัยจังหวัดลำพูนในอาคารคุ้มเจ้ายอดเรือน และแพร่ในอาคารบ้านสล่าวงศ์ สามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

1) คຸ້ມເຈ້ຍອຸດເຣືອນ

1.1) ຫມວດພື້ນ

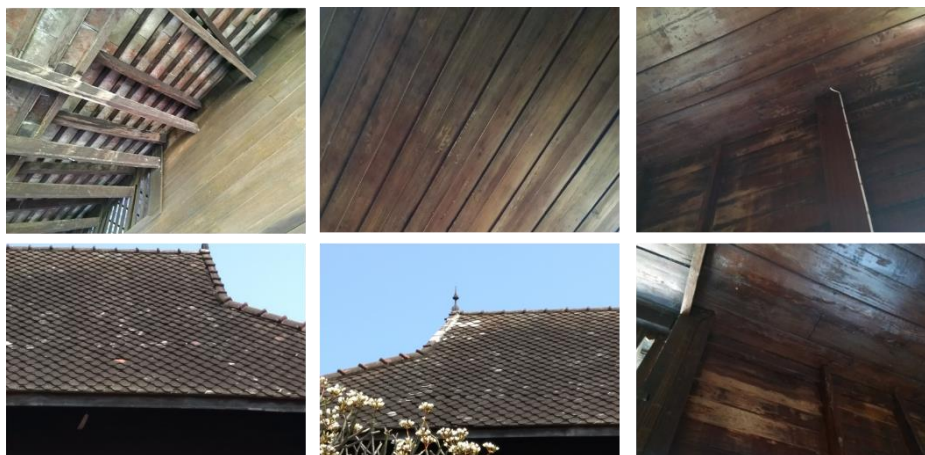
ภาพที่ 30 ภาพแสดงความเสียหายพื้น คຸ້ມເຈ້ຍອຸດເຣືອນ

1.2) ຫມວດຜົນງໍ

ภาพที่ 31 ภาพแสดงความเสียหายผนัง คຸ້ມເຈ້ຍອຸດເຣືອນ

1.3) ຫມວດຫລັງຄາ

ภาพที่ 32 ภาพแสดงความเสียหายหลัง คຸ້ມເຈ້ຍອຸດເຣືອນ

2) บ้านสล่าวงศ์

2.1) หมวดเสา

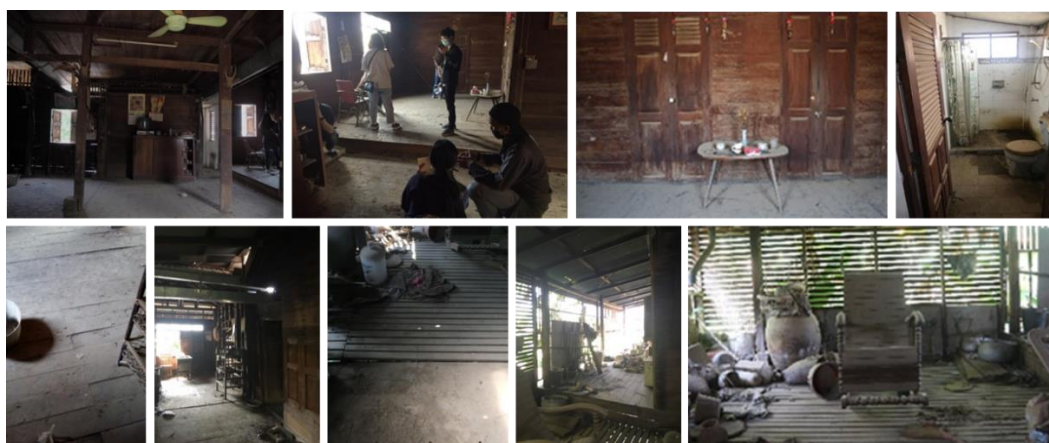
ภาพที่ 33 ภาพแสดงความเสียหายเสา บ้านสล่าวงศ์

2.2) หมวดคาน

ภาพที่ 34 ภาพแสดงความเสียหายคาน บ้านสล่าวงศ์

2.3) หมวดพื้น

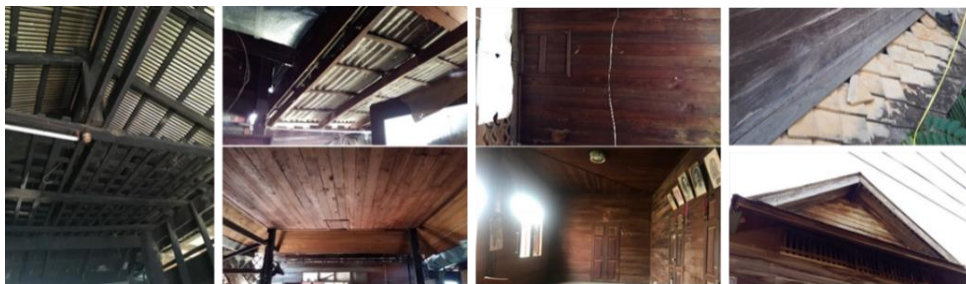
ภาพที่ 35 ภาพแสดงความเสียหายพื้น บ้านสล่าวงศ์

2.4) หมวดผนัง

ภาพที่ 36 ภาพแสดงความเสียหายผนัง บ้านสล่าวงศ์

2.5) หมวดหลังคา

ภาพที่ 37 ภาพแสดงความเสียหายหลังคา บ้านสล่าวงศ์

2.6) หมวดประตู

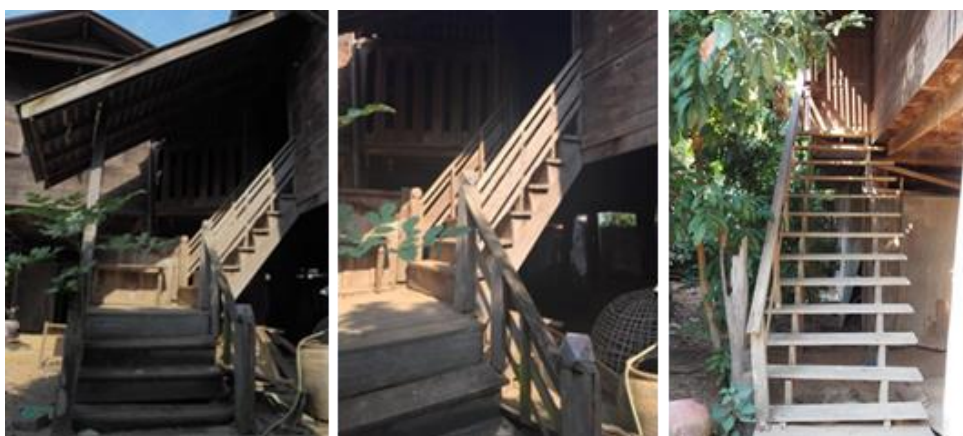
ภาพที่ 38 ภาพแสดงความเสียหายประตู บ้านสล่าวงศ์

2.7) หมวดหน้าต่าง

ภาพที่ 39 ภาพแสดงความเสียหายหน้าต่าง บ้านสล่าวงศ์

2.8) หมวดบันได

ภาพที่ 40 ภาพแสดงความเสียหายบันได บ้านสล่าวงศ์

จากการแบ่งหมวดของการประเมินสภาพอาคารข้างต้นได้แบ่งชนิดของวัสดุ ซึ่งเป็นองค์ประกอบอาคาร ซึ่งได้จากกระบวนการสำรวจทางสถาปัตยกรรมสามารถแบ่งประเภทของวัสดุซึ่งใช้ในการก่อสร้างอาคารทรงคุณค่า ซึ่งประกอบด้วยวัสดุประเภท ไม้ และอาคารก่ออิฐฉาบปูนดั้งเดิม

ในด้านระดับความเสียหายของอาคารด้วยการประเมินระดับของความเสียหายแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ประกอบด้วย

ระดับที่ 1 ระดับความเสียหายน้อยมาก หมายถึง ความเสียหายอยู่ในระดับที่ไม่ส่งผลกระทบต่อเอกลักษณ์ของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างทรงคุณค่า แต่ควรได้รับการดูแลรักษาสภาพซึ่งความเสียหายไม่มีผลต่อผู้ใช้งาน

ระดับที่ 2 ระดับความเสียหายน้อย หมายถึง ความเสียหายที่ส่งผลกระทบต่อเอกลักษณ์ของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างทรงคุณค่าเล็กน้อย แต่ควรได้รับการดูแลและรักษาสภาพซึ่งความเสียหายไม่มีผลกระทบต่อผู้ใช้งาน

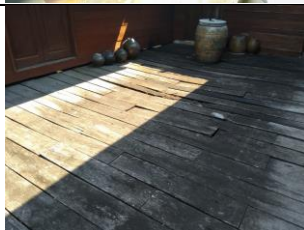
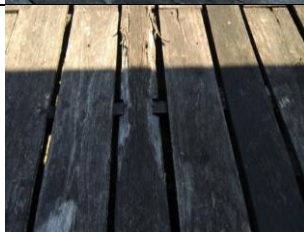
ระดับที่ 3 ระดับความเสียหายปานกลาง หมายถึง ความเสียหายอยู่ในระดับปานกลางซึ่งส่งผลกระทบต่อเอกลักษณ์ของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างทรงคุณค่า มีความจำเป็นได้รับการดูแลซ่อมแซม แก้ไข ซึ่งความเสียหายเริ่มมีผลกระทบต่อผู้ใช้งาน

ระดับที่ 4 ระดับความเสียหายมาก หมายถึง ความเสียหายอยู่ในระดับที่ส่งผลกระทบต่อเอกลักษณ์ของอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างทรงคุณค่าอย่างมาก ความเสียหายมีผลกระทบต่อผู้ใช้งานอาคารในระดับสูง จำเป็นต้องได้รับการซ่อมแซม แก้ไข หรือปรับปรุงสภาพ

ระดับที่ 5 ระดับความเสียหายมากที่สุด หมายถึง ความเสียหายที่ส่งผลกระทบต่อเอกลักษณ์ของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างทรงคุณค่าอย่างมากที่สุด ความเสียหายมีผลกระทบต่อผู้ใช้งานอาคารในระดับสูงมาก จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข ปรับปรุงสภาพ หรือเปลี่ยนวัสดุอย่างเร่งด่วนที่สุด

ตารางที่ 12 การประเมินสภาพอาคาร (คัมเจ้ายอดเรือน)

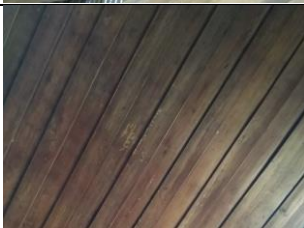
ชื่ออาคาร :.....คัมเจ้ายอดเรือน.....สถานที่ตั้ง : เลขที่.....4.....ตำบล.....-.....อำเภอ.....เมือง.....จังหวัด.....ลำพูน.....วันที่ทำการประเมิน :...02/..03/..62

ที่	รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย	
			ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5		
1	หมวดฐานราก โครงสร้าง										
1.1	พื้น										
	1.1.1	พื้นบันไดทางขึ้น		✓						✓	แผ่นไม้บันไดทางขึ้นชำรุด
	1.1.2	พื้นเฉลียง		✓						✓	แผ่นไม้เฉลียงเกิดเชื้อราและชำรุด
	1.1.3	ไม้แผ่นพื้นบริเวณเฉลียง		✓						✓	แผ่นไม้เฉลียงเสียหายและเกิดเชื้อรา

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.1.4	ไม้แผ่นพื้นบริเวณเฉลียง		✓						✓	แผ่นไม้เฉียงเสียหายและเกิดเชื้อรา
	1.1.5	ราวกันตกและประตูทางลง		✓				✓			ราวกันตกเสียหายจากน้ำฝน
	1.1.6	ไม้แผ่นพื้นบริเวณเฉลียง		✓						✓	แผ่นไม้เฉียงเสียหายและเกิดเชื้อรา
	1.1.7	พื้นไม้บริเวณห้องโถง		✓					✓		แผ่นพื้นไม้ชำรุดและอ้า

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.1.8	พื้นไม้บริเวณห้องทำงาน		✓				✓			แผ่นไม้ชำรุดเนื่องจากน้ำฝนรั่ว
	1.1.9	พื้นไม้บริเวณห้องนอน		✓					✓		แผ่นไม้แอ่นและเสียหาย
	1.1.10	พื้นไม้บริเวณห้องโถง		✓				✓			พื้นไม้สีไม่เสมอกันเนื่องจากเกิดการย้ายผนังไม้
	1.1.11	พื้นไม้บริเวณห้องโถง		✓				✓			พื้นไม้สีไม่เสมอกันเนื่องจากเกิดการย้ายผนังไม้

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.1.12	พื้นไม้บริเวณห้องพระ		✓					✓		พื้นไม้เกิดการชำรุดจากน้ำและการซ่อมแซมไม่เป็นไปตามหลังการซ่อมแซมงานไม้
	1.1.13	พื้นไม้บริเวณห้องโถง		✓					✓		พื้นไม้แอ่และเกิดความเสียหายจากน้ำฝน
1.2		ผนัง									
	1.2.1	แผ่นผนังไม้ห้องโถง		✓						✓	แผ่นไม้ผนังเสียหาย

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
1.3		หลังคา									
	1.3.1	จันทันและฝ้าเพดาน		✓						✓	โครงสร้างหลังคาเกิดเชื้อราและเสียหายเนื่องจากน้ำรั่ว
	1.3.2	ฝ้าเตดานห้องโถง		✓				✓			ฝ้าเพดานเกิดน้ำซึมเนื่องจากหลังคารั่ว
	1.3.3	ฝ้าเพดานห้องนอน		✓					✓		ฝ้าเพดานเกิดน้ำซึมเนื่องจากหลังคารั่ว

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับความเสียหาย					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	5	4	3	2	1	
	1.3.4	ฝ้าเพดานห้องทำงาน		✓					✓		ฝ้าเพดานเกิดน้ำซึม เนื่องจากหลังคารั่ว
	1.3.5	กระเบื้องหลัง		✓						✓	แผ่นหลังคาเสียหาย เนื่องจากการเสื่อมสภาพ ของแผ่นกระเบื้องหลังคา
	1.3.6	ครอบสันหลังคา		✓						✓	การซ่อมแซมครอบสัน หลังคาไม่เป็นไปตาม รูปแบบสถาปัตยกรรมเดิม ของอาคาร

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับความเสียหาย					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	5	4	3	2	1	
2		หมวดงานสถาปัตยกรรม									
2.1		ประติมากรรม									
2.1.1	แผ่นป้ายแสดงประวัติคุ้ม		✓						✓		ป้ายแสดงนิทรรศการเสียหายเนื่องจากน้ำรั่ว

ตารางที่ 13 การประเมินสภาพอาคารบ้านสล่าวงศ์ (คุณอดุล อดุลวัฒน์ศิริ)

ชื่ออาคาร : ...บ้านสล่าวงศ์.... สถานที่ตั้ง : เลขที่ 122 ตำบล ในเวียง อำเภอ เมืองแพร่ จังหวัด แพร่ วันที่ทำการประเมิน :...17..../...02...../..62

ที่	รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย	
			ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5		
1	หมวดฐานราก โครงสร้าง										
1.1	ตอม่อ										
	1.1.1	เสา		✓			✓				เสาไม้เริ่มกร่อนเพราะปลวกแทะในบางส่วน
	1.1.2	เสา		✓			✓				เสาไม้เริ่มกร่อนเพราะปลวกแทะในบางส่วน

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.1.3	เสา ในส่วนห้องครัว		✓					✓		เกิดรอยแตกระหว่าง รอยต่อเสา
1.2		คาน									
	1.2.1	คาน		✓				✓			คานไม้เริ่มกร่อนเพราะ ปลวกในบางส่วน

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.2.2	คาน		✓		✓					คานไม้สภาพสมบูรณ์ ขาดการทำความสะอาด และทาสี
	1.2.3	คาน		✓		✓					คานไม้สภาพสมบูรณ์ ขาดการทำความสะอาด และทาสี
1.3		หมวดพื้น									
	1.3.1	พื้นกลางโถงบ้าน หมายเลข1		✓			✓				แผ่นพื้นมีความแอ่นตัว เนื่องจากระยะเวลาการใช้ งานที่ยาวนาน แต่ยัง แข็งแรงและสามารถรับ น้ำหนักได้

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.3.2	ช่องว่างระหว่างเต็นกับ โถงหน้าห้องนอน		✓			✓				สภาพสมบูรณ์ปัจจุบันมี ความลาดเอียงและช่อง โหว่ง เสี่ยงต่อการมีแมลง หรือสัตว์เลื้อยคลานเข้า มา
	1.3.3	พื้นโถงหน้าห้องนอน		✓		✓					สภาพสมบูรณ์ ขาดการ ทำความสะอาด
	1.3.4	พื้นโถงหน้าห้องครัว		✓			✓				แผ่นพื้นมีส่วนยุบตัวและ กระดกช่วงรอยต่อของ แผ่นพื้น

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.3.5	พื้นส่วนห้องครัว		✓		✓					สภาพสมบูรณ์ ขาดการทำความสะอาด
	1.3.6	พื้นรอยต่อส่วนซักล้าง		✓			✓				พื้นมีความลาดชัน อาจทำให้สัตว์เลื้อยคลานเข้ามาในตัวบ้านได้
	1.3.7	พื้นระเบียง		✓			✓				สภาพสมบูรณ์ ขาดการทำความสะอาด

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.3.8	พื้นระเบียง		✓			✓				สภาพสมบูรณ์ ขาดการทำความสะอาด
	1.3.9	พื้นกระเบื้องห้องน้ำ			✓		✓				สภาพกระเบื้องเสื่อมสภาพตามกาลเวลา ขาดการทำความสะอาด
	1.3.10	พื้นกระเบื้องหน้าห้องน้ำ			✓		✓				มีส่วนแตกและเศษปูน ที่เสื่อมสภาพ

ที่	รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย		
			ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5			
1.4	หมวดผนัง											
1.4.1	โครงสร้างผนัง ผนังด้านในห้องนอน เล็ก		✓			✓					โครงสร้างผนังในส่วนติดกับ ชายคาเกิดกาน้ำชำรุดหัก พังเกิดเป็นช่องรูรั่วทำ ให้น้ำร่วงลงมายังผนัง	
1.42	ผนังด้านนอก ห้องนอนเล็ก		✓		✓						โครงสร้างผนังเป็นคราบฝุ่น และคราบราที่เกิดจาก ความชื้น	
1.4.3	ผนังด้านนอก ชั้นที่ 1			✓		✓					สภาพผนังมีรอยร้าวและ หลุดออกเป็นแผ่นมีฝุ่น เกาะ	

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.4.4	ผนังด้านนอก ชั้นที่ 2		✓		✓					สภาพผนังสมบูรณ์มีสีหลุดและมีฝุ่นเกาะ
	1.4.5	ฝาผนัง ด้านใน 1		✓			✓				ผนังเป็นคราบฝุ่นและคราบราที่เกิดจากความชื้น
	1.4.6	ฝาผนัง ด้านใน 2		✓			✓				ผนังเป็นคราบฝุ่นและคราบราที่เกิดจากความชื้นและสีหลุดออกตามกาลเวลา
	1.4.7	ฝาผนัง ด้านใน 3		✓			✓				ผนังเป็นคราบฝุ่นและคราบราที่เกิดจากความชื้นและสีหลุดออกตามกาลเวลา

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.4.8	ฝาผนัง ด้านนอก 1		✓			✓				ผนังหลุดออกจากกันทำให้พังลงซ้อนกัน
	1.4.9	ฝาผนังด้านนอก นที่ 1			✓		✓				สภาพผนังมีรอยร้าวและหลุดออกเป็นแผ่นมีฝุ่นเกาะ
	1.4.10	ฝาผนังด้านนอก นที่ 2		✓		✓					สภาพผนังสมบูรณ์มีสีหลุดและ มีฝุ่นเกาะ

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.4.11	ฝาผนัง ส่วนระเบียง ด้านหลังบ้าน		✓					✓		มีบางส่วนหลุดหายไป
	1.4.12	ฝาผนัง ส่วนห้องครัว ติดกับห้องนอน		✓			✓				คราบราและคราบน้ำฝน

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.4.13	ปูนฉาบ/ผิวผนัง นที่ 1			✓		✓				สภาพผนังมีรอยร้าวและหลุดออกเป็นแผ่นมีฝุ่นเกาะ
	1.4.14	สีผนัง ผนังด้านนอก ชั้น2		✓		✓					สภาพผนังสมบูรณ์มีสีหลุดและมีฝุ่นเกาะ
	1.4.15	สีผนัง ส่วนผนังหน้าห้องนอน		✓			✓				ผนังเป็นคราบฝุ่นและคราบราที่เกิดจากความชื้นและสีหลุดออกตามกาลเวลา

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.4.16	สีผนังส่วนผนังหน้า ห้องนอน 2		✓			✓				ผนังเป็นคราบฝุ่นและ คราบราที่เกิดจาก ความชื้นและสีหลุดออก ตามกาลเวลา
1.5		หมวดหลังคา									
	1.5.1	อะเส		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายแต่มี ฝุ่นเกาะ

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.5.2	จันทัน		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายแต่มี ฝุ่นเกาะ
	1.5.3	ระแนง/แป		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายแต่มี ฝุ่นเกาะ
	1.5.4	ฝ้าเพดาน		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายแต่มี ฝุ่นเกาะ
	1.5.5	ฝ้าห้องนอนเล็ก		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายแต่มี ฝุ่นเกาะ

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.5.6	ฝ้าส่วนโถงกลางบ้าน		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายแต่มี ฝุ่นเกาะ
	1.5.7	กระเบื้องหลังคา			✓				✓		เกิดการหักพังหลุดออก จากส่วนหลังคาและ แตกหักบางแผ่น
	1.5.8	แผ่นกระเบื้องหลังคา			✓					✓	เกิดการแตกหักและ ราขึ้น
	1.5.9	เชิงชาย		✓				✓			ชายคามีรูแตกและมีรูรั่ว

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
1.6		หมวดประตู									
	1.6.1	ประตูหน้าบ้านติดกับถนนชั้น 1 ห้องเก็บของและโรงรถ		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่คราบฝุ่น
	1.6.2	ด้านในโรงรถ		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่คราบฝุ่นและการเสื่อมสภาพของสีไม้

ที่	รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
			ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
1.6.3	ห้องนอน		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่คราบฝุ่นและการเสื่อมสภาพของสีไม้
1.6.4	ห้องนอน		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่คราบฝุ่น และการเสื่อมสภาพของสีไม้
1.6.5	ประตูห้องนอนชั้น2		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหาย มีแต่คราบฝุ่นและการเสื่อมสภาพของสีไม้

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.6.6	ประตูห้องน้ำ		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่คราบฝุ่นและการ
1.7		หมวดหน้าต่าง									
	1.7.1	หน้าบ้านติดกับถนน		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่คราบฝุ่นและการเสื่อมสภาพของสีไม้
	1.7.2	หน้าต่างด้านในโรงรถ		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่คราบฝุ่นและการเสื่อมสภาพของสีไม้

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.7.3	ชั้น 1 ด้านข้างทิศใต้		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่คราบฝุ่นและการเสื่อมสภาพของสีไม้
	1.7.4	ชั้น 1 ด้านข้างทิศใต้		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่คราบฝุ่นและการเสื่อมสภาพของสีไม้
	1.7.5	หน้าต่างด้านหน้าบ้านติดกับถนน		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่คราบฝุ่นและการเสื่อมสภาพของสีไม้

ที่	รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
			ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
1.7.6	ประตูบานกระทุ้งไม้ ห้องนอน 1 ชั้นที่ 2		✓			✓				กรอบหน้าต่างบาน กระทุ้งไม้ชำรุด 1 บาน
1.7.7	ห้องครัว		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่ คราบฝุ่นและการ เสื่อมสภาพของสีไม้
1.7.8	ห้องนอนชั้น 2		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่ คราบฝุ่นและการ เสื่อมสภาพของสีไม้

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.7.9	ประตูห้องนอนชั้น2 ติดกับชอย		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่คราบฝุ่นและการเสื่อมสภาพของสีไม้
	1.7.10	หน้าต่างห้องโถง		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่คราบฝุ่นและการเสื่อมสภาพของสีไม้

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.7.11	หน้าต่างห้องโถง		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่คราบฝุ่นและการเสื่อมสภาพของสีไม้
	1.7.12	หน้าต่างห้องน้ำ		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่คราบฝุ่นและการเสื่อมสภาพของสีไม้

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.7.13	หน้าต่างติดด้านหน้า ห้องน้ำ		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่ คราบฝุ่นและการ เสื่อมสภาพของสีไม้
	1.7.14	ห้องนอนชั้น 2 ด้าน นอก		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่ คราบฝุ่นและการ เสื่อมสภาพของสีไม้
	1.7.15	ห้องนอนชั้น 2 ด้าน นอก		✓		✓					ไม่เกิดความเสียหายมีแต่ คราบฝุ่นและการ เสื่อมสภาพของสีไม้

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
1.8		หมวดบันได									
1.8.1	บันไดหลัก		✓					✓			- พื้นไม้ลูกตั้งและลูกนอนเกิดการทรุดตัว - ระแนงราวบันไดเกิดการชำรุดและสูญหายบางส่วน - เสائبันไดเกิดการชำรุดและมีร่องรอยของการซ่อมแซมซึ่งไม่สมบูรณ์

ที่		รายการประเมิน	ภาพความเสียหาย	วัสดุ		ระดับ					ลักษณะความเสียหาย
				ไม้	คอนกรีต	1	2	3	4	5	
	1.8.2	บันไดรอง		✓			✓				- รวบบันไดมีสภาพเสื่อมโทรมไม่แข็งแรงมั่นคงเอียงและอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อการใช้งาน - ขั้นบันไดบางขั้นมันกระดกขึ้นเนื่องจากตัวยึดไม่แข็งแรงหรือมีการสูญหายไป

4.2.4.2 การพิจารณาคุณค่าและความสำคัญของอาคาร

ในขั้นตอนการประเมินคุณค่าเพื่อนำมาใช้ในการจัดลำดับความสำคัญ และพิจารณาเลือกใช้วิธีการในการอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับอาคาร ในการศึกษาครั้งนี้ได้พิจารณาคุณค่าสำหรับอาคารกรณีศึกษาในพื้นที่ลำพูน ซึ่งคัดเลือกเอาคุ้มเจ้ายอดเรือน และในพื้นที่จังหวัดแพร่ได้คัดเลือกเอาบ้าน สล่าวังศ์ มาเป็นตัวอย่างในการศึกษาวิจัย ซึ่งทั้งสองอาคารสามารถสรุปการพิจารณาคุณค่าได้ดังนี้

ภาพที่ 41 ภาพคุ้มเจ้ายอดเรือน

ภาพที่ 42 ภาพบ้านสล่าวังศ์ อาคารตัวอย่างการศึกษาวิจัย เมืองแพร่

ตารางที่ 14 แสดงการคัดเลือกอาคารต้นแบบการศึกษาและคุณค่าความสำคัญของอาคารกรณีศึกษา

จังหวัด	อาคารต้นแบบ	คุณค่าและความสำคัญของอาคาร
เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม) จ. ลำพูน	คุ้มเจ้ายอดเรือน	เป็นตัวแทนของกลุ่มอาคารและสถาปัตยกรรมรูปแบบดั้งเดิมในเขตถนนรถแก้วที่แสดงถึงเอกลักษณ์เรือนพื้นถิ่นรูปแบบดั้งเดิมในเขตเมืองเก่าลำพูน ซึ่งอาคารมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ของลำพูนโดยตรงกับเจ้าผู้ครองนครลำพูน
เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม) จ. แพร่	บ้านสล่าวงศ์ (คุณอดุล อดุลวัฒน์ศิริ)	เป็นตัวแทนของกลุ่มอาคารของชนชั้นกลางในเขตถนนคำลือ ซึ่งรูปแบบอาคารมีอิทธิพลกับการก่อสร้างอาคารไม่ในกลุ่มชนชั้นกลางในเมืองเก่าแพร่ ซึ่งพบรูปแบบใกล้เคียงกันกระจายโดยทั่วไปในเขตเมืองเก่าแพร่ จากอิทธิพลของอาชีพการเป็นช่างไม้ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการสร้างรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่เมืองเก่าแพร่

การจัดทำข้อมูลลักษณะสันนิษฐานอาคารต้นแบบการศึกษา ด้วยการจำลองสภาพอาคารด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในทั้งสองอาคารสามารถสรุปได้ดังนี้

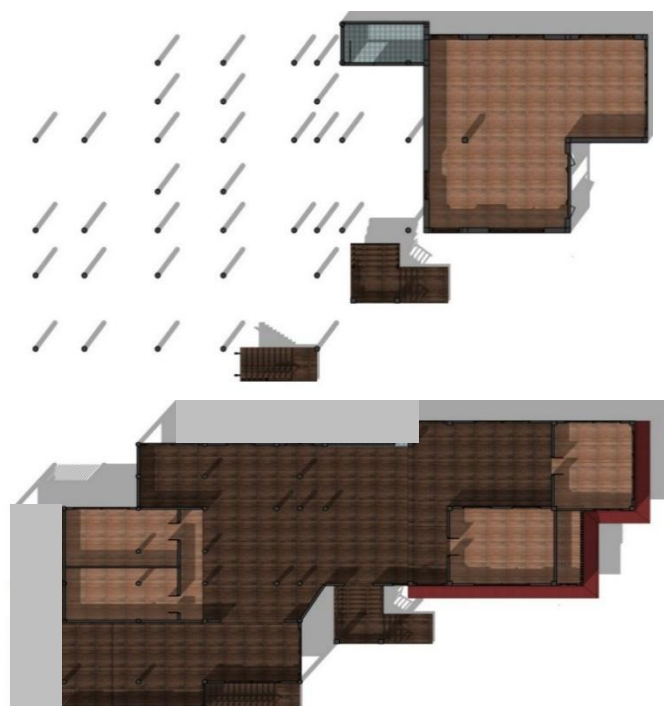
1) แบบแปลนสันนิษฐานอาคารต้นแบบการศึกษาวิจัยรูปแบบดั้งเดิม

1.1) คุ้มเจ้ายอดเรือน

ภาพที่ 43 แปลนพื้นอาคารคุ้มเจ้ายอดเรือนในรูปแบบดั้งเดิม

1.2) บ้านสล่าวงศ์

ภาพที่ 44 แปลนพื้นบ้านสล่าวงศ์ในรูปแบบดั้งเดิม

2) แบบจำลองสภาพอาคารในปัจจุบัน สรุปรุได้ดังนี้

2.1) คุ่มเจ้ายอดเรือนตามสภาพอาคารในปัจจุบัน

ภาพที่ 45 แปลนพื้นที่ 1 คุ่มเจ้ายอดเรือน

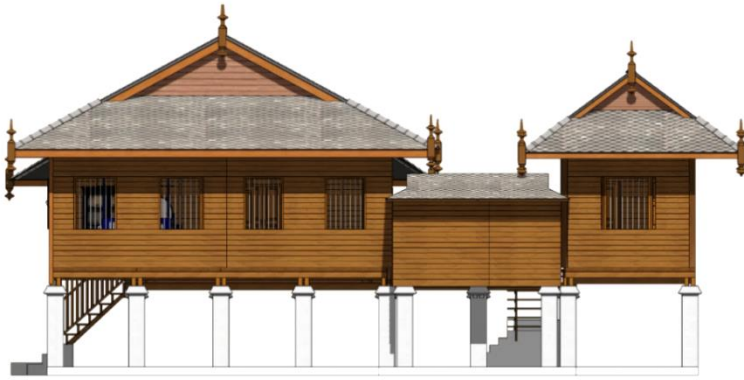
ภาพที่ 46 แผนผังพื้นที่ 2 คຸ້ມເຈົ້າຍອດເຣືອນ

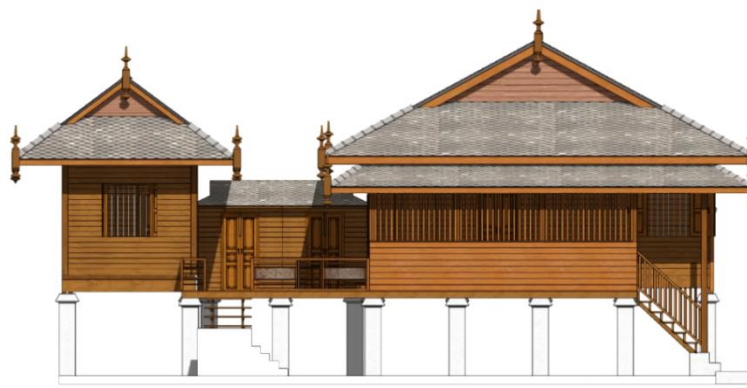
ภาพที่ 47 แผนหลังคา คຸ້ມເຈົ້າຍອດເຣືອນ

ภาพที่ 48 รูปด้าน A คຸ້ມເຈົ້າຍອດເຣືອນ

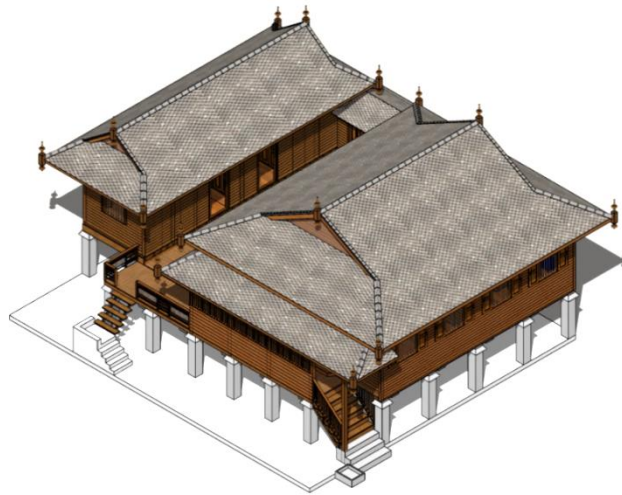
ภาพที่ 49 รูปด้าน B คຸ້ມເຈ້ຍອດເຣືອນ

ภาพที่ 50 รูปด้าน C คຸ້ມເຈ້ຍອດເຣືອນ

ภาพที่ 51 รูปด้าน D คຸ້ມເຈ້ຍອດເຣືອນ

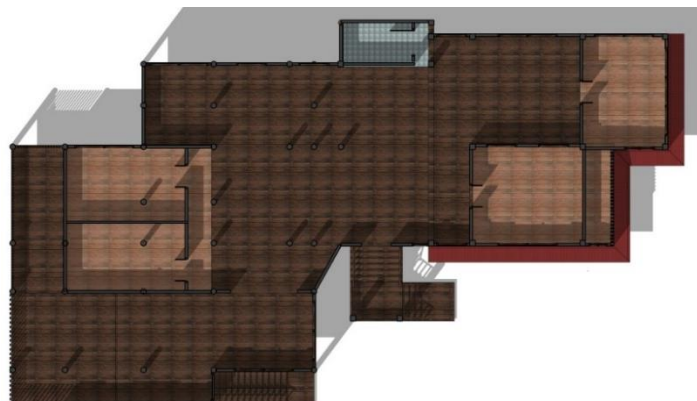

ภาพที่ 52 ทศนียภาพอาคารคุ้มเจ้ายอดเรือน

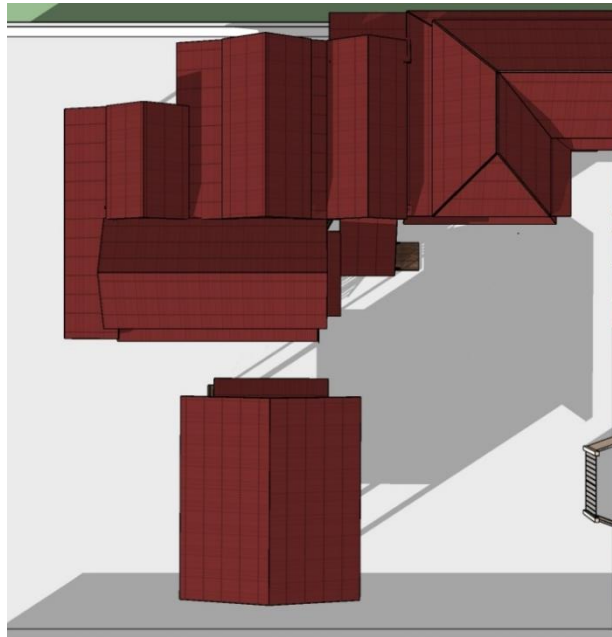
2.2) บ้านคุณส่ววงศ์ตามสภาพอาคารในปัจจุบัน

ภาพที่ 53 แปลนพื้นที่ 1 บ้านส่ววงศ์

ภาพที่ 54 แปลนพื้นที่ 2 บ้านส่ววงศ์

ภาพที่ 55 แพลนหลังคา บ้านสล่าวงศ์

ภาพที่ 56 รูปด้าน A บ้านสล่าวงศ์

ภาพที่ 57 รูปด้าน B บ้านสล่าวงศ์

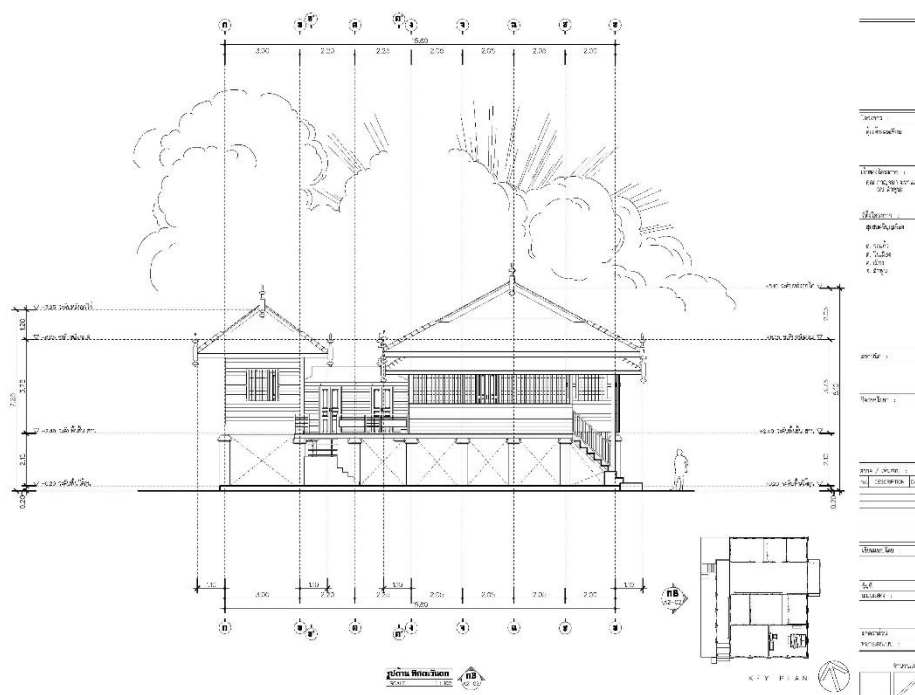
ภาพที่ 58 รูปด้าน C บ้านสล่าวงศ์

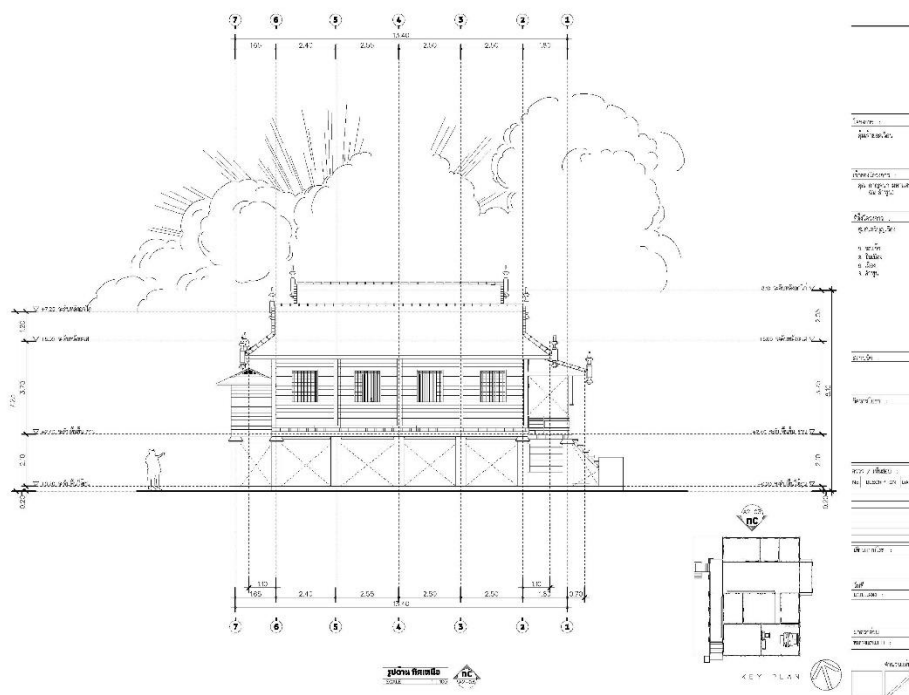
ภาพที่ 59 รูปด้าน D บ้านสล่าวงศ์

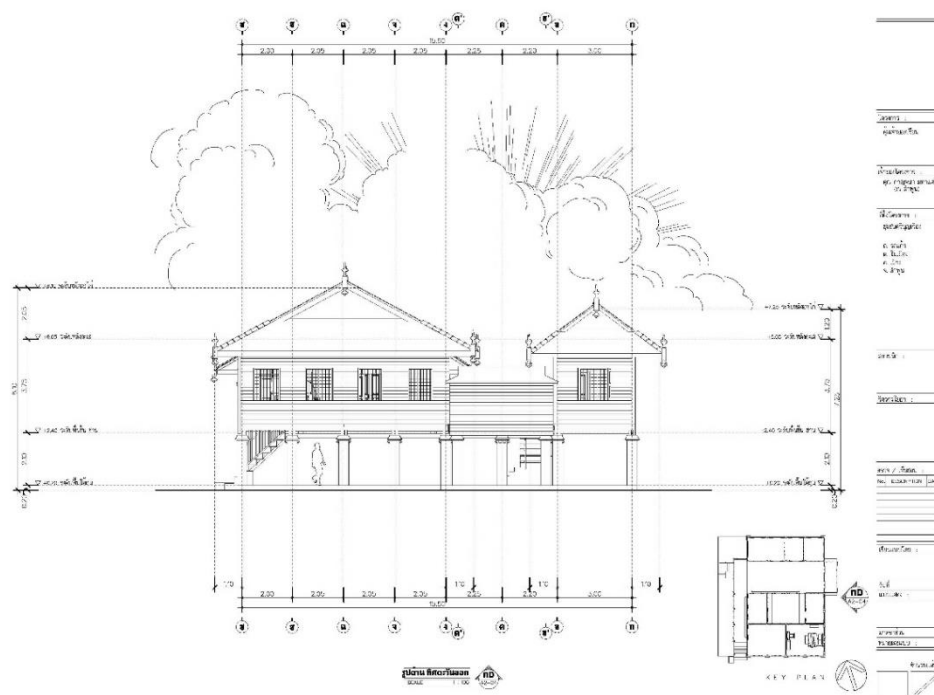
ภาพที่ 60 ทรรศนียภาพอาคารบ้านสล่าวงศ์

ภาพที่ 65 รูปด้าน B คุ้มเจ้ายอดเรือน

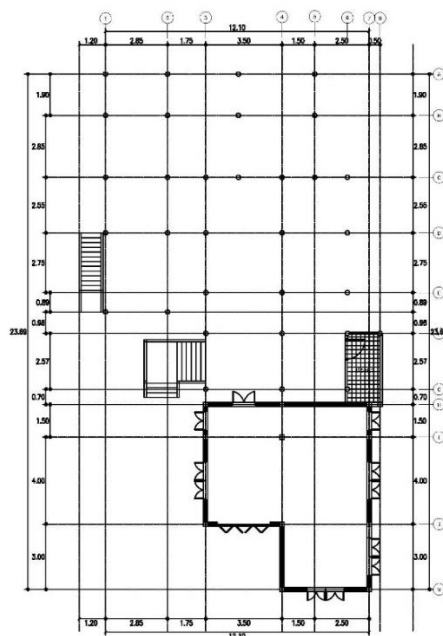

ภาพที่ 66 รูปด้าน C คุ้มเจ้ายอดเรือน

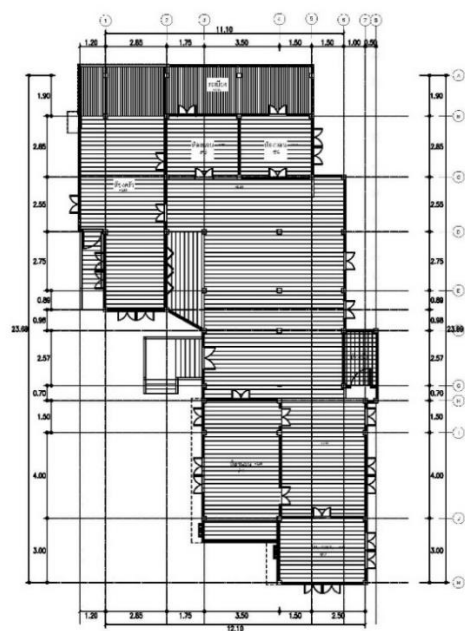

ภาพที่ 67 รูปด้าน D คุ้มเจ้ายอดเรือน

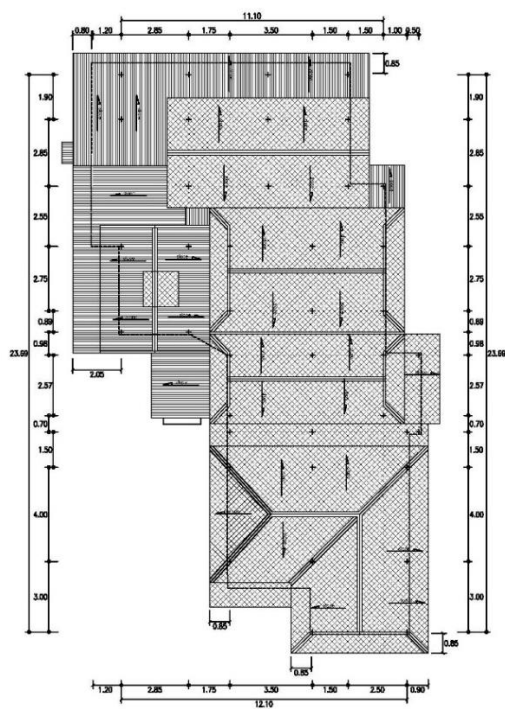
3.2) แบบก่อสร้างอาคารบ้านสล่าวงศ์

ภาพที่ 68 แปลนพื้นที่ 1 บ้านสล่าวงศ์

ภาพที่ 69 แพลนพื้นที่ 2 บ้านสว่างค์

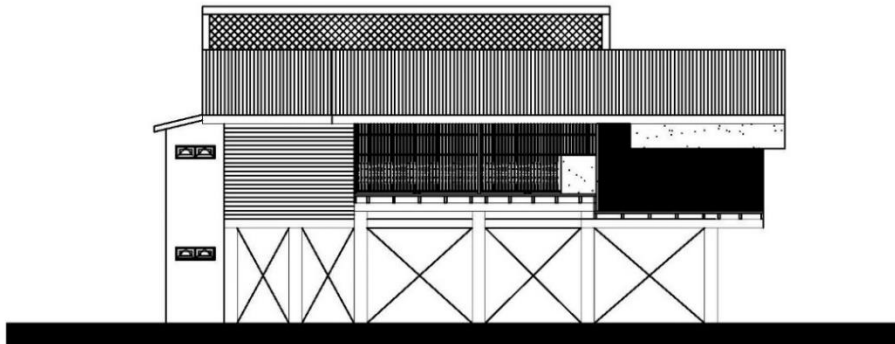
ภาพที่ 70 แพลนหลังคา บ้านสว่างค์

ภาพที่ 71 รูปด้าน A บ้านสว่างค์

ภาพที่ 72 รูปด้าน B บ้านสว่างค์

ภาพที่ 73 รูปด้าน C บ้านสว่างค์

ภาพที่ 74 รูปด้าน D บ้านสล่าวงศ์

4.2.4.3 การวางแผนการจัดการปรับประโยชน์ใช้สอยอาคารและกำหนดระดับวิธีการอนุรักษ์

เป็นขั้นตอนการวางกรอบแนวคิดสำหรับการแนวทางการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อาคารอนุรักษ์ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้อาคารต้นแบบทั้งสองอาคาร เป็นอาคารพักอาศัยของเอกชน ซึ่งมีคุณค่าและความสำคัญในฐานะตัวแทนของกลุ่มอาคารและสถาปัตยกรรมในรูปแบบดั้งเดิมซึ่งอาคารมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์และอิทธิพลของการสร้างอาคารสถาปัตยกรรม

ดังนั้น แนวคิดของการปรับประโยชน์ใช้สอยของอาคารจึงวางแผนคิดให้ทั้งสองอาคารเป็นพื้นที่เพื่อการศึกษาสำหรับเมืองเก่า ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้และกิจกรรมด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งการวางแผนคิดดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการของเจ้าของอาคารในปัจจุบัน ซึ่งแสดงเจตจำนงค์ที่จะให้อาคารทั้งสองเป็นอาคารที่สาธารณะชนสามารถเข้ามาศึกษาหาความรู้ หรือ เป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรือ ศูนย์รวมของกิจกรรม ดังนั้นแนวคิดของการนำอาคารต้นแบบมาปรับประโยชน์ใช้สอย จึงสามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 15 แนวคิดของการนำอาคารต้นแบบมาปรับประโยชน์ใช้สอย

จังหวัด	อาคารต้นแบบ	พื้นที่ใช้งานเดิม	การปรับประโยชน์ใช้สอยใหม่	โปรแกรมการใช้สอยอาคาร
เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรมม) จ. ลำพูน	คุ้มเจ้ายอดเรือน	อาคารพักอาศัย	พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	1.พื้นที่ส่วนจัดแสดง 2.ส่วนประชาสัมพันธ์และติดต่อสอบถาม 3.ส่วนร้านอาหารเครื่องดื่ม

จังหวัด	อาคารต้นแบบ	พื้นที่ใช้งานเดิม	การปรับประโยชน์ใช้สอยใหม่	โปรแกรมการใช้สอยอาคาร
				4.ส่วนกิจกรรมเวิร์คช็อป การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม 5.ส่วนอำนวยความสะดวก
เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) จ. แพร่	บ้านสล่าวงศ์	อาคารพักอาศัย	ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	1.พื้นที่ส่วนจัดแสดง 2.ส่วนประชาสัมพันธ์และติดต่อสอบถาม 3.ส่วนร้านอาหารเครื่องดื่ม 4.ส่วนอำนวยความสะดวก

4.2.4.4 การกำหนดระดับและวิธีการอนุรักษ์

การปรับปรุงสภาพอาคารเพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนั้น จากสภาพอาคารในปัจจุบันจำเป็นที่จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้อาคารกลับมาอยู่ในสภาพสมบูรณ์ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ใช้กระบวนการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์ให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือที่ใช้ในการอนุรักษ์อาคารต้นแบบการศึกษาวิจัย

กิจกรรมการอนุรักษ์อาคารที่สอดคล้องกับการปรับปรุงอาคารหรือการปรับประโยชน์ใช้สอยอาคาร ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์และการปรับปรุงอาคาร ต้องดำเนินการให้เกิดความสัมพันธ์กับตัวอาคารดั้งเดิม และคำนึงถึงการรักษาคุณค่าและบูรณภาพของอาคาร

ทั้งนี้วัตถุประสงค์กิจกรรมในรูปแบบต่างๆ สามารถนำมาเป็นกิจกรรมสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และกิจกรรมเพื่อนำไปใช้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่การอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม สามารถจัดกิจกรรมอยู่ในรูปแบบต่างๆ

ในด้านกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่อาคารที่มีการศึกษาวิจัย สามารถสรุปแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ โดยได้สรุปในตารางลักษณะกิจกรรมการอนุรักษ์ ซึ่งประกอบด้วย

1) ลักษณะกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นโดยใช้พื้นที่ภายนอกอาคารเป็นแหล่งกิจกรรม

เป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยอ้อม ลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานเอากิจกรรมท่องเที่ยวในลักษณะอื่น มาผสมผสานในโปรแกรมการท่องเที่ยวโดยมุ่งหวังเพื่อสร้างความน่าสนใจ โอกาสในการสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ มีความแปลกใหม่ ภายใต้การจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบ เช่น กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงผจญภัย หรือ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เป็นต้น

2) ลักษณะจากกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นโดยใช้อาคารเป็นแหล่งกิจกรรม

เป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง ซึ่งลักษณะของกิจกรรมได้จากกระบวนการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม ผ่านกระบวนการสำรวจ การประเมินสภาพอาคาร และวิเคราะห์ประเมินสภาพความแข็งแรงตัวอาคารในการซ่อมแซมอาคาร ตามหลักวิชาการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม ทั้งนี้เพื่อนำเอากิจกรรมการอนุรักษ์ในแต่ละลักษณะ มาจัดเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งได้แบ่งระดับของการเข้าถึงกิจกรรมของนักท่องเที่ยวไว้ ตามความสามารถและทักษะของกลุ่มนักท่องเที่ยวใน 3 ระดับ ประกอบด้วย ระดับผิวเผิน ระดับปานกลาง และระดับลึกซึ้ง

การกำหนดระดับและวิธีการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมใช้หลักการตามแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ระดับของการเข้าถึงกิจกรรมการอนุรักษ์ แบ่งออกเป็น 3 ระดับดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับผิวเผิน หมายถึง ระดับของการเข้าถึงกิจกรรมท่องเที่ยวแบบผิวเผิน และนักท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องมีทักษะด้านการอนุรักษ์มาก่อนล่วงหน้า

ระดับที่ 2 ระดับปานกลาง หมายถึง ระดับของการเข้าถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบปานกลาง โดยนักท่องเที่ยวต้องได้รับการแนะนำหรือสาธิตวิธีการทำกิจกรรมทางการอนุรักษ์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดทักษะเบื้องต้นก่อนการทำกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

ระดับที่ 3 ระดับลึกซึ้ง หมายถึง ระดับของการเข้าถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบสร้างประสบการณ์ นักท่องเที่ยวมีทักษะด้านการอนุรักษ์ที่ส่งเสริมความสำเร็จของการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวก่อนหน้านี้ ซึ่ง

นักท่องเที่ยวจะต้องได้รับการแนะนำ สาธิตวิธีการ ตลอดจนกำกับดูแลด้วย
ผู้เชี่ยวชาญในระหว่างการทำกิจกรรมการอนุรักษ์

ตารางที่ 16 ลักษณะกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยว

กิจกรรมการอนุรักษ์ทาง สถาปัตยกรรม	ลักษณะกิจกรรมตาม วัตถุประสงค์		คุ้มเจ้ายอดเรือน			บ้านคุณสล่าวงศ์		
	กิจกรรม เชิง สร้างสรรค์	กิจกรรม เชิง อนุรักษ์	ระดับ ที่ 1	ระดับ ที่ 2	ระดับ ที่ 3	ระดับ ที่ 1	ระดับ ที่ 2	ระดับ ที่ 3
1.ลักษณะกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นโดยใช้พื้นที่ภายนอกอาคารเป็นแหล่งกิจกรรม								
การบันทึกภาพ หรือ ข้อมูล อาคารและองค์ประกอบอาคาร	✓	✓	✓			✓		
กิจกรรมปั่นจักรยานชมเมือง เพื่อเข้าถึงและช้คอิน สถานที่ แหล่งท่องเที่ยวใหม่ทั้งทางด้าน วัฒนธรรมและทางธรรมชาติ	✓			✓			✓	
กิจกรรมการจัดทำแผนที่ การ เข้าถึง ตัว แ ห ล ง อ า ค า ร สถาปัตยกรรม	✓		✓			✓		
ก จ ก ร ร ม ก า ร จ ั ด ท า ส ี อ ประชาสัมพันธ์เพื่อการสื่อสาร ข้อมูลความหมายต่างๆ	✓		✓			✓		
กิจกรรมการปลูก หรือ การตัด แต่งต้นไม้ ประดอก ไม้ประดับ	✓			✓			✓	
กิจกรรมการเก็บขยะ หรือ แปร รูปผลิตภัณฑ์จากขยะ และของ เหลือใช้	✓			✓			✓	
กิจกรรมการทาสีองค์ประกอบ อาคาร	✓			✓			✓	
กิจกรรมการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวก ความสะดวกสำหรับการเป็น แหล่งท่องเที่ยว เช่น ป้ายพื้น ทางเดินเพื่อคนพิการ ฯ	✓			✓			✓	
กิจกรรมการแต่งกาย หรือ	✓			✓			✓	

กิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม	ลักษณะกิจกรรมตามวัตถุประสงค์		คุ้มเจ้ายอดเรือน			บ้านคุณสว่างค์		
	กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์	กิจกรรมเชิงอนุรักษ์	ระดับที่ 1	ระดับที่ 2	ระดับที่ 3	ระดับที่ 1	ระดับที่ 2	ระดับที่ 3
แข่งขันทำอาหารท้องถิ่น ที่เป็นเมนูตั้งในพื้นที่เมืองเก่า การทำขนมท้องถิ่น น้ำดื่มสุขภาพจากสมุนไพรในเขตเมืองเก่า เป็นต้น								
2.ลักษณะจากกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นโดยใช้อาคารเป็นแหล่งกิจกรรม								
ระดับ 1 ระดับซ่อมบำรุงขึ้นพื้นฐาน (maintenance)								
เป็นกิจกรรมกิจกรรมการบำรุงรักษา การซ่อมแซมขึ้นพื้นฐาน เพื่อรักษาคุณค่าบูรณภาพของอาคาร เช่นกิจกรรมการจัดทำองค์ประกอบอาคาร เช่น แผ่นหลังคา การแกะสลักไม้ เป็นต้น		✓		✓		✓		
ระดับ 2 ระดับเสริมความแข็งแรง (stabilization)								
การซ่อมแซมโครงสร้างหลักของอาคารซึ่งจะส่งผลต่อคุณค่าและบูรณภาพของอาคาร		✓			✓			✓
ระดับ 3 ระดับการปรับปรุงและบำรุงรักษาอาคาร (consolidation)								
กิจกรรมการบำรุงรักษา การซ่อมแซม ต่อเติมองค์ประกอบเพื่อเป็นการรักษาคุณค่าและบูรณภาพของอาคาร		✓			✓			✓
ระดับ 4 ระดับการสร้างใหม่ (reconstruction)								
กิจกรรมการสร้างใหม่ ซึ่งเป็นการก่อสร้างใหม่ตามข้อมูลคำแนะนำ และการสาธิตจากผู้เชี่ยวชาญ		✓			✓			✓

4.2.5 การจัดทำแผนการอนุรักษ์และแผนการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมเพื่อนำไปใช้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

4.2.5.1 การจัดทำแผนการอนุรักษ์อาคารต้นแบบ

การจัดทำแผนการอนุรักษ์ในอาคารต้นแบบในครั้งนี้ใช้แนวคิดของการจัดทำแผนที่สอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ตามรูปแบบสากล ซึ่งแบ่งระดับของการอนุรักษ์เป็น 4 ระดับ โดยการจัดทำแผนการอนุรักษ์ครั้งนี้จึงได้ดำเนินการออกแบบแผนการอนุรักษ์อาคารต้นแบบโดยประยุกต์ใช้แนวทางตามระดับวิธีการอนุรักษ์ ประกอบด้วย 4 แผนงาน ดังนี้

แผนที่ 1 แผนการบำรุงซ่อมแซมรักษาสภาพอาคารอาคารต้นแบบ

แผนที่ 2 แผนการเสริมความแข็งแรงแก่อาคารต้นแบบ

แผนที่ 3 แผนการปรับปรุงและบำรุงรักษาอาคาร

แผนที่ 4 แผนการสร้างใหม่

ทั้งนี้จากผลการศึกษาแผนที่ทั้ง 4 แผนพบว่ากิจกรรมการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับแผนการอนุรักษ์อาคารประกอบด้วยกิจกรรมอย่างหลากหลายและมีระดับของความเร่งด่วนของกิจกรรมแตกต่างกันตั้งแต่ระดับเร่งด่วนน้อย ไปจนถึงระดับความเร่งด่วนมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างมีนัยยะสำคัญว่า กิจกรรมการอนุรักษ์มีความสำคัญต่อการรักษาสภาพอาคารทางมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมาก

ในขณะเดียวกันกับที่กิจกรรมการอนุรักษ์นั้นตัวกิจกรรมและแหล่งกิจกรรมสามารถนำมาบริหารจัดการและสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้อยู่ในระดับกิจกรรมแบบผิวเผินและปานกลาง โดยพบว่ากิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมและเหมาะสมสำหรับการนำมาเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ เช่น การทำความสะอาดพื้นที่ผิว การทำความสะอาดอาคาร งานทาสี ซ่อมแซมอาคารบางพื้นที่ เปลี่ยนแผ่นกระเบื้องมุงหลังคา เปลี่ยนกรอบไม้ใหม่ การปรับพื้นผิว การทาสีเคลือบผิวไม้ ทาสีเคลือบผิวเหล็ก ซ่อมแซมทำความสะอาดผิวโครงสร้างไม้ เป็นต้น

ตารางที่ 17 แผนการอนุรักษ์อาคารต้นแบบเปรียบเทียบกับระดับความเสียหายของอาคาร

แผน	วัตถุประสงค์ ของแผน	ระดับความเสียหายของ อาคาร	วิธีการอนุรักษ์ และ กิจกรรมการท่องเที่ยว	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ ของแผน	คุ้มเจ้า ยอดเรือน	บ้านสละ วงศ์
แผนที่ 1 แผนการบำรุง ซ่อมแซมรักษาสภาพ อาคารอาคารต้นแบบ	เพื่อมุ่งเน้นซ่อม บำรุงรักษาอาคาร ชั้นพื้นฐาน	ระดับที่ 1 ระดับความ เสียหายน้อยมาก หมายถึง ความเสียหายอยู่ในระดับที่ ไม่ส่งผลกระทบต่อ เอกลักษณ์ของอาคารหรือสิ่ง ปลูกสร้างทรงคุณค่า แต่ควร ได้รับการดูแลรักษาสภาพซึ่ง ความเสียหายไม่มีผลต่อ ผู้ใช้งาน	ใช้การอนุรักษ์ที่ ระดับ 1 ระดับซ่อมบำรุงขั้นพื้นฐาน(maintenance) ระดับการเข้าถึงกิจกรรมท่องเที่ยว ระดับที่ 1 ระดับการเข้าถึงกิจกรรมท่องเที่ยวแบบผิว เผิน และนักท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องมีทักษะ ด้านการอนุรักษ์มาก่อนล่วงหน้า	อาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง ทรงคุณค่า ได้รับการ ดูแลรักษาสภาพอย่าง ต่อเนื่อง	✓	✓
	เพื่อมุ่งเน้นซ่อมแซม บำรุงรักษาอาคาร ชั้นพื้นฐาน	ระดับที่ 2 ระดับความ เสียหายน้อย หมายถึง ความ เสียหายที่ส่งผลต่อ เอกลักษณ์ของอาคารหรือสิ่ง ปลูกสร้างทรงคุณค่าน้อย แต่ควรได้รับการดูแลและ รักษาสภาพซึ่งความเสียหาย ไม่มีผลกระทบต่อผู้ใช้งาน	ใช้การอนุรักษ์ที่ระดับ 1 ระดับซ่อมบำรุงขั้นพื้นฐาน(maintenance) ระดับการเข้าถึงกิจกรรมท่องเที่ยว ระดับที่ 1 ระดับการเข้าถึงกิจกรรมท่องเที่ยวแบบผิว เผิน และนักท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องมีทักษะ ด้านการอนุรักษ์มาก่อนล่วงหน้า		✓	✓

แผน	วัตถุประสงค์ ของแผน	ระดับความเสียหายของ อาคาร	วิธีการอนุรักษ์ และ กิจกรรมการท่องเที่ยว	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ ของแผน	คุ่มเจ้า ยอดเรือน	บ้านส่ว วงศ์
แผนที่ 2 แผนการเสริมความ แข็งแรงแก่อาคาร ต้นแบบ	เพื่อบ่งเน้นการ เสริมสร้างความ แข็งแรงของตัว อาคาร	ระดับที่ 3 ระดับความ เสียหายปานกลาง หมายถึง ความเสียหายอยู่ในระดับ ปานกลางซึ่งส่งผลกระทบต่อ เอกลักษณ์ของอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างทรงคุณค่า มีความจำเป็นได้รับการ ซ่อมแซม แก้ไข ซึ่งความ เสียหายเริ่มมีผลกระทบต่อ ผู้ใช้งาน	ใช้การอนุรักษ์ที่ ระดับ 2 ระดับเสริมความแข็งแรง (stabilization) ระดับการเข้าถึงกิจกรรมท่องเที่ยว ระดับที่ 2 กิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้อง ได้รับการแนะนำหรือสาธิตวิธีการทำ กิจกรรมทางการอนุรักษ์ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเกิดทักษะเบื้องต้นก่อนการทำ กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว	อาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง ทรงคุณค่า มีความจำ เป็นได้รับการซ่อมแซม แก้ไข	✓	✓

แผน	วัตถุประสงค์ ของแผน	ระดับความเสียหายของ อาคาร	วิธีการอนุรักษ์ และ กิจกรรมการท่องเที่ยว	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ ของแผน	คุ่มเจ้า ยอดเรือน	บ้านส่ว วงศ์
แผนที่ 3 แผนการปรับปรุงและ บำรุงรักษาอาคาร (consolidation)	เพื่อบ่งเน้นการ ปรับปรุงและการ บำรุงรักษาอาคาร ในกรณีอาคารมี สภาพเสื่อมโทรม	ระดับที่ 4 ระดับความ เสียหายมาก หมายถึง ความ เสียหายอยู่ในระดับที่ส่งผล ต่อเอกลักษณ์ของอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างทรงคุณค่า อย่างมาก ความเสียหายมี ผลกระทบต่อผู้ใช้งานอาคาร ในระดับสูง จำเป็นต้องได้รับ การ ซ่อมแซม แก้ไข ปรับปรุงสภาพ	ใช้การอนุรักษ์ที่ ระดับ 3 ระดับการปรับปรุงและบำรุงรักษาอาคาร (consolidation) ระดับการเข้าถึงกิจกรรมท่องเที่ยว ระดับที่ 3 ระดับของการเข้าถึงกิจกรรมการ ท่องเที่ยวแบบสร้างประสบการณ์ นักท่องเที่ยวมีทักษะด้านการอนุรักษ์ที่ ส่งเสริมความสำเร็จของการทำกิจกรรมการ ท่องเที่ยวก่อนหน้า ซึ่งนักท่องเที่ยวจะต้อง ได้รับการแนะนำ สาธิตวิธีการ ตลอดจน กำกับดูแลด้วยผู้เชี่ยวชาญในระหว่างการทำ กิจกรรมการอนุรักษ์	อาคาร หรือสิ่งปลูกสร้าง ทรงคุณค่าได้รับการ ซ่อมแซม แก้ไข ปรับปรุงสภาพ		✓

แผน	วัตถุประสงค์ ของแผน	ระดับความเสียหายของ อาคาร	วิธีการอนุรักษ์ และ กิจกรรมการท่องเที่ยว	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ ของแผน	ผู้ ยอ ด เร ือ น	บ้าน ส ล ่า ว ง ค์
แผนที่ 4 แผนการระดับการ สร้างใหม่ (reconstruction)	เพื่อการสร้างอาคาร หรือ องค์ประกอบ อาคาร ที่เสื่อมสลาย ไปแล้วให้ได้รับการ สร้างขึ้นมาใหม่ด้วย วิธีการและรูปแบบ อาคารแบบดั้งเดิม	ระดับที่ 5 ระดับความ เสียหายมากที่สุด หมายถึง ความเสียหายที่ส่งผลต่อ เอกลักษณ์ของอาคารหรือสิ่ง ปลูกสร้างทรงคุณค่าอย่าง มากที่สุด ความเสียหายมี ผลกระทบต่อผู้ใช้งานอาคาร ในระดับสูงมาก จำเป็นต้อง ได้รับการแก้ไข ปรับปรุง สภาพ หรือเปลี่ยนวัสดุ อย่างเร่งด่วนที่สุด	ใช้การอนุรักษ์ที่ ระดับ 4 ระดับการสร้างใหม่ (reconstruction) <u>ระดับการเข้าถึงกิจกรรมท่องเที่ยว ระดับที่</u> 3 ระดับของการเข้าถึงกิจกรรมการ ท่องเที่ยวแบบสร้างประสบการณ์ นักท่องเที่ยวมีทักษะด้านการอนุรักษ์ที่ ส่งเสริมความสำเร็จของการทำกิจกรรมการ ท่องเที่ยวก่อนหน้า ซึ่งนักท่องเที่ยวจะต้อง ได้รับการแนะนำ สาธิตวิธีการ ตลอดจน กำกับดูแลด้วยผู้เชี่ยวชาญในระหว่างการทำ กิจกรรมการอนุรักษ์	อาคารที่เสื่อมสลายไป แล้วได้รับการสร้าง ขึ้นมาใหม่ด้วยวิธีการ และรูปแบบอาคารแบบ ดั้งเดิม	✓	

1) การวิเคราะห์กิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมในอาคารต้นแบบ การศึกษาวิจัย

ทั้งนี้จากกระบวนการประเมินสภาพความเสียหายของอาคารและสิ่งปลูกสร้างตามตารางการประเมินสภาพความเสียหายของอาคารและสิ่งปลูกสร้าง ตารางที่ 10 และ 11 นั้น จึงได้มีการรวบรวมกิจกรรมที่เป็นความเสียหายของอาคารต้นแบบการศึกษาวิจัย เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเพื่อนำไปใช้เป็นกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยว

การวิเคราะห์กำหนดกิจกรรมในครั้งนี้ได้ดำเนินการวิเคราะห์ด้วยลักษณะของกิจกรรมที่เป็นลักษณะกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นโดยใช้พื้นที่ภายนอกอาคารเป็นแหล่งกิจกรรม และลักษณะจากกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นโดยใช้อาคารเป็นแหล่งกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมลักษณะนี้จะต้องคำนึงถึงการรักษาคุณค่าและบูรณภาพของอาคาร ด้วยการวิเคราะห์ด้วยระดับของการเข้าถึงกิจกรรมการอนุรักษ์ ซึ่งออกเป็น 3 ระดับ สามารถประเมินกิจกรรมได้ดังนี้

ตารางที่ 18 ตารางกิจกรรมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว

ลำดับ	กิจกรรม	ผิวเดิน	ปานกลาง	ลึกซึ้ง	หมายเหตุ
1	หมวดงานโครงสร้าง				
1.1	งานฐานรากและตอม่อ				
	การซ่อมแซมฐานราก			✓	
	การซ่อมแซมเสาตอม่อ			✓	
1.2	งานโครงสร้างเสา				
	เสาไม้				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อดช่องว่าง	✓			
	การทาสีเคลือบผิวไม้		✓		
	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
	เสาคอนกรีต				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อดช่องว่าง	✓			

ลำดับ	กิจกรรม	ผิวเผิน	ปานกลาง	ลึกซึ้ง	หมายเหตุ
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
1.3	งานโครงสร้างคาน				
	คานไม้				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
	การทาสีเคลือบผิวไม้		✓		
	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
	คานคอนกรีตเสริมเหล็ก				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
	การทาสีเคลือบผิวไม้		✓		
	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
1.4	งานพื้น				
	พื้นไม้				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
	การทาสีเคลือบผิวไม้		✓		
	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
	พื้นคอนกรีตเสริมเหล็ก				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
1.5	งานผนัง				
	ผนังโครงสร้างไม้				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			

ลำดับ		กิจกรรม	ผิวเผิน	ปานกลาง	ลึกซึ้ง	หมายเหตุ
		การทาสีเคลือบผิว		✓		
		การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
		การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
ผนังก่ออิฐมอญ						
		การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
		การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
		การทาสีเคลือบผิว		✓		
		การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
		การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
ผนังก่ออิฐบล็อก						
		การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
		การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
		การทาสีเคลือบผิว		✓		
		การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
		การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
ผนังสังกะสี						
		การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
		การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
		การทาสีเคลือบผิว		✓		
		การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
		การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
1.6	งานราวกันตก					
โครงสร้างราวกันตกไม้						
		การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
		การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
		การทาสีเคลือบผิว		✓		
		การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
		การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
โครงสร้างราวกันตกคอนกรีต						
		การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
		การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
		การทาสีเคลือบผิว		✓		
		การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	

ลำดับ	กิจกรรม	ผิวเผิน	ปานกลาง	ลึกซึ้ง	หมายเหตุ
	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
1.7	งานฝ้าเพดาน				
	ฝ้าเพดาน				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อดช่องว่าง	✓			
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
	ฝ้าเพดานเปลือยท้องคอนกรีต				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อดช่องว่าง	✓			
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
1.8	งานหลังคา				
	โครงสร้างหลังคาไม้เนื้อแข็ง				
	ซ่อมแซมโดยการทำความสะอาด ผิวโครงสร้างแล้วเคลือบสีทาไม้		✓		
	ซ่อมแซมโดยการเสริมความ แข็งแรงเพิ่มเติมให้กับโครงสร้าง			✓	
	ปรับเปลี่ยนวัสดุโครงสร้างโดยยึด แบบโครงสร้างเดิม			✓	
	โครงสร้างหลังคาเหล็กชุบสังกะสี				
	ซ่อมแซมโดยทำความสะอาด พื้นผิวโครงสร้างเหล็กที่เกิดสนิม และทาสีเคลือบผิวโครงสร้างกัน สนิม		✓		
	ซ่อมแซมโดยการเชื่อมยึด โครงสร้างเพิ่มเติมเพื่อเสริมความ แข็งแรงของโครงสร้าง			✓	
	ปรับเปลี่ยนวัสดุโครงสร้างโดยยึด แบบโครงสร้างเดิม			✓	
	กระเบื้องหลังคา				

ลำดับ		กิจกรรม	ผิวเผิน	ปานกลาง	ลึกซึ้ง	หมายเหตุ
		ซ่อมแซมโดยการอุดรูที่รั่วของหลังคา			✓	
		ทาสีเคลือบผิวกระเบื้องหลังคา			✓	
		เปลี่ยนแผ่นหลังคาโดยใช้วัสดุเดิมหรือใกล้เคียงรูปแบบเดิม			✓	
		เปลี่ยนแผ่นกระเบื้องหลังคาโดยเป็นวัสดุสมัยใหม่			✓	
เชิงชาย, ปิดลอน						
		การซ่อมแซมโดยการทำความสะอาดพื้นผิว และทาสีเคลือบพื้น		✓		
		การซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดโดยการต่อเติมให้เหมือนสภาพเดิมของโครงสร้าง		✓		
		เปลี่ยนโครงสร้างใหม่โดยการใช้วัสดุแบบเดิม			✓	
	1.9	งานประตู่-หน้าต่าง				
บานประตู่ไม้						
		การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
		การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
		การทาสีเคลือบผิว		✓		
		การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
		การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
บานประตู่ PVC						
		การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
		การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง		✓		
		การทาสีเคลือบผิว		✓		
		การต่อเติมเสริมความแข็งแรง		✓		
		การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน		✓		
บานประตู่เหล็ก						
		การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
		ทาสีเคลือบผิวกันสนิม		✓		
		ต่อเติมโครงสร้างเพิ่มเสริมความแข็งแรงของโครงสร้าง			✓	

ลำดับ	กิจกรรม	ผิวเผิน	ปานกลาง	ลึกซึ้ง	หมายเหตุ
	เปลี่ยนวัสดุโครงสร้างใหม่			✓	
	บ้านหน้าต่างไม้				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
	วงกบไม้เนื้อแข็ง				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
	ชุดอุปกรณ์บานประตู-หน้าต่าง				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การเปลี่ยนวัสดุใหม่		✓		
1.10	งานบันได				
	บันไดไม้เนื้อแข็ง				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
	บันไดคอนกรีตเสริมเหล็ก				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓	
	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓	
2	หมวดงานสถาปัตยกรรม				
2.1	งานตกแต่งวัสดุไม้เนื้อแข็ง				
	งานตกแต่งบานประตู				

ลำดับ	กิจกรรม	ผิวเผิน	ปานกลาง	ลึกซึ้ง	หมายเหตุ
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง		✓		
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การเปลี่ยนโดยใช้วัสดุเดิมและคงลักษณะดั้งเดิมของรูปแบบ			✓	
งานตกแต่งบานหน้าต่าง					
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การเปลี่ยนโดยใช้วัสดุเดิมและคงลักษณะดั้งเดิมของรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิมไว้			✓	
งานตกแต่งราวกันตก					
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การเปลี่ยนโดยใช้วัสดุเดิมและคงลักษณะดั้งเดิมของรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิมไว้			✓	
งานตกแต่งบันได					
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การเปลี่ยนโดยใช้วัสดุเดิมและคงลักษณะดั้งเดิมของรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิมไว้			✓	
งานตกแต่งหลังคา					
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓			
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การเปลี่ยนโดยใช้วัสดุเดิมและคงลักษณะดั้งเดิมของรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิม			✓	

ลำดับ	กิจกรรม	ผิวเผิน	ปานกลาง	ลึกซึ้ง	หมายเหตุ
	งานตกแต่งเชิงชาย				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อดช่องว่าง	✓			
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การเปลี่ยนโดยใช้วัสดุเดิมและคงลักษณะดั้งเดิมของรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิมไว้			✓	
2.2	งานตกแต่งวัสดุคอนกรีต				
	งานตกแต่งบานประตู				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อดช่องว่าง		✓		
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การเปลี่ยนโดยใช้วัสดุเดิมและคงลักษณะดั้งเดิมของรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิมไว้			✓	
	งานตกแต่งบานหน้าต่าง				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อดช่องว่าง		✓		
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การเปลี่ยนโดยใช้วัสดุเดิมและคงลักษณะดั้งเดิมของรูปแบบสถาปัตยกรรม			✓	
	งานตกแต่งราวกันตก				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อดช่องว่าง		✓		
	การทาสีเคลือบผิว		✓		
	การเปลี่ยนโดยใช้วัสดุเดิมและคงลักษณะดั้งเดิมของรูปแบบสถาปัตยกรรม			✓	
	งานตกแต่งบันได				
	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
	การปรับพื้นผิว อดช่องว่าง		✓		
	การทาสีเคลือบผิว		✓		

ลำดับ		กิจกรรม	ผิวเผิน	ปานกลาง	ลึกซึ้ง	หมายเหตุ
		การเปลี่ยนโดยใช้วัสดุเดิมและคงลักษณะดั้งเดิมของรูปแบบสถาปัตยกรรม			✓	
งานตกแต่งหลังคา						
		การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
		การปรับพื้นผิว อดช่องว่าง		✓		
		การทาสีเคลือบผิว		✓		
		การเปลี่ยนโดยใช้วัสดุเดิมและคงลักษณะดั้งเดิมของรูปแบบสถาปัตยกรรม			✓	
งานตกแต่งเชิงชาย						
		การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
		การปรับพื้นผิว อดช่องว่าง		✓		
		การทาสีเคลือบผิว		✓		
		การเปลี่ยนโดยใช้วัสดุเดิมและคงลักษณะดั้งเดิมของรูปแบบสถาปัตยกรรม			✓	
2.3		งานเพอริเจอร์				
งานเพอริเจอร์ไม้						
		การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
		การปรับพื้นผิว อดช่องว่าง		✓		
		การทาสีเคลือบผิว		✓		
		การเปลี่ยนโดยใช้วัสดุเดิมและคงลักษณะดั้งเดิมของรูปแบบสถาปัตยกรรม			✓	
งานเพอริเจอร์เหล็ก						
		การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
		การปรับพื้นผิว อดช่องว่าง		✓		
		การทาสีเคลือบผิว		✓		
		การเปลี่ยนโดยใช้วัสดุเดิมและคงลักษณะดั้งเดิมของรูปแบบสถาปัตยกรรม			✓	
งานเพอริเจอร์พลาสติก						

ลำดับ		กิจกรรม	ผิวเผิน	ปานกลาง	ลึกซึ้ง	หมายเหตุ
		การทำความสะอาดพื้นผิว	✓			
		การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง		✓		
		การทาสีเคลือบผิว		✓		
		การเปลี่ยนโดยใช้วัสดุเดิมและคง ลักษณะดั้งเดิมของรูปแบบ สถาปัตยกรรม			✓	

ตารางที่ 19 ประเมินความเสียหายขององค์ประกอบอาคารและระดับความเสียหายของอาคาร

ชื่อ (จังหวัด)	ประเภทสิ่งเสียหาย		วัสดุ	ลักษณะความเสียหาย														ระดับ ความเสียหาย				
				ชำรุด	เกิดเชื้อรา	แอ่น/ร่อน	สีเปลี่ยน/หลุด	ร้าว	ผุพัง	เสื่อมสภาพ	เปลี่ยนรูป	แตก/ร้าว	หัก	สนิม	พองตัว	ความชื้น	ฝุ่น	1	2	3	4	5
คุ้มเจ้ายอด เรือน (ลำพูน)	พื้น	บันได	ไม้	✓																		✓
		เฉลียง	ไม้	✓	✓																	✓
		ราวกันตกและประตู ทางลง	ไม้	✓																	✓	
		ห้องโถง	ไม้	✓	✓	✓															✓	
		ห้องทำงาน	ไม้	✓			✓	✓												✓		
		ห้องนอน	ไม้	✓	✓																✓	
		ห้องพระ	ไม้					✓			✓										✓	
	ผนัง	ห้องโถง	ไม้	✓																		✓
	หลังคา	จันทันและฝ้าเพดาน	ไม้	✓	✓			✓														✓
		ฝ้าเพดานห้องโถง	ไม้		✓			✓												✓		

ชื่อ (จังหวัด)	ประเภทสิ่งเสียหาย		วัสดุ	ลักษณะความเสียหาย														ระดับ ความเสียหาย				
				ชำรุด	เกิดเชื้อรา	อ้ว/ร่ง	บวม/ยุบ/แตก/เปลี่ยนสี	ร้าว	สะเก็ดฝุ่น	พบเศษโลหะ	พบตะกอน/สิ่งสกปรก	พบแมลง/สัตว์	พบเชื้อรา	พบเชื้อรา	พบเชื้อรา	พบเชื้อรา	พบเชื้อรา	1	2	3	4	5
		ผ้าเปดานห้องนอน	ไม้		✓			✓													✓	
		ผ้าเปดานห้องทำงาน	ไม้					✓													✓	
		กระเบื้อง	คอนกรีต	✓																		✓
		กรอบสันหลังคา	คอนกรีต								✓											✓
	ประตู	แผ่นป้ายแสดงประวัติคุ้ม	ไม้	✓																	✓	
บ้านสล่าวงศ์ (แพร่)	ฐานราก โครงสร้าง	ตอม่อ เสาใต้ถุนบ้าน	ไม้													✓		✓				
		เสาห้องครัว	ไม้								✓								✓			
	คาน	ชั้นหนึ่ง	ไม้				✓									✓		✓				
	พื้น	กลางโถง(ลาดเอียง)	ไม้	✓					✓									✓				

ชื่อ (จังหวัด)	ประเภทสิ่งเสียหาย		วัสดุ	ลักษณะความเสียหาย														ระดับ ความเสียหาย				
				ชำรุด	เกิดเชื้อรา	อ้ว/ร่อน	บดบวม/ผุ/ผุแตก	ร้าว	ผุเน่า	ผุเน่าตามรอย	ผุเน่าตามรอย	ผุเน่าตามรอย	หัก	สนิม	พองตัว	ความชื้น	ผุพัง	1	2	3	4	5
		โถงห้องนอน	ไม้						✓									✓				
		โถงห้องครัว	ไม้	✓					✓									✓				
		ระเบียง	ไม้						✓										✓			
		รอยต่อส่วนซีกล่าง	ไม้						✓										✓			
		กระเบื้องห้องน้ำ	คอนกรีต						✓	✓		✓							✓			
	ผนัง	ห้องนอนเล็ก	ไม้	✓					✓							✓	✓		✓			
		ผนังด้านนอก ชั้นหนึ่งและสอง	ไม้				✓		✓			✓						✓				
		ฝ้าผนังด้านใน	ไม้				✓		✓							✓			✓			
		ฝ้าผนังด้านนอก	ไม้	✓			✓		✓			✓							✓			
		ฝ้าผนัง ระเบียงหลัง	ไม้	✓																	✓	

ชื่อ (จังหวัด)	ประเภทสิ่งเสียหาย		วัสดุ	ลักษณะความเสียหาย															ระดับ ความเสียหาย				
				ชำรุด	เกิดเชื้อรา	อ้ว/ร่อน	สีไม่เสมอกัน/ถลอก	ร้าว	ผุเนาะ	เสื่อมสภาพ	ไม่เป็นไปตามรูปแบบเดิม	แตกกร้าว	หัก	สนิม	พองตัว	ความชื้น	ฝุ่น	1	2	3	4	5	
		บ้าน																					
		ฝ้าผนัง ห้องครัว	ไม้		✓			✓											✓				
		ปูนฉาบ ชั้นหนึ่ง	คอนกรีต					✓		✓			✓						✓				
		ผนังด้านนอกชั้นสอง	ไม้					✓		✓								✓					
		ผนังหน้าห้องนอน	ไม้					✓		✓									✓				
	หลังคา	อะเส	ไม้						✓									✓					
		จันทัน	ไม้						✓									✓					
		ระแนง/แป	ไม้						✓									✓					
		ฝ้าเพดาน	ไม้						✓									✓					
		กระเบื้องหลังคา	คอนกรีต		✓								✓									✓	

ชื่อ (จังหวัด)	ประเภทสิ่งเสียหาย		วัสดุ	ลักษณะความเสียหาย														ระดับ ความเสียหาย				
				ชำรุด	เกิดเชื้อรา	อ้ว/ร่อน	สีไม่เสมอกัน/ถลอก	ร้าว	ฝุ่นเกาะ	เสื่อมสภาพ	ไม่เป็นไปตามรูปแบบเดิม	แตกกร้าว	หัก	สนิม	พองตัว	ความชื้น	ฝุ่นผง	1	2	3	4	5
		เชิงชาย	ไม้					✓					✓							✓		
	ประตู		ไม้						✓	✓								✓				
	หน้าต่าง		ไม้	✓					✓	✓								✓				
	บันได		ไม้	✓							✓									✓		

ตารางที่ 20 การประเมินความมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว

ชื่อ (จังหวัด)	ประเภทสิ่งเสียหาย		ตารางกิจกรรมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว				
			กิจกรรม	เกณฑ์กิจกรรม	ผิวเดิน	ปาน กลาง	ลึกซึ้ง
คุ้มเจ้ายอด เรือน (ลำพูน)	พื้น	บันได	ซ่อมแซมบางจุดของแผ่นไม้	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓
		เฉลียง	ขัดทำความสะอาด ตอกตะปู และ ต่อเติมเพิ่ม	การทำความสะอาดพื้นผิวและการต่อเติมเสริม ความแข็งแรง			✓
		ราวกันตกและ ประตูทางลง	เปลี่ยนไม้ใหม่	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓
		ห้องโถง	ขัดทำความสะอาด และซ่อมแซม บางจุด	การทำความสะอาดพื้นผิวและการปรับพื้นผิวอุด ช่องว่าง	✓		
		ห้องทำงาน	ขัดทำความสะอาด และซ่อมแซม บางจุด	การทาสีเคลือบผิวไม้และการต่อเติมเสริมความ แข็งแรง			✓
		ห้องนอน	ขัดทำความสะอาด และซ่อมแซม บางจุด	การทาสีเคลือบผิวไม้และการต่อเติมเสริมความ แข็งแรง			✓
		ห้องพระ	ขัดทำความสะอาด และซ่อมแซม บางจุด	การทาสีเคลือบผิวไม้และการต่อเติมเสริมความ แข็งแรง			✓
	ผนัง	ห้องโถง	เสริมไม้แทนบางจุดที่ชำรุด	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓
	หลังคา	จันทันและฝ้า	เปลี่ยนไม้ใหม่ และเสริมกันรั่ว	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓

ชื่อ (จังหวัด)	ประเภทสิ่งเสียหาย		ตารางกิจกรรมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว				
			กิจกรรม	เกณฑ์กิจกรรม	ผิวเดิน	ปานกลาง	ลึกซึ้ง
		เพดาน					
		ฝ้าเพดานห้องโถง	เปลี่ยนไม้ใหม่ และเสริมกันรั้ว	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓
		ฝ้าเพดานห้องนอน	เปลี่ยนไม้ใหม่ และเสริมกันรั้ว	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓
		ฝ้าเพดานห้องทำงาน	เปลี่ยนไม้ใหม่ และเสริมกันรั้ว	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓
		กระเบื้อง	ซ่อมแซมโดยการอุดรูที่ร้าวของหลังคา	การเปลี่ยนวัสดุใหม่		✓	
		ครอบสันหลังคา	เปลี่ยนใหม่และปรับให้เป็นรูปทรงสถาปัตยกรรมตามเดิม	ปรับเปลี่ยนวัสดุโครงสร้างโดยการยึดแบบโครงสร้างเดิม			✓
	ประตู	แผ่นป้ายแสดงประวัติคุ้ม	เปลี่ยนกรอบไม้ใหม่	การปรับพื้นผิว อดช่องว่าง	✓		
บ้านสล่าวงศ์ (แพร่)	ฐานรากโครงสร้าง	ตอม่อ เสาใต้ถุนบ้าน	ปรับแก้ไขโดยผู้เชี่ยวชาญ	ปรับปรุงโดยผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น			✓
		เสาห้องครัว	ฉีดย้ำยากำจัดปลวก	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓
	คาน	ชั้นหนึ่ง	ฉีดย้ำยากำจัดปลวก และทาสี	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง การทาสีเคลือบ		✓	

ชื่อ (จังหวัด)	ประเภทสิ่งเสียหาย		ตารางกิจกรรมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว				
			กิจกรรม	เกณฑ์กิจกรรม	ผิวเดิน	ปานกลาง	ลึกซึ้ง
				พื้นผิว			
	พื้น	กลางโถง(ลาดเอียง)	วัดทำใหม่ เนื่องจากพื้นเอียง และทำความสะอาด	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่างและ การทำความสะอาดพื้นผิว		✓	
		โถงห้องนอน	ปิด กวาด เช็ด ถู	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓		
		โถงห้องครัว	ปรับพื้นให้เรียบโดยการตอกตะปู และทำความสะอาด	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่างและ การทำความสะอาดพื้นผิว		✓	
		ระเบียง	ปิด กวาด เช็ด ถู	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓		
		รอยต่อส่วนซักล้าง	ปิด กวาด เช็ด ถู	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓		
		กระเบื้องห้องน้ำ	เปลี่ยนใหม่	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน	✓		
	ผนัง	ห้องนอนเล็ก	เปลี่ยนใหม่	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน	✓		
		ผนังด้านนอก ชั้นหนึ่งและสอง	ทำความสะอาด ขัด และทาสีใหม่	การทำความสะอาดพื้นผิว การปรับปรุงพื้นผิว และการทาสีเคลือบผิว	✓		
		ฝ้าผนังด้านใน	ทำความสะอาด ขัด และทาสีใหม่	การทำความสะอาดพื้นผิว การปรับปรุงพื้นผิว และการทาสีเคลือบผิว	✓		
		ฝ้าผนังด้านนอก	ทำความสะอาด ขัด และทาสีใหม่	การทำความสะอาดพื้นผิว การปรับปรุงพื้นผิว	✓		

ชื่อ (จังหวัด)	ประเภทสิ่งเสียหาย		ตารางกิจกรรมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว				
			กิจกรรม	เกณฑ์กิจกรรม	ผิวเดิน	ปานกลาง	ลึกซึ้ง
				และการทาสีเคลือบผิว			
		ฝ้าผนัง ระเบียง หลังบ้าน	เสริมไม้อุดช่องว่าง	การต่อเติมเสริมความแข็งแรง			✓
		ฝ้าผนัง ห้องครัว	ขัดเช็อรากและทำความสะอาด	การทำความสะอาดพื้นผิว และการต่อเติมเสริมความแข็งแรง		✓	
		ปูนฉาบ ชั้นหนึ่ง	ขัดเช็อรากและทำความสะอาด	การทำความสะอาดพื้นผิว การปรับปรุงพื้นผิว และการทาสีเคลือบผิว	✓		
		ผนังด้านนอกชั้น สอง	ทำความสะอาด ทาสีใหม่	การทำความสะอาดพื้นผิว และการทาสีเคลือบผิว	✓		
		ผนังหน้าห้องนอน	ทำความสะอาด ทาสีใหม่	การทำความสะอาดพื้นผิว และการทาสีเคลือบผิว	✓		
	หลังคา	อะเส	ปิด กวาด เช็ด ถู	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓		
		จันทัน	ปิด กวาด เช็ด ถู	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓		
		ระแนง/แป	ปิด กวาด เช็ด ถู	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓		
		ฝ้าเพดาน	ปิด กวาด เช็ด ถู	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓		
		กระเบื้องหลังคา	เปลี่ยนกระเบื้องใหม่	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน		✓	

ชื่อ (จังหวัด)	ประเภทสิ่งเสียหาย		ตารางกิจกรรมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว				
			กิจกรรม	เกณฑ์กิจกรรม	ผิวเดิน	ปานกลาง	ลึกซึ้ง
		เชิงชาย	เปลี่ยนกระเบื้องใหม่	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓
	ประตู		ทำความสะอาด ขัดผิวใหม่	การทำความสะอาดพื้นผิว การปรับปรุงพื้นผิว	✓		
	หน้าต่าง		ทำความสะอาด ขัดผิวใหม่ ทาสี	การทำความสะอาดพื้นผิว การปรับปรุงพื้นผิว และการทาสีเคลือบผิว	✓		
	บันได		เปลี่ยนใหม่ เนื่องจากกระเบื้องเกิดชำรุด สูญหาย	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน			✓

ตารางที่ 21 กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยว

ชื่อ (จังหวัด)	ประเภทสิ่งเสียหาย		วัสดุ	ระดับความเสียหาย					ตารางกิจกรรมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว				
				1	2	3	4	5	กิจกรรม	เกณฑ์กิจกรรม	ผิวเดิน	ปาน กลาง	ลึกซึ่ง
คุ้มเจ้า ยอด เรือน (ลำพูน)	พื้น	ห้องโถง	ไม้				✓		ขัดทำความสะอาด และซ่อมแซมบางจุด	การทำความสะอาดพื้นผิว และการปรับพื้นผิวอุด ช่องว่าง	✓		
	หลังคา	กระเบื้อง	คอนกรีต					✓	ซ่อมแซมโดยการอุดรูที่ ร้าวของหลังคา	การเปลี่ยนวัสดุใหม่		✓	
	ประตู	แผ่นป้ายแสดง ประวัติคุ้ม					✓		เปลี่ยนกรอบไม้ใหม่	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง	✓		
บ้านสลา วงศ์ (แพร่)	คาน	ชั้นหนึ่ง	ไม้		✓				ฉิदनํ้ายากํ่าจัดปลวก และทาสี	การต่อเติมเสริมความ แข็งแรง การทาสีเคลือบ พื้นผิว		✓	
	พื้น	กลางโถง(ลาด เอียง)	ไม้		✓				วัดทำใหม่ เนื่องจาก พื้นเอียง และทำความ สะอาด	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง และ การทำความสะอาด พื้นผิว		✓	
		โถงห้องนอน	ไม้	✓					ปิด กวาด เช็ด ถู	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓		
		โถงห้องครัว	ไม้	✓					ปรับพื้นให้เรียบโดย	การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง		✓	

ชื่อ (จังหวัด)	ประเภทสิ่งเสียหาย		วัสดุ	ระดับความเสียหาย					ตารางกิจกรรมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว				
				1	2	3	4	5	กิจกรรม	เกณฑ์กิจกรรม	ผิวเดิน	ปาน กลาง	ลึกซึ่ง
									การตอกตะปู และทำความสะอาด	และ การทำความสะอาดพื้นผิว			
		ระเบียง	ไม้		✓				ปิด กวาด เช็ด ถู	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓		
		รอยต่อส่วนซีกล่าง	ไม้		✓				ปิด กวาด เช็ด ถู	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓		
		กระเบื้องห้องน้ำ	คอนกรีต		✓				เปลี่ยนใหม่	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน		✓	
	ผนัง	ห้องนอนเล็ก	ไม้		✓				เปลี่ยนใหม่	การเปลี่ยนโครงสร้างทดแทน	✓		
		ผนังด้านนอก ชั้นหนึ่งและสอง	ไม้	✓					ทำความสะอาด ขัด และทาสีใหม่	การทำความสะอาดพื้นผิว การปรับปรุงพื้นผิว และ การทาสีเคลือบผิว	✓		
		ฝ้าผนังด้านใน	ไม้		✓				ทำความสะอาด ขัด และทาสีใหม่	การทำความสะอาดพื้นผิว การปรับปรุงพื้นผิว และ การทาสีเคลือบผิว	✓		
		ฝ้าผนังด้านนอก	ไม้		✓				ทำความสะอาด ขัด และทาสีใหม่	การทำความสะอาดพื้นผิว การปรับปรุงพื้นผิว และ	✓		

ชื่อ (จังหวัด)	ประเภทสิ่งเสียหาย		วัสดุ	ระดับความเสียหาย					ตารางกิจกรรมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว				
				1	2	3	4	5	กิจกรรม	เกณฑ์กิจกรรม	ผิวเดิน	ปาน กลาง	ลึกซึ่ง
										การทาสีเคลือบผิว			
		ฝ้าผนัง ห้องครัว	ไม้		✓				ขัดเช็อร่าออกและทำความสะอาด	การทำความสะอาดพื้นผิว และการต่อเติมเสริมความแข็งแรง		✓	
		ปูนฉาบ ชั้นหนึ่ง	คอนกรีต		✓				ขัดเช็อร่าออกและทำความสะอาด	การทำความสะอาดพื้นผิว การปรับปรุงพื้นผิว และ การทาสีเคลือบผิว	✓		
		ผนังด้านนอกชั้นสอง	ไม้	✓					ทำความสะอาด ทาสีใหม่	การทำความสะอาดพื้นผิว และการทาสีเคลือบผิว	✓		
		ผนังหน้าห้องนอน	ไม้		✓				ทำความสะอาด ทาสีใหม่	การทำความสะอาดพื้นผิว และการทาสีเคลือบผิว	✓		
	หลังคา	อะเส	ไม้	✓					ปิด กวาด เช็ด ถู	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓		
		จันทัน	ไม้	✓					ปิด กวาด เช็ด ถู	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓		
		ระแนง/แป	ไม้	✓					ปิด กวาด เช็ด ถู	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓		
		ฝ้าเพดาน	ไม้	✓					ปิด กวาด เช็ด ถู	การทำความสะอาดพื้นผิว	✓		

ชื่อ (จังหวัด)	ประเภทสิ่งเสียหาย		วัสดุ	ระดับความเสียหาย					ตารางกิจกรรมการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว				
				1	2	3	4	5	กิจกรรม	เกณฑ์กิจกรรม	ผิวเดิน	ปาน กลาง	ลึกซึ่ง
		กระเบื้อง	คอนกรีต					✓	เปลี่ยนกระเบื้องใหม่	การเปลี่ยนโครงสร้าง ทดแทน		✓	
	ประตู		ไม้	✓					ทำความสะอาด ขัดผิว ใหม่	การทำความสะอาดพื้นผิว การปรับปรุงพื้นผิว	✓		
	หน้าต่าง		ไม้	✓					ทำความสะอาด ขัดผิว ใหม่ ทาสี	การทำความสะอาดพื้นผิว การปรับปรุงพื้นผิว และ การทาสีเคลือบผิว	✓		

จากตารางที่ 20 และ 21 พบว่า กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยว
ตามเกณฑ์กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถทำได้ ซึ่งอยู่ในระดับผิวเผินและปานกลาง
ดังตารางที่ 22

ตารางที่ 22 สรุปกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวจากกิจกรรมการอนุรักษ์ที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมได้

จังหวัด	สิ่งปลูกสร้าง	กิจกรรม
ลำพูน	คุ้มเจ้ายอดเรือน	- จัดทำความสะอาดพื้นผิว - ซ่อมแซมบางจุด - เปลี่ยนกระเบื้อง - เปลี่ยนกรอบไม้ใหม่ - การปรับพื้นผิว อุดช่องว่าง - การทาสีเคลือบผิวไม้ - ซ่อมแซมโดยการทำความสะอาดผิว - โครงสร้างแล้วเคลือบสีทาไม้ - ซ่อมแซมโดยทำความสะอาดพื้นผิว - โครงสร้างเหล็กที่เกิดสนิมและทาสีเคลือบ - ผิวโครงสร้างกันสนิม
แพร่	บ้านสล่าวงศ์	- ฉีดน้ำยากำจัดปลวก - ทาสี - ปิด กวาด เช็ด ถู - กระเบื้องห้องน้ำเปลี่ยนใหม่ - ขัดเชื้อรา - เปลี่ยนกระเบื้องหลังคาใหม่ - ซ่อมแซมโดยการทำความสะอาดผิว - โครงสร้างแล้วเคลือบสีทาไม้ - ซ่อมแซมโดยทำความสะอาดพื้นผิว - โครงสร้างเหล็กที่เกิดสนิมและทาสีเคลือบ - ผิวโครงสร้างกันสนิม - เปลี่ยนกระเบื้อง

4.2.5.2 แผนการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมเพื่อนำไปใช้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

1) การวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยว ประเด็นปัญหาด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และแนวคิดในการพัฒนากิจกรรมอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) จังหวัดลำพูนและแพร่

1.1) การวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยว ในจังหวัดลำพูน แพร่

กลุ่มอาคารและงานสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ทั้งในจังหวัดลำพูนและแพร่ ยังถือเป็นทรัพยากรที่เป็นตัวขับเคลื่อนการท่องเที่ยวที่สำคัญของทั้งสองจังหวัด

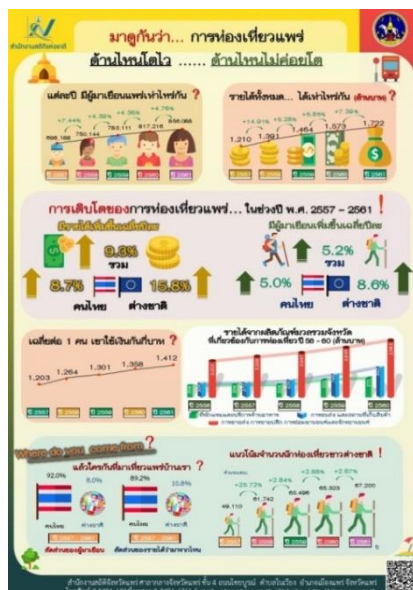
จังหวัดลำพูนจากข้อมูลจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดลำพูน พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน มีอัตราเพิ่มสูงขึ้นในทุก ๆ ปี โดยในปี 2559 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 1,081,797 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2558 ร้อยละ 2.15 โดยเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ 95.61 และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ร้อยละ 4.39 และส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ในปี 2559 จำนวน 1,385 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2558 ร้อยละ 3.68 โดยนักท่องเที่ยวมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันเฉลี่ยเท่ากับ 990 บาท แต่เมื่อเปรียบเทียบระหว่างนักท่องเที่ยวชาวไทย และต่างประเทศ พบว่านักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อวัน เท่ากับ 1,107 บาท สูงกว่านักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อวัน เท่ากับ 985 บาท (สำนักงานสถิติจังหวัดลำพูน,2563)

ภาพที่ 75 ภาพแสดงสถิติการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน

ที่มา : lamphun.nso.go.th, 2563

สำหรับจังหวัดแพร่ ช่วงระยะเวลา 5 ปี พบว่า การท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่สูงขึ้นทั้งจำนวนผู้เยี่ยมเยือนและรายได้จากการท่องเที่ยวจากปี 2561 มีจำนวนผู้เยี่ยมเยือน 856,088 คน เมื่อเทียบกับ ปี 2560 แล้ว เพิ่มขึ้น 38,872 คน คิดเป็น 4.76% และรายได้จากการท่องเที่ยวปี 2561 มีมูลค่า 1,722.4 ล้านบาทเมื่อเทียบกับปี 2560 เพิ่มขึ้น 149.0 ล้านบาท คิดเป็น 9.47% ในส่วนของข้อมูลอัตราการเติบโตของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนและรายได้จากนักท่องเที่ยวจังหวัดแพร่ นั้น ภาพรวมของจำนวนผู้เยี่ยมเยือนในช่วง 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2557 - 2561 แสดงให้เห็นว่ามีอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีคือ 5.2% และ ภาพรวมของจำนวนรายได้จากนักท่องเที่ยว 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2557 - 2561 พบว่า มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีคือ 9.3% จากทั้ง 2 ข้อมูลเห็นได้ว่าชาวต่างชาติมีอัตราการเข้ามาเยือนและใช้จ่ายที่เติบโตมากกว่าคนไทย สำหรับค่าใช้จ่ายเฉลี่ยที่ผู้เยี่ยมเยือนใช้ต่อ 1 คนนั้น ในปี พ.ศ. 2561 อยู่ที่ 1,412 บาท เมื่อแยกออกเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ กลุ่มผู้เยี่ยมเยือนที่มีจำนวนการใช้เงินมากกว่าคือ ชาวต่างชาติ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1,724 บาท ส่วนคนไทย นั้น คือ 1,380 บาทในส่วนของข้อมูลการเข้าพักและจำนวนวันที่พักในจังหวัดแพร่ ช่วง พ.ศ. 2557 - 2561 นั้น จากค่าเฉลี่ยอัตราการเข้าพักพบว่าใน 5 ปีนี้ จำนวนเข้าพักเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 2 วัน จากการแยกสัดส่วนของผู้เยี่ยมเยือนและรายได้ ระหว่างชาวไทยและชาวต่างชาติ สัดส่วนรายได้ที่ได้จาก นักท่องเที่ยวต่างชาติ คือ ร้อยละ 10.8 ซึ่งมากกว่า สัดส่วนผู้เยี่ยมเยือนที่เป็นชาวต่างชาติ คือ ร้อยละ 8.0 ซึ่งหมายความว่านักท่องเที่ยวต่างชาติมีค่าใช้จ่ายที่มากกว่า นักท่องเที่ยวชาวไทย และจากข้อมูลของผู้เยี่ยมเยือนที่เป็นชาวต่างชาติ ในช่วงปี พ.ศ. 2557 - 2561 แสดงให้เห็นว่ามีจำนวนของผู้เยี่ยมเยือนที่เป็นชาวต่างชาติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยยอดของผู้เยี่ยมเยือนที่เป็นชาวต่างชาติในปี พ.ศ. 2561 อยู่ที่ 67,200 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดแพร่, 2563)

ภาพที่ 76 ภาพแสดงสถิติการท่องเที่ยวจังหวัดแพร่

ที่มา : phrae.nso.go.th, 2563

1.2) การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในพื้นที่เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) จังหวัดลำพูนและแพร่

จากการสำรวจภาคสนามร่วมกับการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีสภาพปัญหาและอุปสรรคดังนี้

- การประชาสัมพันธ์ การสื่อสาร และการสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มอาคารทรงคุณค่ายังไม่ครอบคลุมในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ
- การขาดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่น และลักษณะการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น เพื่อเชื่อมโยงกับกับกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งตั้งอยู่ภายในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ทำให้เกิดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในบางแหล่งที่ได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในก่อนหน้านี้เท่านั้น
- ไม่มีระบบงบประมาณที่ใช้ในการดูแลรักษาอาคารทรงคุณค่า ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน แต่มีความสำคัญในฐานะ

มรดกทางวัฒนธรรม ในพื้นที่เมืองเก่าและเขตอนุรักษ์มรดก
วัฒนธรรมสถาปัตยกรรม

- ไม่มีระบบการอนุรักษ์อาคารในเขตอนุรักษ์มรดกทาง
วัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ที่ได้มาตรฐานทางวิชาการตามแนว
ทางการอนุรักษ์แบบสากล

- ไม่มีกิจกรรมที่แปลกใหม่ที่ใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยว และ
ขาดการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์
มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ร่วมกับชุมชน

- ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว
ในพื้นที่แหล่งใหม่ในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม
(สถาปัตยกรรม)

1.3) แนวคิดในการพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขต
อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในการศึกษาในครั้งนี้
จำเป็นที่จะต้องจัดกิจกรรมให้มีความครอบคลุมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวซึ่งเป็น
กลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มหลักและนักท่องเที่ยว
กลุ่มทั่วไปดังนั้นเพื่อให้การจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการท่องเที่ยวได้อย่าง
สอดคล้องกับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในเขตพื้นที่เมืองเก่าลำพูน
และแพร่

จากการศึกษาร่วมกับโครงการวิจัยย่อยที่ 3 เรื่อง แนวทางการ
พัฒนาการตลาดท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวความสนใจพิเศษในเขต
อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ได้มีการศึกษาช่องทาง
การตลาดที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มความสนใจ
พิเศษ พบว่าสามารถแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มความสนใจพิเศษออกเป็น
3 ประเภท ดังนี้

- (1) กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- (2) กลุ่ม นักท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้
เป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

(2.1) กลุ่ม บริษัท และองค์กร (กลุ่ม Funding) ซึ่งเป็น
กลุ่มที่มีกิจกรรม CSR ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว อนุรักษ์
วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปะและบำรุงพระพุทธศาสนา

(2.2) กลุ่มมหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่มีหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตร์

(3) กลุ่มสมาคม ชมรม ธุรกิจนำเที่ยว และเอเยนต์

ทั้งนี้สามารถแบ่งกลุ่มเป้าหมายของนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างโมเดลธุรกิจ เพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) โดยได้แบ่งกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่จังหวัดลำพูนและแพร่สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

พื้นที่ลำพูน

- นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่ม Silver Age (Active Senior)
- กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ ได้แก่ กลุ่มสถาบันการศึกษา
- กลุ่มเอเยนต์และบริษัททัวร์

พื้นที่แพร่

- นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (FIT) กลุ่ม Millennials และกลุ่ม Family
- กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ ได้แก่ กลุ่มสถาบันการศึกษา
- กลุ่มเอเยนต์และบริษัททัวร์

ในด้านของลักษณะกิจกรรมที่สอดคล้องกับประเภทนักท่องเที่ยว จากการแบ่งประเภทของกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว สามารถแบ่งเป็นประเภทกิจกรรม ออกเป็น 2 ประเภทประกอบด้วย

1) กิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมโดยเฉพาะเป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์และเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคมและชุมชน โดยนำเอากิจกรรมด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไปเป็นกิจกรรมส่งเสริมทางการท่องเที่ยวซึ่งมุ่งเน้นการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติการ ภายใต้การให้คำแนะนำหรือการดูแลจากผู้เชี่ยวชาญอย่างใกล้ชิด ลักษณะกิจกรรมประเภทนี้ เช่น

- การบันทึกภาพอาคาร ประวัติอาคาร
- การบันทึกข้อมูลอาคารและองค์ประกอบอาคาร
- กิจกรรมการทำความสะอาดสถานที่

- กิจกรรมการทาสีองค์ประกอบอาคาร
- กิจกรรมการบำรุงรักษา การซ่อมแซมขั้นพื้นฐาน
- กิจกรรมการซ่อมแซมอาคาร
- กิจกรรมการต่อเติมองค์ประกอบอาคาร
- กิจกรรมการก่อสร้างใหม่

2) กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการรับรู้บริบทของพื้นที่เมืองเก่า มรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่ ขัดต่อหลักการอนุรักษ์อาคารตามแนวทางของการ อนุรักษ์สากล (Bura Charter) โดยกิจกรรมสามารถ ดำเนินการโดยชุมชนและเครือข่ายทางด้านการท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้อง มีกิจกรรมตัวอย่าง เช่น

พื้นที่ลำพูน

- กิจกรรมการปั่นพระรอดวัดมหาวัน
- กิจกรรมการผั้นเทียนสีบชะตา
- กิจกรรมการทำขนมและอาหารเอกลักษณ์ท้องถิ่น
- กิจกรรมภาพเก่าเล่าอดีต
- กิจกรรมทำโคมไฟล้านนา
- กิจกรรมปั่นลายผ้าด้วยสีจากดอกไม้ท้องถิ่น
- กิจกรรมวาดภาพและระบายสี
- กิจกรรมเดินสำรวจเมือง
- กิจกรรมแผนที่เมืองแห่งความทรงจำ

พื้นที่แพร่

- กิจกรรมการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้าน
- กิจกรรมเดินป่า รักษาต้นไม้
- กิจกรรมปั่น ชมเมือง
- กิจกรรมเดินชมเมือง เหนือเมฆ (กำแพงเมืองเก่า)
- กิจกรรมนั่งรถรางชมเมืองแพร่กลางคืน
- กิจกรรมการทำขนมและอาหารเอกลักษณ์ท้องถิ่น
- กิจกรรมแผนที่เมืองแห่งความทรงจำ
- กิจกรรมภาพเก่าเล่าอดีต

- กิจกรรมย่อมฮ่อม สีสันธรรมชาติ

ทั้งนี้สามารถสรุปแนวทางการจัดกิจกรรมในกลุ่มนักท่องเที่ยว
เป้าหมาย สามารถสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 23 แนวทางการจัดกิจกรรมในกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย

กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย	กิจกรรมการ อนุรักษ์ สถาปัตยกรรม	กิจกรรม สร้างสรรค์เพื่อ ส่งเสริมการ ท่องเที่ยว	หมายเหตุ
พื้นที่เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ลำพูน			
นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่ม Silver Age (Active Senior)	✓	✓	เหมาะกับบางประเภท กิจกรรมในด้านการอนุรักษ์ สถาปัตยกรรม
กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ ได้แก่ กลุ่ม สถาบันการศึกษา	✓	✓	สามารถดำเนินกิจกรรมการ อนุรักษ์ฯ ได้แต่ต้อง ดำเนินการภายใต้การดูแล ของผู้เชี่ยวชาญ
กลุ่มเอเจนต์และบริษัททัวร์	✓	✓	เหมาะกับบางประเภท กิจกรรมในด้านการอนุรักษ์ สถาปัตยกรรม
พื้นที่เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) แพร่			
นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (FIT) กลุ่ม Millennials	✓	✓	เหมาะกับบางประเภท กิจกรรมในด้านการอนุรักษ์ สถาปัตยกรรมเน้นความ สวยงาม สะดวกสบาย ระยะเวลานั่ง แต่เน้นกิจกรรม ที่มีความหลากหลาย
กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ ได้แก่ กลุ่ม สถาบันการศึกษา	✓	✓	สามารถดำเนินกิจกรรมการ อนุรักษ์ฯ ได้แต่ต้อง ดำเนินการภายใต้การดูแล ของผู้เชี่ยวชาญ
กลุ่มเอเจนต์และบริษัททัวร์	✓	✓	เหมาะกับบางประเภท กิจกรรมในด้านการอนุรักษ์ สถาปัตยกรรม

ในด้านแนวคิดการจัดกิจกรรมทางด้านการอนุรักษ์เพื่อนำไปเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าลำพูน และแพร่ นั้น มีประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญในช่วงของการจัดทำแผนเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 24 แสดงกรอบแนวคิดการจัดกิจกรรมและแนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

กรอบแนวคิด	แนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว
แนวคิดการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมกับการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สถาปัตยกรรม เป็นการท่องเที่ยวที่ตอบสนองการท่องเที่ยวในกลุ่มนักท่องเที่ยวความสนใจพิเศษในกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมเป็นการคงไว้ซึ่งฐานทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยว กิจกรรมอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมจะช่วยส่งเสริมให้แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า มีกายภาพที่สมบูรณ์ มีบรรยากาศและความสอดคล้องกับบริบทการเป็นเมืองเก่าทั้ง สถาปัตยกรรม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นพื้นที่แห่งการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ซึ่งการจัดกิจกรรมทางด้านการอนุรักษ์จะช่วยกระตุ้นเตือนและสะท้อนให้นักท่องเที่ยวได้เห็นประโยชน์ของการท่องเที่ยวโดยรวมรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม โดยการท่องเที่ยวที่ร่วมสัมผัสประสบการณ์การท่องเที่ยวในรูปแบบกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมที่หลากหลายระดับและหลากหลายรูปแบบกิจกรรม
แนวคิดด้านการจัดโปรแกรมกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเป็นกิจกรรมท่องเที่ยว	การกิจกรรมการอนุรักษ์ฯ ควรจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการท่องเที่ยวควรที่มีลักษณะที่มีการผสมผสานกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยควรมีการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าวให้เกิดความสอดคล้องกับโปรแกรมกิจกรรม
แนวคิดของแหล่งกิจกรรม	ควรกระจายแหล่งของการจัดกิจกรรมในระยะที่สามารถเดินทางถึงกันในแต่ละจุดได้ หรือ สามารถเชื่อมโยงการจัดกิจกรรมได้อย่างสะดวกและมีเนื้อหาที่สอดคล้องกัน
แนวคิดของการจัด	กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย

กรอบแนวคิด	แนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว
กิจกรรมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว	1.นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ได้แก่ Silver, Family, Millenials) 2.กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ ได้แก่ กลุ่มสถาบันการศึกษา และกลุ่ม Corporate (CSR) 3.กลุ่มเอเจนต์และบริษัททัวร์
แนวคิดของลักษณะกิจกรรมการอนุรักษ์ซึ่งมีผลต่อกลุ่มอายุนักท่องเที่ยว	สามารถดำเนินกิจกรรมได้ช่วงอายุ ดังนี้ 1. กลุ่มเด็ก เน้นกลุ่มนักเรียนระดับประถม เน้นกิจกรรมที่ง่ายไม่ลึกซึ้งปลอดภัย และแหล่งกิจกรรมต้องมีการเตรียมการกิจกรรมบางอย่างไว้ล่วงหน้า 2. กลุ่มวัยรุ่น เน้นกลุ่มสถาบันการศึกษา เน้นกิจกรรมที่ง่าย มีการอธิบายโปรแกรมกิจกรรมล่วงหน้า และควรมีการเตรียมการกิจกรรมบางอย่างไว้ล่วงหน้า 2. กลุ่มวัยกลางคน เน้นกลุ่ม Copperate กิจกรรมสามารถทำในความยากระดับปานกลาง ถึง ลึกซึ้ง ซึ่งต้องมีการอธิบายขั้นตอนการทำกิจกรรมอย่างละเอียดและควรมีการเตรียมการกิจกรรมบางอย่างไว้ล่วงหน้า 3. กลุ่มผู้สูงอายุ ต้องเป็นกลุ่ม Active senior
แนวคิดด้านการจัดพื้นที่ในการจัดกิจกรรม	สถานที่ควรมีความเหมาะสม ส่งเสริมการเรียนรู้ ไม่แคบ หรือ กว้างหรือก่อให้เกิดอันตราย ทั้งนี้สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติต้องระมัดระวังเรื่องความปลอดภัยของพื้นที่ กิจกรรม
แนวคิดทางด้านเวลาในการจัดกิจกรรม	ควรใช้เวลาในการจัดกิจกรรมโดยมีเวลาไม่เกิน 1-2 ชั่วโมง ต่อกิจกรรมซึ่งสามารถจัดช่วงเช้าหรือ ช่วงบ่ายได้ แต่ในกิจกรรมควรมีการผสมผสานกับกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทอื่น และระยะเวลาการจัดกิจกรรมไม่เกิน 1-2 วันสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
แนวคิดการเชื่อมต่อกิจกรรมในแต่ละแหล่ง	การจัดกิจกรรมควรเชื่อมต่อกิจกรรมอื่นที่สามารถใช้การเดินทางเท้าหรือ ใช้จักรยาน เพื่อเชื่อมต่อพื้นที่กิจกรรมได้ทั้งพื้นที่เมืองเก่า
แนวคิดด้านการออกแบบการสื่อสาร และการสื่อความหมาย	1.ในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ทั้งคนไทยและต่างชาติ ต้องมีการให้ข้อมูลด้านกิจกรรมอย่างละเอียด ทั้งขั้นตอน ส่วนผสม และวิธีการทำงาน และก่อนการเริ่มกิจกรรม 2.กลุ่มวิทยากรผู้นำกิจกรรมต้องมีปริมาณที่เหมาะสมกับการนำ

กรอบแนวคิด	แนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว
	กิจกรรม 3.การใช้ทักษะการสื่อสารด้วยภาษากาย มีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมในรูปแบบการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม 4.การสื่อสารด้วยการให้ข้อมูลก่อนการเริ่มกิจกรรม เป็นส่วนสำคัญที่ต้องปฏิบัติ และต้องให้ข้อมูลทั้งทางด้านเนื้อหาเรื่องราว และความสำคัญ ความจำเป็นต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยการสร้างประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และรวมถึงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของผลสำเร็จหลังการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2) แผนกิจกรรมอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)

ในด้านแผนการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมในกลุ่มอาคารต้นแบบ เกิดขึ้นจากการพิจารณากิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมไปเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งมีแนวทางการจัดกิจกรรมผ่านการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว และสามารถนำแผนการจัดกิจกรรมนำไปสู่กระบวนการปฏิบัติใช้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งแผนการจัดกิจกรรมประกอบด้วย 4 แผนงาน ดังนี้

2.1) แผนการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และพื้นที่เมืองเก่า

แผนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างการรับรู้ความสำคัญและแหล่งที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ในพื้นที่ทั้งเมืองเก่าลำพูน และ แพร่

2.2) แผนการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์

แผนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายในพื้นที่ตั้งของแหล่งกิจกรรมได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึงและเพื่อสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีแตกต่าง และเพิ่มหวังผลในด้านการพักค้างแรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่า

2.3) แผนการสนับสนุนกระบวนการดูแลรักษาอาคารทรงคุณค่าตามมาตรฐานทางวิชาการในแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล

แผนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างระบบการสนับสนุนทั้งทางด้านงบประมาณและระบบการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน ซึ่งไม่สามารถใช้งบประมาณจากราชการไปใช้ดำเนินการดูแลรักษาได้ทั้งหมด

2.4) แผนการส่งเสริมการสร้างสรรค์กิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

แผนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่โดยผสมผสานกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม) กับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตารางที่ 25 แสดงแผนการกิจกรรมอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)

แผนการอนุรักษ์	วัตถุประสงค์ของแผน	กิจกรรมหรือกระบวนการ	กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย	ผลที่คาดว่าจะได้รับเมื่อแผนสำเร็จ
1. แผนการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และพื้นที่เมืองเก่า	1.เพื่อสร้างการรับรู้ความสำคัญและแหล่งที่ตั้งของมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)และขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า 2.เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ในพื้นที่เมืองเก่าลำพูน และ แพร่	1.กิจกรรมการบันทึกข้อมูลอาคาร ด้วยการสำรวจอาคาร ถ่ายภาพ วาดภาพ อาคารทรงคุณค่า และทัศนียภาพเมืองเก่า 2.กิจกรรมการสัมภาษณ์เพื่อบอกเล่าเรื่องราว ประวัติศาสตร์ 3.กิจกรรมการจัดทำแผนที่อาคารสำคัญ 4.กิจกรรมการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อการสื่อความหมาย 5.กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ด้วยการผสมผสานด้านกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม	1.กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2.กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ 2.1) บริษัท และองค์กรที่มีกิจกรรม CSR ด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรม 2.2) กลุ่มสถาบันการศึกษาที่มีกิจกรรมด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศและ ในต่างประเทศในเอเชียแปซิฟิก	1.เกิดการรับรู้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมและทราบถึงแหล่งที่ตั้งมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ซึ่งเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ 2.มีข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง
2. แผนการการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการสร้างสรรค์	1.เพื่อสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ในพื้นที่ตั้งของแหล่งกิจกรรมได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง 2.สร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่แตกต่าง และเพิ่มการพักค้างแรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่า	1. การเพิ่มโปรแกรมของกิจกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในโปรแกรมเส้นทางการท่องเที่ยวสลับกับการโปรแกรมการท่องเที่ยวประเภทอื่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เป็นต้น 2.การเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย แปลกใหม่ เน้นการท่องเที่ยว	1.กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ 1.1) บริษัท และองค์กรที่มีกิจกรรม CSR ด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรม 1.2) กลุ่มสถาบันการศึกษาที่มีกิจกรรมด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศและ ในต่างประเทศในเอเชียแปซิฟิก 3 กลุ่มสมาคม ชมรม บริษัทนำเที่ยวและเอเยนต์	1.โปรแกรมการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย แตกต่าง และแหล่งท่องเที่ยวได้รับผลประโยชน์จากการบำเพ็ญประโยชน์ของนักท่องเที่ยว 2.เกิดเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่สามารถยืดระยะเวลาของการท่องเที่ยว และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวจากการพักค้างแรมใน

แผนการอนุรักษ์	วัตถุประสงค์ของแผน	กิจกรรมหรือกระบวนการ	กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย	ผลที่คาดว่าจะได้รับเมื่อแผนสำเร็จ
		เพื่อแก้ปัญหาประโยชน์ การสร้างแรงบันดาลใจ และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น - กิจกรรมการตัดแต่งต้นไม้ - กิจกรรมการปลูกต้นไม้ - กิจกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ - กิจกรรมทำความสะอาดอาคาร - กิจกรรมการทาสีอาคาร - กิจกรรมจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับแหล่งท่องเที่ยว - กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ด้วยการผสมผสานด้านกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมเช่น การแต่งกายพื้นเมือง การทำอาหารและขนมท้องถิ่น เป็นต้น		พื้นที่เมืองเก่า 3.อาคารสถาปัตยกรรมทรงคุณค่า มีความสะอาด สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่
3. แผนการสนับสนุนกระบวนการดูแลรักษาอาคารทรงคุณค่าตามมาตรฐานทางวิชาการในแนวทางการอนุรักษ์	เพื่อสร้างระบบการสนับสนุนทั้งทางด้านงบประมาณ และระบบการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน ซึ่งไม่	กิจกรรมการซ่อมแซมอาคาร ตามแผนกิจกรรมขององค์กรที่มีกิจกรรมด้านอนุรักษ์ประจำปี ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ในกิจกรรมการอนุรักษ์ระดับที่ 1-4 เช่น - กิจกรรมการซ่อมแซมอาคาร	1) กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงบำเพ็ญประโยชน์ 2 กลุ่ม คือ 1.1) บริษัท และองค์กรที่มีกิจกรรม CSR ด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรม 1.2) กลุ่มสถาบันการศึกษาที่มีกิจกรรม	กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมได้รับการดูแลรักษา ซ่อมแซม โดยใช้กระบวนการอนุรักษ์ตามระบบมาตรฐานสากล และสามารถเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่

แผนการอนุรักษ์	วัตถุประสงค์ของแผน	กิจกรรมหรือกระบวนการ	กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย	ผลที่คาดว่าจะได้รับเมื่อแผนสำเร็จ
แบบสากล	สามารถใช้งบประมาณจากทางราชการไปใช้ดำเนินการดูแลรักษาได้ทั้งหมด	- กิจกรรมการสร้างองค์ประกอบอาคารทางสถาปัตยกรรม	ด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศและ ในต่างประเทศในเอเชียแปซิฟิก	
4. แผนการส่งเสริมการสร้างสรรค์กิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม	เพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่โดยผสมผสานกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม)กับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน	- กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม - กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ในพื้นที่ใกล้เคียง สามารถเชื่อมโยงกิจกรรม - กิจกรรมเชิงวัฒนธรรมเช่นการ ทำ ขนมหรือ อาหารท้องถิ่น หรือ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ด้วยการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่	1.กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ 1.1) บริษัท และองค์กรที่มีกิจกรรม CSR ด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรม 1.2) กลุ่มสถาบันการศึกษาที่มีกิจกรรมด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศและ ในต่างประเทศในเอเชียแปซิฟิก 3 กลุ่มสมาคม ชมรม บริษัทนำเที่ยวและเอเยนต์	1.มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ชุมชนเจ้าของพื้นที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

2.1) แผนการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และพื้นที่เมืองเก่า

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทการส่งเสริมการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองเก่า สำหรับเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในลำพูน และแพร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เครื่องมือด้านการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม ประเภท การสำรวจอาคาร การถ่ายภาพเพื่อบันทึกข้อมูลกายภาพ การใช้การสัมภาษณ์เพื่อบอกเล่าเรื่องราว การสื่อความหมายด้วยการเขียนภาพ การจะใช้แนวทางของการจัดกิจกรรมซึ่งลักษณะกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นโดยใช้พื้นที่ภายนอกอาคารเป็นแหล่งกิจกรรม โดยเน้นหนักกิจกรรมในแผนนี้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ เช่น

บริษัท และองค์กรที่มีกิจกรรม CSR ด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และ กลุ่มสถาบันการศึกษาที่มีกิจกรรมด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศ และ ในต่างประเทศในเอเชียแปซิฟิก โดยหวังผลความสำเร็จของกิจกรรมในด้าน เกิดการรับรู้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมและทราบถึงแหล่งที่ตั้งมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ซึ่งเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ ตลอดจนมีข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวอย่างกว้างขวาง

ภาพที่ 77 แผนการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และพื้นที่เมืองเก่า

2.2) แผนการการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว สร้างสรรค์

แผนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทุกพื้นที่ที่ตั้งของแหล่งกิจกรรมได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง และการสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่แตกต่าง และเพิ่มการพักค้างแรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่า กิจกรรมประกอบด้วยการเพิ่มโปรแกรมของกิจกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในโปรแกรมเส้นทางการท่องเที่ยว สลับกับการโปรแกรมการท่องเที่ยวประเภทอื่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น และการเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายแปลกใหม่ เน้นการท่องเที่ยวเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างแรงบันดาลใจ เช่น กิจกรรมการตัดแต่งต้นไม้ การปลูกต้นไม้ กิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากของเหลือใช้ กิจกรรมทำความสะอาดอาคาร กิจกรรมการทาสีอาคาร กิจกรรมจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับแหล่งท่องเที่ยว การทำอาหารและขนมท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้เน้นหนักกิจกรรมในแผนนี้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ เช่น บริษัท และองค์กรที่มีกิจกรรม CSR ด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และ กลุ่มสถาบันการศึกษาที่มีกิจกรรมด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศ และ ในต่างประเทศในเอเชียแปซิฟิก ตลอดจนกลุ่มนักท่องเที่ยวจากกลุ่มสมาคม ชมรม บริษัทนำเที่ยว และเอเจนต์ โดยมีดัชนีชี้วัดความสำเร็จประกอบด้วย โปรแกรมการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย แตกต่าง และแหล่งท่องเที่ยวได้รับผลประโยชน์จากการบำเพ็ญประโยชน์ของนักท่องเที่ยว และเกิดเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ สามารถยืดระยะเวลาของการท่องเที่ยว และสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวจากการพักค้างแรมในพื้นที่เมืองเก่า ตลอดจนอาคารสถาปัตยกรรมทรงคุณค่า มีความสะอาด สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่

ภาพที่ 78 ลักษณะกิจกรรมจากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 79 ลักษณะกิจกรรมจากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 80 ลักษณะกิจกรรมจากแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงผจญภัย

2.3) แผนการสนับสนุนกระบวนการดูแลรักษาอาคารทรงคุณค่าตามมาตรฐานทางวิชาการในแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล

ในแผนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างระบบการสนับสนุนทั้งทางด้านงบประมาณ และระบบการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมอย่างเป็นมาตรฐานทางวิชาการ ทั้งนี้การดูแลรักษาอาคารซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนที่ไม่สามารถใช้งบประมาณจากทางราชการไปดำเนินการดูแลรักษาได้ทั้งหมด โดยแผนในครั้งนี้อาศัยความร่วมมือในการจัดกิจกรรมด้านกิจกรรมการซ่อมแซมอาคาร ตามแผนกิจกรรมขององค์กร หรือสถาบันการศึกษา ที่มีกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ประจำปี การดำเนินการในลักษณะแผนนี้มีความจำเป็นต้องเป็นลักษณะความร่วมมืออย่างเป็นทางการ และมีการตั้งงบประมาณค่าใช้จ่ายไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้การดำเนินการตามแผนจะมีระดับตั้งแต่ง่ายไปจนถึงยากที่การทำงานต้องร่วมมือกับร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในกิจกรรมการอนุรักษ์ระดับที่ 1-4 เช่น กิจกรรมการซ่อมแซมอาคาร และ กิจกรรมการสร้างองค์ประกอบอาคารทางสถาปัตยกรรม เป็นต้น ทั้งนี้เน้นหนักกิจกรรมในแผนนี้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ เช่น บริษัท และองค์กรที่มีกิจกรรม CSR ด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และ กลุ่มสถาบันการศึกษาที่มีกิจกรรมด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศ และ ในต่างประเทศในเอเชียแปซิฟิก โดยมีดัชนีชี้วัดความสำเร็จประกอบด้วยกลุ่มอาคารสถาปัตยกรรมได้รับการดูแลรักษา ซ่อมแซม โดยใช้กระบวนการอนุรักษ์ตามระบบมาตรฐานสากล และสามารถเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่

ภาพที่ 81 การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมตามมาตรฐานทางวิชาการ
ในแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล

ภาพที่ 82 การดำเนินการทอ้งเกี่ยวกับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมตามมาตรฐานทางวิชาการ
ในแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล

ภาพที่ 83 การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวด้วยการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมตามมาตรฐานทางวิชาการ
ในแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล

2.4) แผนการส่งเสริมการสร้างสรรค์กิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

แผนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่โดยผสมผสานกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยกิจกรรมนี้ เน้นหนักกระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งอยู่ในเขตมรดกทางวัฒนธรรม กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องดำเนินการส่งเสริมประกอบด้วย กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ในพื้นที่ใกล้เคียงสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมกับการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่า ในกิจกรรมนี้เน้นหนักในการจัดกิจกรรมในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้ง 3 ประเภท ประกอบด้วย กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ เช่น บริษัท และองค์กรที่มีกิจกรรม CSR ด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และกลุ่มสถาบันการศึกษาที่มีกิจกรรมด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศ และในต่างประเทศในเอเชียแปซิฟิก ตลอดจนกลุ่มสมาคม ชมรม บริษัทนำเที่ยว และเอเยนต์ โดยควรมีตัวชี้วัดความสำเร็จของแผนโดยมีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวใน

รูปแบบใหม่ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ชุมชนเจ้าของพื้นที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 84 แผนการส่งเสริมการสร้างสรรค์กิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

4.3 แนวทางการบริหารจัดการตามนโยบาย

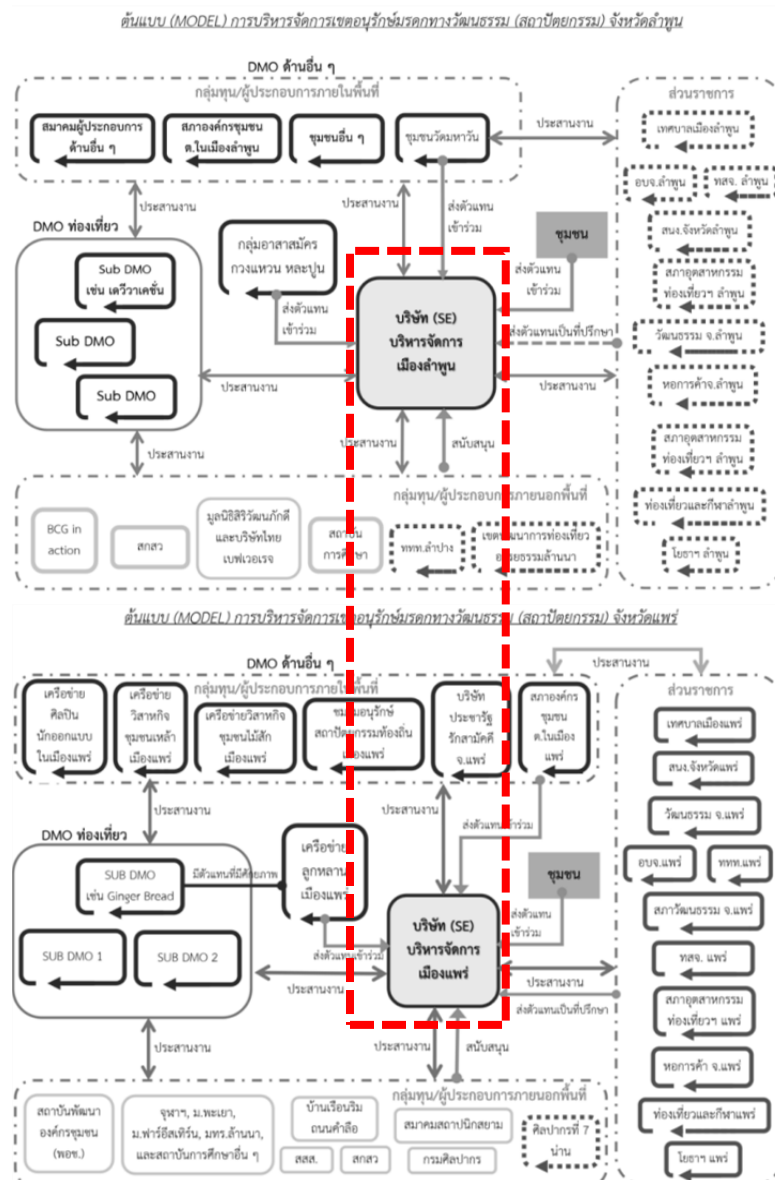
ตามที่ได้มีการกำหนดแผนงานการอนุรักษ์และการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ เพื่อให้แผนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้มีการศึกษาแนวทางการนำแผนไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการระบุผู้รับผิดชอบในด้านการนำแผนไปปฏิบัติอย่างชัดเจน ตามแนวคิดและกรอบการวิจัยในขั้นตอนสุดท้าย

ในขั้นตอนของการนำแผนการพัฒนาทางกายภาพแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่ไปปฏิบัติกัน การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะได้ส่ง

ต่อแผนดังกล่าว ไปสู่การปฏิบัติ โดยจะดำเนินการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยแนวคิดของการจัดตั้งองค์กรเพื่อการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาวิจัย ในโครงการวิจัยย่อยที่ 1 เรื่อง การศึกษาระบบบริหารจัดการองค์กรเพื่อการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาเกี่ยวข้องกับองค์การบริหารจัดการเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในลำพูนและแพร่

ภาพที่ 85 แสดงกระบวนการจัดทำแนวทางการบริหารจัดการตามนโยบายการอนุรักษ์

ภาพที่ 86 ภาพแสดงแนวทางบริหารจัดการเขตอนุรักษมรดกวัฒนธรรมสถาปัตยกรรม
ที่มา : เทิดศักดิ์ เตชะกิจจกร และคณะ, 2563

แนวทางของการบริหารจัดการและการพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว การขับเคลื่อนแผนไปสู่ปฏิบัติจะดำเนินการบริหารจัดการไปในรูปแบบและลักษณะ ของ “บริษัทบริหารจัดการเมือง” โดยลักษณะการดำเนินการประกอบธุรกิจเพื่อสังคม หรือ Social Enterprise ซึ่งดำเนินการภายใต้ “พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562” ซึ่งองค์กรของธุรกิจนี้จะประกอบด้วย คณะทำงานจากหลากหลายเครือข่าย และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มจิตอาสาภายในพื้นที่ และชุมชนที่มีเครือข่าย กำลังคน และองค์ความรู้ในการทำงานด้านการ

อนุรักษ์และวัฒนธรรม เช่น เครือข่ายหรือชมรมอนุรักษ์สถาปัตยกรรมท้องถิ่นซึ่งรวมตัวกัน โดยมีหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเป็นที่ปรึกษาและดำเนินการประสานงานเครือข่ายอย่างเป็นทางการ

สำหรับในด้านทรัพยากรที่ใช้ในบริษัทบริหารจัดการเมืองจะสามารถใช้ได้โดยไม่ต้องรอจากการสนับสนุนของภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว โดยแหล่งที่มาของรายได้จะมาจากการจัดกิจกรรมและรายได้ของเครือข่ายต่าง ๆ และรายได้จากชุมชนเอง

ทั้งนี้หน่วยงานราชการภายในพื้นที่และกลุ่มทุนเอกชน จะเป็นแรงสนับสนุนในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ตามแนวทางของการจัดกิจกรรมตามแผนข้างต้น

ตารางที่ 26 แนวทางการบริหารจัดการตามนโยบายโดยการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ

แผนการพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพฯ	วัตถุประสงค์ของแผน	แนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม	ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย ¹	ประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือส่งเสริม	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	งบประมาณ
แผนที่ 1 แผนการ ท่องเที่ยวเพื่อ ส่งเสริมการ เรียนรู้ด้านมรดก ทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และพื้นที่เมือง เก่า	1.เพื่อสร้างการรับรู้ ความสำคัญและแหล่ง ที่ตั้งของมรดกทาง วัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)และ ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า 2.เพื่อเป็นการ ประชาสัมพันธ์แหล่ง ท่องเที่ยวแหล่งใหม่ใน พื้นที่เมืองเก่าลำพูน และ แพร่	กิจกรรมการบันทึกข้อมูล อาคาร ด้วยการสำรวจอาคาร ถ่ายภาพ วาดภาพ อาคาร ทรงคุณค่า	(1) (2)	ขาดการประชาสัมพันธ์ การสื่อสาร และการสื่อ ความหมาย ของแหล่ง ท่องเที่ยวในกลุ่มอาคาร ทรงคุณค่ายังไม่ครอบคลุม ในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาว ไทยและชาวต่างชาติ	- องค์การบริหาร จัดการเขตนุรักษ์มรดก วัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) - เจ้าของอาคาร - ชุมชนซึ่งอาคารแหล่ง กิจกรรมตั้งอยู่	100 บาท/คน
		กิจกรรมการสัมภาษณ์เพื่อ บอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์	(2)			100 บาท/คน
		กิจกรรมการจัดทำแผนที่ อาคารสำคัญ	(1)			100 บาท/คน
		กิจกรรมการจัดทำสื่อ ประชาสัมพันธ์เพื่อการสื่อ ความหมาย	(1) (2)			200 บาท/คน

¹ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งทางสถาปัตยกรรมในเขตนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

แผนการพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพ	วัตถุประสงค์ของแผน	แนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม	ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย ²	ประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือส่งเสริม	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	งบประมาณ
แผนที่ 2 แผนการการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์	1.เพื่อสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ทุกพื้นที่ตั้งของแหล่งกิจกรรมได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง 2.สร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่แตกต่าง และเพิ่มการพักค้างแรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่า	การเพิ่มโปรแกรมของกิจกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในโปรแกรมเส้นทางการท่องเที่ยว สลับกับการโปรแกรมการท่องเที่ยวประเภทอื่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น	(2)	1.การขาดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่น และลักษณะการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น เพื่อเชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งตั้งอยู่ภายในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ทำให้เกิดการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในบางแหล่ง	- องค์กรการบริหารจัดการเขตอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และภาคเอกชน - สมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวท้องถิ่น - เจ้าของอาคาร - ชุมชนซึ่งอาคารแหล่งกิจกรรมตั้งอยู่	100 บาท/คน
		2.การเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย แปลกใหม่ เน้นการท่องเที่ยวเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างแรงบันดาลใจ และการสร้างสรรค์	(1)	ที่ได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในก่อนหน้านี้เท่านั้น 2.ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการ	- องค์กรการบริหารจัดการเขตอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และภาคเอกชน	100-250 บาท/คน

² 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

แผนการพัฒน องค์ประกอบ ทางกายภาพ	วัตถุประสงค์ของแผน	แนวทางการจัดกิจกรรมที่ เหมาะสม	ความสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ การศึกษาวิจัย ²	ประเด็นปัญหาที่ต้องการ แก้ไขหรือส่งเสริม	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	งบประมาณ
		เช่น - กิจกรรมการตัดแต่งต้นไม้ - กิจกรรมการปลูกต้นไม้ - กิจกรรมการแปรรูป ผลิตภัณฑ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ - กิจกรรมทำความสะอาด อาคาร - กิจกรรมการทาสีอาคาร - กิจกรรมจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน - กิจกรรมสร้างสรรค์เชิง วัฒนธรรม เช่น การจัด ทำอาหารท้องถิ่นและขนม ท้องถิ่น		ท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งใหม่ ในเขตนุรักษ์มรดกทาง วัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)	- สมาคมผู้ประกอบการนำ เที่ยวท้องถิ่น และ สำนักงานท่องเที่ยวและ กีฬาจังหวัด, - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน จังหวัด, วัฒนธรรมจังหวัด - เจ้าของอาคาร - ชุมชนซึ่งอาคารแหล่ง กิจกรรมตั้งอยู่	

แผนการพัฒนา องค์ประกอบ ทางกายภาพ	วัตถุประสงค์ของแผน	แนวทางการจัดกิจกรรมที่ เหมาะสม	ความสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ การศึกษาวิจัย ³	ประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข หรือส่งเสริม	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	งบประมาณ
แผนที่ 3 แผนการ สนับสนุน กระบวนการ ดูแลรักษา อาคาร ทรงคุณค่าตาม มาตรฐานทาง วิชาการในแนว ทางการอนุรักษ์ แบบสากล	เพื่อสร้างระบบการ สนับสนุนทั้งทางด้าน งบประมาณ และระบบ การดูแลรักษามรดกทาง วัฒนธรรมสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของ เอกชน ซึ่งไม่สามารถใช้ งบประมาณจากทาง ราชการไปดำเนินการดูแล รักษาได้ทั้งหมด	กิจกรรมการซ่อมแซม อาคาร ตามแผนกิจกรรม ขององค์กรที่มีกิจกรรมด้าน การอนุรักษ์ประจำปี ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ใน กิจกรรมการอนุรักษ์ระดับที่ 1-4 เช่น - กิจกรรมการซ่อมแซม อาคาร - กิจกรรมการสร้าง องค์ประกอบอาคารทาง สถาปัตยกรรม	(1) (2)	1. ไม่มีระบบงบประมาณที่ใช้ใน การดูแลรักษาอาคารทรงคุณค่า ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน แต่ มีความสำคัญในฐานะมรดกทาง วัฒนธรรม ในพื้นที่เมืองเก่าและ เขตนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม 2. ไม่มีระบบการอนุรักษ์อาคาร ในเขตนุรักษ์มรดกทาง วัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ที่ได้ มาตรฐานทางวิชาการตามแนว ทางการอนุรักษ์แบบสากล	- องค์กรการบริหาร จัดการเขตนุรักษ์ มรดกวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) - เจ้าของอาคาร - ชุมชนซึ่งอาคาร แหล่งกิจกรรมตั้งอยู่	ตามงบประมาณ หน่วยงาน สนับสนุน

³ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งทางสถาปัตยกรรมในเขตนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

แผนการพัฒนาองค์ประกอบทางกายภาพ	วัตถุประสงค์ของแผน	แนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม	ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย ⁴	ประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือส่งเสริม	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	งบประมาณ
แผนที่ 4 แผนการส่งเสริมการสร้างสรรคกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม	เพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่โดยผสมผสานกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน	- กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ทางวัฒนธรรมในพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม เช่น - กิจกรรมสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม เช่น การจัดทำอาหารขึ้นชื่อของท้องถิ่น หรือ ขนมท้องถิ่นซึ่งมีเรื่องเล่าสอดคล้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่	(1) (2)	การขาดกิจกรรมที่แปลกใหม่และเป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยว และขาดการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเจ้าของอาคารมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)	- องค์การบริหารจัดการเขตนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) - เจ้าของอาคาร - ชุมชนซึ่งอาคารแหล่งกิจกรรมตั้งอยู่	300 บาท/คน
		- กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ในพื้นที่ใกล้เคียง สามารถ	(1) (2)			

⁴ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งทางสถาปัตยกรรมในเขตนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

แผนการพัฒน องค์ประกอบ ทางกายภาพ	วัตถุประสงค์ของแผน	แนวทางการจัดกิจกรรม ที่เหมาะสม	ความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์การ ศึกษาวิจัย ⁴	ประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไข หรือส่งเสริม	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	งบประมาณ
		เชื่อมโยงกิจกรรม เช่น การปั่นจักรยานท่องเที่ยว ชมธรรมชาติ ปลูกต้นไม้ สำคัญประจำเมือง เป็น ต้น				

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) มีวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่ และ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่ จากผลการศึกษาตามกระบวนการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

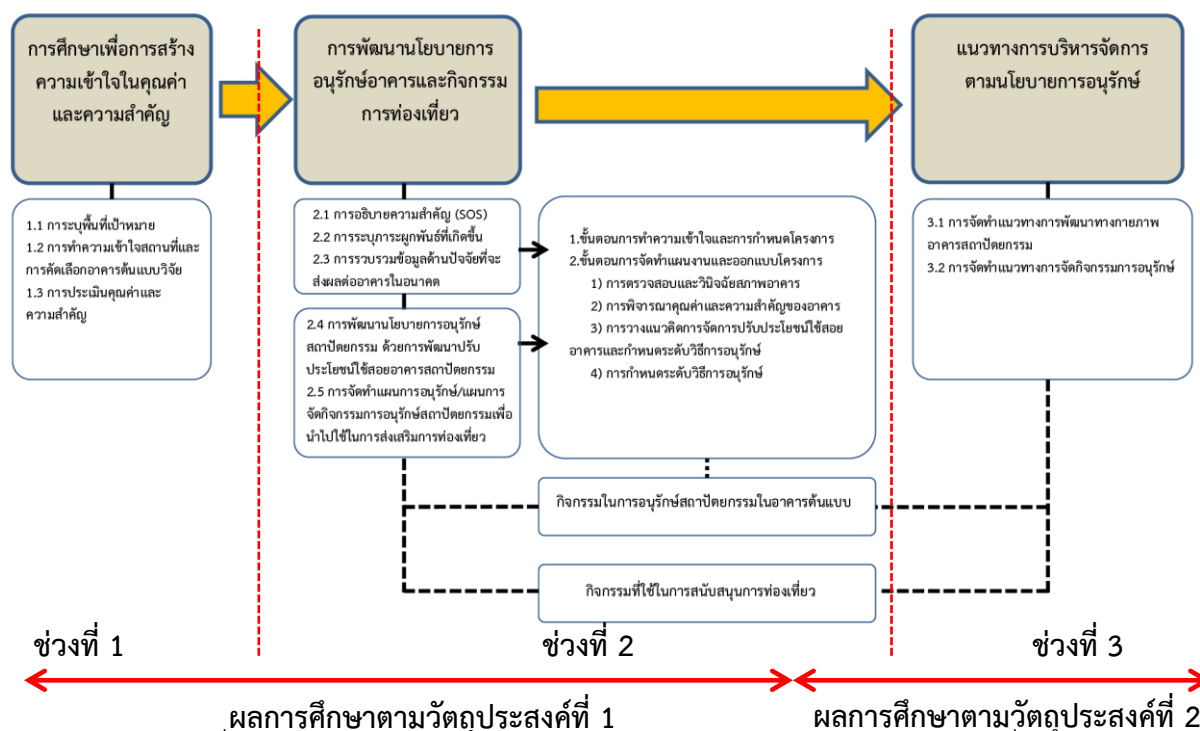
ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านวิชาการด้านการพัฒนาและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งจะสามารถธำรงรักษาไว้ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมและพื้นที่แวดล้อมโดยรอบ โดยอาศัยการสร้างระบบการอนุรักษ์ควบคู่กับการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการพัฒนาต่อยอดศักยภาพแหล่งทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมอันมีคุณค่าในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปพัฒนาสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแหล่งใหม่ในพื้นที่ลำพูนและแพร่ โดยควบคู่กับกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกระดับ เพื่อแสดงผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย ประกอบด้วย

5.1.1) ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

5.1.2) ผลการศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่
ทั้งนี้สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้แนวทางการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูนและแพร่ โดยการประยุกต์ขั้นตอนการศึกษาวิจัยให้เป็นไปตามแนวทางสากล ตามแนวทางของกฎบัตรบูรา (Burra Charter ; Australia ICOMOS Burra Charter) ซึ่งประกอบด้วย

แนวทางการอนุรักษ์ใน 3 ช่วง คือ 1) การทำความเข้าใจความสำคัญของพื้นที่ (understand significance) 2) การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์ (develop policy) 3) การบริหารจัดการนโยบายการอนุรักษ์ (management)

ภาพที่ 87 แนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยว

ทางสถาปัตยกรรม ตามแนวทางสากล

จากการศึกษาแนวทางของการอนุรักษ์โดยพัฒนาแนวทางตามหลักมาตรฐานสากลจึงพบว่า
ควรมีแนวทางการดำเนินการตามกระบวนการอนุรักษ์ไว้อย่างน้อย 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 การศึกษาเพื่อสร้างการเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญ

ช่วงที่ 2 การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยวต้นแบบที่
สอดคล้องกับการอนุรักษ์

ช่วงที่ 3 การบริหารจัดการนโยบายการอนุรักษ์

จากแนวทางการอนุรักษ์ทั้ง 3 ช่วง ข้างต้นจึงได้นำมาศึกษาวิจัยเปรียบเทียบกับแนวทาง
การพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์
มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่ สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยตาม
วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ดังนี้

5.1.1 ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ด้านแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรม ตามแนวทางสากล ในกรณีศึกษาวิจัยพื้นที่ลำพูน และแพร่ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ผลการศึกษาช่วงที่ 1 การศึกษาเพื่อการสร้างความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญ

เพื่อให้การศึกษาก่อนการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เป็นต้นแบบของการศึกษาอย่างเป็นสากล จึงได้ดำเนินการประยุกต์ใช้แนวคิดของการอนุรักษ์ ตามแนวทางของกฎบัตรบูรา ในระยะที่ 1 คือ การศึกษาเพื่อการทำความเข้าใจความสำคัญของพื้นที่ (understand significance) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการศึกษาต่างๆ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1.1) การระบุพื้นที่และอาคารเป้าหมาย (Identify Place and Associations)

ขั้นตอนของการระบุพื้นที่และอาคารเป้าหมาย สามารถสรุปได้ดังนี้

ลำพูน เป็นเมืองในฐานะศูนย์กลางของอาณาจักรหริภุญชัย ซึ่งเป็นราชธานีแห่งแรกของภาคเหนือซึ่งเป็นรากฐานของอารยธรรมล้านนา ความสำคัญของลำพูนอยู่บริเวณพื้นที่เมืองเก่าบริเวณพื้นที่วัดพระธาตุหริภุญชัยซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญที่ก่อเกิดกิจกรรมทางสังคม ประเพณี ความเชื่อต่างๆ เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวลำพูนและเป็นจุดหมายสำคัญซึ่งนักท่องเที่ยวต้องการมาเยือน ดังนั้นการกำหนดขอบเขตพื้นที่ศักยภาพของเมืองลำพูนจึงมีขนาด 0.19 ตารางกิโลเมตร โดยมีการกำหนดขอบเขตเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ครอบคลุมวัดพระธาตุหริภุญชัยและพื้นที่โดยรอบ โดยพื้นที่ทิศตะวันออกจรดแม่น้ำกวัง ทิศตะวันตกจรดวัดมหายันน์ ทิศใต้จรดคุ้มเจ้าหลวงลำพูน และทิศเหนือจรดขอบแนวเขตของศาลากลาง โดยบริเวณนี้มีสถานที่สำคัญเช่น คุ้มเจ้าหลวง และคุ้มเจ้านายต่างๆอยู่บริเวณถนนรถแก้ว พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญชัย วัดมหายันน์ ศาลากลางจังหวัด และพื้นที่อื่น ในแนวถนนไชยมงคล ถนนมุกดา ถนนจามเทวี ถนนแวนคำ และถนนอัฐราส เป็นต้น

แพร่ เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในฐานะเมืองประวัติศาสตร์และเมืองมรดกทางวัฒนธรรมเนื่องด้วยความสมบูรณ์ของมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ประเภทบ้านไม้กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ทั่วไปภายในขอบเขตเมืองเก่าและรอบนอกเขตเมืองเก่า แต่จะมีการกระจุกตัวมากเป็นพิเศษในบริเวณถนนถนนคำลือ ซึ่งมีอาคารสถาปัตยกรรมที่สร้างด้วยไม้

ประกอบด้วยบ้านสามัญชน และบุคคลชั้นเจ้านายในอดีตซึ่งเรียกว่า “คุ้ม” การกำหนดขอบเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ครอบคลุม 2 บริเวณพื้นที่ คือ (1) บริเวณถนนคำลือภายในเขตเมืองเก่า และ (2) บริเวณถนนเจริญเมืองเขตการค้าที่สำคัญของแพร่ ซึ่งมีพื้นที่รวมทั้งสองพื้นที่เมืองเก่าแพร่มีขอบเขตพื้นที่ศักยภาพ 0.436 ตารางกิโลเมตร

1.2) การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสถานที่และการคัดเลือกอาคารสถาปัตยกรรมต้นแบบการศึกษาวิจัย (Gather and Record Information about the Place Sufficient to Understand Significance)

ในขั้นตอนของการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสถานที่และการคัดเลือกอาคารสถาปัตยกรรมต้นแบบการศึกษาวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ขอบเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองลำพูน คัดเลือกย่านถนนรถแก้วซึ่งเป็นย่านที่ตั้งของ “คุ้ม” ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญทางสังคมอันเป็นจุดหมายแห่งพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ซึ่งความสำคัญของถนนรถแก้วมีแนวแกนถนนที่พาดผ่านจากทิศตะวันออกจากสู่ทิศตะวันตก จากวัดพระยืนพาดผ่านเจดีย์และวัดพระธาตุหริภุญชัยจุดหมายที่สำคัญของเมืองลำพูน พาดผ่านไปยังวัดมหายานและวัดพระนางจามเทวี สำหรับความสำคัญของย่านถนนรถแก้วในปัจจุบันย่านถนนดังกล่าวยังเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญชัยและพื้นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานเมืองลำพูน และยังมีสถานที่สำคัญเช่น คุ้มเจ้ายอดเรือน คุ้มเจ้าสุริยา คุ้มแสนคำ และวัดมหายาน เป็นต้น

ภาพที่ 88 ตำแหน่งอาคารสำคัญบริเวณแนวแกนถนนรถแก้วภายในพื้นที่เมืองเก่าลำพูน

ขอบเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองแพร่คัดเลือกย่านถนนคำลือ ซึ่งเป็นย่านชุมชนที่สำคัญ เป็นบริเวณที่มีการจัดกิจกรรมของเมือง

ถนนคำลือมีระยะทางยาวจนไปสิ้นสุดที่บริเวณแยกประตูมาน ในปัจจุบันเส้นทางถนนคำลือเป็นถนนที่กลับมามีความสำคัญเนื่องจากเป็นถนนที่รองรับการสัญจรมากกว่าถนนสล่าวงศ์ซึ่งเป็นถนนสายหลักที่เชื่อมต่อตัวเมืองเก่าแพร่กับเมืองบิหารรอบไป นอกจากนี้ถนนคำลือเป็นถนนที่มีความสำคัญทางสังคมนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน ถนนสายนี้ทำหน้าที่ทางสังคมนอกจากเส้นทางที่เชื่อมไปยังส่วนต่างๆของแพร่ซึ่งใช้สำหรับการให้ช่างลากไม้ วัวเทียมเกวียน รถยนต์ จักรยาน และมอเตอร์ไซด์แล้ว ยังเป็นเส้นทางเคลื่อนศพของชาวบ้านคนธรรมดาสามัญซึ่งอาศัยอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองเก่าแพร่ไปยังป่าช้าซึ่งอยู่บริเวณประตูมทางด้านทิศตะวันตกของเมืองเก่าแพร่ เพื่อเลี่ยงเส้นทางการลากจูงศพผ่านหน้าคุ้มเจ้าหลวงและเป็นเส้นทางที่มีลักษณะที่เป็นแนวแกนเส้นตรงทำให้ง่ายต่อการจูงรถขนศพขึ้นเนินตรงบริเวณแยกประตูมาน

ภาพที่ 89 ตำแหน่งอาคารสำคัญบริเวณแนวแกนถนนรถเกวภายในพื้นที่เมืองเก่าแพร่

1.3) การประเมินคุณค่าความสำคัญของอาคารต้นแบบ (Assess Significance)

ในขั้นตอนของการประเมินคุณค่าความสำคัญของอาคารต้นแบบ ได้ดำเนินการประเมินด้วยเกณฑ์การประเมินความทรงคุณค่า ซึ่งครอบคลุมการประเมิน ด้านประวัติศาสตร์ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านมุมมองสภาพทางกายภาพ จากการประเมินความทรงคุณค่าพบว่า ทั้ง 2 พื้นที่มีผลของค่าคะแนนการประเมินอยู่ในระดับสูงมาก ทั้งนี้จากเกณฑ์การประเมินสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) พื้นที่ทั้ง 2 พื้นที่ มีค่าคะแนนมากกว่า 100 คะแนน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ของการเป็นพื้นที่ศักยภาพ และทั้ง 2 พื้นที่ มีคะแนนของค่าศักยภาพในการพัฒนาเป็น

แหล่งหรือพื้นที่ทางการท่องเที่ยวสูง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีศักยภาพในการพัฒนาและการยกระดับสิ่งปลูกสร้างซึ่งอยู่ภายในพื้นที่เพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งใหม่ได้

2) จากการศึกษาพบว่าแหล่งพื้นที่ศักยภาพบริเวณถนนคำลือ เขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในเขตเมืองเก่าแพร่ มีค่าคะแนนที่สูงกว่าพื้นที่ถนนรถแก้วในพื้นที่เมืองเก่าลำพูน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีศักยภาพในการพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแหล่งใหม่ได้

ผลการศึกษาช่วงที่ 2 การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยว

เพื่อให้การศึกษากการพัฒนา นโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เป็นต้นแบบของการศึกษาอย่างเป็นสากล จึงได้ดำเนินการประยุกต์ใช้แนวคิดของการอนุรักษ์ตามแนวทางของกฎบัตรบูรา ในระยะที่ 2 คือ ขั้นตอนการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์ (develop policy) มาใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

2.1) การศึกษาในขั้นตอนการแถลงคุณค่าและความสำคัญ

การศึกษาในขั้นตอนการแถลงคุณค่าและความสำคัญ (Statement of Significant) ของเขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในพื้นที่เขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูน และแพร่ สามารถสรุปได้ดังนี้

เขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูน

“เขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูน เป็นพื้นที่เก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ เป็นพื้นที่ซึ่งวัดพระธาตุหริภุญชัยเป็นศูนย์กลางแห่งความเชื่อและความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา มีชุมชนดั้งเดิมตั้งอยู่บริเวณแนวแกนถนนรถแก้วอันเป็นพื้นที่ซึ่งเกิดขึ้นจากรากฐานทางประวัติศาสตร์ สังคม และประเพณีวัฒนธรรมอย่างยาวนาน”

เขตอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าแพร่

“พื้นที่เมืองประวัติศาสตร์อันประกอบขึ้นด้วยสภาพสังคมหลากหลายชาติพันธุ์ที่เข้มแข็งและมีรากฐานการพัฒนาและเติบโตทางเศรษฐกิจจากอุตสาหกรรมป่าไม้”

ในด้านการศึกษาเพื่อประเมินคุณค่าความสำคัญของอาคารและสิ่งปลูกสร้าง โดยการวิจัยในครั้งนี้ใช้กระบวนการลำดับศักยภาพเชิงเทคนิค (analytic Hierarchy Process: AHP) บนระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) ซึ่ง

ประกอบด้วยการให้ค่าคะแนนแบบถ่วงน้ำหนัก และการซ้อนทับแบบขอบเขตร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์ลำดับศักยภาพของมรดกทางวัฒนธรรม โดยเกณฑ์ที่นำมาพิจารณาให้ค่าคะแนนแบบถ่วงน้ำหนักนั้น ประกอบด้วยคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม 6 ด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี คุณค่าด้านองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดจินตภาพการเป็นเมืองเก่า คุณค่าด้านสุนทรียภาพ คุณค่าด้านวิทยาการและการศึกษา และคุณค่าด้านสภาพและขนาดของมรดกทางวัฒนธรรม โดยสามารถแบ่งระดับของลำดับศักยภาพความสำคัญ

ระดับที่ 1 เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในทุกมิติ

ระดับที่ 2 เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในบางมิติ
คุณค่า โดยถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญอย่างมากในระดับเมืองเก่า

ระดับที่ 3 เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและความสำคัญ
ภายในระดับชุมชน โดยถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในระดับปานกลางและเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบเมืองเก่า

การประเมินคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ พื้นที่ของระดับความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมภายในบริเวณพื้นที่ศักยภาพบริเวณถนนรถแก้ว เมืองเก่าลำพูน และบริเวณถนนคำลือ เมืองเก่าแพร่ ผลการประเมิน พบว่ามีอาคารดั้งเดิมอยู่ในระดับที่ 1 และระดับที่ 2 ซึ่งเป็นกลุ่มอาคารที่มีระดับความสำคัญในทุกมิติและความสำคัญในระดับที่มีความสำคัญอย่างมากในระดับเมืองเก่า ผลจากการประเมินได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่มอาคารซึ่งควรมีการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม เพื่อนำไปใช้ในการพิจารณาเป็นอาคารต้นแบบการศึกษา โดยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มอาคารที่มีความสำคัญใน ระดับที่ 1 ในทั้ง 2 พื้นที่ พื้นที่ละ 1 อาคาร เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยซึ่งเป็นตัวแทนของข้อมูลอาคารสิ่งปลูกสร้างในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรม สามารถสรุปได้ดังนี้

เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม) จ. ลำพูน คัดเลือกอาคาร คุ่มเจ้ายอดเรือน

เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม) จ.แพร่ คัดเลือกอาคาร บ้านสล่าวงศ์ (คุณอดุล อดุลวัฒนศิริ)

2.2) การระบุภาระผูกพันเพื่อระบุความรับผิดชอบ

ในด้านการระบุภาระผูกพันเพื่อระบุความรับผิดชอบของการดำเนินการภายหลังการปรับปรุงเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว สามารถสรุปได้ว่า

คุ้มเจ้ายอดเรือน อาคารเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน ยังคงมีการใช้งานเพื่อประโยชน์ในด้านการเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้ท้องถิ่น ในนามพิพิธภัณฑ์คุ้มเจ้ายอดเรือนยังคงได้รับการดูแลรักษาทั้งภายในอาคารและพื้นที่โดยรอบ ทั้งนี้สิทธิ์ในการบริหารจัดการอาคารอยู่ในสิทธิ์ของเทศบาลเมืองลำพูนในฐานะผู้เช่าอาคาร โดยเทศบาลเป็นผู้สนับสนุนการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ ส่วนการดูแลรักษาซ่อมแซมตัวอาคารเป็นหน้าที่ของเจ้าของอาคาร ทั้งนี้ในด้านการดูแลรักษาอาคารเจ้าของอาคารเปิดรับคำขอรับการสนับสนุนอาคารในหลายรูปแบบ

บ้านสล่าวงศ์ (คุณอดุล อดุลวัฒนศิริ) อาคารเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน โดยไม่มีการใช้อาคารเพื่อการอยู่อาศัย โดยใช้พื้นที่อาคารบางส่วนสำหรับการเก็บของและเลี้ยงสัตว์ การดูแลรักษาซ่อมแซมตัวอาคารเป็นหน้าที่ของเจ้าของอาคาร ทั้งนี้ในด้านการดูแลรักษาอาคารเจ้าของอาคารยังคงจะปฏิบัติด้วยตนเอง

2.3) ในด้านการรวบรวมข้อมูลด้านปัจจัยที่จะส่งผลต่ออาคารในอนาคต

ในด้านการรวบรวมข้อมูลด้านปัจจัยที่จะส่งผลต่ออาคารในอนาคตต่ออาคารที่ดำเนินการอนุรักษ์ในอนาคตก พบว่ามีปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่ออาคารเสื่อมโทรมของอาคารต้นแบบการศึกษาวิจัยไม่น้อยกว่า 12 ปัจจัย โดยปัจจัยส่วนใหญ่มีผลกระทบโดยตรงต่ออาคาร โดยพบว่าส่วนใหญ่เป็นปัจจัยที่สามารถควบคุมได้ แต่มีบางปัจจัยอันเกิดขึ้นจากแผนการบริหารจัดการของหน่วยงานราชการดังเช่นที่คุ้มเจ้ายอดเรือน จังหวัดลำพูน

2.4) การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ด้วยการพัฒนาปรับประโยชน์ใช้สอยอาคาร

สำหรับการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม เป็นขั้นตอนของการการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมท่องเที่ยวต้นแบบที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ ด้วยการพัฒนาปรับประโยชน์ใช้สอยอาคารสถาปัตยกรรม

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงประยุกต์ใช้ขั้นตอนการศึกษาวิจัยให้เป็นไปตามแนวทางสากล ตามแนวทางของกฎบัตรบูราในระยะที่ 2 ด้านการพัฒนานโยบายการอนุรักษ์ (develop policy) และระยะที่ 3 การบริหารจัดการนโยบายการอนุรักษ์ (management)

ในขั้นตอนการตรวจสอบและวินิจฉัยสภาพอาคารการเก็บข้อมูลทางกายภาพของอาคารสิ่งปลูกสร้างในครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลอาคารตัวอย่างกรณีศึกษา ด้วยการใช่วิธีการสำรวจและรังวัดทางสถาปัตยกรรม (Architectural Measurework) และได้มีการประเมินสภาพขององค์ประกอบของอาคารและสิ่งปลูกสร้างด้วยการประเมินระดับของความเสียหายแบ่งออกเป็น 5 ระดับ เรียงจากระดับความเสียหายน้อยมาก ไปถึงเสียหายมากซึ่งอาคาร

ต้นแบบการศึกษาพบว่ามียกระดับความเสียหายที่แตกต่างกันไป โดยอาคารต้นแบบการศึกษาของจังหวัดแพร่มีความเสียหายมากที่สุดเนื่องจากสาเหตุของการขาดการดูแลรักษาและการอยู่อาศัยในสภาพการใช้งานในปกติ

ในด้านการพิจารณาคุณค่าและความสำคัญสามารถพิจารณาคุณค่าและความสำคัญของอาคารต้นแบบการศึกษาสามารถสรุปได้ ดังนี้

“คุ้มเจ้ายอดเรือน” เป็นตัวแทนของกลุ่มอาคารและสถาปัตยกรรมรูปแบบดั้งเดิมในเขตถนนรถแก้วที่แสดงถึงเอกลักษณ์เรือนพื้นถิ่นรูปแบบดั้งเดิมในเขตเมืองเก่าลำพูน ซึ่งอาคารมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ของลำพูนโดยตรงกับเจ้าผู้ครองนครลำพูน

“บ้านสล่าวงศ์ (คุณอดุล อดุลวัฒนศิริ)” เป็นตัวแทนของกลุ่มอาคารของชนชั้นกลางในเขตถนนคำลือ ซึ่งรูปแบบอาคารมีอิทธิพลกับการก่อสร้างอาคารไม้ในกลุ่มชนชั้นกลางในเมืองเก่าแพร่ ซึ่งพบรูปแบบใกล้เคียงกันกระจายโดยทั่วไปในเขตเมืองเก่าแพร่ จากอิทธิพลของอาชีพการเป็นช่างไม้ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการสร้างรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่เมืองเก่าแพร่

การวางแผนคิดการปรับประโยชน์ใช้สอยอาคารและการกำหนดระดับและวิธีการอนุรักษ์เป็นขั้นตอนการวางกรอบแนวคิดสำหรับการแนวทางการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อาคารอนุรักษ์ ซึ่งในการศึกษาคครั้งนี้อาคารต้นแบบทั้งสองอาคาร เป็นอาคารพักอาศัยของเอกชนซึ่งมีคุณค่าและความสำคัญในฐานะตัวแทนของกลุ่มอาคารและสถาปัตยกรรมในรูปแบบดั้งเดิมซึ่งอาคารมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์และอิทธิพลของการสร้างอาคารสถาปัตยกรรม สำหรับแนวคิดของการปรับประโยชน์ใช้สอยของอาคารจึงวางแผนคิดให้ทั้งสองอาคารเป็นพื้นที่เพื่อการศึกษาสำหรับเมืองเก่า ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้และกิจกรรมด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งการวางแผนคิดดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการของเจ้าของอาคารในปัจจุบัน ซึ่งแสดงเจตจำนงค์ที่จะให้อาคารทั้งสองเป็นอาคารที่สาธารณะชนสามารถเข้ามาศึกษาหาความรู้ หรือ เป็น “พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หรือ ศูนย์รวมของกิจกรรม”

การกำหนดระดับและวิธีการอนุรักษ์การปรับปรุงสภาพอาคารเพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนั้น จากสภาพอาคารในปัจจุบันจำเป็นที่จะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้อาคารกลับมาอยู่ในสภาพสมบูรณ์ ซึ่งในการศึกษาคครั้งนี้ใช้กระบวนการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์ให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือที่ใช้ในการอนุรักษ์อาคารต้นแบบการศึกษาวิจัย กิจกรรมการอนุรักษ์อาคารที่สอดคล้องกับการปรับปรุงอาคารหรือการปรับ

ประโยชน์ใช้สอยอาคาร ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์และการปรับปรุงอาคาร ต้องดำเนินการให้เกิดความสัมพันธ์กับตัวอาคารดั้งเดิมและคำนึงถึงการรักษาคคุณค่าและบูรณภาพของอาคาร

การกำหนดระดับและวิธีการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมใช้หลักการตามแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล ซึ่งระดับของการเข้าถึงกิจกรรมการอนุรักษ์ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ประกอบด้วย ระดับผิวเผิน ระดับปานกลาง และระดับลึกซึ้ง ผลจากการประเมินผลพบว่า กิจกรรมการอนุรักษ์สำหรับกิจกรรมในด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ซึ่งสามารถนำมาใช้ส่งเสริมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย

1) ลักษณะกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นโดยใช้พื้นที่ภายนอกอาคารเป็นแหล่งกิจกรรม มีลักษณะเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยอ้อมมีลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานเอากิจกรรมท่องเที่ยวในลักษณะอื่น มาผสมผสานในโปรแกรมการท่องเที่ยวโดยมุ่งหวังเพื่อสร้างความน่าสนใจในการสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยว ที่มีความแปลกใหม่ ภายใต้การจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบ เช่น กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือ กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงผจญภัย หรือ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เป็นต้น

2) ลักษณะจากกิจกรรมการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นโดยใช้อาคารเป็นแหล่งกิจกรรม มีลักษณะเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรง ซึ่งลักษณะของกิจกรรมได้จากกระบวนการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม ผ่านกระบวนการสำรวจการประเมินสภาพอาคาร และวิเคราะห์ประเมินสภาพความเร่งด่วนในการซ่อมแซมอาคาร ตามหลักวิชาการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม ทั้งนี้เพื่อนำเอากิจกรรมการอนุรักษ์ในแต่ละลักษณะ มาจัดเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งได้แบ่งระดับของการเข้าถึงกิจกรรมของนักท่องเที่ยวไว้ ตามความสามารถและทักษะของกลุ่มนักท่องเที่ยวใน 3 ระดับ ประกอบด้วย ระดับผิวเผิน ระดับปานกลาง และระดับลึกซึ้ง ซึ่งพบว่า กิจกรรมการอนุรักษ์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับการเข้าถึงแบบผิวเผินและระดับปานกลาง ส่วนในกิจกรรมการอนุรักษ์ระดับลึกซึ้ง จะเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์บางประเภทที่ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญหรือนักท่องเที่ยวที่มีทักษะ ซึ่งเป็นกิจกรรมตามกระบวนการอนุรักษ์ที่เป็นไปตามมาตรฐานวิชาการด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม

ในด้านการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมเพื่อนำไปใช้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว จากการวิเคราะห์สถานการณ์ท่องเที่ยว ประเด็นปัญหาด้านการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม และแนวคิดในการพัฒนากิจกรรมอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่เขต อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) จังหวัดลำพูนและแพร่ พบว่า

สามารถจัดทำแผนเพื่อการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมผ่านการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและการนำแผนการไปสู่กระบวนการปฏิบัติใช้อย่างเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย 4 แผนงาน คือ

1) แผนการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และพื้นที่เมืองเก่า ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของแผนเพื่อสร้างการรับรู้ ความสำคัญ และแหล่งที่ตั้งของมรดกทาง วัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม)และขอบเขต พื้นที่เมืองเก่า และมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวแหล่ง ใหม่ใน พื้นที่เมืองเก่าลำพูนและแพร่

2) แผนการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งมี วัตถุประสงค์ของแผนเพื่อสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายในทุกพื้นที่ที่ตั้งของแหล่งกิจกรรมได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง ตลอดจน เป็นการสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีแตกต่าง และมีระยะเวลาของกิจกรรมที่ ช่วยเพิ่มการพักค้างแรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่า

3) แผนการสนับสนุนกระบวนการดูแลรักษาอาคารทรงคุณค่าตาม มาตรฐานทางวิชาการในแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของแผน เพื่อสร้างระบบการสนับสนุนทั้ง ทางด้านงบประมาณ และระบบการดูแลรักษา มรดกทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน ที่ไม่สามารถใช้ งบประมาณจากทางราชการไปใช้ดำเนินการดูแลรักษาได้ทั้งหมด

4) แผนการส่งเสริมการสร้างสรรค์กิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของแผนเพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว รูปแบบใหม่โดย ผสมผสานกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)กับ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในด้านของระดับของวิธีการอนุรักษ์การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้อาแนวคิดของการแบ่ง ระดับวิธีการอนุรักษ์ โดยแบ่ง ระดับการอนุรักษ์เป็น 4 ระดับ ประกอบด้วย ระดับ 1 ระดับ ซ่อมบำรุงขั้นพื้นฐาน (maintenance) ระดับ 2 ระดับเสริมความแข็งแรง (stabilization) ระดับ 3 ระดับการปรับปรุงและบำรุงรักษาอาคาร (consolidation) ระดับ 4 ระดับการ สร้างใหม่ (reconstruction) ซึ่งเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับกิจกรรมที่สามารถเกิดขึ้นได้ใน อาคารต้นแบบการศึกษาพบว่า มีกิจกรรมที่สามารถนำไปส่งเสริมเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์ได้ ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับผิวเผิน ปานกลาง และลึกซึ้ง และมีระดับของความเสียหายของ อาคารในทุกระดับต้งแต่น้อยไปถึงมากที่สุด ซึ่งส่งผลให้เกิดกิจกรรมการอนุรักษ์ทาง

สถาปัตยกรรมเกิดขึ้นจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการและความเร่งด่วนของการดูแลรักษาอาคารต้นแบบการศึกษา

2.5) การจัดทำแผนการอนุรักษ์และแผนการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมเพื่อนำไปใช้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว

การจัดทำแผนการอนุรักษ์ในอาคารต้นแบบในครั้งนี้ใช้แนวคิดของการจัดทำแผนที่สอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ตามรูปแบบสากล ซึ่งแบ่งระดับของการอนุรักษ์เป็น 4 ระดับ โดยการจัดทำแผนการอนุรักษ์ครั้งนี้จึงได้ดำเนินการออกแบบแผนการอนุรักษ์อาคารต้นแบบโดยประยุกต์ใช้แนวทางตามระดับวิธีการอนุรักษ์ ประกอบด้วย 4 แผนงาน ดังนี้

แผนที่ 1 แผนการบำรุงซ่อมแซมรักษาสภาพอาคารอาคารต้นแบบ

แผนที่ 2 แผนการเสริมความแข็งแรงแก่อาคารต้นแบบ

แผนที่ 3 แผนการปรับปรุงและบำรุงรักษาอาคาร

แผนที่ 4 แผนการสร้างใหม่

ทั้งนี้จากผลการศึกษาแผนที่ทั้ง 4 แผนพบว่ากิจกรรมการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับแผนการอนุรักษ์อาคารประกอบด้วยกิจกรรมอย่างหลากหลายและมีระดับของความเร่งด่วนของกิจกรรมแตกต่างกันตั้งแต่ระดับเร่งด่วนน้อย ไปจนถึงระดับความเร่งด่วนมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างมีนัยยะสำคัญว่า กิจกรรมการอนุรักษ์มีความสำคัญต่อการรักษาสภาพอาคารทางมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมาก ในขณะเดียวกันกับที่กิจกรรมการอนุรักษ์นั้นตัวกิจกรรมและแหล่งกิจกรรมสามารถนำมาบริหารจัดการและสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้อยู่ในระดับกิจกรรมแบบผิวเผินและปานกลาง โดยพบว่ากิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมและเหมาะสมสำหรับการนำมาเป็นกิจกรรมการอนุรักษ์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ เช่น ขัดทำความสะอาดพื้นผิว การทำความสะอาดอาคาร งานทาสี ซ่อมแซมอาคารบางพื้นที่ เปลี่ยนแผ่นกระเบื้องมุงหลังคา เปลี่ยนกรอบไม้ใหม่ การปรับพื้นผิว การทาสีเคลือบผิวไม้ ทาสีเคลือบผิวเหล็ก ซ่อมแซมทำความสะอาดผิวโครงสร้างไม้ เป็นต้น

5.1.2 ผลการศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่

ในด้านแนวทางการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมในกลุ่มอาคารต้นแบบเกิดขึ้นจากการพิจารณานำกิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมไปเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งมีแนวทางการจัดกิจกรรมผ่านการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและสามารถนำแผนการจัดกิจกรรมนำไปสู่กระบวนการปฏิบัติใช้อย่างเป็นรูปธรรม

จากการศึกษาภาคสนามร่วมกับการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาคเอกชนและภาครัฐราชการ พบว่ามีสภาพปัญหาและอุปสรรคของจำนวน 6 ด้าน ประกอบกับการสรุปกรอบแนวคิดซึ่งได้จากการหารือแบบกลุ่ม ในด้านอุปสรรคที่มีผลต่อแนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การจัดทำแผนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและสามารถนำไปเพื่อนำไปปฏิบัติ โดยเน้นหนักการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวกับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ เช่น บริษัท และองค์กรที่มีกิจกรรม CSR ด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และ กลุ่มสถาบันการศึกษาที่มีกิจกรรมด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศ และในต่างประเทศ ในเอเชียแปซิฟิก ตลอดจนกลุ่มนักท่องเที่ยวจากกลุ่มสมาคม ชมรม บริษัทนำเที่ยว และเอเยนต์การท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย 4 แผนซึ่งแต่ละแผนมีรายละเอียดแนวทางการจัดกิจกรรม ดังนี้

1) แผนการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และพื้นที่เมืองเก่า

มีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองเก่าโดยมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สถาปัตยกรรมโดยนำเอาเครื่องมือด้านการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม ประเภท การสำรวจอาคาร การถ่ายภาพเพื่อบันทึกข้อมูลกายภาพ การใช้การสัมภาษณ์เพื่อบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ การสื่อความหมายด้วยการเขียนภาพ มาเป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรม

2) แผนการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์

แผนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง และการสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวที่แตกต่าง เพิ่มการพักค้างแรมของนักท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่า แผนนี้มีแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สถาปัตยกรรม โดยจัดกิจกรรมการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในโปรแกรมเส้นทางการท่องเที่ยว สลับกับการโปรแกรมการท่องเที่ยวประเภทอื่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น และการเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายแปลกใหม่ เน้นการท่องเที่ยวเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ การสร้างแรงบันดาลใจ เช่น กิจกรรมการตัดแต่งต้นไม้ การปลูกต้นไม้ การเก็บขยะ กิจกรรมทำความสะอาดอาคาร กิจกรรมการทาสีอาคาร กิจกรรมจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับแหล่ง

ท่องเที่ยว เป็นต้น ทั้งนี้เน้นหนักกิจกรรมในแผนนี้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ กลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ เช่น บริษัท และองค์กรที่มีกิจกรรม CSR ด้านอนุรักษ์ สถาปัตยกรรม และ กลุ่มสถาบันการศึกษาที่มีกิจกรรมด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในประเทศ และในต่างประเทศในเอเชียแปซิฟิก ตลอดจนกลุ่มนักท่องเที่ยวจากกลุ่มสมาคม ชมรม บริษัทนำเที่ยว และเอเจนต์

3) แผนการสนับสนุนกระบวนการดูแลรักษาอาคารทรงคุณค่าตาม

มาตรฐานทางวิชาการในแนวทางการอนุรักษ์แบบสากล

แผนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างระบบการสนับสนุนทั้งทางด้านงบประมาณ และระบบการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมอย่างเป็นมาตรฐานทางวิชาการ ทั้งนี้การดูแลรักษาอาคารซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนที่ไม่สามารถใช้งบประมาณจากทางราชการไปดำเนินการดูแลรักษาได้ทั้งหมด โดยแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สถาปัตยกรรมตามแผนนี้จะอาศัยความร่วมมือในการจัดกิจกรรมด้านกิจกรรมการซ่อมแซมอาคาร ตามแผนกิจกรรมขององค์กร หรือสถาบันการศึกษา ที่มีกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ประจำปี การดำเนินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะตามแผนนี้มีความจำเป็นต้องเป็นลักษณะความร่วมมืออย่างเป็นทางการ และมีการตั้งงบประมาณค่าใช้จ่ายไว้ล่วงหน้ารายปีอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้การดำเนินการตามแผนจะมีระดับตั้งแต่ง่ายไปจนถึงยากที่การทำงานต้องร่วมมือกับร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในกิจกรรมการอนุรักษ์ระดับที่ 1-4 เช่น กิจกรรมการซ่อมแซมอาคาร และ กิจกรรมการสร้างองค์ประกอบอาคารทางสถาปัตยกรรม เป็นต้น

4) แผนการส่งเสริมการสร้างสรรค์กิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม

แผนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่โดยแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในครั้งนี้จะผสมผสานกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นหนักการร้อยเรื่องราว (Story telling) ระหว่างแหล่งท่องเที่ยว และการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งอยู่ในเขตมรดกทางวัฒนธรรม กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดำเนินการส่งเสริมประกอบด้วย กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ในพื้นที่ใกล้เคียงเมืองเก่า ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวระหว่างกัน

5) แนวทางการบริหารจัดการตามนโยบายการอนุรักษ์

การนำแผนการพัฒนาทางกายภาพแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่ไปปฏิบัตินั้น ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะได้ส่งต่อแผนดังกล่าว ไปสู่การปฏิบัติ โดยองค์กรเพื่อการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) หรือบริษัทบริหารจัดการเมือง ซึ่งจะขับเคลื่อนภายใต้คณะทำงานต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และแนวทางการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในแหล่งทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ของจังหวัดลำพูน และแพร่ ภายใต้แผนงานทั้ง 4 แผนงาน

5.2 อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ สามารถทำให้เห็นภาพรวมของมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) การศึกษาครั้งนี้สามารถสรุปให้เห็นผลของภาพรวมของการศึกษาในมิติต่างๆได้ดังนี้

5.2.1 การพัฒนาทางกายภาพของแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ทั้งในพื้นที่ลำพูนและแพร่เป็นสิ่งที่เร่งด่วนและมีความจำเป็นอย่างมาก ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นว่ามรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) มีความสำคัญและทรงคุณค่าอยู่ในระดับสูงทั้งทางด้านพื้นที่และตัวอาคารสถาปัตยกรรม แต่ในขณะเดียวกันผลการวิจัยตามมาตรฐานการอนุรักษ์ในระดับสากลกลับแสดงผลของการวิจัยที่ได้สะท้อนถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางมรดกวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ที่สำคัญตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงระดับสูงมาก และมีความเร่งด่วนจากน้อยไปถึงมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงภาวะความเร่งด่วนและความสำคัญที่ต้องพัฒนาระบบ กลไก และกระบวนการในการอนุรักษ์รักษามรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เหล่านี้

5.2.2 แนวทางการพัฒนาระบบและกลไก การอนุรักษ์จำเป็นต้องจัดทำอย่างมีระเบียบและแบบแผน ซึ่งในแนวทางการอนุรักษ์อย่างเป็นมาตรฐานสากลควรมีแนวทางการดำเนินการอนุรักษ์โดยการประยุกต์ใช้แนวทางตามหลักสากลอย่างน้อย 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 การศึกษาเพื่อการสร้างความเข้าใจในคุณค่าและความสำคัญ ช่วงที่ 2 การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์อาคารและกิจกรรมการท่องเที่ยวต้นแบบที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ ช่วงที่ 3 การบริหารจัดการนโยบายการอนุรักษ์ ซึ่งทั้งสามช่วงนั้นเป็นรากฐานต่อการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว โดยนำเอากิจกรรมการอนุรักษ์ทาง

สถาปัตยกรรมมาส่งเสริมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวได้โดยไม่กระทบต่อกระบวนการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม

5.2.3 แนวทางการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยนำเอากิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมมาส่งเสริมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว จำเป็นที่ต้องมีการผสมผสานร่วมกับโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทอื่นเพื่อสร้างโปรแกรมท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ และเป็นโปรแกรมที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับประสบการณ์ท่องเที่ยวอย่างเข้าใจและเข้าถึง ด้วยการสร้างกิจกรรมเชิงรับผิดชอบต่อสังคม

5.2.4 การนำเอากิจกรรมการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมมาส่งเสริมเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยวในกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวกลุ่มบำเพ็ญประโยชน์ กลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มสมาคม ชมรม ธุรกิจนำเที่ยว และเอเยนต์ เป็นการเปิดประสบการณ์ใหม่แห่งความทรงจำแก่นักท่องเที่ยวเหล่านี้ซึ่งเป็นการสร้างนวัตกรรมทางด้านสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว

5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ภาคราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่สำคัญทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม โดย แบ่งได้ดังนี้

1) จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าการพัฒนาแหล่งทรัพยากรมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ทั้งสิ่งปลูกสร้างดั้งเดิมและองค์ประกอบแวดล้อม มีความสำคัญอย่างมาก และมีความสำคัญในทุกมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม ซึ่งพบว่าอยู่ในภาวะที่ถูกคุกคามจากการเปลี่ยนแปลงจากสภาพทางกายภาพ ซึ่งมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการอนุรักษ์ รักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมและการส่งเสริมให้มีการพัฒนาไปสู่การบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมด้วยระบบบริหารจัดการในทิศทางที่ดีขึ้น ดังนั้นหน่วยงานราชการท้องถิ่นและหน่วยงานที่รับผิดชอบดั่งเช่นสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม (สวส.) ต้องดำเนินการเร่งสนับสนุนหรือผลักดัน ให้มีการดำเนินงานจัดตั้งองค์กรเพื่อการท่องเที่ยว ดั่งเช่น บริษัทบริหารจัดการเมือง ในรูปแบบ วิสาหกิจเพื่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรมอย่างและโดยเร็วที่สุด เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว อย่างเป็นระบบและหากเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นอาคารทรงคุณค่าที่ต้องดำเนินการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

2) ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ามรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)ในพื้นที่เมืองเก่า ลำพูนและแพร่ มีความโดดเด่นทั้งทางด้านพื้นที่และตัวอาคารสถาปัตยกรรม และบริบทแวดล้อมของการเป็นพื้นที่เมืองเก่า แต่กลับพบว่ายังขาดกระบวนการอนุรักษ์อย่างเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ และตลอดจนการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ ดังนั้นภาคราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการส่งเสริมเพื่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งทรัพยากรและกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยอาศัยศักยภาพของมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งอาจบรรจุแนวทางการพัฒนาไว้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองเก่าของแต่ละเมือง และการบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและมีแนวทางในการพัฒนาไปอย่างพร้อมเพรียงและไปในทิศทางเดียวกัน

3) จากการศึกษาในด้านกระบวนการมีส่วนร่วมพบว่าเจ้าของอาคารยังขาดความรู้ความเข้าใจต่อกระบวนการอนุรักษ์และการพัฒนาในเชิงการท่องเที่ยว อีกทั้งยังขาดทุนทรัพย์ในการดูแลรักษาอาคารทรงคุณค่า การดำเนินงานด้านการศึกษาและการสร้างกระบวนการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม จึงจำเป็นที่จะต้องเริ่มจากกระบวนการสร้างความเข้าใจ และในระหว่างการจัดทำแผน หรือ การปฏิบัติตามแผนการจัดกิจกรรม ควรต้องจัดให้ชุมชนและเจ้าของอาคารได้แสดงบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมในการเข้าไปดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ

4) ในสถานที่และแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมฯ ซึ่งหน่วยงานและองค์กรต่างๆ จะดำเนินการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใหม่ ควรมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานในแหล่งทรัพยากรมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ให้มีมาตรฐานด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำ ทางลาดสำหรับคนพิการ ป้ายประชาสัมพันธ์ที่มีข้อมูลและเนื้อหาอย่างครบถ้วน และมีเนื้อหาข้อมูลเป็นไปในรูปแบบเนื้อหาในทิศทางเดียวกัน เป็นต้น

5) ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานเทศบาล และสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ฯลฯ ควรมีการบรรจุแผนการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในแผนพัฒนาของหน่วยงาน เพื่อสนับสนุนงบประมาณทั้งในด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก การประชาสัมพันธ์และการสื่อความหมายอย่างเป็นปัจจุบัน

6) นักวิจัยควรเป็นที่ปรึกษา ผู้ให้ข้อมูลและประสานความร่วมมือในด้านต่างๆเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) หรือบริษัทบริหารจัดการเมือง และผลักดันแผนการพัฒนาและแผนการจัดกิจกรรมต่างๆไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ทางการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

7) สถาบันการศึกษาต้องพิจารณาให้การสนับสนุนด้านวิชาการโดยการถ่ายทอดความรู้ชุมชนด้านเทคนิควิชาการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมและการถ่ายทอดการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่

8) นอกจากการพัฒนาอาคารและแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมดังเช่น กลุ่มอาคารทรงคุณค่าซึ่งได้ถูกนำเสนอในรายงานวิจัยฉบับนี้แล้ว หน่วยงานและองค์กรซึ่งมีหน้าที่และบทบาทในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ควรต้องดำเนินการควบคู่กับการพัฒนาสิ่งปลูกสร้างอันเป็นองค์ประกอบแวดล้อมทางวัฒนธรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการดำเนินการไปโดยพร้อมเพรียงกัน ทั้งตัวอาคารทรงคุณค่า และสภาพแวดล้อมอันเป็นบริบทที่ส่งเสริมอาคารให้เกิดความโดดเด่นและความทรงคุณค่า ดังเช่น กำแพงเมือง ประตูเมือง คูน้ำ คันดิน และสถานที่ต่างๆ ที่แสดงถึงมรดกทางวัฒนธรรม

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) หลังจากเสร็จสิ้นโครงการวิจัยนี้แล้ว ควรส่งเสริมให้มีการทำวิจัยในประเด็นต่อเนื่อง เช่น การพัฒนาเรื่องราวในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม

2) ควรมีการศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจังและอย่างยั่งยืน

3) ควรศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมและการพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวในมุมมองต่างๆ เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

5.3.3 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

1) ควรมีการส่งเสริมรูปแบบวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม ประเพณี อันดี

2) ชุมชนควรถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับลูกหลาน ผ่านการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และกิจกรรมของงานหน่วยงานราชการที่จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

3) ควรมีการปลูกฝังให้เยาวชนในชุมชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาภายใน ท้องถิ่นของตนเพื่อให้เกิดความรู้และความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม

4) ควรมีการพัฒนาภูมิทัศน์ภายในชุมชนให้สวยงาม สะอาด พร้อมทั้งเตรียมต้อนรับผู้มาท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ชุมชน

5) ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ทางด้านมรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมการท่องเที่ยวและศูนย์ศึกษาการบริหารทรัพยากรกายภาพ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.(2556). คู่มือการจัดการแหล่งท่องเที่ยว: สิ่งอำนวยความสะดวกและองค์ประกอบทางกายภาพ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2556). ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ.

2556.กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.(2560). คู่มือการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์.

กรุงเทพฯ: กรมการท่องเที่ยว.

เกริก ริชาร์ดส ,จุฑามาศ วิศาลสิงห์ และ เอเลนา พาสชินเจอร์.(2561). คู่มือกระบวนการพัฒนาและ

ยกระดับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: บริษัท บุ๊คพลัส พับลิชชิง จำกัด.

เทิดศักดิ์ เตชะกิจจวร. (2554). การกำหนดเขตเพื่อการอนุรักษ์อาคารสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้าง

ดั้งเดิมทรงคุณค่าในประเทศญี่ปุ่น ใน ทราเวล แก้ว ทิพากร, บรรณาธิการจับน้ำชาได้ร่วมชากระ

ประจักษ์มุมใหม่ของภาพอาทิตย์อุทัย. กรุงเทพฯ:สถาบันเอเชียศึกษาวัฒนธรรม.

จันทร์ พันธักตวิงษ์. (2559). การรับรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและการทำกิจกรรมทางสังคมเพื่อสิ่งแวดล้อม

ของธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อทัศนคติของรถยนต์อีโคคาร์ (Eco Car) ของประชากรในจังหวัด

กรุงเทพมหานครและสมุทรปราการ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).มหาวิทยาลัยกรุงเทพ,คณะ

บริหารธุรกิจ.

สวิษฐา ศุภอุตมฤกษ์ ตรีรัตน์ ,รักธิดา ศิริ และพัฒน์พงศ์ จันทร์สว่าง (2558) การศึกษาและพัฒนาทักษะ

ชุมชนในการสร้างเส้นทางและโปรแกรมท่องเที่ยวตามแนวคิด Green Tourism อาเออแม่แตง

จังหวัดเชียงใหม่.(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, คณะพัฒนาการท่องเที่ยว.

สถาบันอาศรมศิลป์. [ม.ป.ป.] การอนุรักษ์และฟื้นฟูวัดคูเต่า.สืบค้น 8 พฤศจิกายน 2562 จากเว็บไซต์

<https://www.arsomsilp.ac.th/conserv-watkootao/>

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. คู่มือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม

ประเพณีอันมีคุณค่า. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2555). โครงการกำหนดขอบเขต

พื้นที่เมืองเก่าแพร่. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2548). แผนแม่บทและผังแม่บทการ

อนุรักษ์และการพัฒนาบริเวณเมืองเก่าลำพูน. กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ

ศิลปกรรมสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2553). รายงานสรุปฉบับผู้บริหาร

แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าลำพูน. กรุงเทพฯ: กระทรวง

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

สำนักงานสถิติจังหวัดแพร่.(2563). สถิติการท่องเที่ยวจังหวัดแพร่. สืบค้น 10 มีนาคม 2563 จากเว็บไซต์ :

<http://phrae.nso.go.th/phrae/report%2030%20bath%202547/images/AOMWEB/may/images/phocadownload/images/report-09-2017-1.PDF>.

สำนักงานสถิติจังหวัดลำพูน.(2563). สถิติการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน. สืบค้น 10 มีนาคม 2563 จาก

เว็บไซต์ : http://lamphun.nso.go.th/index.php?option=com_content&view=category&id=113.

สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ประวัติเจ้าแม่รถแก้ว. สืบค้น 13 มีนาคม 2563 จากเว็บไซต์:

http://library.cmu.ac.th/ntic/picturelanna/detail_picturelanna.php?picture_id=1987&keyword=%C3%B6%E1%A1%E9%C7&searchby=1

ดวงจันทร์ อาภาวัชรุทธิ์ เจริญเมือง.(2546) .โครงการศึกษากระบวนการทางผังเมืองในการอนุรักษ์หลวงพระบางให้เป็นเมืองมรดกโลก. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจิติ. (2552). การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วันวิสาข์ มหิทธิหาญ. (2551). การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและองค์ประกอบทางกายภาพของเมืองแพร่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์.

บุญยสฤษฎ์ อเนกสุข. (2557) *ยล เยี่ยม เยือน หย่ำ: แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ธาดา สุทธิธรรม.(2554) *การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน ในแนวทางการมีส่วนร่วม*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์อุบลกิจออฟเซ็ท

อิโคโมสไทย. (2557). *กฎบัตรประเทศไทยว่าด้วยการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม*. จุลสารอิโคโมสไทย.

ภาษาอังกฤษ

Australia ICOMOS. (1999). INTERNATIONAL CULTURAL TOURISM CHARTER. Retrived August, 10 2015,from : http://www.icomosthai.org/charters/tourism_e.pdf.

Australia ICOMOS. (1999). Burra Charter The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance. Retrived July, 20 2018, from: <https://australia.icomos.org/publications/charters/2002/>

Catanse, J.C. & Snyder, J. (1988). *Urban Planning 2nd edition*. McGraw-Hill, New York.

Feilden, B., & Jokileht, J. (1998). *Management guildline for world cultural heritage sites*. Rome: ICCROM.

- Richards. (2010). Creative Tourism and Local Development. In Wurzburger, R, et al. Creative Tourism: A Global Conversation : How to Provide Unique Creative Experiences for Travelers Worldwide, Santa Fe : Sustone Press.
- Urban Redevelopment Authority. (2011). Conservation Guidelines.
Retrieved June, 20 2016, from: <https://www.ur.gov.sg/uol/guidelines/conservation/~media/User%20Defined/URA%20Online/Guidelines/Conservation/Cons-Guidelines.ashx>.
- UNESCO. (2006). Toward Sustainable Strategies for creative tourism. Discussion Report of the Planning Meeting for 2008 International Conference on Creative Tourism. Santa Fe, New Mexico. U.S.A.

ภาคผนวก ก

กิจกรรมการวิจัยภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
จังหวัด ลำพูน และแพร่

